

Městská knihovna v Praze

KRÁL KOMIKŮ VLASTA BURIAN

Emil Artur Longen

Hledáte místo, kde...

... můžete celý den studovat nebo pracovat?

... seženete knížku pro zábavu, do školy, k poučení?

... stahujete e-knihy, posloucháte hudbu, tisknete 3D?

... osobně potkáte české i světové autory?

... můžete zajít na koncert, filmy artové i 3D?

Právě jste ho našli!

Městská knihovna v Praze

43 poboček, **3** pojízdné knihovny, **4 000** akcí ročně,
2 000 000 dokumentů, **60** Kč za registraci

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.e-knihovna.cz

www.facebook.com/knihovna

Městská knihovna v Praze

Král komiků
Vlasta Burian

Emil Artur Longen

Znění tohoto textu vychází z díla [Král komiků Vlasta Burian](#) tak, jak bylo vydáno v Praze nakladatelstvím XYZ v roce 2011. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

Text díla (Emil Artur Longen: Král komiků Vlasta Burian), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), není vázán autorskými právy.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uveďte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 2. 11. 2018.

OBSAH

Několik slov úvodem.....	6
1	7
2	12
3	21
4	31
5	43
6	48
7	54
8	66
9	89
10.....	121
11.....	127
12.....	171
13.....	178
14.....	185
15.....	195
16.....	198
17.....	203
E. A. Longen: Vlasta Burian.....	213

Několik slov úvodem

Lidstvo rádo pozoruje slavné a oblíbené veličiny zblízka a nejraději vidí slavného muže v nedbalkách jako obyčejného smrtelníka. Neděje se tak jenom z vrozené zvědavosti. Lidstvu jeví se vždy záhadou, jak se některý člověk vyšinul až na vrchol slávy, a chamtivě pátrá po tajemství úspěchu, aby příklad vzestupu uchoval se pro všechna pokolení. Příčinou je touha po zdokonalení a kultivaci. Slavní muži odměňují se za své vysoké postavení lidstvu činy a tvorbou, někteří však odkazují potomstvu také své paměti. O jiných veličinách rozepisují se v posmrtných vzpomínkách nejbližší přátelé nebo členové rodiny vydávají na veřejnost intimní korespondenci slavného nebožtíka a jeho zápisky. Pěstuje se mravní zásada, že na světě nesmí nic zůstat utajeno. Píše-li se o vynikajícím muži za jeho života, bývá to mnohdy spojeno s nebezpečím, že veliký jedinec zakřikne pisatele, zejména běží-li o choulostivou minulost nebo původ z bídných poměrů. A objevuje se též nebezpečí, že čtenáři rázem zapomenou na vysoké postavení hrdiny pamětí a ztotožní jeho dřívější počínání s nynějším. Lidstvo nemůže se zbavit škodolibosti a je vždy spokojeno při pádu velikána z nebetyčné výše do bláta ulice, jako by ho za jeho veliké zásluhy o blaho nebo kulturu lidstva stíhal zasloužený trest.

Nelíčím krále komiků jako skutečnou osobu, ačkoliv každý bude věřit, že tím králem smíchu je míněn geniální komik Vlasta Burian. Je pravda, že používám laskavého svolení Vlasty Buriana, abych zpracoval některé události a příběhy z jeho vlastního života i jeho vzpomínky, jež mně během našeho spolupůsobení u divadla vypravoval, ale celkový vývoj hrdiny románu a mnoho událostí je mnou vymyšleno. Velikou část jsem si přimyslel a pozměnil hrdinu románu, tak aby nevzniklo podezření, že román líčí Vlastu Buriana.

V Poříčí na Sázavě dne 15. října 1927
EMIL ARTUR LONGEN

1

Milčův¹ návrat nebyl doma vítán. Černé stíny položily se na rodinný život Dolanů. Otec udeřil nožem o stůl, vstal a díval se z okna předměstského činžáku do tmavé prohlubně domů. Tu a tam naproti rozsvěcovali světla. Obloha připomněla Dolanovi šířku světa, a pocítil odpor k neznámému životu, vyhrkl:

„Rozsviť, Babčo!“

Matka se pozvedla. A jak ustrnula při Milčově vstupu s hrncem horkých brambor na klíně, tak se pohybovala v setmělé kuchyni ke stolu jako automatická loutka, robustní a těžkopádná, hrnec v ruce.

Milča pomalu přivíral dveře, blikaje lítostivě očkama, jež se pokoušela přenést prosbu do matčina srdce. Hltal pohledem tmavou postavu, vlekoucí se světnicí, a pomyslí si:

„Matka to srovná.“

I přál si, aby dlouho nedosáhla na vypínač u lampy nad stolem, aby nastala porucha proudu, aby otec odešel do pokoje, a šeptal si:

„Kéž by to byl pitomej sen. Jitro by bylo veselý. Hrnec kafe a čerstvé housky. Hele, mám hlad, a nikdo ani slovo.“

„Zavři. Táhne mi na nohy,“ zabručel otec.

Milča přibouchl dveře a nejraději by byl zachrochtal jako prase v chlívku, když mu nalijí do koryta. To teplo domova a vůně brambor! Přemohl svůj rozmar a sklonil kající hlavu, neboť elektrická lampa ozářila místnost. Otec zůstal u okna, trháje provázky záclony, aby zahalil zvědavým zrakům pohled na rodinné neštěstí. Byl přesvědčen, že se mu sousedé z protějšího domu vysmívají. Záclona vesele poskakovala jako na houpačce a vzdorovala. Provázky svištěly a vrzaly jako doprovod k otcovskému mručení:

„Pěkný synáček. Vykutálený synáček. Nezdárný synáček. Žádný synáček.“

Milču zalévalo horko rozpaků a obavy před výbuchem.

---

1 Mila Dolan = Vlasta Burian.

„Raději hned pár facek a pak brambory s máslem,“ zašeptal s povzdechem, který přeletěl dusnem jako umírající ptáče.

Nikoli z lítosti nad synem, jen ze zvyku zvát hosty blíž k světlu odstrčila matka třetí židli od stolu a promluvila dutým hlasem úředně, jako znavený průvodčí na dráze:

„Brambory vystydnou. Nestůj u dveří. Stázi běžela pro slanečky a pro pivo. Posad' se! Otec chystal se večeřet. Inu ano, zimník jsi taky prodal. Povídala uhlířka, jaký budou ještě letos mrazy, a schyluje se k jaru. Polož ten kufřík a jez!“

Most přes propast k smíru byl spuštěn. Záclona spadla. Otec přirazil prudce vnitřní křídla okna a ulevilo se mu. Zvolna se otočil a klouzal zvědavým pohledem po zhroucené a zkroušené postavě složené na levé půlce židle, nemožné karikatuře představující ztraceného synáčka.

Milča byl prostě k smíchu. Hubený až k vychrtlosti, ohnutý v očekávání otcovských hromů a blesků jako rozměklá svíčka, ohromných uší jako od prádelního hrnce, odstávajících zvědavě a marnotratně, jako by k hlavě přivěsil dvě plácačky na mouchy, zdál se v prostředí kuchyně zpodobňovat nepodařenou voskovou figuru z panoptika, pokoutně vyrobenou, s ohromným nosem, visícím smutně přes sevřené rty až na bradu, a s výrazem božské nevinnosti, jež není si vědoma hříchu, kdyby nebylo tmavých očíček, mžourajících potutelně s vyzývavostí taškáře po předmětech a rodičích.

„Podívej se na tu opici, matko,“ vyjekl otec a nezdržel se smíchu. Přemáhaje se, prskal a kuckal do červeného šátku, aby se zdálo, že ho zmohl záchvat rýmy.

Milčovi vyskočilo sevřené srdce odkudsi z hloubky na patřičné místo a zabušilo radostným tepem. Říká-li otec matce Babčo, je zle. Pojmenování matkou je výrazem klidného běhu domácnosti a slůvko máma ozvěnou otcova veselí. V neděli v hospodě poplácává Dolan matku po mohutném hřbetě a mumlá: „Krásný večer, mámo. Dám si ještě jednu, mámo.“ Za tragických okolností nazývá ji otec Barborou. To bylo naposledy při pohřbu Dolanova otce a předtím, když Milča utekl z obchodu se střížním zbožím a prohlásil, že odchází k divadlu,

aby se stal slavným tenoristou, nebo aspoň barytonem, až jak se uplatní na prknech kočujících divadelních společností.

Matka mlčky vysypala brambory z hrnce na mísu. Zakouřilo se párou jako při obětním ohni. Milča musil odpovědět za matku:

„Přijel jsem k odvodu. Je to můj poslední odvod, ale mám strach, že si mě tam nechaj. Tuhle jsem vystupoval v triku jako pátej zbrojnoš. Ředitel přiběhl z hlediště za kulisy a povídal: – Člověče, před vámi by utekla i dravá zvěř. – A dal mně okamžitou výpověď, protože jsem prej zkazil scénu, když umírající král nemohl smíchy zpívat a obecenstvo se řehtalo jako při frašce, jak jsem se procházel na stráži při samý rampě.“

„Myslíš jen na skopičiny.“

„Na mou duši, tatínku, mám k divadlu velikou úctu, ale ředitel mně seděl na zádech,“ pokusil se Milča o omluvu, hltaje brambory s máslem.

„Nejlépe s tebou do polepšovny. Kam to přivedeš, když jsi začal takhle brzy? Víme o tobě všechno, ale všecinko. Děkujeme za tu čest, žes nás zaopatřil vnoučátkem. Tady máme ten dopis,“ rozhovořil se Dolan, vytáhl zmačkaný papír z kapsy a hodil jej zrovna do brambor.

Matka se vmísila:

„To musí bejt moc vyvedená ženská, že se s tebou spustila. Jen si přečti, co píše. Čtvrt roku prej ste spolu žili jako Adam s Evou v ráji.“

„Vidíš, co je zač? My jsme spolu jenom bydlili, protože jeden pokoj s jednou postelí byl akorát tak dobrej pro naši kapsu. Jak může Emča psát takové nesmysly? A jak mně nadává! A sama neuměla ani kafe uvařit. Ted' z toho mám žaludek jako křížalu. Nediňte se, maminko, že jsem od ní utek. Tatínek by to s ní taky nebyl vydržel.“

„Bud' zticha, nebo ti napohlavkuju. Takové darebnosti se ženskými jsem neprováděl nikdy. Vid', mámo!“ rozkřikl se otec, ale v očích mu zasvítily ohníčky a přikousl knír.

„To nemůžu vědět,“ odsekla matka. „Pravda je, že Milča přived na svět kluka, když to jeho milá tvrdí, a musí se teď o dítě starat.“

„Vždyť se neumí, dareba, postarat ani o sebe,“ ušklíbl se otec a vstal od stolu. „Tímhle skutkem podals o sobě vysvědčení, že je

nutno přidržet tě pevně u huby. Divadlo pust' z hlavy, nebo nesmíš víckrát překročit práh našeho domu. Pokusím se, abych tě dostal k akcízu. Mohu-li já sloužit jako úředník na potravní čáře, můžeš ty taky. Chceš-li dělat na světě dál neřáda, tak si seber nádobíčko a táhni po větru. Nemysli si, že budeme podporovat tvoji lehkomyšlnost. Ještě abys nám přived na byt a stravu svoji velectěnou milou a fakana. Jen bych rád věděl, po kom ses, ničemo, poved!"

Milča ustal v jídle. Brambory mu zhořkly v ústech při pomyšlení, že by stál někde na rohu ulice nebo na nádraží a prohlížel zavazadla lidí, neobsahují-li předměty k zdanění. Mimoděčně škytl:

„Raději potáhnu, ale až si doma odpočinu.“

Stázi se přihnala zvenčí a vzkřikla:

„Vida, bratříček přijel na návštěvu. A kdes nechal rodinku? Jestlipak nás slečna matka pozdravuje?“

„Ne, ale předsedkyně spolku starých panen ti vzkazuje, aby ses přihlásila do spolku, že tě hned udělají jednatelkou,“ odsekl suše Milča a rozbalil slanečky, které Stázi položila na stůl.

„On se, uličník, opovažuje ještě mluvit,“ rozzlobila se Stázi, „a měl by se stydět za to, co se mu stalo.“

„Nu, tobě by se to nemohlo přihodit, a táhne ti už na třícítku.“

„Protože jsem pořádná holka –“

„A žádněj tě nechce.“

Stázi měla hned pláč na krajíčku:

„Běž, darebáku, odkuds přitáh.“

Dolan praštil na stůl:

„Hádat se nebudete. Nech toho, Stázi. Milča tě musí respektovat jako starší sestru, a ty se nestarej o jeho záležitosti. Do toho ti nic není, to je naše starost. A hlavně Milčova.“

Stázi nalila otcí pivo a odešla do pokoje. Matka zavřela dveře, aby dcera nezaslechla další podrobnosti hrozného případu, o němž bylo nezbytno celý večer hovořit. Milča statečně odolával křížové palbě otázek rodičů, ale přece byl donucen k doznání viny:

„Emča nesměla už vystupovat na jevišti, jakmile řiditel zpozoroval, že bude mít dítě. Každěj divadelní řiditel je lotr, zralej pro

šibenici. A za těch pár penízků, který jsem bral, nemoh jsem živit dva krky. Tak jsem poradil Emče, aby odjela slehnout k své tetě. Ještě že to uznala, jinak jsme uschli hladem jako zazděný štěnice a dítě se nenarodilo. Ale pamatoval jsem na vás, tatínku. Napsal jsem Emče, aby dala kluka pokřtít po vás. Nezlobte se na mne. Rudolfek vám bude jednou pro radost.“

Matce zavlhlo v očích. Otec chvíli mlčky dýmal z dýmky, přivíraje oči jako soudce, přemýšleje o rozsudku. Pozoruje syna, jenž přibyl ke stolu v chudé domácnosti kdoví na jak dlouho, podléhal návalu hněvu, aby nezdárníka citelně potrestal, avšak náhlá vzpomínka na vnouče obestřela měkce jeho smysly. Pojednou odložil dýmku, a chystaje se k odchodu, zahovořil s přísností kazatele:

„Vychovali jsme tě řádně a naše svědomí je klidné jako rybník. Vid', matko? Ale něco v tobě vězí, za co my nemůžeme. To tě štválo k divadlu. Nu, dobrá, smířili jsme se, že vandruješ po venkově se šmírou, dokud ses nespustil. Teď však víme, že divadlo kazí mladé lidi, a naposled opakuju, že se musíš chytit slušného zaměstnání, abys nedělal v životě hanbu svému dítěti.“

Ve dveřích do pokoje se obrátil a dodal tlumeným hlasem:

„Rudolfka vezmeme k sobě, až povyroste, aby se nezvrh taky v takového darmojeda jako ty. A pojd'me spát, mámo.“

Milča ulehl na starou pohovku v kuchyni a snažil se usnout, opakuje jednotvárně:

„Mý zlatý rodiče, táto, mámo, mý zlatý rodiče, táto, mámo –“

Tu se v představě vynořilo fotbalové hřiště pod nemocnicí. Bylo po urputném zápase a kamarád kapitán poklepal Milčovi po plecích:

„Držel ses statečně, příteli.“

Milča se obrátil ke zdi a spokojeně usnul.

2

Nebyl to život ani radostný, ani obstojný, jak se pro Milču doma od příštího dne vyvíjel. Milča se tvářil před rodiči jako zoufalec, jenž očekává svůj konec, ale nepochodil s úlohou mučedníka. Otec ho neuznal za hodna pohledu, zato výčitky a láteření jen se řinuly. Matka mlčela a vzdychala. Stázi si vytrvale prozpěvovala písničku:

„Okolo Dunaje chodila, malé pacholátko nosila –“

Stěny bytu hrozily temnými chmurami a u rodinného stropu se hromadily bouřlivé mraky.

Milča se ploužil z pokoje do kuchyně jako lehký stín, jen aby nezavdal příčinu k hromobití, naučil se obratně hltat jídlo, nechť je být za stolem s otcem ani o chvilku déle, až by zamračený pán domácnosti dojedl, a pokud se musil zdržovat doma, otáčel se k rodinnému krbu zády, vyhlížeje oknem do světa.

Pozoroval okolí a cvičil se v různých způsobech plivání. Zakrátko zasáhl každý předmět, jak se mu zachtělo. Dráždil psy mňoukáním a plašil kočky štěkotem. Po služkách střílel chlebovými kuličkami nebo hrachem pomocí skleněné trubičky, skrze kterou prudce střelu vyfoukl. Nemyslel na nic. Okolí poskytovalo nadbytek látky k zábavě i veselým nápadům a ve vhodné chvíli ztrácel se z domu jako dým.

Venku jásal jaro.

Milča obnovil staré známosti a vstoupil do sportovního klubu Šíp². Na hřišti trávil větší část dne. Náležel k nejlepším hráčům a byl zařazen do prvního družstva, jež čekalo několik tuhých zápasů s předměstskými kluby. Milčovo sebevědomí vzrostlo. Ušlápnutá dušička nadmula se v malého olbříma. Proháněl se zuřivě po fotbalovém hřišti a vracel se domů za tmy, nelelaje se ani trochu otcova kárání a hrozeb, že nedostane večeri. Hned byl pohotově s odpovědí:

„Nevídáno, půjdu teda s prázdnem spát. Aspoň mně bude ráno chutnat.“

---

2 S. K. Šíp = Slavoj Žižkov.

Věděl, že mu matka nedá trpět hladem. Vždy bylo pro něho ve skříni na nádobí něco k snědku přichystáno. I suchý chléb chutnal Milčovi jako pochoutka.

Celý den vyváděl jako odpočatý koník a na minulé si ani nevzpomněl. Až listonoš doručil dopis od advokáta, že Emča požaduje alimenty. Milča zbledl na smrt. Nešťastnou náhodou byla přítomna matka, jež nedopustila, aby dopis shořel v kamnech. Milčovo tajemství stalo se rodinnou záležitostí. Večer konala se porada, při níž se otec tvářil jako popravčí.

Milča smrskl se v ubohé klubíčko za skříní u okna, neposlouchaje starostlivých řečí, jež se opakovaly denně do omrzení. Myslí na své poslání jako fotbalista. Co nejdříve zúčastní se zápasu Šíp versus Hvězda. Dva staří soupeři, a zápas to bude o život a do krve. Běží o šampionát na předměstí. A pak odvod, ale vykroutí se. Má tělo jako lať a u divadla si pochroumal plíce. Je trochu chycený a zrána kašle. To přejde po odvodu. Fotbal zoceluje tělo.

Otec se chystal k závěru. U stolu seděly sochy trpitelů. Milča se skrčil za skříní a napodoboval ústy bzukot medáka.

Starý Dolan překvapeně vzhlédl. Bzukot se zeslabil. Matka se těžce zvedla:

„Podej mně utěrku, Stázi, vyženu tu dotěrnou mouchu.“

Bzukot zesílil pronikavě a žalostně, jako by medák sebou mlátil o okno. Matka se pustila na lov, mávajíc hrozivě utěrkou. Stázi ji následovala. Otec se rozzlobil:

„Což nemáte trochu zájmu o vážnou věc? Musíme to skoncovat. Stázi napíše Emče nebo tomu jejímu advokátovi, že se sami postaráme o dítě, protože jeho otec je usmrkaný uličník, který si nevydělá ani na plivnutí.“

Ozvalo se pronikavé cvrlikání. Stázi vykřikla:

„Máme cvrčka pod almarou.“

„Nepřerušuj,“ okřikl ji starý Dolan. „Vezmi papír a napiš taky, že budu každý měsíc posílat na dítě peníze.“

Milča zakňučel jekem napadeného podsvinčete.

To bylo příliš nápadné v činžáku na předměstí velkoměsta. Otec vytáhl Milču z úkrytu za ucho a křičel, pohněván tím neslýchaným jednáním:

„Marš, ničemo, z domu! Marš! Ať tě víc nevidím!“

Milča seběhl ze schodů jako na skluzavce. Teprve v průjezdu domu se zastavil, neboť tam stála u vrat Alena, hezounká služka z prvního poschodí. Dívala se do světél ulice. Milča zavrčel jako pes, štípl děvče do lýtka a rychle je sevřel v náručí:

„Nepískejte jako vyšinutá lokomotiva, Alenko. Chci vám říct, že má náš klub Šíp příští neděli zápas s Hvězdou a já hraju ve forwardu pravou spojku. Musíte přijít se všemi holkami z ulice. Hvězdu rozbijeme na prejt do jitrníc a večer bude sportovní zábava s tancem.“

Políbil ji rychle na horkou šíji a vzdálil se v prudkém běhu. Za kostelem namířil do hospody, kde se za oknem bělala čtvrtka papíru s nápisem:

Dnes schůze členů S. K. Šípu.

Kapitán prvního mužstva Lojza Rovný zařval na přivítanou:

„Kde běháš, Mílo? Tohle není žádná disciplína. Potřebujeme tě, a ty proháníš někde holky. Nám běží o čest klubu. Rozumíš, co to je? Nezahrávej si se mnou, nebo tě zfuckuju. Čest je čest a kopaná není žádnéj tyátr, kde sis dělal, cos chtěl. To se musí brát vážně, abys nepoškodil čest klubu.“

„Nekřič, Lojzo, aby se ti nenafovuklo vole,“ klidně pronesl Milča a posadil se do rohu lokálu za skupinu hráčů.

„Takhle se nesmí mluvit s kapitánem,“ rozvzteklil se Rovný. „Když urážíš mne, tak se dotýkáš klubovní cti.“

„Jakápak čest, kdybychom neměli při zápasu žádný obecenstvo a na naši zábavu by nepřišla ani noha kromě nás. Ty, Lojzo, žvaníš jen o klubovní cti, ale já se starám. Celý odpoledne jsem až doted' zval sousedy na zápas. Já vím, co to je čest. Když má herec u divadla benefici, musí chodit po městě hezky s prosíkem, aby mu lidi koupili lístky. Tomu se říká čestný večer, abys věděl. Pozval jsem deset ulic v sousedství a padám žízni. Pamatujte si, kamarádi, že čest znamená taky plnou kapsu.“

Členstvo klubu zastalo se bouřlivě Milči. Kapitán Rovný moudře ustoupil, že se prý sám chtěl pochlubit s podobným návrhem, aby bylo pozváno obecenstvo, a na usmířenou oslovil přátelsky Milču:

„Ty se musíš postarat hlavně o zábavný program na náš večírek. Načichnuls u divadla uměním, a máš tedy zkušenost, jak pobavit naše hosty a příznivce. Ale to ti říkám, jen žádný svinstvo. Jak bychom to před cizími lidmi vypadali? Jsme sportovci a rozumíme reprezentaci.“

„Jako tuhle, Lojzo, když ses tak zlinkoval, že ses svlíkal ráno před kostelem do naha a křičel, že jsme ti ukradli postel,“ zasmál se levý bek Tonda Hůla.

Milča se zamyslel. U divadla zpíval výhradně ve sboru. Kterak se má produkovat jako člověk od divadla? Zpotil se, zpytuje své znalosti a představuje si, jak se mu kamarádi vysmějí, že nic neumí, ale vůbec nic, ani jedinou árii z některé opery zazpívat. A vyčítal si, že si nikdy nehleděl děje na jevišti. Vždy si našel něco, čím se dovedl zaměstnat na vlastní vrub, nestaraje se o průběh představení. Pojednou mu bylo líto, že žil naplano. Potají si otřel slzy z očí, neboť byl krajně sentimentální, jakmile běželo o vlastní zájem. Litoval se, že se nenarodil v blahobytu, aby nemusil nic dělat a mohl jen poroučet. Zesmutněl a bylo mu tak teskno jako vojínovi před bitvou. Opatrně upíjel ze sklenic kamarádů, kteří se statečně hádali o sestavení programu reprezentačního večera S. K. Šípu.

Pořadatel, gólman Veleba, přeřval hluk:

„Nesed' tady jako kolík ve hnoji, Mílo, a řekni, co budeš přednášet.“

V Milčovi to hrklo, ale ze rtů mu sklouzla samovolně chlubná věta:

„Přednesu operu.“

Fotbalisté otevřeli huby:

„A dovedeš to? Bez orchestru?“

„Ano, docela sám.“

„A všechny hlasy? Soprán, tenor, bas? A sbory?“

„Bodejť by ne. Jednou nám u divadla ochuravěla zpěvačka a zároveň basista. Tak jsem zpíval toho večera za oba,“ lhal Míla s klidem, jenž zaplašil nedůvěru kamarádů. „To přece nic není. Někdy jsme byli v celém operním sboru jenom čtyři. Dvě ženské, druhý tenor a já. Odzpíval jsem všechny ostatní hlasy, jako by se nechumelilo. Ostatně nemusím nic přednášet, když mně nevěříte.“

A Milča zrudl studem nad svou lží. Srdce mu bušilo úzkostí a chvěl se po celém těle. Napil se, aby zakryl rozpaky, a potil se. Nevěděl již, co se ještě hovořilo. Byl zpit sám sebou. Jeho duch poletoval v neznámu, pyšný a hýčkaný přízní velkého světa. Směsice chraplavých hlasů podnapilých sportovců šuměla obdivem a uznáním. Milča cítil se obrem, jenž se však bojí myšky.

„Ať tu operu nezvoráš, sic ti vyndáme perka z klubu. Pro každý případ se nauč taky pár kupletů a sólovejch vejšlapů. Přinesu ti toho zejtra vrchovatou nůši od jednoho komika, kerej bydlí vedle nás a vystupuje v šantánu.“

V kuchyni se hrbila Stázi nad stolem a zívajíc opisovala pomalu načisto dopis s pečlivostí školáka, jenž skládá zkoušku z krasopisu. Milča zavrčel mrzutě:

„Proč si nejdeš lehnout? Budeš mne tady rušit, a já se chci dobře vyspat, protože mám od zítřka plno práce. Musím se učit. Budu v neděli vystupovat.“

Stázi zvedla unaveně hlavu:

„Na divadle?“

„Kde jinde? Přece ne na pavlači. A nech toho psaní! Von ti to stejně každéj muskej vrátí.“

„Hloupej kluku. To píšeme s otcem tvojí milý, abys věděl, Emče, že se toho maličkýho ujmem.“

Milča ztichl a ulehл na pohovku.

Zatočil se s ním svět. Vznesl se do výšin a poskakoval po hvězdách. Za měsícem vyhoupla se Emča, napřahujíc paže. Po Mléčné dráze kutálelo se děťátko. Emča uchopila Mílu za ruku a zašeptala: „Vidíš svoje dítě? Chce bumbat.“

„Nechte mne, slečno Kroužková, jsem slavný člověk,“ bručel Míla a odstrkoval svou milou. „Mléka je nadbytek, a já se div nezalknu starostí. Mám toho moc před sebou.“

„Jsi uličník, Milčo. Způsobils, že není na světě pro mne místa, neboť chovám tvoje dítě v náručí.“

„Sama jsi mne svedla.“

Emča se rozplakala. Dítě vyrostlo v přízrak, jenž srazil Milču do hlubokého jezera. Tonul a pokřikoval na obludný zjev:

„To ti nezapomenu, rošťáku. Takhle se máš k svému otci? Počkej, až se sejdem.“

Dítě se posadilo na Milčovu hlavu a zasmálo se:

„Táta se utopil, táta Míla.“

A Milča spal, jako když ho do vody hodí. Ráno ho matka nemohla probudit, hučíc mu do ucha:

„Pospěš si, abys byl z domu, dřív než vstane otec. Slíbil, že ti každého jitra připomene holí, aby sis opatřil nějaký zaměstnání.“

Milča prchl z domu, a rovnou k Tondovi Hůlovi. Avšak levý bek Šípu byl také na obtíž rodičům, kteří vládli nepatrným obchůdkem s potravinami. Tonda udeřil Milču pod bradu:

„Kam sem za mnou lezeš? Chceš, aby ti můj táta napohlavkoval, že mne zdržuješ od práce? Počkej před domem, hned přivlíknu ty kuplety.“

Míla se odklidil až na roh ulice. Tonda se vloudil do tmavého krámků, jako by chtěl pomoci při prodeji rodičům, neboť za pultem se tísnily služby a ženy. Zrána bylo co dělat. Obsloužil tlustou služku, a žertuje s ní, přišoural se k haldě papírů na balení zeleniny, syrečků, mýdla a jiného zboží. Probral papírovou směs a našel několik kupletů a výstupů, které věnoval komik z domu panu Hůlovi. Ponechal si několik grošů, jež mu za zeleninu a cikorku vtiskla tlustá služka, a vyběhl z krámu, volaje zpět, že musí vrátit řezníkovi vozík.

Milča dohonil Tonda v druhé ulici a přijal zamaštěné tiskopisy jako posvátný odkaz. Tonda mu neopomenul zdůraznit:

„Ten komik ze šantánu ti vzkazuje, aby ses to dobře naučil, že se na tebe přijde podívat.“

Milčovi sevřelo se břicho a nohy mu poklesly. Přece se však vzmohl, aby si chlubně zalhal: „Mne nemůže nikdo zmást, ani takovej trouba jako ten tvůj komik ze šantánu. Já hrál v operetě několikrát za prvního komika, když ochraptěl, a neměl jsem žádnou trému, ačkoliv ten komik stál po celou dobu za kulisou a čuměl na mne jako vejř. Takovejch blbostí, jako jsou tyhle kuplety, jsem se nazpíval, až jsem byl celej modrej.“

Od Tondy spěchal Milča k vzdálené tetě Léně, vdově po učiteli. Vzpomněl si, že přísná teta chová ve svém příbytku harmonium. Teta Léna nemilovala návštěvy, navštěvujíc sama pouze hřbitov, na kterém tlel její muž. Zamračila se zlobně, když se před ní v pokoji objevil Milča, a ani nezakřikla starou čubičku, jež štěkala a chňapala po Milčovi jako pominutá. Milča si dovedl pomoci. Zaštěkal strašlivě na Belinku, že zalezla pod postel, políbil tetě Léně obě ruce a spustil zkroušeně:

„Proboha, tetičko, pomozte mi. V neděli má tatínek svátek a já mu chci zazpívat několik písniček. Prosím vás, naučte mne to. Já neznám noty. Potkat v lese notu, tak strachy uteču.“

Teta se velebně natrásla, nasadila brýle a spustila na rozladěné harmonium pomalý doprovod k bujným kupletům. Dlouho Milča nemohl pochytit melodii. Teta však hrála vytrvale, kývajíc hlavou do taktu, až se Milča naučil jednoduchým nápěvům. Přezpíval všechny kuplety bezvadně, ale teta náhle vstala a zaječela:

„Co to zpíváš?“

„Přece víte, tetičko. Písničky otci k svátku.“

„Takové pitomosti a hloupé dvojsmysly?“

„Jejej, tatínek je veselej...“

„Už ať jsi venku. Stydím se za takové nečisté příbuzenstvo.“

Milča byl spokojen. Nápěvy kupletů ovládal a pískal si je co chvíli, aby se mu nevytratily z paměti. O slova se nestaral. Tonda je napoví. Na „operu“ zapomněl.

Stázi vyradila otci, že Milča bude vystupovat na divadle. Toho dne bylo u Dolanů, jako by běsy z pytle vysypal. Starý Dolan obviňoval matku, že Mílu zkažila svou dobrotou, a matka pohrozila, že

raději skočí z okna, nepřestanou-li takové křiky. Otec se rozběsil: „Dáváš mně nůž na krk? Dobrá. Ať si jde kluk k divadlu, ale nebudu se starat o nový vñouče, až nám je ňáká ženská od divadla zase hodí na krk. Máme dost na Rudolfově.“

Bouchl dveřmi, že se činžák zachvěl, a odešel do hospody. I stalo se, že tam byl sousedem krejčím pozván na nedělní zápas S. K. Šípu. Přislíbil, že se dostaví:

„Beztak dřepím celé večery doma, nemám-li službu. Připadám si jako jeptiška v kalhotách a nic neužiju, kromě starostí o rodinu. Kdybych měl aspoň toho šibeničnicka z krku. Ano, dočkal jsem se radostí. Už jsem dědečkem, sousede, dědečkem, hehe –“

A starý Dolan pil na žalost i na radost. Krejčí ho vyprovodil pozdě po půlnoci k domovu a u vrat křičel:

„Ty seš nešťastnej, já jsem nešťastnej. Dřu jako mezek a žena na mně sedí jako na kobyle. Neměli jsme se ženit, sousede. Je to zlej osud, a ještě štěstí, že chodíme sami do hospody. Ať tě v neděli vidím na tej zábavičce. Maj tam pivo jako křen.“

Druhého dne odcházel Dolan před šestou hodinou ranní do služby, zničen na těle i na duchu. Matka ho zastavila přede dveřmi a pronesla výhrůžně, ale chvějícím se hlasem:

„Včera jsi byl poprvé za našeho manželství sám v hospodě. Nechci s tebou víc promluvit ani slovo, a jestli se ještě jednou opiješ, tak si přiřti následky.“

Otce bolela hlava a nebyl schopen odporu. Kalnými zraky obhlédl zpytavě skutečnost a již se odhodlával k prosbě za odpuštění, když zmerčil na pohovce Mílu, oddychujícího klidným spánkem. Rázem se popudil:

„Tady leží ten bídák, kerej nám vzal naši spokojenost. Chrní, a já musím na akcíz. Povídám ti, Barboro, že s klukem zatočím. Za pár dnů má odvod. Půjdu tam s ním, kleknu před regimentsarztem a poprosím, aby ho vzal na vojnu. To udělám, jako že tě mám rád, mámo, a uvidíš, že vojna tohohle darebáka vykurýruje. Já zkusil, jak vojna působí.“

Po odchodu otce vzbudila matka Mílu ustrašeným křikem:

„Otec tě chce dát odvést na vojnu. Ted' už nesmíš nic jíst a budeš pít jenom silný černý kafe. A hořký. To tě zkruší, že budeš jako pápěrka, a uvidíme, co zmůže tatík.“

Míla zívá a zažadonil:

„Maminko, dejte mně krajíc chleba. Hlady se svíjím a houby se starám o odvod. Mám jiný starosti, abyste věděla.“

Hltaje chleba, myslil na příští události nadcházející neděle.

3

Mužstvo S. K. Hvězdy přihnalo se na hřiště jako jedenáct matadorů, jistých svým vítězstvím. V posledním zápase podlehl Šíp Hvězdě 2:4 a předtím hráli nerozhodně. Celé sportovně cítící předměstí žilo po několik dnů v nervózním napětí, který klub urve vítěznou palmu. K zápasu dostavilo se dosti četné obecnstvo a nejvíce přívrženců Hvězdy, neboť o Šípu se trousily zprávy, že vyšel z formy a je na psu. Hráči Šípu byli zahrnuti posměšnými výkřiky:

„Hasiči! Srabaři! Kde jste nechali stříkačku? Kopejte raději brambory.“

Šíp měl výkop. Centr Ada Malínský podal na levou spojku, jež byla obsazena a odkopla míč zpět halvovi, kapitánu Rovnému. Ten prohodil pěknou uličku, ale ani levé křídlo, ani spojka nedoběhly. Míče se zmocnili hráči Hvězdy a podnikli zuřivý útok. Křídlo centrovalo od čáry autu. Spojka forvardu Hvězdy zarazila míč, obešla pravého beka Šípu a chystala se k ráně na branku, ale Tonda Hůla srazil zezadu hráče a odkopl míč daleko do hřiště. Na pokřik přívrženců Hvězdy nařídil soudce trestný kop proti Šípu, neboť Tondův zákrok odehrál se na pokraji trestného území. Levý halv Hvězdy umístil mohutnou dělovkou pod břevno první gól. Tu bylo zjevno, že zápas bude tuhý a prudký. Tonda přiskočil ke gólmanovi Velebovi, zřejmě neúspěchem rozčilenému, a pobídl ho:

„Nic si z toho nedělej a drž se jako lev. Každýmu přerazím párky, jak se odváží k naší brance.“

Nastal zuřivý boj. Milča se chvěl rozechvěním a touhou dostat na nohu míč před brankou Hvězdy. Nepřátelské mužstvo používalo však obranné techniky, jakmile bylo tísněno. Všichni hráči stáhli se k bráně a bojovalo se urputně, tělo na tělo. Co chvíli zasykl některý z hráčů bolestí nebo se svalil. Obecnstvo nedýchalo rozčilením a jeho řev ohlušoval vědomí hráčů, kterých se zmocnil horečný stav, v němž bývá člověk schopen vraždy nebo šíleného činu.

Ada Malínský sebral protivníkovi míč z nohy, odrazil loktem do břicha nepřátelského beka a střelil prudce přímo do gólmana, od

něhož se rána odrazila. Míla hbitě přiskočil a vrazil míč do rohu branky. Tonda sípal nadšeně, snad jediný na celém hřišti: „Gól, gól!“ A láskyplně objal vracejícího se Milču.

Nerozhodný stav podnítil obě mužstva k sopečné činnosti. Útoky na branky se střídaly jako výbuchy nenávistné vášně. Tonda řádil zběsile. Byl všude, odrážel útočné míče a přihrával vytrvale na Mílu, kterého však měli hráči Hvězdy na mušce. Byl stále obsazen a zdálo se, že odpadne. Pojednou zachytil Míla přesnou ránu křídla do centru, několik kroků před bránou uskočil bekovi a kličkou chtěl oběhnout i gólmana, jenž vyběhl z branky. Tu dostal hroznou ránu kolenem do zad a prudce upadl i s míčem do brány, kde zůstal bez dechu ležet. Soudce však neuznal gól, protože se halv Hvězdy dopustil na Mílovi surovosti, jež musila být potrestána. Do prudké hádky se vmísilo též obecenstvo, začínající přát Šípu. Kapitán Rovný zachoval se jako džentlmen a uklidnil své hráče:

„Dobrá. Gól nebyl uznán, ale máme trestný kop. Jsem přesvědčen, že ho Tonda nabourá do sítě, až ji strhne.“

Tonda nezklamal. Prudkou přízemní ranou vstřelil míč vedle gólmana do branky. Milča procitl při děsném řevu obecenstva:

„Gól! Gól! Gól!“

Nechápavě zahleděl se na hřiště, na kterém se hráči Šípu objímali. Vstal z místa, kam byl odnesen, a nemohl porozumět. A už byl u něho Tonda:

„Vzmuž se, Mílo. Vedeme. Pomstil jsem tě.“

Míla nabral dech a vrátil se na hřiště. Za nejprudšího boje byla ukončena půle zápasu 2:1 pro Šíp. Do kabiny hráčů vstoupil předseda klubu, hodinář Fajt. Potrásł všem hochům rukou a dojatě je prosil, aby neochabovali a napnuli všechny síly k rozhodnému vítězství. Pak se obrátil k Mílovi:

„Dostanete hodinky s řetízem, povedete-li si dál tak statečně.“

Míla si jen povzdechl:

„Peníze by mně byly milejší, ale mám ňáký tušení, že nás ti hvězdáři pobijou jako mouchy. Jsou to masaři a my jsme jen lehký mužstvo.“

Mílovo tušení hodlalo se uskutečnit. Hned v první minutě druhé půlky zápasu zůstal ležet na hřišti Lojza Rovný. Tonda skřípal zuby, když odnášeli pochroumaného kapitána za čáru, a dušoval se, že nepustí k brance ani myš. Kopal trestný kop a podal přímo na centra Malínského, který rychle odkopl míč Mílovi, náhodou žádným hráčem nekrytému. Míla hnal se šíleným letem kupředu, a obelstiv dva hráče Hvězdy skvělým driblingem, ocitl se tváří v tvář poskakujícímu gólmanovi. Tu uslyšel Tondův výkřik:

„Běží ti na záda.“

Hbitě uskočil stranou s míčem, aby nebyl sražen zezadu jako v prvé půli. Zákeřný hráč přeletěl setrvačností prudkého skoku a padl na vlastního gólmana. Oba se svalili. Míla vkopl lehce míč do nechráněné branky.

Nadšení obecenstva rozzuřilo mužstvo Hvězdy. Odhodláni k vítězství přes mrtvoly svých soupeřů, nasadili prohrávající nejostřejší tempo, takže Šíp překvapili. Povstala hra na jednu branku a brankář Veleba zažíval hrůzostrašné okamžiky, neboť útočníci si počínali se surovou zběsilostí. Marně pokoušel se Tonda s ostatními obránci o odrazení stálých útoků. Hráči Hvězdy vytrvale obléhali a vynutili si několik rohů. Při posledním výkopu rohu srazil jeden z obléhajících centrovanou ránu hlavou přímo do náruče Veleby. Jeho spoluhráč, rozvzteklý neúspěchem, skočil nešťastnému gólmanovi přímo na prsa. Veleba se zvrátil na vzpříčenou nohu, kterou si zlomil, ale míč ještě odhodil.

Touto tragickou příhodou vyvrcholil zápas. Soudce vyloučil surovce, ale hráči Šípu zdráhali se dále hrát o devíti mužích. Vyjednávalo se nejostřejší hádkou za pokřiku obecenstva, jež vyhrožovalo, že ztluče každého, kdo se dopustí nějakého sprostého přehmatu.

Ada Malínský chystal se opustit hřiště, prohlašuje, že nebude hrát bez gólmana, a někteří bojácnější chtěli ho následovat. Míla postavil se jim v cestu:

„Jdu do brány a vy řežte do hvězdářů, až z nich budou hadry lítat.“

Tonda řval:

„Musíme vyhrát, i kdybychom měli zůstat na hřišti jenom já s Mílou.“

To rozhodlo. Hráči se odhodlali k dalšímu zápasu. Soudce se vzmužil a trestal každou chybičku, přece však bylo mužstvo Hvězdy v převaze, snažíc se zeslabeného soka unavit. Rány zasypávaly branku, v níž se pohyboval Míla jako dravá šelma ohrožená na životě. Zachraňoval skvěle, a tak ho uchvátila odvaha, že se vrhal pro míč soupeřům přímo pod nohy, přezíraje nebezpečí, jež mu při tom hrozilo. Provedl také několik akrobatických robinzonád a vrátil svou obětavou hrou mužstvu odvahu i důvěru. Za jásotu obecenstva převedli hráči Šípu hru na nepřátelské území a Malínskému podařilo se ze shluku vstřelit čtvrtý gól. Hvězda odpadla jako dohasínající meteor. Zbytek zápasu dohrával se za naprosté převahy Šípu. Jako na posilu přiběhl na hřiště zotavený kapitán Rovný, byv přivítán bouřlivým jásotem obecenstva a spoluhráčů, a minutu před koncem dal levý halv Šípu poslední gól.

Jedině vítězství Šípu pěti góly nad jedním děkovali hráči Hvězd, že nebyli za svoji surovou hru obecenstvem napadeni a ztrestáni. Vlastní jejich přívrženci pozdravovali nadšeně vítězné mužstvo na odchodu. Mílu odnesli do kabiny na ramenou. Měl oči slepeny slzami a nemohl promluvit, když mu kapitán Rovný děkoval jménem mužstva, že zachránil klubovní čest. Cítil, že toho dne znamená mnoho. Představil si, že po celém předměstí bude se pronášet jeho jméno s úctou a uznáním, a svlékaje dres, rozplakal se jako rozmazlené děcko, jemuž berou hračku. Tu se prodral houfem polosvlečených sportovců udýchaný předseda klubu Fajt a odevzdal uplakanému Mílovi slíbené stříbrné hodinky s visacím řetízkem.

Míla stál před hodinářem téměř nahý, svíraje v jedné ruce košili, v druhé hodinky, a styděl se za své slzy, řinoucí se po zablácené a zpocené tváři. Fajt se zasmál, natřásaje ohromné břicho:

„Pohled'te na hrdinu. Pláče jako baba o funusu. Tady máš náplast z klubovních peněz na svou bolest.“

Mílovi se zamodralo před očima. Přijal bankovku, aniž věděl, jakou má cenu, a v lichém domnění, že získal za půldruhé hodiny

nesmrtelnou slávu a bohatství, zaštkal přerývaně. Slzy vytryskly novým proudem a stékaly z tváří na dmoucí se prsa. Tonda jím zalomcoval a uličnický vyjekl:

„Proč brečíš, když jsi za svou hru dostal královsky zapláceno jako internacionální profesionál?“

„Protože jsem si vzpomněl na kamaráda Velebu, kerýmu teď v nemocnici rovnaj asi přeraženou nohu,“ odpověděl pohotově Míla a neutřel si slzy, aby se zdálo, že ještě pláče. A oblékaje se, mysli na kuplety, které bude zpívat. Tiše si hvízdal nápěvy, a hledaje ve své paměti slova kupletů, připomněl si, že slíbil přednést celou operu. Zamrazilo ho. Neměl ani zdání, jak to provede. Strach před ostudou, jež by pošramotila jeho slávu, zkazila mu celou náladu. Ke všemu se rozkašlal. Smutně kráčel za soumraku z hřiště s ostatními do hospody u kostela, odplivuje melancholicky. Tonda ho vzal pod pažď a domlouval:

„Nemysli už na Velebu. Je to zdravej kluk a za pár měsíců bude na nohou.“

„Mám ještě jiné starosti. Kašlu. Nu, slyšíš. Mizerně je mně, a musím se starat o rodinu.“

„Nelakuj, Mílo. Vždyť tě živí táta.“

„Ale já živím svý dítě.“

Tonda se zastavil s vyvalenýma očima. Míla pocítil, že si uleví, a vypravoval dávnému kamarádovi celý svůj milostný příběh se smutným koncem, svaluje veškerou vinu na svou milou, že ho zlákala a tak obalamutila, že nevěděl, co dělá.

„A vezmeš si ji?“ dychtivě zvídal Tonda.

„Nejsem blázen, abych si zahrabal svoje mládí, a pak, kamaráde, Emča je hloupá husa. Bála se jít k porodní bábě, aby jí pomohla, a raděj donosila kluka. Přísáhej, že nic nevyzradíš.“

Tonda ujistil Mílu čestným slovem o svém hrobovém mlčení, ale zanedlouho vypravoval na záchodě několika sportovcům, že je Míla jak znamenitý hráč, tak i otec, a přibarvil ze svého:

„To dítě ale není Mílovo. Jedna herečka, s kterou držel u divadla kdekdo, svedla otcovství na něho. A teď se musí o cizího haranta

starat, aby se starej Dolan nic nedověděl. Peníze, který dostal od klubu, pošle zejtra svý milý pro kluka. Já bych to neudělal. Mlčet, kamarádi, mlčet!”

Veliký lokál v klubovním hostinci byl přeplněn ještě před začátkem programu. Zpráva o velikém vítězství Šípu rozletěla se kvečer u bleskurychle po předměstí a milovníci sportu hrnuli se houfně na přátelskou zábavu, aby zhlédli hrdiny dne. Ženské byly zvědavé na Mílu a hezounká služka Alena červenala se v koutku u dveří, mačkájíc krajkový kapesník v upracované dlani. Pozorovala Mílu a mysli si, jaký je to hrdinný chlapec, že by v něm nikdo tolik odvahy nehledal, a že je šťastná, protože s ním bydlí pod jednou střechou. Před očima vynořila se jí představa pudy a děvče se zachvělo rozkošným pomyšlením, že by jí mohl proslavený Milča pomáhat ve středu při věšení prádla. Míla ji pojednou spatřil a protlačil se k ní, jsa všemi hosty poplácáván s okázalou důvěrností jako vítězný kuň. Nachýlil se k Alence, pohladil ji pod bradou a zašeptal:

„Jsi hodná, Alenko, žes přišla. Zatančíme si taky a dovedu tě potom domů.“ Otočil se jako na obrátce a zmizel na chodbě. Alenka zrudla a tvářila se před svými kamarádkami, jako by byl Míla její ženich, klopíc zraky před zvědavými pohledy.

Předseda Fajt vystoupil na malé pódium u pianina a vykotal namáhavě chvalořeč na zasloužené dobyté vítězství prvního mužstva S. K. Šípu. Jeho řeč byla přijata s ohlušujícím jásotem, což povzbudilo hodináře, aby vybídl přítomné k přípitku na zdraví nešťastného brankáře Veleby a všech čackých hráčů, kteří pokořili surovce z Hvězdy a učinili milovaný klub slavným. Po uklidnění vzniklé vřavy ohlásil Fajt, že ho na pódiu vystřídá slavný umělec a fotbalista Míla Dolan, aby zahájil zábavný program.

Lokál zahlučel nadšením. Muži tloukli pěstmi do stolů, až sklenice řinčely, a ženské pištěly. Hodinář utřel si spokojeně lysinu a vykřikl na vítězné hráče, kteří seděli u čestného stolu:

„Co mám ohlásit, že bude Dolan přednášet?“

„Operu! Celou operu,“ řvali Tonda a kapitán Lojza.

„Pozor, velectené panstvo, Míla Dolan přednese operu.“

Za trvajícího potlesku vystoupil Míla na pódium a zároveň vstoupil starý Dolan se ženou a Stázou do dveří lokálu. Milča neviděl ani na krok. Nohy se mu třásly, studený pot mrazil na horkých zádech, opřel se o piano, aby se nesvalil na stůl výboru S. K. Šípu. Čekal, až utichne potlesk, a prosil boha, aby nepřestal hluk a začalo se tančit.

Poprvé stál sám před obecenstvem a cítil, jak ho přemáhá strach před tím mnohohlavým zástupem, očekávajícím zázraky pro svoji náladu. Roztřásla ho zimnice, i úporné nutkání na záchod začalo dotírat, oči obracely se vzdorovitě v sloup, nos špičatěl, ústa se rozšklebila o své vůli, jako by se rozklížily sanice, uši se protáhly a ruce se rozkývaly jako na obranu proti příšernému zmatku. Così zablábolil.

Obecenstvo vybuchlo v nezkrutný smích při pohledu na přeměněnou tvářnost slavného hrdiny vítězného zápasu a ulehčovalo sobě výkřiky:

„Koukejte, jak se dovede pitomě tvářit. Hrál tak báječně na zápase a teď na nás troubí jako blbec. To je mizera k líbání. Dost! Přestaň, nebo mne raní mrtvice.“

„Ježíšmarjá, tati,“ polekala se Stázi. „Co tady Míla tropí?“

Otec nemohl odpovědět, neboť se smál s ostatními, až slzel. Matka se styděla a nejraději by se byla propadla do země. Urážel ji ten srdečný smích jako pustý výsměch.

Když se všichni trochu uklidnili, zeptal se pianista Míly, co má hrát.

Míla se sám sebe polekal, uslyšev ze svých úst klidnou odpověď:

„Hraj, co znáš, aby ses nesplet. Já mám svoje noty a nezáleží mně na tom, jestli se shodneme.“

Pomysliv si, že půjde s Alenkou domů, spustil ženskou fistulí srdcervoucí zpěv:

„Já – princezna Alena, čekám, čekám, jako na čekané, u mandlu čekám nedočkavě, ale nechci prádlo mandlovat, nýbrž svého prince milovat.“

Tato naivně bezduchá sloka probudila jeho fantazii. Hrál a zpíval různé osoby obojího pohlaví, představoval mnohohlavý lid, a ztrá-

cel-li nit v bezhlavém ději své primitivní parodie opery, napodobil řehtání koně a jiné zvířecí hlasy. Opíjel se svým rozmarem a každý výbuch smíchu podnítil ho k novému výstřelku nehledané komiky. Nebyl si vědom, že působí prakomicky, a nesnažil se o žádný výraz. Objevil zčistajasna postavu krále ve své opeře jako Kolumbus Ameriku a ušetřil každému představovanému typu jen tolik gest a grimasy, aby ho poznali. Cítil naprostou jistotu, že sebe ovládá a vládne situací, s níž si zahrával, jak mu právě napadlo. Často nevěděl, co v příštím okamžiku provede, ale nic mu nebylo vzdálené nebo nemožné, aby toho nepoužil. Jako král nadával hůř než opi-
lec, jako princ oslovoval svoji princeznu nebeskou husou, éterickou kozou, a snil, že má hlavičku jako kynutý knedlík, pusinku od ucha k uchu, takže si může sama šeptat, i pronášel mezi produkcí různé poznámky a doplňky. Silou svého improvizčního projevu podmanil si tvůrčí schopnost pianisty, jenž jako hypnotizován hrál zcela v duchu té nesmyslné směsi přirozeného humoru a nevázanosti uličníka z předměstí. Hlasově zmohl všechny odstíny, zpíval ženský soprán stejně hladce jako mužský bas a ukončil svoji operu jako dítě princezny, odříkávající tenkým hláskem na rozloučenou básničku.

Úspěch vyzněl jako výbuch sopky, v níž to příliš dlouho vřelo. Kamarádi stáhli Mílu z pódia, líbali ho a nosili lokálem, který hluchel jako otevřené peklo. Starý Dolan prodral se k Mílovi, a smáčeje synovu tvář slzami, křičel v nepřetržitém smíchu:

„Tys mně udělal radost, šibeničníku, takovou radost, že bych byl umřel smíchy –“

Míla se podivil:

„Kde jste se tu vzal, tatínku?“

„Pozval mne jeden soused a přived jsem mámu a Stázi s sebou, aby se taky povyrazily, když jsme byli doma samý hloupý řeči, ale nikdy by mne nebylo napadlo, že se tady s tebou shledáme a že nás tak rozesměješ. Ty jsi pro divadlo jako stvořenej a nezlob se na mne, že jsem ti v tom bránil. A vezmi, abys měl na outratu.“

Míla políbil se s otcem a přijal peníz. Pak běžel k matce, před Stázou odevzdal jí bankovku, kterou získal od klubu, a prosil:

„Nate, maminko, nate, abych vás zdarma nevyjídal. A to víte, že bych sněd i kanape, kdyby bylo k jídlu.“

Matka se nachýlila, jako by se poklonila před svým synem, a usmívajíc se široce, zašeptala mu do odstávajícího ucha:

„Schovám ti ty peníze, abys měl, až budeš potřebovat.“

Toho večera uchvátil Míla pro sebe popularitu drobných lidí na předměstí. Přesvědčení, že zvítězil, zapustilo hluboce kořeny v jeho nitru. Nabyl naprostého vědomí své dokonalosti. Kuplety odzpíval, neznaje slov, jen tak, jak je pochytil od Tondy, jenž se posadil u pianina. Nezáleželo mu na tom, pozměnil-li text nebo úplně zvrátil smysl, a chvílemi zpíval, co mu právě napadlo nebo jak to špatně zaslechl. Každý nesmysl rozesmál tím více obecenstvo, jež by se bylo řehvalo stejně, kdyby byl Míla četl zprávy z novin. Pochopil, že jeho osobnost působí jakýmsi neodolatelným kouzlem, a skoro byl udiven, že pojednou oplýval neobyčejnou smělostí, hraničící až s drzostí dryáčníka nebo chlapa od houpaček. Zřejmě poznal, že si může s obecenstvem zahrát, jak se mu zachce, a byl by se cítil sám uražen, kdyby nebyla sprostá slova nebo dvojsmysly přijaty se stejným vděkem jako výborný vtip. Opojení sebou samým vzbudilo samolibost, kterou od té chvíle začal chytře maskovat skromnou prostotou. Nechal si lichotit a obdivovat se, ale uhýbal okamžité odpovědi zcela jinam. Opravdovou rozkoš zadostiučinění působil mu smír s otcem, který s důstojností nepatrného úředníčka seděl za stolem jako nejbohatší člověk pod sluncem.

Otec vyzvídal na Mílovi, kde se to všechno naučil, co umí. Míla odušil nevinně, avšak s pohrdáním výrostka, jemuž je učení mukou:

„Nic jsem se nikdy neučil. To jde samo tak ze mne, ani o tom nevím. Mám to v sobě od sebe a nepotřebuju se ničemu učit.“

Míla se zpil obdivem, úspěchem, slávou i alkoholem. Zapomněl na slib, že doprovodí Alenku domů, a líbal se s přítomnými děvčaty na potkání. Později sjel ze židle, bylo mu špatně a nemohl se postavit na nohy. Tonda a Lojza ho doprovodili domů.

Několik dnů potácel se jako ve snu a chystal se k odvodu. Celý den pil černou kávu a kouřil cigarety. Matka plakala a otec sesílal hromy na vojnu, jež kazí mladým lidem život a existenci.

V den odvodu vzpomínal otec před odchodem do služby, nemá-li nějakého vlivného známého, jenž by Mílovi pomohl z vojny, kdyby byl odveden. Nakonec vyhrkly otrlému muži slzy a zvýšeným hlasem zvolal:

„Dostanu tě z vojny, i kdybych musil jít až před císaře pána a políbit mu prdel, aby ti dal milost.“

A rychle odešel, vykřikuje na schodech, že jsou války morem lidstva a oficiři řezníci.

Míla předstoupil před odvodní komisi jako člověk, jenž musí projít ohněm a předem ví, že mu neuškodí. Zahrál žalostnou figuru a s uspokojením naslouchal smíchu vojenských pánů. Štábní lékař řekl opovržlivě:

„Člověče, voni nesměj nahej na krchov, aby mrtví neutekli.“

Již na chodbě domova křičel Míla: „Nicht geeignet, nicht geeignet!³“

Do kuchyně vlezl po čtyřech a štěkal radostně jak pes, který nebyl na honě postřelen. Stázi s matkou dotíraly, aby se zadušoval, že nebyl odveden. Míla obě objal, zatančil s nimi divoce po kuchyni, a udeřiv se v prsa, zazpíval operním patosem:

„Kam si to vojna na mne sere!“

---

3 Neschopen (vojenské služby). Pozn. red.

4

Milča se ocitl v sedle. Domov skvěl se v paprscích pozemského ráje. S horkem blížícího se léta vzrůstalo i rodinné teplo. Nikdo nevyčítal Mílovi jeho život bez praktického smyslu, ani otec, jenž dočista zapomněl na své někdejší starosti o budoucnost jedináčka a spřátelil se s Mílou, považuje způsob jeho života za jakýsi základ k příští existenci, o níž se vůbec nehovořilo, neboť tito dobří lidé z předměstí se obávali ztratit Mílovy úspěchy, tak honosné pro jméno rodiny, kdyby se Milča uchytil někde v krámě za pultem, jak to rodiče původně zamýšleli. Matka pozbyla mnoho ze své nemluvnosti a donášela otcí všechny řeči o Mílovi, drobné chvalozpěvy předměstského lidu, jenž hýčká své miláčky přízní a obdivem. Vypravovala všechno, co slyšela u hokyně a sousedů, jaký je Míla skvělý gólman a umělec, jenž pobaví každého škarohlída. Na předměstí se hovoří o každé odbyté události tak dlouho, než se vyskytne nová.

A Míla se činil ze všech sil, aby neochablo nadšení pro něho a neutuchl zájem. Zůstal v brance Šípu, neboť brankář Veleba ležel stále ještě se sádrovým obvazem v nemocnici. Hrál každým zápasem lépe, ohromně klidně, s humornou bravurou, jež nepřátelské útočníky přiváděla před brankou ve zmatek. Nezdržel se, aby nepokřikoval v nejchoulostivějších situacích na hráče:

„Nu, čutni si, ale dej pozor, aby sis nezarazil párky do země. Vsaď se, že tvoji ránu chytnu, protože střílíš nakřivo – a tam je aut. Lidi, pozor, teď střelí ten čarostřelec dělovku přes bránu pánubohu do oken. Bravo. Podruhé si na to vem brejle! Nech si změřit dištanc. Tondo, podrž ho, ať neupadne, až si čutne.“

Když chytil ránu v brance, smál se, až nakazil obecenstvo, jež se tísnilo vzadu za sítí, a poučoval střelce:

„Do mne nesmíš čutat. Počkej, až bude prázdná brána, pak uděláš gól. Přijď si čutnout do brány zejtra ráno. To ještě spím. Dej si nastavit košili, nebudeš brnkat nohama o zem.“

Obecenstvo se bavilo hrou a nejvíce Mílovými řečmi, ale Tonda se zlobil, že se Míla nechová jako sportsman, že ruší zápas svými pitomými cancy, a sliboval:

„Já ti napohlavkuju, uličníku, jestli pustíš gól.“

Mílu však neuvedla do rozpaků pěkně umístěná rána, kterou nemohl chytit. Zachoval klid, labužnický zamlaskal a znalecky usoudil:

„Rána jako z anglickýho kanónu. Přátelé hasiči, opište si takovou ránu a vraťte ji tamhle nahoru do druhý brány, že pěkně děkuju za takovej dárek. Kdybych se nebyl uhnul, tak jsem byl přeraženej vejpůl a strojili jste dva funusy.“

Na výtky svých spoluhráčů odpovídal nevinně:

„Ale, hoši, já jsem jenom člověk a žádnej pánbů, abych měl svoje pazoury ve všem a všude. Můžu dělat zázraky, abych došmát z dolejška levýho rohu nahoru do pravýho? Nechte celou bránu zadrátovat jako klec a já si půjdu lehnout do kabiny. Kdybych doved páchat zázraky, tak nebudu hrát s vámi fotbal, to bych radši představoval svatýho na mostě.“

Za několik zápasů znamenal Míla pro svůj klub tolik jako oblíbený klaun s cvičenou opicí pro cirkus. Na předměstí pronášeli drobní lidé jeho jméno s jásavým hlaholem úcty a vděčnosti. Kde by byl Šíp, kdyby Míla odešel! Cizí kluby rozestřely své sítě, aby ulovily obratného gólmana pro sebe, ale Milča projevil podivuhodný smysl pro sportovní kázeň. Vždy opakoval před předsedou Fajtem:

„Mne žádný klub nepřetáhne. Já se nedám podplatit. Jsem věrný jako pes. Zeptejte se na mne mojí milý.“

Hodinář věděl, co dělat. Zavolal Mílu stranou a podstrčil mu nějaký peníz, aby se nestal nevěrný. Míla pochopil záhy, jak se tvářit, aby nebylo v kapse prázdko. Každý se snažil připoutat ho pro zájem klubu i pro svůj vlastní, neboť Mílu nemohl nikdo postrádat jako společníka. A z toho ten dorůstající chlapík těžil, jak se dalo.

Tonda objevil v sobě schopnosti protřelého impresária. Hrdý, že přivedl Mílu na pódium před obecenstvo darovanými kuplety, nutil svého kamaráda, aby chodil po hospodách zpívat. V hospodě u kostela se večírky opakovaly každou sobotu a neděli. Kapitán

Lojza uměl obstojně brnkat na klavír a doplňoval trojlístek. Tonda tato představení pořádal, vybíral peníze a dělil spravedlivě výtěžek, aby se cítil každý spokojen. Lojza byl šťasten, když dostal útratu zaplacenou. Míla věřil Tondovi, že si nenechává větší díl, a Tonda sháněl „zábavičky“, aby se jeho příjem zvětšil, neboť potřeboval stále peníze pro svůj zevnějšek, chtěje být nejnápadnějším mladíkem na předměstí, aby po něm bláznila děvčata, beztak už popletená z hřiště, na němž Tonda vystupoval jako hráč tvrdé hry, až se dívkám tajil dech. Běhal po celém předměstí po hospodách, aby někde uspořádal zábavný večírek, a vlastnoručně kreslil křiklavé plakáty za hospodská okna:

POHOSTINSKÉ VYSTOUPENÍ OBLÍBENÝCH HRÁČŮ

S. K. ŠÍPU

MÍLA DOLAN

umělec ve všem a komik k popukání

LOJZA ROVNÝ

kapitán a pianista

Pořádá chvalně známý a obávaný levý back

TONDA HŮLA

Vstupné dle uznání a libosti

Výboru klubu Šípu se tato reklama znelíbila a trojlístku se dostalo na schůzi veřejného pokárání. Míla přijal důtku mlčky, uvažuje o tom, nemohl-li by přitom nabýti nepředvídaného zisku. Lojza se styděl, neboť kamarádi přestali ho oslovovat kapitáne, volajíce na něho posměšně: „Zatoč klikou, pianisto!“ Zato Tonda se rozvzteklil a bránil se jako bankéř, jemuž zabavují pokladnu:

„Děláme klubu po hospodách reklamu a čest. Jen se přijďte podívat na naše večírky, jak se tam lidi hrnou. Máme se snad flákat po putykách jako šantánisti nebo flašinetáři? Jsme a zůstaneme sportsmeni, a když se vám to nelíbí, pánové vejboři, můžeme vstoupit zejtra do Hvězdy. Hvězdáři nám slibují hory doly, jen když vám uká-

žeme zadní faldy. A pojďme, kamarádi. Nejsme žádní sluhové, aby s námi vejboři vorali jako s voly. Hrajte si sami, a nejlíp o kuličky.“

Trojlístek opustil klubovní místnost s nosy hrdě nahoru. Ve výčepu prosil hostinský Tonda, aby nedělal hlouposti, že se nedorozumění srovná, že bude veliká anenská zábava, ale Míla odsekl:

„K tomu nás nepotřebujete. Ať sem pověsí starej Fajt hrací hodiny a tucet budíček, a budete mít zábavu pro kočky, jako jsou ti pitomí vejboři.“

Na ulici poroučel Tonda kamarádům:

„Jde se k Hvězdě. Kluci, držme se, abychom to neprojeli.“

Usnesli se, že vyjednávání o vstup do klubu obstará kapitán Lojza, který se chvástal, že je Hvězda zblízne jako maliny. Před klubovní místností nepřátelského klubu opustil trojlístek bojovný duch. Kamarádi se zaraženě radili, kdo vstoupí první. Tonda byl přehlasován, ale zapřísahal se, že nepromluví ani slova, aby ti hasiči z Hvězdy nemyslili, že se chodí nabízet jako prostitutka.

Ve velkém lokále bylo živo. Členové Hvězdy oslavovali narozeniny kapitána prvního mužstva. Téměř nikdo si příchozích ani nepovšiml. Trojlístek se protlačil do kouta a zamlkle pozoroval své dosavadní nepřátele, kterak se vesele baví. Tonda rýpl Lojzu:

„Nu, ted' mluv, kapitáne, nu, zkus to mluvit, když se zdá, že budeme co nejdřív vyhození. Proč jsme sem lezli? Vidíte, ti pitomci se opičí po nás taky v zábavě. A ježíšmarjá, to je náš komik z domu, Fredy Trager.“

Míla se vytáhl za stolem a nespustil oči z velikého a hubeného chlapíka zbrzděné tváře, jenž líčil chraplavým hlasem svoji první návštěvu na fotbalovém hřišti. Používal groteskních gest, znázorňuje hru a svoje rozechvění, a neopomenul nanést, že Hvězda drtila opelichaný Šíp, až bylo brankáři Mílovi z toho úzko a prosil, aby mu postavili do branky postel s příslušenstvím.

„Budeš povídat,“ vykřikl Míla ze všech sil, aby přerušil bouřlivý smích, vzbuzující v něm odpor a žárlivost. „To si pleteš postel s operačním stolem, kerej si musí dát každej gólman za bránu, když proti němu masaří Hvězda. A nezapomeň svou řeč, než povím, že Hvěz-

dáři vždycky přijdou na hřiště s řeznickejma sekýrama a zpátky se vezou na hasičskej stříkačce.“

Všichni povstali v sále, a zapomenuvše na komika, jenž se rozpacitě usmíval, lomozili, dupali a řvali: „Ven s ním! Přišel provokovat! Vyhod'te ho!“

Trojlístek se přikrčil v koutku a Tonda zašeptal Mílovi:

„Tys nám spískal pěknou melu, ale jak některej na mne šmátne, tak si sbírá žaludek a zuby po lokále.“

V nejbližším sousedství se ozvaly výkřiky:

„To jsou hráči ze Šípu. Gólman Míla, kapitán Rovný a surovec Tonda. Fuj, že se nestydíte kazit naši zábavu! My vás srovnáme!“

Míla vyskočil na stůl a zadupav křičel: „Tohle je nějaká zábava? To jste k politování, pánové. Taky máme svoje zábavy, ale nikdy přitom nikoho z vás neurážíme. My vás považujeme za soupeře na hřišti, ale v životě vás vynecháváme, jako byste vůbec neexistovali na světě.“

„Ano, my víme, co je to sportovní čest,“ přidal se Tonda a bušil se pěstí do prsou. „Tady, v srdci, máme smysl pro čest každýho klubu, a hlavně vlastního.“

Lojza vylezl k Mílovi a spustil jako slavnostní řečník: „Pánové! Jako kapitán S. K. Šípu musím vám říct, že sportovní čest, abych tak řek, čest každého sportovce –“

„Ale sedni si,“ okřikl ho Tonda a stáhl kapitána ze stolu jako loutku. „Mílo, vyřid' si to sám, a potáhneme.“

Tu se objevil na stole vedle Míly oslavovaný kapitán Ráca Hrubant, tentýž hráč, jenž zmrzačil gólmana Velebu. Objal Mílu a promluvil velmi dojatě, neboť vypil již značné množství piva a likérů:

„Výborně, Mílo. Seš moc správnej kluk, že se nenecháš od žádnýho vola urážet, a kdyby to byl třebaš pan Trager. Seš sportsman a máš čest v těle. To se mně líbí a já rozkazuju, aby bylo ticho, protože slavím dnes svoje narozeniny a jsem váš kapitán. Míla byl uraženej a to se nesmí dělat, dokud tady budu já a jsem váš kapitán. Všichni jsme kamarádi a máme se mít rádi. Míla a ti dva jsou naši hosti a sednou si k nám k čestnému stolu, abyste věděli, že to poroučím a jsem váš kapitán. A my jim všichni připijeme, aby se vždycky

tak statečně drželi. To já uznávám, protože mám čest a srdce na správném místě a jsem váš kapitán –“

Při posledních slovech rozplakal se Hrubant a líbal Mílu. Přítomní změnili smýšlení na obrátce, tak se cítili dojati výjevem na stole. Mílu a kapitána Rácu odnesli na ramenou k čestnému stolu. Tonda a Lojza ubírali se tam hrdě špalírem jako vítězové. Ti mladíci uvykli již oslavám a přijímali takové pocty nedbale jako žebrákův pozdrav. Komik Trager pochopil situaci, a sestoupiv z pódia, přiblížil se k Mílovi s pokornou tváří:

„Prosím vás, odpusťte, nechtěl jsem se dotknout vaší sportovní cti. To bylo míněno jenom jako v žertu a doufám, že se na mne nezlobíte. Sám mnoho fotbalu nerozumím a lituju, že jsem vás ještě neviděl hrát. Kdyby mne nebyl informoval pan kapitán Hrubant, tak bych se nebyl o vás takovým způsobem vyjádřil.“

„Já jim nic takovýho neřek, pane komiku, jako voni tady kecali, takový blbosti, že by z toho každý dítě usnulo,“ bránil se Ráca nařčení. „Mílo, nevěř mu, já mu jen povídal, jak se kerej hráč Šípu jmenuje a co umí. Já tomu troubovi nevykecal o tobě víc, než že si musíš před naším útokem sednout v brance na hrnec, a von si to spleť s postelí. Já vím, co je to sportovní čest, a věř, že bych tě nikdy neurazil, a jsem kapitán.“

Předseda S. K. Hvězdy, velkoobchodník uhlím Hubínek, rozplýval se omluvami a chválou. Již dávno žehral na gólmána Hvězdy, že upadá ve formě, a domlouval výboru, aby postavil do prvního mužstva nového hráče v brance. Chtěl se blýsknout před výborem jako diplomat, a posadiv se vedle Míly, začal vychvalovat hru mužstva Šípu. Mrkaje na členy výboru, sděloval důvěrně, že slyšel, jak jsou všichni hráči Šípu spokojeni s vedením i poměry v klubu.

„To je pravda, na mou duši,“ prohlásil Míla nadmíru hlasitě, aby nepustil ke slovu Tonda, jehož tvář se rozšklebila v posměšný výraz, a kopl pod stolem Lojzu, namáhajícího se upoutat předsedovu pozornost. „Já bych neopustil S. K. Šíp ani za sto stříbrných. Případá mi, jako bych se byl tam za vohradou narodil.“

„Výborně, tak mluví čestný sportovec,“ vybuchl Hubínek a připil Mílovi, počítaje v duchu, mnoho-li by mohl obětovat, aby získal Mílu. Chtěl navázat rozmluvu nějakým zdařilým obratem, ale Tonda vstal, a cloumaje Mílou, přikazoval mu, aby vystoupil na pódium a vzkřísil náladu, kterou vlastně sám pokazil. Míla se bránil, pociťuje nesmírné rozpaky před profesionálním komikem Tragem, vybízejícím ho rovněž k vystoupení se škodolibým úsměvem a zjevným potěšením, že Míla strží posměch, ale rozjaření sportovci nepovolili a vysadili Mílu na pódium. Lojza usedl k pianinu a Tonda hlásil, že známý gólman a umělec Míla Dolan zazpívá několik kupletů.

Míla se ulekl. Přednášení kupletů spadá do oboru tohoto komika, který se už nemůže dočkat, až Míla odtáhne s dlouhým nosem. Ne, nic takového, nic podobného, jako zpívají lidé od šantánu. On musí ukázat něco jiného, něco odlišného, aby pana Tragra přesvědčil, že dovede také lidi rozesmát. Zahledě se stranou na lustr a přemýšleje, jak se z toho všeho dostane, otevřel smutně ústa. Tu spustil Lojza hřmotně předehtu k jakémusi kupletu, který býval na repertoáru „zábaviček“. Míla se polekal a sklapl hubu, vypouliv oči na Lojzu.

Obecenstvo se srdečně rozesmálo, považujíc Mílovy grimasy za počátek produkce. Komik Trager zvažněl. Rozhlédl se opovržlivě po přítomných a opřel se o pianino, aby byl Mílovi blíž. Lojza přestal hrát a křičel do smíchu: „Čím chceš začít?“

„Počkej, neplet' mne, já komponuju,“ odpověděl Míla, a obrátiv se ke komikovi zády, procházel se po pódiu s přehnanou grimasou vážnosti a zahloubanosti. „Nerušte mne. Skládám kompost – totiž kompozici hudební s balenými vložkami, s baletními výjevy –“

Smích vzrůstal. Nikdo z přítomných nemohl se ubránit veselému kouzlu vychrtlého mladíčka, jehož obličej s odstávajícíma ušima měnil svůj výraz jako barvy v duze.

Mílu unášel ten smích. Pojednou si připomněl své prvé vystoupení. Ano, tehdy zvítězil vlastní skladbou. To je to pravé, jeho opera! Uchvátila ho touha, aby se pokusil opakovat svůj výkon. Ohlášení opery i nástup odbyl Míla hračkou. Třásl se nedočkavostí, až se dostane do proudu, a vyrazil s mocným rozběhem. Ve chvíli se ovládl

a ocitl se mimo celý svět. Zpíval, tančil, karikoval typy, improvizoval a počínal si mnohem živěji než při prvním provádění, ale nemyslel na svůj tehdejší výstup, který z poloviny zapomněl. Tvořil znova a s větší vynalézavostí i s urputnou snahou docílit největšího úspěchu. Často musil ustat v produkci, aby dopřál obecenstvu oddychu a vyčkal, až se poněkud uklidní smích, burácející sálem jako nejprudší bouřka bez konce.

Komik Trager opustil své místo a tlačil se ke dveřím, ztrácje vůči hledě sebevědomí při každém výbuchu smíchu. Netrvalo dlouho a rozesmál se rovněž, zapomenuv na předcházející příhodu a své povolání.

Míla skončil za děsného řevu. Posluchačům nedostávalo se sil k normálnímu smíchu a každý vyrážel ze sebe jenom hrůzné skřeky, podobající se hýkání, takže Mílovi jevil se celý lokál jako stáj s osly posedlými zvířecím šílenstvím. Někteří vyběhli na pódium a objímali ho. Dlouho se namáhal předseda Hubínek, aby se Míly zmocnil. Pak se spolu vzdálili na chodbu, kde smíchy usazený a popraskaný obchodník promluvil velmi věcně, třímaje v rukách napěchovanou tobolku: „Spokojíte se se sto padesáti stříbrnými, přestoupíte-li ještě dnes do našeho klubu?“

„Pro mne a za mne, vyplatte ty peníze, a jsem váš, přijmete-li za členy taky mé kamarády Tondy a Lojzu.“

Předseda vmáčkl do Mílovy ruky tři veliké bankovky, objal ho a již ve dveřích do lokálu vykřikoval, že má nesmírně důležité sdělení, a doklopýtav na pódium, oznámil dojatě:

„Přátelé, jsem šťasten, že jsme všichni pohromadě a že vám mohu poradit, abychom přijali Mílu a jeho kamarády za členy našeho milovaného klubu.“

Návrh byl přijat s ohlušujícím nadšením. Všichni si připíjeli a objímali se. Výbor vystavil novým členům legitimace, načež Lojza veřejně roztrhal legitimaci S. K. Šípu, prohlásiv, že ještě nikdy nebyl tak šťasten a že bude vždy čestně hájit zájmy a čest S. K. Hvězdy.

Hospodský vytasil se pak s vyzváním, aby program anenské zábavy obstaral sám Míla venku v restaurační zahradě. Hubínek

ihned souhlasil, a škytaje sliboval Mílovi, že bude za každou zábavu zaplacen jako ten hloupý komik, který uráží sportovce.

Fredy Trager utekl hned při skončení Mílovy produkce. Mačkaje v kapse vyzískaný peníz, bručel si cestou jako očarován: „Ten kluk má zlato v sobě. Panebože, kam to dáváš, když se na člověka od divadla nedostává. Ten uličník oplývá bohatstvím, a já se musím na jevišti dřít, chci-li uhájit své postavení. Ten klacek má zlatý fond, a neví o tom.“

Kapitán Ráca, předseda Hubínek, Míla a několik sportovců putovali té noci na předměstí po všech kavárničkách, kde bylo otevřeno. Hubínek všechno platil a stále se vychloubal, že umí najít talenty. K ránu nemohl se z nich nikdo postavit zpříma. Mílovi přišlo špatně, povrhnul stůl a rozplakal se, že se bojí za bílého dne přijít domů. Předseda Hubínek zatím usnul na záchodě. Když se nevracel, vyzval Tonda své druhy k prohlídce hřiště S. K. Hvězdy. Vypotáceli se z kavárny a první upadl na ulici Míla. Pádem přišel k sobě a pomyslí si, že se děje něco divného, když se vzbouzí na dlažbě a tolik lidí pospíchá kolem. Tu mu bylo líto probdělé noci a prosil přerývaným hlasem Tonda, aby ho dovedl domů. Tonda se rozeřval: „Jdi si, jdi! Beztoho zvoráš každé flám. Chlastáš celou noc jako prase a pak otravuješ, když se ti obrací žaludek naruby. My se s tebou k vašim tahat nebudeme. Koukej se dostat domů sám.“

Míla osiřel. Zem se s ním houpala a prožíval hrůzné pocity, jako by padal do propasti nebo byl tažen za břicho vzhůru nad domy. Šoural se namáhavě při zdi, kuckal a škytal žalostně. Zlobil se na sebe, že má slabé nohy, a pokřikoval na chodce, aby se mu vyhnuli, že nevidí na cestu.

Na tržišti byl uchopen za rameno. Vyškubl se, ale byl znova zadržán. Obrátil se hněvivě, ale poznal před sebou známou tvář své bývalé milé Emči Kroužkové. Chvilí stáli mlčky proti sobě. Emče vyhrkly slzy a zašeptala:

„Proboha, Mílo, jak to vyhlížíš? Tys nespal – a jsi opilý!“

Míla se polekal, že by Emča mohla hubovat, a hledal v kapsách předsedovy bankovky, jež dobře ukryl, aby Tonda nebo Lojza nezpozorovali jeho bohatství. Blábolil:

„Pst, Emčo, buď zticha. Lidi se tu stavějí jako u biografu a mne tady na předměstí každé zná. Nesmíš se chovat tak nápadně. Počkej.“

Málem by byl klesl na zem, kdyby ho nebyla Emča rychle uchopila pod paží.

„Pojď, musíš domů, Mílo,“ prosila úpěnlivě a téměř ho vlekla za sebou jako pytel neštěstí.

„S tebou nikdy domů nepůjdu,“ opakoval umíněně Míla, a vyloviv jednu bankovku, mával jí Emče před obličejem. „Ten hezkej obrázek ti dám, takovej jsem, vezmi, protože jsme se měli rádi. Koukáš, že si umím vydělat prachy. Jen mne doved' domů. Máš padesát stříbrňáků.“

Ve chvíli usnul v chůzi. Emča ho dopravila s nadlidskou námahou až do průjezdu domu. Za vraty ho vzbudila. Míla hleděl nechápavě do jejích zraků, v nichž se třpytilo stříbrem prolitých slz. Ustrašeně zavzlykal:

„Umřel někdo?“

Emča se musila usmát. Políbila ho lehce na čelo a ukázala na schody:

„Běž domů. Já tam k vám nepůjdu, znáš mne. Zachoval ses ke mně špatně a nikdy –“ Nedomluvila a prudce vyběhla na ulici.

Míla se ani neohlédl a vrávoral na schody, vráżeje do zdí. Rozpovídal se: „Snad umřel maličký Rudolfek. Taky jsem měl záškrť. Přece nepojedu na funus, a ženit se nebudu a nebudu. Já vím, kdo jsem, a to byla Emča. A já mám z celého světa radost, a všechno je pro kočku. K smíchu, k smíchu. Co víc potřebuju? Uvidíte, hlupáci, uvidíte mne. Lezu po schodech nahoru, ale vylezu hodně vysoko. A schody se smějou jako ten dobytek. Jen se smějte, já se přece doškrabu, kam budu chtít. Celej svět strčím do kapsy.“

V prvním poschodí potkal Alenu, jež vypískla smíchy: „Jejej, Milča jde z flámu.“

„Ale kdež. Přijel jsem ze světa, musíš mi dát hubičku,“ kasal se Míla, chytaje Alenu. Byl rázně odbyt:

„Přijď, až se prospíš. A pak se styď, že jsi takový darebák.“

Matka spráskla ruce, když Míla vpadl do kuchyně. Stázi zahubovala: „Koukej, ať seš z domu, než se vrátí otec. Ten ti poví svoje mínění o tobě, hňupe.“

Míla položil bez hlesu zbývající dvě bankovky na stůl a z vyprahlého hrdla vydralo se mu chraplavě jako umírajícímu: „Maminko, sto stříbrných. Rozdělte se se Stázou –“

A svaliv se na pohovku, usnul naráz.

Probudil se kvečer. Otevřel oči a bloudil vytřeštěnými zraky po kuchyni. Zachytil smutný pohled matky, sedící zhrouceně u kamen. Rychle vyskočil a chtěl se zasmát, nebyl však schopen jediného hlásku. V hrdle pálil nesnesitelný oheň a na prsou mu chrčelo. Bezmocně se sklonil a políbil matce ruku.

„Nezlobíme se na tebe,“ zašeptala matka, „ale nesmíš provádět takové darebnosti. To by ses zabil, a otec říkal, že z tebe může bejt velikej a hledanej umělec.“

Umytí ve studené vodě a horký čaj s citronem přivedly Mílu k jasnému vědomí. Hleděl na matku a poprvé pozoroval, že šediví a vrásky rozrývají její obličej. Učiněná babička. Ano, zpropadené vnouče. Ta Emča! Hloupá holka. Ona je vinna. Ona se vždy na Mílu smála a žertovala. Jak to bylo dnes? Není pochyby, byla to Emča. Hloupá, dotřela se. A přece se rozešli v hněvu, navždy se spolu rozešli. Proč znovu začínat? To by hrálo, to by byl pitomý život, kdyby Emča zůstala ve městě a dotírala. Kdepak, chtěla asi peníze. Ano, to se rozumí, dal jí peníze. Kolik? Vždyť má kapsy prázdné. Jaký je on hloupý kluk. Ne, všechno jí nedal. Nějaké stříbrné položil na stůl, než ulehl. On není tak docela padlý na hlavu, aby vysypal Emče do klína všechno stříbro. Ta holka nezaslouží žádných ohledů. Zkazila mu život. Příliš záhy. Dítě se bude stále plést do cesty. Dítě vyroste a bude se k němu hlásit. To nemůže být, on potřebuje volnost, chce něco užít v životě. Neměl tolik pít. Ano, chlastá příliš mnoho. Zatracení kamarádi! Svádějí ho. Ale kde by si opatřil nějaký ten groš, kdyby nechodil do hospod? Bude pít málo. Několik sklenic, aby se nikdy neopil. Holky nemají rády opilce. Co to řekla Alena? Nevídáno,

ale dnes na ni bude číhat v průjezdě a půjdou spolu pod nádraží. Alena má horké objetí a celá se chvěje, mrška, jako by nikdy před ním nepoznala muže. Čert věř ženským. Emča nebo Alena nebo jiná, jedno plemeno. On se nikdy neožení. Ženské zestárnou a jsou ošklivé. Matka má hrubé ruce, plouží se přihrbená a nedbá pranic na zevnějšek. Byla hezká? Snad se otci líbila. Kdysi, dávno. Ubíhá to, ubíhá jako vlaky, když stojíš u trati. Tak. On zradil klub. Ty blbce. A bude s jinými pohromadě. Co na tom, to není pro něho to hlavní. Co vlastně bude? Co? Věčně nemůže hrát fotbal a tropit šašky v hospodách. Jaká budoucnost? U divadla byl páté kolo u vozu, jako na obtíž. Do smrti zpívat ve sboru? A na funusech. A po hospodách. Ano, jeho opera je podařené číslo. Musí to ještě zpestřit. O anenské zábavě dostane peníze. Koupí si krásné žluté boty, jako má Tonda, ten frajer, ale dobrý kluk. Vyzná se ve všem a dovede se postavit.

Otec vstoupil a zasmál se: „Kampak jsi zahodil opičí kůži? Podívejme se na flamendra. Sedí tady jako mnich na modlitbách. Nebrní mladého pána hlava? Stázi, doběhni pro slanečky a sodovku. Míla je veliký pán, každý se o něho zajímá. Hodinář Fajt přišel dnes za mnou dvakrát na akcíz a prosil mne, abych ti domluvil, že nemáš dělat hlouposti –“

„Ne, já si nedám na světě od nikoho nic líbit.“

„Máš prej zapomenout, co se včera stalo. Všichni tě prosí, a musíme dnes spolu za Fajtem do hospody.“

„Ani mne nenapadne. Půjdu se po večeri trochu projít a pak zůstanu doma.“

„Fajt ti posílá stříbrné pouzdro na cigarety. Je překrásný, jako pro hraběte. A mně dal koženou tašku na cigára.“

„Vida, už máme všechno pohromadě, až na hodiny s kukačkou, ale nesmíme zapomenout, že budeme v zimě potřebovat taky uhlí. A mně je velkoobchodník Hubínek milejší než hodinář Fajt.“

A Míla vypravoval, jak se spřátelil s S. K. Hvězdou a jejím předsedou. Starý Dolan se smál, až se dusil. Pak poklepal Mílovi na čelo a promluvil:

„Chytrá hlavička. Jen ber každého pořádně u huby.“

Zahradní restaurace klubovního hostince Hvězdy stala se na anenskou neděli dostaveníčkem celého předměstí. Několik dnů před zábavou dal předseda Hubínek vylepit na všech rozích a roznést po obchodech tištěné plakáty oznamující odpolední slavnost S. K. Hvězdy za spoluúčinkování nových členů. Jméno Mílovo bylo vytištěno velikým písmem a skvělo se ve středu. Tonda a Míla chodili každého dne od rohu k rohu a obdivovali plakáty. Tonda jásal:

„Poprvé, co jsou naše jména vytisknutá na plakátech. Vidíš, Mílo, že jsem to proved nádherně, když jsem tě s Lojzou zatáh mezi Hvězdáře. Sedět ve hvězdě je dycky lepší než se píchat vo šíp.“

Míla ukryl doma několik plakátů na památku. Když spatřil na rohu ulice první plakát, zaplakal z neznámého pocitu a rychle vběhl za vrata, aby se mu lidé nesmáli.

Proudy předměstských lidiček zaplavily rozsáhlou zahradu. Nebylo již místo, ani stoly, ani židle. Hostinský dlužil si potřebné u sousedů, aby usadil aspoň občany, na nichž mu záleželo. Lidé se rozložili i na zemi. Pódium bylo obleženo. Na okraji stavěli muži sklenice s pivem. Děti zalézaly pod prkna pódia, aby prozkoumaly tajemství jeviště. Slunce zalévalo zahradu prudkým přívalem sálavých paprsků a chudičké stromky neskýtaly mnoho ochrany lidskému davu, stísněnému na uzavřené ploše předměstského dvoru, který přeměnili otrlí lidé sporou a špinavou zelení v zahradu. Muži svlékali kabáty a naříkali na žízeň. Ženy a děvčata hořely červení a ovívaly se šátky. Dým cigaret a doutníků spojoval nuzné koruny stromů jako průhledné oblačné závoje. Děti se všude pletly, dováděly a vriskajíce. Zmatený ryk oživené zahrady dusil občasné vriskání zjednané hudby. Nikdo neposlouchal, jen děti se vrtěly v rytmu melodií. Chtělo se požívat, pít a hovět.

Vystoupení Mílovo znamenalo senzační událost pro předměstské přívržence sportu. Jak překvapil, ten chytrák. Zničehonic opustil svůj klub a přestoupil k dávnému soupeři. Hodinář Fajt neukázal

se několik dnů na ulici ani v hospodě a v neděli odjel před zábavou parníkem někam daleko proti proudu. Každý věděl, že členové Šípu těžce nesou ztrátu tří dobrých hráčů, a zejména Míly, jenž se stával den ode dne oblíbenějším, a dokonce známějším než místní starosta. Povíдалo se, že Míla nastrojil svůj kousek obratně, ale že se uvidí, jak se bude držet.

Míla vyšel nesměle na jeviště. Proti němu sálalo horko shromážděného davu, jehož chaotický šum obestřel mu smysly. Jeho příchod zpozorovali jenom nejbližší lidé v okolí a děti u pódia. Nikdo ho neuvítal potleskem nebo přátelským výkřikem k povzbuzení. Hluk neustal. Míla nemohl přehlédnout celou zahradu. Koruny stromů bránily pohledu a kryly celé skupiny obecnstva. Chvilí stál rozpačitě, čekaje, že se lidé okřiknou, aby ztichli. Pak vykřikl jadrným hlasem, že zazpívá kuplet o bleše. Jeho výkřik se slil s povykováním nedočkavců, řvoucích nepřetržitě na číšníky o nápoje. Míla pocítil, že bude muset rozlousknout tvrdý oříšek. Ke všemu děti začaly se před jevištěm honit a porazily sklenice. Vznikla hádka.

Lojza zahrál předehtu na pianino, ale Míla se neodvážil zazpívat. Hleděl přes závoj dýmu na činžák, z jehož oken se vyklánělo několik zvědavců, nahlízejících do zahrady. Rozladěné pianino zabrnkalo znovu předehtu tak kvíkavě a zoufale v tom vřískavém ryku, že se Míla rozesmál. Odstoupil k Lojzovi a řekl mu se smíchem, že se podobají rybám, které křičí do vody pod jezem. Hned mu byla ta nedělní slavnost k smíchu a jeho nálada se vrátila. Rozezpíval se s chutí a vědom si toho, že ho není skoro slyšet, poskakoval, tancoval a kroutil sebou na jevišti jako panáček na drátkách. Brzy ho omrzela text kupletů a zpíval, co ho právě napadlo: že mu sluníčko svítí do nosu, že má žízeň a hostinský radost, že největší blbost je zpívat na zahradě a chodit na zábavy, že půjde k řece, až to dozpívá, a ze všeho že je mu nejmilejší hezké děvče. To děvče, děvče, děvče s tmavým okem a dírou v punčoše.

Obecnstvo se nesnažilo poslouchat. Omámeno dusnem a hlukem, tupě pozorovalo Mílu, jak se směšně pohybuje na jevišti jako natažená loutka, otevírající zeširoka ústa, aniž bylo slyšet zpěv. Po

produkci zatleskalo několik lidí. Ostatní se cítili líní a toužili po klidu. Míla se nezlobil na ty dobrodušné měšťáčky. „Slunce jim vysušuje mozky, chudákům,“ povídal za jevištěm ve stínu plachty. „Jsme zde zhola zbyteční jako řečníci mezi hluchoněmými. Vyberu peníze za představení u Hubínka a pak se ulejeme s holkama.“

U pokladny vracel nově příchozí ukřičený Hubínek, vyslečený z kabátu i vesty: „Žádné místo, ani v lokále, myš by neprolezla. Přijďte příští neděli, opakujeme zábavu!“ Otočil se radostně k Mílovi: „Hochu, to byl parný den, jsi naše hvězda. Tolik peněz jsme dosud při žádné zábavě nevybrali.“

A s největší ochotou vyplácel Mílovi a Lojzovi na stůl smlouvenou odměnu za vystoupení. Tonda natahoval krk a zúmyslně pletl při počítání unaveného předsedu, aby přidal. Tu vstoupili do zahrady dva strážníci a namířili rovnou k pokladně: „Jménem zákona, pane Hubínku, rozpustte okamžitě slavnost. Všichni lidé musej opustit zahradu a hospodu. Jeho císařská Výsost pan arcivévoda D'Este a jeho milostivá choť byli dnes v Sarajevě zákeřně zastřeleni. Musíte to oznámit lidem.“

Hubínek nebyl s to, aby promluvil. Jen shrábl peníze, uchopil Mílu za ruku a vlekl ho za sebou na jeviště. Průvod se strážníky působil jako zbloudilá střela. Všichni se nahrnuli k pódiu, odkud Míla oznamoval zajímavě zprávu o smrti konopištského panstva, jak mu to jeden strážník předříkával.

„Jménem zákona, rozejděte se okamžitě, nebo dle rozkazu vyklidíme celou zahradu,“ ukončil odpolední slavnost druhý strážník. „Kdo neuposlechne, bude zatčen.“

Nastal pustý zmatek: Mnozí lidé utíkali bez placení nebo přelezli plot na náměstí. Číšníci pobíhali zoufale a ječeli, jako by prosili o život: „Platit, prosím, platit.“ Zakrátko bylo v zahradě jako po bitvě. Překocené židle, stoly, ubrusy v chumlu na zemi, rozbité sklenice, zapomenuté klobouky a hole, celý ten nepořádek kvapného úprku svědčil o hlubokém dojmu vzrušeném zprávou o smrti Esteho a jeho manželky. Míla byl po celou dobu útěku ze slavnosti strkán z místa na místo. Chtěl vyhledat Hubínka, aby si vyzvedl svoje peníze, ale

předseda byl dávno v prachu. Také Lojza a Tonda nebyli k spatření. Míla opouštěl zahradu mezi posledními a zaslechl číšníka:

„Hrom aby do toho arcivévody. Nemoh s tím počkat? Chlap už neví o ničem, a já ztratím tímhle zatraceným kšeftem kalhoty.“

Jiný číšník významně na mluvku zahrozil: „Drž jazyk za zuby, troubo jeden. Teď se budou špiclové rojit a urážku panovnického rodu platěj těžkým kriminálem na několik let.“

Míla nechápal nic. Věděl, že vládne celé říši císař, ale neznal povinnosti k vysokému domu. Vzmáhala se ho zloba na strážníky, kteří překazili jeho výplatu. Bylo mu do pláče, že ho připravili o hromádku stříbrňáčků, a rozhodl se, že ty peníze Hvězdě neodpustí. Na ulici ho zastavil otec:

„Kam běžíš? Utekli jsme ze zahrady a čekáme na tebe. Jdeme domů.“

„Taková krásná slavnost, a co peněz se vybralo,“ naříkal Míla, „a takovej pitomej arcivévoda musí zrovna vypustit ducha, aby nám všechno zkazil –“

„Mlč, proboha, mlč,“ zasípěl otec a sevřel prudce Mílovu ruku, koule ustrašeně očima na všechny strany. „Někdo tě uslyší, a budeme do smrti nešťastní.“

„Jak se nemám zlobit, když jsem přišel kvůli tomu Estemu o svůj vejdělek. Co je mně po jeho smrti? Zavřeli by někde hospody, kdybys ty umřel, tatínku? Já se na všechny arcivévody vykašlu. Kdo mně nahradí moji ztrátu?“

Rázná facka pádnou rukou starého Dolana zavřela Mílovi ústa. Mílovi se zablýsklo před očima a hrdlo se mu sevřelo. Pomyslel si, že je to první otcovská facka po pěti letech, a nezadržel slzy. Kráčel jako stroj vedle otce, jenž ho vedl za ruku, neviděl, neslyšel, zato plakal usedavě a připadal si jako otrok, jehož vedou na prodej. Matka se Stázi pospíchaly před ním a neviděly výjev s citelným trestem. Mílovi se zastesklo po volnosti a vzlykal dvojnásob. Před domem si sousedé rozrušeně vyprávěli o smrti Esteho. Domovnice křičela na příchozí:

„Už víte, co se stalo? Pana arcivévodu a vévodkyni zabili v Sarajevě. Zatracení turečtí pohani, ti nám nadrobili. Prej budeme muset držet smutek tři měsíce a pak potáhneme na Turka. A jejej, mladej pán pláče.“

Sousedé se ohlédli. Míla si rychle otřel oči a starý Dolan pravil vážně: „Ano, syn pláče nad smrtí pana arcivévody. Loni zpíval před nejmilostivějším následníkem trůnu a teď oplakává jeho tragický skon.“

Zástup se rozestoupil, jako by vybuchla puma. Rodina Dolanova zmizela za vraty. Domovnice vykulila oči a roztáhla hubu: „Podívejte se, lidi, ten kluk se vetřel až mezi urozený lidi. Takovej uličník, kdybyste věděli.“

Starý Dolan zavedl svoji rodinu do pokoje, a uzavřev dveře do kuchyně, vrhl se Mílovi kolem krku: „Prosím tě, odpusť mně tu facuku. Já s tebou souhlasím úplně, ale měl jsem strach, aby tě někdo neudal pro ty řeči. To by ti takovej urozenej trouba nestál za to, aby ses dal kvůli němu zavřít na pár roků na pevnost. Nezlob se, Mílo, žes dostal přes hubu. Já to myslel poctivě, a pokud se toho následníka trůnu týká, můžu říct, že to byl arciprevít. Zasloužil si ty konce, ale počkejte, co z toho všeho vyleze za svinstvo.“

6

Vzrušení nad smrtí následníka trůnu ustoupilo neklidnému napětí. Lidé žili v trapném očekávání, co se přihodí. Každý tušil, že vláda bude žádat zadostiučinění v Srbsku, odkud byl atentát připraven. Život na předměstí zmrtvěl, všichni tam žili jako pod tíživým poklopem, obávající se hovořit nahlas v hospodě i doma. Jeden druhého, s kterým nebyl dobře znám, považoval za špicla. Bylo parné léto a lidé raději opouštěli město a táhli ven do polí, kde se cítili volnější. Nejistota pálila stejně jako slunce.

Pro Mílu utvářel se život neutěšeně. Významné události světového rázu smetly každý zájem o drobné epizodky na předměstí. Míla se na vlastní kůži přesvědčil, že je bezvýznamný červ jako ti druzí, kteří ve strachu o budoucnost brzy zapomněli na veselého gólmana. „Čert vzal slávu,“ myslíval si v trudných chvílích Míla, „ale o výdělek je nouze.“

V hospodách sedávalo několik hostů, pohřížených v hru karet. Tonda sice sháněl večírky, ale nikde nepochodil. Lidem nebylo do smíchu a obávali se každého projevu radosti jako zločinu velezrady. Tonda naříkal, že bude muset jít někam do místa, aby se mohl občas večer obveselit. Ve dne bylo dusno a večer se chtělo pít. Míla loudil groše na matce, jež nerada vydávala peníze, aby synek nechodil po hospodách. Někdy zůstali několik dnů s Tondou bez halíře. Tu chodili s děvčaty do polí.

Fotbalová sezóna také vzala zaslou. Zahrány dva bezvýznamné zápasy, a bylo po všem. Míla s kamarády trávili den u řeky, vzpomínajíce slavných večerů, kdy bylo vše, co hrdlo ráčilo, i čest a uznání. Tonda si ulevoval: „Kamaráde, nejsme zrozeni pro tak pitomý život, jaký vedeme. A dělat se mi nechce.“

Míla ležel u vody na bříše a opaloval si záda na sluníčku. Tonda vylezl z vody, posadil se vedle a dal hádat Mílovi, jaký dostane nápad. Míla se obrátil beze slova naznak. Tonda se rozčertil: „Což tě ani trochu nezajímá, jak bychom si opatřili peníze? Koukej, tamhle

v lázních válí se kolik set lidí a je tam taky restaurace. Mohli bychom to zkusit s nějakou zábavičkou.“

„To můžeš, ale sám,“ pronesl Míla líně a zívlně. „Nepolezu nikam, kde mne nikdo nezná. To bychom mohli chodit zpívat taky po domech.“

„Ty nechceš vytřískat peníze?“

„Huř se mně už nepovede.“

„Co tě posedla taková hrdost?“

„Ne, truchlím pro zastřeleného arcivévodu. Mám tak hlubokej smutek.“

Tonda nenalezl slov k odpovědi, pouze vzteky zaťal zuby, zato však jeden pán nablízku zaslechl Mílova slova a přisedl si ihned k mladíkům. Byl holohlavý a černý vous se mu ježil pod baňatým nosem.

„Pardon, pánové,“ spustil ukrutným basem a s německým přízvukem. „Já slyšel, co mladej pán povídal, že má smutek für seine kaiserliche Hoheit⁴. Bravo. To slyším docela prvně a koukám jako vůl, že mladej pán je proto smutnej.“

„A co jsem se naplakal, když přišla ta hrozná zpráva,“ vzdychl Míla. „Zeptejte se mého otce Rudolfa Dolana od akcízu, že jsem nebyl k utišení. Já jsem znal nebožku císařovnu Výsost osobně.“

„Aber, abernebožku? A co nebožka seine kaiserliche Hoheit?“

„Nu, ano, dyť. Obě nebožky jsem měl čest znát.“

„Nebožky? Verstehe nicht.⁵“

„Nebožka císařská Výsost a nebožka Její Výsost. To se tak říká. Povídám vám, jakživ jsem nepoznal tak hodný nebožky.“

„Vy jste sloužil bei seiner Hoheit? U pana arcivévody?“

„Kdepak, já jsem mu zpíval.“

„V kostele?“

„Ne, u postele. Pan arcivévoda nemohl jinak usnout. Musil jsem tak dlouho zpívat, až jsem ho uslyšel chrápat.“

---

4 Pro Jeho císařskou Výsost. Pozn. red.

5 Nerozumím. Pozn. red.

„Sonderbar.⁶ Dlouho jste zpíval?“

„Někdy usnula Jeho Výsost hned, jindy jsem zpíval několik hodin.“

„Prosím, jestli jste tam byl dlouho zaměstnán?“

„Skoro půl roku. Loni. Pak jsem ochraptěl a dostal jsem penzi. A teď na mě po smrti našeho nejmilostivějšího pána s penzí zapomínají.“

„Takový věci poslouchám poprvé v životě. Pardon, pánové, zájímám se o smýšlení lidu, jak asi soudí o naší urozené vrchnosti. Málokdy dostanu se do styku s obyčejným člověkem, to víte, bin ganz anders angestellt⁷, ale pozoruju, že vám mohu důvěřovat.“

„To byste nás urazil, kdybyste o nás pochyboval.“

„Pánové, učiním vám návrh. Prosím, pomůžete mně v jedné záležitosti, wenn es den Herren beliebt, aber⁸ nic zadarmo. Poznal jsem, že mladí páni potřebují peníze.“

Míla a Tonda natáhli uši. Holohlavec představil se jako místodržitelský vrchní rada Künecke a pokračoval: „Jeho Excelenci pana místodržitele Thuna moc interesuje, co si myslejí vaši lidé, wie soll ich das sagen⁹, rozumíte, jak se chová národ v té mizerné době, in dieser schlimmen Zeit. Jeho Excellence musí podat vládě správný referát o smýšlení lidu, und hat uns beauftragt, víte, požádal nás, abychom se poohlédli v různých vrstvách národa, jak se tam o vysokém domě panovnickém a o posledních událostech hovoří. Máme sic k dispozici policejní ředitelství, ale věřte takovým lidem, který jsou živi z poslouchání. Tajná policie bere takový věci vždycy jen řemeslně, durch den Zufall, jak se to náhodou naskytne, ale nepočíná si idealisticky, aby se seznamovala s přesvědčením dle plánu. Und ich möchte selbst, rozumíte, na vlastní uši bych se rád přesvědčil, jak to teď v národě chodí a klope. Unter uns gesagt¹⁰, já

---

6 Podivuhodné. *Pozn. red.*

7 Jsem zcela odlišně situován. *Pozn. red.*

8 Je-li pánům libo, ale... *Pozn. red.*

9 Jak bych řekl... *Pozn. red.*

10 Mezi námi. *Pozn. red.*

tomu lidu nevěřím, je to samej vlastizrádce, ale Jeho Excellence pan místodržitel si přeje vědět pravdu, also gut, chci se o to pokusit, a vy mně pomůžete, mladý páni.“

„Národ se moc nezajímá o události, kerý se týkaj panovnického domu, ale má vládu a vysoký panstvo v úctě,“ odpověděl Míla. „Můj kamarád Tonda může vám to dosvědčit, že maj lidi jiný starosti, než aby povídali o císaři pánovi a jeho rodině, ale když chcete, tak vás někam zavedeme, abyste viděl, že máme pravdu.“

Vrchní rada Künecke se zaradoval a stal se důvěrnější: „Es freut mich ausserordentlich¹¹, že jsem vás poznal, meine Herren, jen vás prosím, abyste trochu ty lidi vyprovokovali, eine kleine Provokation, verstanden? Vždycky někdo sedne na lep, když se trochu zaštourá do svědomí. Nebojte se mluvit, já vám pomůžu, buďte bez starosti. No also, abgemacht¹². Oblečeme se a půjdeme. Hm, jetzt das Pekuniäre. Padesát stříbrných vám postačí, meine Herren?“

„Nu, pro začátek – snad,“ řekl zvysoka Míla, oblékaje si košili.

„Ja, ja, pro začátek, das versteht sich. Půjde-li vše dobře, přidám dalších padesát. Výlohy platím já, meine Herren.“

Kamarádi zavedli vrchního radu do malé kavárny u vodárny. Odpoledne přicházelo tam několik domácích pánů a úředníků na partii mariáše.

Künecke usedl vedle stolu hráčů, a usmívaje se blaženě, zašeptal Mílovi: „Jetzt bin ich zufrieden¹³, so, so, jsem mezi lidem. Můžeme začít s malou provokací!“

Míla zavolal vrchního a spustil rozhorleně: „Jaký to vaříte mizerný kafe? To jste už tak zblbli ze smutku nad smrtí toho prevíta Esteho, že neumíte obsloužit hosty? Takhle kdybychom byli hrabata, nebo aspoň radové od místodržitelství, to byste hrbili hřbety a servírovali to nejlepší.“

---

11 Mimořádně mě těší. *Pozn. red.*

12 Tak tedy domluveno. *Pozn. red.*

13 Nyní jsem spokojen. *Pozn. red.*

„Sehr gut, ausgezeichnet¹⁴,“ jásal Künecke. Hráči dali hlavy do hromady a přestali hrát mariáš. Tonda pokusil se navázat rozhovor: „To jsou teď smutný časy. Člověk by nevěřil, že se najdou tady ještě takoví zabeďněnci, kerý litujou takovýho holomka, jako byl arcivévoda z Konopiště. Co tomu říkáte, pánové?“ A obrátil se na zděšené hráče.

„Nech pány hrát karty, přece vidíš, že jsou s námi zajedno,“ okřikl přísně Míla Tonda. „Pánové nejsou tak hloupí, aby líbali vládě a vrchnosti zadky.“

Jeden z pánů vstal a vyděšeně vykoktal: „Prosil bych, abyste nás s takovou řečí nechali na pokoji. To nepatří do kavárny.“

„Jen se nebojte, pánové, a přiznejte, že byste si byli přáli, aby byli v Sarajevě odstříleli všechny členy panovnického rodu jako prašivý kočky.“

Pánové vyskočili hbitě jako akrobati, popadli klobouky a vmžiku byli venku z kavárny.

„Bravo, to jsme dobře provedli,“ pochvaloval si pan Künecke, „ale mrzí mne, že nechtěli ti páni s námi mluvit.“

„Měli jsme se představit. Avšak pozoroval jste, že se nechtěli o urozené panstvo zajímat, a jsou to boháči,“ poučil vrchního radu Míla.

Z kavárny odvedli kamarádi pana Küneckeého do vinárny za plyárnou. Popíjelo tam několik penzistů, obchodních zástupců a dva posluhové. Přátelé usadili se k denní společnosti a dali se s přítomnými do rozmluvy o všedních událostech. Jeden starý pán vysvětloval, že koňská tramvaj nenadělala tolik škod jako elektrická, a hájil svůj názor, že kůň se dá lépe ovládnout než elektrina a stroj.

„Inu, to byly zlaté časy,“ přitakal Míla. „Tehdy byl národ se vším spokojen.“

„Zajisté,“ souhlasil starý pán. „Nebyla žádná drahota a žili jsme šťastně.“

„Protože nebylo tolik panstva,“ vybuchl Míla.

---

14 Velmi dobře, výborně. *Pozn. red.*

„Jak to myslíte?“

„Jen se podívejte teď na císařský dvůr. Hemží se to tam jako v králíkárně. Jednoho následníka odstřelej, a už je druhéj na místě. Povídám vám, arcivévodů je tolik, že připadá v naší říši jeden na pět lidí. A jak máme být pak šťastni a spokojeni, když ta vznešená holota z nás cucá jako štěnice?“

Künecke se zasmál a chtěl také něco ostrého říci, ale už tu stál vinárník a podával jemu a jeho průvodcům klobouky: „Těšilo nás, pánové, ale jestli sem ještě jednou vkročíte, tak vás nechám vyvést, nebo raděj zavřu vinárnu.“

Vrchní rada divil se na ulici nesmírně počínání všech těch lidí:

„Já ten národ nechápu. Das ist merkwürdig¹⁵, že se ani jeden člověk nenajde, kerej by se s námi pustil do debaty. Zaved'te mne někam do hospody mezi obyčejnej lid.“

A tak vlezli do jedné z vyhlášených putyk na předměstí. Míla upozornil pana Küneckeho, že je nutno napřed se s těmi lidmi sblížit a zaplatit něco k pití, a pak teprve rozvázat řeči, až by měli už trochu v hlavě. I popíjelo se statečně. Míla bavil celou hospodu a vrchní rada měl radost, že má takového společníka. Po večeři nemohl se snaživý úředník více přemoci a začal křičet na celý lokál:

„Uznejte, pánové, že je to darebáctví, když nám vládne cizí panstvo. A já jsem pro to, abychom všechny členy habsburský familie postříleli nebo otrávil jako myši –“

Chtěl pokračovat, ale vzápětí byl uchopen několika dělníky, ztlučen a vyhozen na ulici. Míla vyhodil za ním klobouk a hůl a prohlásil:

„Dobře jste to provedli, přátelé. Byl to tajnej a otravoval nás už celý odpoledne.“

---

15 To je pozoruhodné. Pozn. red.

Té noci dopřáli si kamarádi za peníze vrchního rady Küneckeho všech radovánek a požitků, jichž se jim zachtělo. Oddali se nesmyslnému hýření jako za úspěšných večerů po zábavičkách. Tonda pil rozkošnický a křičel co chvíli: „Kruci, Mílo, já žiju ukrutně rád.“ Míla pil chvatně, jako by si chtěl vynahradit předešlé suché dny odříkání opojných nápojů, a souhlasil s Tondou: „Mne to taky drží, ale strašně rád bych věděl, proč musím chlastat.“

„Protože chceš bejt veselej,“ smál se mu Tonda.

„Ba jo, já bych nedovedl žít jako svatej starosta a musím mít peníze. Peněz jako šlupek. Jen hlupáci sušej na světě hubu, a kdo nerozumí životu, ať dřepí za kamny a neužívá. Víš, já bych nejraději po světě lítal v aeroplánu, nebo se aspoň pořád vozil v autu, abych neviděl bídu. To mne otravuje. Na světě by měl bejt jen blahobyt a žádná bída.“

O půlnoci najali si rozjaření mladíci drožku, aby je zavezla do města. Cestou pokřikovali z vozu na chodce: „Jděte spát, abyste mohli zejtra dřít, volové.“ Míla se rozvaloval na sedadle a svěřoval se Tondovi: „Ten život na předměstí mne už omrzel. To je flákařina. Vidíš, když má člověk prachy, tak dobře ví, kam patří. Přece neprochlastáme tolik stříbra v předměstských špelunkách. Musíme mít holky a víno, abychom něco užili.“

Ve velkoměstské vinárně nevzbudili pražádnou pozornost. Dělali na číšnice dojem předměstských řemeslníků, svátečně a s nápadným nevkusem oblečených. Tonda se trápil, že zůstávají nepovšimnuti, a pobízel Mílu, aby ukázal, jak se dělá zábava. Vypili rychle několik skleniček vína a Míla se rozezpíval. Opojení z vína posílilo jeho sebevědomí i rozsah hlasu.

Tonda byl nadšen: „Takhle jsi ještě nikdy nezpíval. S takovým hlasem moh by ses blejskat na dvorní opeře.“

Číšnice přisedly a obdivovaly zpěváka. To Mílovi lahodilo. Postavil se doprostřed místnosti a oddal se své produkci, jakoby uchvácen

sám sebou. Překvapoval a udivoval sebe svými nápady a možností projevu. Všichni ve vinárně projevili nadšený obdiv. Mílovo vystoupení uchvátilo hýřily, kteří přijali mladíky do svého středu. Zbytek noci prožili kamarádi v divoce nesmyslných ztřeštěnostech. Když vyvrávorali na ulici, zpiti do nepřítčnosti a provázeni dvěma číšnicemi, chtěli tropit bláznivé kousky. Míla vylezl na drožkářskou kobyly a křičel, že jede na dostihách. Tonda se serval s drožkářem, který chtěl dát Mílu zjistit. Číšnice urovnaly spor peněžitým úplatkem a ujaly se opilých kamarádů s péčí milenek. Drožkář odvezl hlučící společnost do zahradní restaurace. Několik talířů horké polévky pomohlo, aby se mladíci trochu vzpamatovali z opilství, jež ustoupilo milostnému roztoužení. Míla veřejně objímal a líbal svoji číšnici s vášnivou zuřivostí, nedbaje jejích námitek. Pak se jelo do hotelu.

Pozdě odpoledne opustili přátelé pohostinný dům. Pomalu kráčeli ulicemi, přepadlí, kroužíce kalnými očima nechápavě po okolí, a nepromluvili spolu až na předměstí. Míla pozoroval cestou chodce, pokud toho byl schopen, a překvapovalo ho, že lidé spolu nápadně vzrušeně hovoří a kupí se v hloučky. Upozornil Tonda:

„Něco se děje, člověče. Na ulicích je to jako v oule, když vyletí královna. Nezdá se ti to?“

„Ne, já nespím, ale myslím si, že máš ještě v hlavě,“ zabručel Tonda, kterého se víc a více zmáhal strach před návratem domů.

„Vsadím se o každé obnos, že se něco stalo,“ pokračoval Míla, „ale co je nám do toho. Mnou by nehnulo ani zemětřesení. Jedině mne zajímá, kolik mnoho máme ještě stříbrňáčků.“

„Jsi ještě opilej, nebo blázníš?“ osopil se Tonda. „Nemáme ani na retku. Pokoje v hotelu musila zaplatit tvoje Karla. Poslední prachy jsem dal drožkářovi. To máme z toho, že si hraješ na kavalíra. Jako bychom nemohli courat pěšky, když jsme na to zvyklí.“

Tonda nepřestal vyčítat Mílovi až do rozchodu. Milča ho neposlouchal, pískaje si svoje písničky, a na rozloučenou řekl:

„Každé dělá, co může. A já kašlu na všechno.“

Na chodbě před dveřmi se Míla zarazil. Čím se omluví, že nebyl celou noc a den doma a vrací se až kvečer? Očekával, že ho napadne

nějaká výmluva. Přeshlapoval a musil se tomu usmívat: „Počínám si jako medvěd, který se utrhł ze řetězu.“ Začal strašlivě mručet a bručet, jako by se celá tlupa rozzuřených medvědů stavěla na zadní nohy Otec otevřel dveře na chodbu a zaláteřil:

„Tady máš, Barboro, toho svýho uličníka. Provádí veřejně na celý dům šašky, a je mobilizace. Máme na krku mobilizaci, a on darebák hraje si za dveřmi na medvěda. Pojd' dál a bud' rád, že tě na jaře neodvedli. Víš, co je to mobilizace, hloupej kluku? Z toho může bejt pěkná mela, když se řinčí šavlí. Srbsko si nedá foukat do kaše a vytře si rakouskou nótou panimandu. Já bych to taky udělal. A tady vám všem povídám, že to všechno špatně dopadne. Starej císař Franz Josef je sice hloupej dědek, ale ta holota, která ho má v pazourech, ta ho donutí, aby vypověděl válku. Tohle vyhlášení o mobilizaci? To je jenom takový ulehčení, jako když je člověk nadmutej větrama a pouští kolem sebe hrůzu. Semele se něco hroznýho, cejtím to v celým těle.“

„Prosím tě, táto, nech už těch řečí o politice. Naháníš nám strach. A já nebudu zase celou noc spát, jako na dnešek, když jsem čekala, až se Míla vrátí.“

„Nu vždyť ti kluka nikde nezabili. Bud' ráda, že je tady a že nemusí na vojnu. Kruci, to bude masakr. Zrovna tak prej to začalo v šestašedesátým roce, jak mně vypravoval můj nebožtík táta. Napřed prej poslal pruskej potentát našemu císaři sprostěj dopis. Franz Josef na to odpověděl taky hodně sprostě, a hned se to mlelo. Pamatujte si, že se popereme se Srbskem.“

„Proboha, nestraš, táto.“

„Nic se neboj, Barboro, my se s Mílou do války nedostaneme. Já mám vysloužino a kluk je třikrát uznanej štátskripl.“

„Tak už o ničem nemluv.“

„A to by hrálo. Proč bych nemluvil? Já vím, co se děje, nejsem žádněj cápek a musím si ulehčit, protože mám vztek, že se ta rakouská holota chce kasat na Srbsko. A proto bude vojna.“

„Nu, to by se Srbskem dlouho netrvalo,“ pronesla matka rozmrzle. Nenáviděla řeči o politice a hleděla vždy takové hovory ukončit. „Raděj se posad' a sněz si večeři, než vystydne.“

„Cos to povídala?“ vykřikl zděšeně otec a ustrnul jako socha.

„Srbsko je malinkatá zemička a rakouská armáda –“

„Co rakouská armáda? Jak to žvaníš?“

„Rakouská armáda je desetkrát tak veliká –“

„Ježíšmarjá, Barboro, ty chceš taky kecat do politiky?“ Matku ihned zamrzelo, že zavadala otci příčinu k dalším výkladům, a řekla zostra, aby ho umlčela: „Rozumím tomu stejně jako ty, a proto o tom nechci víc mluvit!“

„Lidi, Stázi, Mílo, slyšeli jste matku? Tak ty držíš s Rakouskem? To ti osladím. Kam se rakouská armáda hrabe na Srbsko. Srbové jsou hrdinové, Barboro, a vzpomeň si, jak zřídili Turka. Tys mne pořádně dopálila. To jsem nevěděl, že máš rakušáckou duši,“ křičel otec a chvěl se pobouřením. „Inu, to se ví, jsi po fotrovi, kerej psal na hejtmanství a nechtěl ani mluvit mateřštinou, takovej byl Rakušák. Vida, rakouská armáda to prej vyhraje. Uvidíme, a pak si to spolu povíme.“ Otec udeřil pěstí na stůl, spatřiv, že se matka u kamen otočila k němu zády, a zasípal hněvivě: „Nech si svoji večeři. Ještě bys mne mohla otrávit. Mílo, nejez to a okamžitě vstaň. Jdeme do hospody. Žádný řeči, Barboro, pro dnešek jsme spolu domluvili.“

Matka uchopila rozčileně otcův talíř a vylila obsah do putny s po-
meji.

„Kdybys namíste vzteky praskla, tak ti přece do očí řeknu, že ty s tvou rakouskou armádou budeš utíkat od Srbska zpátky, až ztratíš sukně. Jdeme do hospody, Mílo. To sis měla sakramentsky rozmyslit, neznáš Srbsko, a mne taky neznáš, co dovedu, když mne to popadne.“

Na ulici starý Dolan pospíchal, že mu Míla sotva stačil. Ubíhal, rozhazuje rukama, a teprve před hospodou se obrátil k synovi: „Nic nemluv, to ti povídám. V hospodě si člověk nemůže dovolit takový řeči jako doma. Dnes bude všude nákej fízl špicovat uši.“

Míla děkoval v duchu otci, že ho vzal s sebou. Doma mu jídlo nechutnalo a trápila ho mučivá žízeň. V hospodě bylo hlučno. Mnozí, kteří odjížděli ke svým plukům, přiběhli, aby se rozloučili nebo posílili na cestu. I ženy seděly u stolů, jaksi nejisté a roztržité, doprovázejíce mužům volnost v počínání. Starý Dolan přisedl s Mílou k známým sousedům, kteří pozorně naslouchali výkladům hubeného šedivce, jenž mluvil jako válečný přízrak ze záhrobí, řezaje věty a slova pádně jako šavlí:

„Válka, to je to pravý. Oficiři čekaj na válku celej život. Válka musí bejt. Kam by se ti lidi vešli? Nemůžeme si vystavět ještě jednu zeměkouli. Ausgeschlossen.¹⁶ To je zákon, pánové, přírodní zákon, že se lidstvo musí navzájem pobíjet. Proti tomu nedá se nic dělat. Maul halten a – vorwärts!¹⁷ Osm roků jsem v penzi, a teď začne řež. Himmlaudon. Už jsem myslel, že se lidi proměnili v beránky. Na, Gott sei Dank. Dočkal jsem se na starý kolena války. Taký jsem něco prodělal, jak víte. A nebyla to maličkost. Řekne se: Marš, vorwärts, a obsad'te Bosnu. Ja, ja, okupace, ale ten pohanskej pronárod v horách do nás bouchal, že jsme lezli kupředu jako šneci. V horách se blbě bojuje. Nepřítel se ukrývá ve skalách a za kameny, a pak střílejte. Byla to pitomá rvačka, ale vrátil jsem se domů jako hejtman. A tisíc hromů do toho, na větší šarži jsem to už nedotáh. V tom Srbsku to bude stejný jako v Bosně. Pomalu se bude postupovat, tři kroky dopředu a jeden zpátky, a Srbáci budou sedět v horách a pálit do nás, až se z nás bude kouřit. No, my je nakonec utlučeme überšvunkama. Je to samej zbabělec, dieses serbische Volk¹⁸. Takhle zezadu nebo zákeřně jako na Jeho císařskou Výsost pana arcivévodu. Ja, takový hrdinství ta banda svede. Všechno na jihu je zbabělý a zákeřný. Srb, Talián, Turek, Bulhar, Tatar, jedna všivá pakáž.“

---

16 Vyloučeno. *Pozn. red.*

17 Držet hubu a – vpřed! *Pozn. red.*

18 Tenhle srbský národ. *Pozn. red.*

„Z toho mračna nemusí bejt ještě bouřka ani žádný krupobití, pane hejtmane,“ ozval se nesměle tlustý malíř pokojů. „Diplomatická nóta neznamená vypovězení války.“

„Mein Ehrenwort¹⁹, válka je tady jako na koni. Takový diplomatický nóty sem tam, nic jinýho než záminky. Diplomati jsou držky, kerý foukaj do ohně. V několika dnech střílíme na Bělehrad, merken Sie sich das²⁰.“

„Říkám totéž jako pan hejtman,“ vmísil se nedočkavě starý Dolan v rozhovor. „Válku budeme mít, to je jistý.“

„Nemalujte čerta na stěnu,“ rozkřikl se švec Palava. „Jakápak válka. Zatím je pouze mobilizace, aby se Srbsku pohrozilo mocí, a žádám vás, pane hejtmane, abyste nestrašil válkou tady ty lidi, kerý musej rukovat k regimentům. Vám by se to jinak mluvilo, kdybyste byl na vojně a cejtil smrt v kříži, a dost možná, že byste neměl ani suchý prádlo.“

Hejtman zrudl a zježil vousy jako k útoku: „Hubu drž, ševče. Čuměl jsem smrti do ksichtu jako tobě, a kdyby mne zejtra zavolali, tak se do toho pustím jako lev. Pamatuj si, že každý oficír čeká na válku jako chasník na pranici vo posvácení. A já si srdečně přeju, abychom Srbsko rozsekali na kaiseršmorn.“

„Jen pomalu, pane hejtmane. To by se poroučelo, kdybychom tady nebyli my.“

„Was? Kdo je tady? Jaký my? My je Jeho Veličenstvo, a když rozkáže, tak potáhneš první a ani pánbů ti nepomůže.“

„A just ne. My jsme tady socialisti a nechceme žádnou válku. A válka nebude, protože socialisti nedovolej, abyste hnali lidi na vojnu jako dobytek na jatka.“

„Švec se zbláznil,“ řval hejtman, vzteky bez sebe. „Jeho Veličenstvo si o vás neutře ani milostivě posranej kramflek. Zatracení socani. Víš, co je to regiment vojáků, kerý maj disciplínu v těle? Takovej regiment požene před sebou všechny socany z celýho světa jako

---

19 Čestné slovo. *Pozn. red.*

20 Pamatujte si. *Pozn. red.*

prašivky. Koukejte se, lidi, švec Palava zabrání válce. Kdybych ti moh poroučet, tak bych tě dal zavřít, že by se ti to socanství a rebelantství vykourilo z palice.“

„To by se nikdy nestalo, ale kdybych já moh na světě poroučet, tak bych vás dal pověsit na kandelábr, pane hejtmane, a všechny ty krvežíznivý bestie, kerý nás votroče.“

„Kdo je krvežíznivá bestie? Kdo?“ chraptivě sténal hejtman a vstal, zelenaje bezmocným vztekem. „Řekni, koho tím myslíš.“

„Tebe, ty posranej penzisto, kerej se ještě naparuješ,“ zařval Palava hejtmanovi přímo do obličeje, takže ho celého poprskal.

Hejtman nevěděl, co si počít. Utřel rozpačitě obličej, pak uchopil svoji černou ebenovou hůl s rukojetí ze slonové kosti, a mávaje holí nad hlavou jako těžkým palašem, hekal nesouvisle s přerývaným dechem: „Lidi, tohle mně, císařsko-královskému hejtmanovi? Mizernej švec mně vynadá posranejch penzistů, a nikdo se mne nezastane. Tohle mně, rakouskému oficirovi? Himlhergot, to si nedám líbit. Já ti ukážu, zatracenej socane, kdo je to k. und k. Hauptmann. Mordije!“

A hejtman řezal holí do stolu jako do nepřítel. Rozbil několik sklenic a přerazil starodávnou hůl. Popadl zbytek té starožitnosti a tloukl rukojetí ze slonoviny do zdi, až třísky lítaly: „Já, k. und k. Hauptmann, krvežíznivá bestie a posranej penzista, takhle tě ztřískám, ty prašivěj socane, takhle ti roztluču tvou pitomou ševcovskou hlavu, že ji nikdy víc nedáš už dohromady.“

Palava se rozvzteklil. Vyťal hejtmanovi políček a zařval: „Opovaž se na mne šmátnout.“

Hejtman stál chvíli, jako by zkameněl, oči v sloup. Pustil zbytek hole z ruky a roztáhl prsty. Míla počítal, kdy se svalí pod stůl. Hejtman se zvolna posadil, ale vzápětí rychle vyskočil a sejmul z věšáku svůj cylindr, který něžně očistil a položil před sebe. Pak se zhroutil, položil rozcuchanou hlavu na stůl vedle klobouku a rozplakal se zlobně jako dítě, jež bylo potrestáno:

„Tohle mně? Lidi, já, k. und k. Hauptmann, já se musím zastřelit, protože jsem dostal od mizernýho ševce facku. Kreuzdonnerwetter, tohle se musí stát mně? A já to ševcovský prase nemůžu vyzvat na

souboj. Co jsem? Posranej penzista, k. und k. Hauptmann, a nechám se fackovat jako fackovací panák vo pouti. Tohle nepřežiju, ale já se pomstím, hergot sakra, já se pomstím.“

Hejtman prudce vstal a zuřivou ranou pěstí skolil naráz cylindr, takže zůstala na stole černá zřícenina. Nemohl dech popadnout a zašeptal plačtivě: „Tohle se stane mně, c. k. rakouskýmu oficirovi, když Jeho Veličenstvo vyhlásilo mobilizaci. Tohle se stane mně, ke-rej se koukal smrti do očí jako do ausláku, a dostanu v putyce přes hubu jako kluk. Krucifix.“

Nával vzteku zalomcoval hejtmanem. Srazil zbytky cylindru na zem, a dupaje po nich, jako by šlapal zelí, ulevoval svému hněvu: „Tak, tak dobře na mne. Jako rakouský oficír neměl jsem se zahodit se ševcem. Jsem potupen. Nezasloužím slitování. Ja, ja, so ist es, Herr Hauptmann Ruml.“

Usedl a tupě pohlížel na spousty, jež způsobil. Palava se také posadil a utrl se na lidi, kteří se kolem tísnili: „Starejte se o svoje a nečumte, co tady máme s panem hejtmanem. To víte, je mobilizace a měříme svoje síly.“

Malíř pokojů okřikl ševce: „A dost. Nechceme víc poslouchat žádný řeči o válce, jestli bude, nebo nebude. To se teprve uvidí, a žádněj z nás to nepředělá.“

Zábava jako by zamrzla. V hospodě všechno ztichlo. Očekávalo se, že hejtman zavolá strážníky. Každý se tvářil zasmušile a ženy si šeptaly: „Nedej, pane bože, aby vypukla válka. Ted' jsme viděli, jak by to vypadalo.“

Míla pocítoval největší uspokojení. S chutí pil a přemáhal ho blažený stav. Hádkou se pobavil. Nevěděl, komu by měl dát za pravdu, ale cítil s hejtmanem, ačkoliv viděl v něm směšného staříka. Na ševce se mrzel, že hejtmana udeřil do tváře, když bylo jasno, že by ten penzista neublížil ani mouše. Zachtělo se mu hejtmana nějak potěšit. Rychle ho oslovil:

„Odpusťte, pane hejtmane, slyšel jste někdy tu krásnou píseň O Du mein holder Abendstern hrát na cello? Já vám to zahraju.“

Napodobil ústy hru na cello, dělaje rukama pohyby, jako by přidržel mezi nohama nástroj, mačkal struny a vládl smyčcem. Vžil se do hry a koncertoval tak krásně, že všichni v hospodě naslouchali jako v kostele. Po skončení zaburácel dlouhý potlesk. Hejtman vstal a podal Mílovi ruku:

„Jsem hejtman Ruml a děkuju vám ze srdce, mladej muži, že jste pro moje potěšení zahrál tu krásnou píseň, jež náleží k mým nejzamilovanějším. Myslím, že jste hodný člověk, a prosím vás, abyste opakoval svoji hru. Imitujete bezvadně a mohl byste ihned vystoupit ve varieté.“

Míla spustil znova a hejtman si polohlasně pobrukoval: „O Du mein holder Abendstern...“ A nebránil se slzám, jež mu stékaly po vousech jako rosa po trávě.

„A teď něco veselého na flétnu, pane hejtmane,“ zasmál se Míla, ukončiv hru na cello. „Nebrečte a zpívejte vesele se mnou. Pozor, napřed předehra.“

Sebral ze země kus přeražené hole, nastrčil k ústům a napodobil pískání na flétnu. Přepískal několik taktů a hospodou zahlomozil smích obdivu. Starý Dolan křičel: „Ticho! Ať může Míla hrát.“ Míla začal pískat známou písničku. Hejtman bleskurychle vyskočil a pohazuje rukama do taktu, zpíval radostně: „Švec visí u Lysý na hračovíně, utrh se, spad dolů, zchramstla ho svině. Nejstarší tovaryš popad vocilku, šel zvonit mistrovi smutnou hodinku.“

Dále nemohl zpívat, neboť se svalil smíchy na židli a křičel jenom do taktu, bouchaje rukama na stůl. „Zchramstla ho svině.“

Ostatní hosté v hospodě píseň dozpívali a rozchechtali se s hejtmánem, jenž nebyl k utišení. Švec neříkal nic. Zvedl ze země pozůstatky cylindru a pokoušel se vytvořit novou formu klobouku.

Hejtman vyškubl svůj majetek ševci z rukou a řekl se smíchem: „Nech toho, ševče Palavo, tím mně ke ztracený cti nedopomůžeš.“

Palava vstal a uklonil se hejtmanovi: „Tak mně teda moje přenáhlení odpusťte a nehněvejte se na mne, pane hejtmane.“

„Tady ho vidíte, mizernýho socana, jak prosí. A takoví jsou všichni. Napřed mají plnou hubu rebelantskejch řečí, a pak zahoděj flintu do žita. Odpustím ti, ale zaplatíš padesát sklenic piva.“

Palava se podrbal zády o lenoch židle a s povzdechem poručil pivo. Za chvíli bylo v hospodě veselo jako o posvícení. Nikdo si na mobilizaci a válku ani nevzpomněl. Míla napodobil nejrozmanitější nástroje a hrál, co si kdo vyžádal, i k tanci. Nikomu se nechtělo z hospody. Marně hostinský domlouval rozjařeným hostům: „Musím zavírat, je policejní hodina a máme mobilizaci. Buďte rozumní, pánové, za mobilizace nejsou žerty s policií.“

Nevázaná zábava utichla teprve příchodem strážníků, kteří chtěli křičet, ale zmlkli, když viděli, že mnoho mužů sbírá vojenské kufříky a že ženy začaly naříkat.

Starý Dolan zakymácel se na ulici, opřel se o syna a řekl: „Půjdeme do města a podíváme se, jak to o mobilizaci vyhlíží.“ Přidružili se k mužům s kufříky, kteří táhli na nádraží a hlučně zpívali, aby utlumili své city.

Na ulicích bylo živo. Ze všech končin pospíchali muži s nutnými zavazadly, doprovázeni ženami. Té noci byla slyšet slova: „Nebreč, holka. Mobilizace není válka. Jedeme jako na výlet a vrátíme se vesele.“

U nádraží byla ulice přeplněna davem. Míla se zasmál: „Tady je lidí jako máku do buchet.“ Zaslechl to nějaký ramenáč, který se zastavil a řekl: „A což na peróně a na nádraží. Jezdí to zdaleka a široka, a žádnéj neví, že táhne jako ten vůl na porážku.“

Po náměstí kráčel dlouhý zástup mužů, seřazených jako vojáci, zpívali si vesele do kroku. „Vidíš, ti už přijeli odněkud z venkova a rukují sem do kasáren nebo přecházejí na jiný nádraží,“ ukázal na ně holí starý Dolan a dodal smutně: „Dívat se na to nemůžu, na hovada. Jdou votročit Rakousku, a zpívaj si jako na svatbě. Já bych ti nohy přerazil, kluku, kdybys šel na vojnu. Pojďme někam, třebaš do noční kavárny. Dnes se napiju navztek všemu.“

K ránu ubírali se Dolanové těžce k domovu. Vedli se pod paží a kymáceli se jako na lodi za bouře. Na ulicích potkávali houfy rezer-

vistů. Starý Dolan volal na ně opovržlivě: „Jen běžte, vy to Rakousko nevyškubnete.“

A Míla začal zpívat: „My na vojnu nepudem, my se na ni vyserem.“ Otec se rozesmál a chtěl se přidat ke zpěvu, ale přiběhl strážník a poroučel: „Ticho, jménem zákona, abych vás nemusil vzít s sebou.“

Míla si vzpomněl, jak přerušil strážník zahradní slavnost a výplatu honoráře za účinkování, a vztekle srazil policistovi čáku z hlavy, až chochol odletěl na druhou stranu. A utekl rychle za roh ulice, kde se přikrčil a vyčuhoval, co se bude dít. Policajt sebral klobouk a chochol, přistoupil k Dolanovi a křičel výhrůžně: „Vy půjdete se mnou na komisařství!“

Otec se bránil: „Proč bych s vámi chodil? Já nic neudělal a toho pána neznám, kerej vám ufrnk za roh.“

„Šli jste spolu zavěšení.“

„To může bejt, ale já jsem se s tím člověkem sešel v kavárně a po-
vídám, že ho neznám.“

Strážník poznal, že ničeho nesvede s podnapilým člověkem, a propustil Dolana s ponaučením: „Styďte se. Takový starý člověk, a přebere. Běžte se domů vyspat a nepovykujte, nebo poznáte, jak se chrní v separaci.“

Míla se ozval za rohem na celé kolo: „My na vojnu nepudeme, my se na ni – –“

Policajt se za ním pustil, ale špatně ocenil Mílovy schopnosti, spoléhaje, že opilý člověk daleko neuteče. Míla měl ještě na závody v běhu. V okamžiku zmizel strážníkovi za nejbližším rohem.

Tu zazněl z druhé ulice chraplavý zpěv starého Dolana: „My na vojnu nepudeme – –“

Strážník se spokojeně usmál a několika skoky dostihl otce, který se tvářil překvapeně: „Co mně chcete? Já přece nic nedělám a jdu klidně domů.“

„Mlčte! Slyšel jsem dobře, jak jste povykoval a zpíval neslušnou písničku!“

Dolan zastavil dva muže s vojenskými kufříky: „Vojáci, vy jste viděli, když ke mně přiběh strážník. Dosvědčíte mně, že jsem nezpíval.“

„I ne, zpíval jste, že na vojnu nepudete. To věříme, že se na vojnu vyserete, když nemusíte rukovat. Ale poslat vás tam, to byste si špatně zpíval, zatracenej dědku. Jen ho ochmelku seberte, aby si dal podruhý pozor a neprovokoval.“

Marně Dolan prosil, vyhrožoval a vymlouval se. Musil na komisařství, kde rázem vystřízlivěl a třásl se jako beránek. Naštěstí měl u sebe legitimaci a komisař ho po sepsání protokolu propustil: „Budte rád, že si vás zde nenecháme, abyste se vyspal na pryčně. Zřízenec finanční stráže, a počíná si jako opilec. Pokuta vás nemine, abyste se měl příště na pozoru.“

Míla čekal na otce za komisařstvím. Starý Dolan se styděl před synem. Po chvíli vyhrkl: „Zatracená mobilizace, ale já jsem jim tam na komisařství pověděl. Hned mě pustili. Před matkou ani muk, to ti povídám, a kdyby přines listonoš v mý nepřítomnosti něco úředního, tak to ukryj!“

8

Následující dny prožívalo obyvatelstvo nejstrašnější otřesy a vzrušení. Vypovězení války křížovala se jako blesky za nejprudší bouře. Milču zamrazilo, když poprvé četl provolání „Mým národům“. Tušil nejasně cosi hrozného, ačkoli nechápal dobře celou situaci. Zmocnil se ho strach, že by válečné události mohly zapůsobit též na jeho život a ohrozit jeho klid. Snažil se zaplašit úzkostlivé pocity uvědomováním si, že není voják a že se ho všechno pranic netýká, ale přece podlehl všeobecné nervóze, jež zachvátila celou zemi. Nikde neměl stání, pobíhal z místa na místo, od nádraží k redakcím, kde byly vyvěšovány poslední zprávy, běhal za vojáky, táhnoucími s veselou hudbou městem na svá stanoviště, zaskočil na chvíli domů, aby oznámil nějakou novou událost a zhltnul několik soust, a již zase upaloval ven, jakoby štván neznámou mocí. Setkal se s Tondou, který měl zarudlé oči jako králík. Uchopil ho za ruce a vzkřikl ustrašeně:

„Co je s tebou, Tondo? Ty jsi celej ubřečenej. Jdeš taky na vojnu?“

„Já tě seknu,“ zasípal Tonda, neboť nemohl ani promluvit. „Já, a brečet? Já, a na vojnu? Vypadám tak blbě? Ale nespál jsem několik dní. Člověče, chodím se loučit se známejma. V každý hospodě najdu nějakýho, kerej si to hasí do války. Každý je prachama napakovanej jako selská peřina a platí za všechny známý jako lord. Podíváme se do klubovní místnosti Šípu. Hodinář Fajt dnes rukuje a od včerejška už se loučí. Bude mít radost, až nás uvidí.“

Hospoda se otrásala zpěvem a křikem. Předseda Šípu, podnapilý a nevyspalý, se právě chystal k odchodu. Jeho žena držela tlumok a nutila ho, aby si pospíšil. Fajt křičel:

„Ano, přátelé, to je správná ženská. Ví, co je to povinnost vojáka, když zavolá vlast. Krucištemberk, my budeme s tou holotou brzy hotoví. Žádný strachy, jen důvěru ve vlastní sílu. Na Srbsko postačí pár našich regimentů, to pochopí každý dítě. Německo si to s Francií vyřídí jakbysmet, protože zná, kterak se musí na Francouze. A pak se s Německem pustíme do Ruska.“

„A co Anglie? To je velmoc, nezapomínej, člověče,“ hulákali někteří.

„K smíchu. Copak může anglický loďstvo jezdit po pevnině? A vojsko nemá Anglie žádný. Já tomu rozumím, co je to válka, a povídám vám, že je za dvě neděle po celý tý muzice. A pak si dáme deset hektolitřů piva. Hergot, hospodo, ještě padesát sklenic.“

„Ne, dost. Ani sklenici,“ zavřeštěla paní Fajtová. „Máme tak zrovna kdy k vlaku. A chceš, aby tě hned zavřeli, že jsi přišel pozdě na vojnu?“

„Vidíte, to je ženská. Metr jako z kopřiv, ale rozum na pravém místě. Pochodem pochod! A koukejme se, Míla s Tondou. Zatracený přeběhlíci. Tak co, neřadí, na vojnu nic? Já bych vás dal hned sebrat, abyste šli se mnou. Mordije, to by nám tam bylo veselo. Měl jsem na vás strašnej dopal, že jste se dali k hvězdářům, ale jste hodný kluci, že jste se přišli se mnou rozloučit. Marš, doprovodíte mne na nádraží. Vorwärts. Eins, zwei. A, Mílo, zpívej: Radecký, Radecký, to byl velkej pán –“

Fajt objal oba hochy kolem krku a vyrazilo se hlučně na ulici. Před nádražím tábořilo několik německých pluků, čekajících na vlak, v plné výzbroji a ozdobených květinami a dubovými listy. Již zdaleka se ozýval jejich válečný ryk. Počínali si jako smyslu zbavení, jako stádo dobytka, jež po dlouhém odpočinku bylo puštěno na volnou pastvu. Dupali, výskali, objímali se, tančili a zpívali nepřetržitě své písně, opakující některé do omrzení. Na protějším chodníku tísnil se lidé a mlčky přihlíželi. Míla viděl ve zraku ulice veliký otazník, avšak neporozuměl. Bylo příliš mnoho zmatku mezi lidmi i zmatených řečí, jež si tolik odporovaly, že Míla nevěděl, co se vpravdě děje. V hlavě mu hučelo, srdce bušilo, a opakoval si za každým novým překvapením: „Já jsem z toho blbec.“

Na nádraží nebylo hnutí a vlaky odjížděly a přijížděly nepravdělně. Mužů a vojáků stále přibývalo. Žádný z nádražních úředníků nevěděl, kdy bude příští vlak vypraven, nikdo však z čekajících nereptal. Železná vojenská disciplína tiskla všechny k zemi. Pilo se nezřízeně, aby se zapomnělo na dlouhé čekání. Citlivá srdce krvácela

vzpomínkou na milou nebo na rodinu. Většinou tvářili se však všichni jako hrdinové. Tonda obdivoval všechno a pojednou poznamenal:

„Toho lidstva, těch chlapů! Takovou návštěvu bychom potřebovali při zápase.“

„Pitomá hovada,“ vyhrklo z Míly, a hned se zarazil, neboť Fajt zaslechl jeho výkřik a naklonil se k němu:

„Komu nadáváš? Nám vojákům?“

Míla se tak polekal, že nemohl okamžitě odpovědět. Tu vtlačil se z nástupiště do restaurace houf rezervistů s kufříky za náramného pokřiku:

„Hoši, nespíchejte tolik na vojnu, nedělejte voly. Nás vyhnali z kasáren jako přebytný. Nevěděli, co mají s námi v kasárnách dělat. Tolik se nás tam nahrnulo jako much na hovno. Nemají pro nás ani dostatek mundúrů a žrádla. Vracíme se domů. Máme počkat, až nás zavolají.“

Fajt vyskočil a přimísil se k příchozím. V té chvíli se Míla kvapně ztratil. Ubíhal ven s pocitem nevýslovné hořkosti a odporu k tomu splašenému davu, plnícímu ulice, kasárna, nádraží a kdejakou hospodu. Rázem se přestal o vše zajímat a nedočkavě pospíchal k domovu. Cítil, že znamená v tom shluku nepatrnou bytůstku, kapičku vody v rozbouřeném moři. Potkával známé, ale nikdo o něho neprojevil valně zájem. Nikdo se s ním ani nezastavil, ani nezaradoval. Všude hleděly na něho vzrušené obličeje. A těch slz!

„Proudily by potoky, kdyby se všechny ty slzy slily,“ myslil si Míla. „A proč? Protože jsou to hlupáci, kteří se hrnou do války jako na posvícení. Mne by tam nikdo nedostal, i kdyby mě jmenovali generálem.“

Doma se rozradostnil matčíným výkřikem: „Už jsem měla strach, že se ti něco stalo. Raděj sed' doma. Jsi prostořeký, něco pleskneš, a zavřou tě nebo pošlou do války. Já bych hrůzou zešílela. Domovník taky rukoval a jeho žena naříká, že ho tam v tý řeži zabijou.“

„Ted' ho má najednou ráda, ta lítá saň, a ještě před tejdnem mu rozbila hrcem hlavu, že přišel z hospody až po půlnoci,“ zasmál se Míla.

„Inu, hochu, láska se pozná vždycky až v těžký chvíli. Vedle v pokoji taky Stázi pláče. Šla několikrát na procházku s jedním konduktérem od tramvaje a teď cejtí k němu lásku, když včera večer odjel do Vídně k regimentu.“

„Máš, holka, smůlu,“ těšil Míla sestru. „Jedinej nápadník, a ještě ti z něj udělají ve válce zříceninu.“

„Raději se nevdám,“ zavzlykala Stázi. „Do smrti se nevdám.“

„To jsi řekla velkou pravdu. Po válce bude o mužský teprve nouze. Zůstaneš na ocet. To máš tak jistý jako zem pod nohama.“

Otec se vrátil ze služby nabručený a ustaraný. Chodil sem a tam z kuchyně do pokoje a nemluvil hodnou chvíli. Matka se polekala: „Přihodilo se ti něco, tati? Na vojnu přece nepůjdeš?“

„Já bych tam nešel, kdyby mne tam posílali, to ti bůh řek,“ rozhovořil se starý Dolan. „Hned bych utek do Švýcar nebo do Itálie. Měl bych to svědomí, abych vraždil lidi jako krysy? Ne, nikdy! Ať si to vyřídějí ti, kteří tuhle krvavou melu spískali. A pak si pamatujte, mámo a děti, že bych proti Rusům, Srbům a Francouzům nikdy nebojoval, a vůbec nikdy po boku Němce. A tobě, Mílo, zakroutím s chutí krk, kdybys musil do války.“

„Já s tím přece nemám co dělat,“ chechtal se Míla. „Mně jsou ti troubové k smíchu, jak se na ty jatka cpou. Lezou tam jako švábi na pivo, a představ si, tati, že je na vojně všechny ani nepotřebujou.“

„Šak je to brzy přejde. On si teď každý myslí, že to nejde doopravdy, ale počkejte, holečkové, až vám budou hlavy lítat z těla jako kuželky. Tahle válka není žádnéj špás. Vždyť si vjelo tolik států do vlasů, mordije, a půjde o to, kdo s koho. Dnes povídal náš vrchní inspektor, že to bude možná dlouho trvat, ale hlavně že bude dražota a nouze. Mílo, musíš se v téhle době nějak uchytit, abys nám ulehčil. Nerad tě k něčemu takovému nutím, ale koukej si najít náký zaměstnání, který by neslo peníze. Pamatuj si, že nastane nedostatek sil, když všechno táhne do války. Neuchytíš-li se teď, nebude z tebe do smrti nic kloudnýho.“

„Ba, Mílo, potřebujeme každej groš. Z peněz, kerý jsi přines domů, poslala jsem na tvý dítě, něco jsi vytahal, a z ostatního jsem

tě živila,“ dodala matka s povzdechem. „A ty měj taky rozum, otče. Hospody přenechej těm, kerý na to mají.“

Otec neodpověděl. Vytáhl z kapsy mapy, jež si koupil dole v trafice, svlékl se, vlezl do postele a oddal se zkoumání neznámých krajů, v nichž se měla rozpoutat válka. Míla usnul až za svítání. Hlavou mu vířila pestrá spleť dojmů a těžká směsice myšlenek na příští život. Dopoledne vstal utrmácen jako po tuhém fotbalovém mači. Při snídani vzpomínal, o čem přemítal v noci. Nemohl se na nic upamatovat. V uších mu hučely melodie různých vojenských pochodů, které v posledních dnech slyšel, a bubnuje klouby o stůl do taktu, proklínal válku, jež přerвала jeho úspěšný postup a srazila do propasti všechno jeho snažení.

Odcházej, rozloučil se s domovem pohledem člověka, jenž dobře ví, že minulost se nevrátí. Na chodbě mrštil kloboukem o zem a rozplakal se usedavě. Plakal sám nad sebou, že není k ničemu, že nemůže být živ, jak by chtěl, krásně, spokojeně a vesele, že pro něho není na světě místo, aby se uplatnil, že má jít sloužit a že bídne zahyne. Pomalu sestupoval po schodech, jako by kráčel do pekel, a beznadějně vzlykal. Náhle zhlédl Alenu s nůsí uhlí na zádech. Rychle vyběhl zpět po schodech vzhůru k půdě a čekal, až uslyšel, že za Alenou zapadly dveře bytu. Otřel si tvář a oči a tryskem snesl se po schodech. Vyběhl na ulici, vtáhl do sebe teplý letní vzduch a byl zase svůj. Vzkřikl do krámu hokyně:

„Všechny baby rukovat!“

A utekl za roh jako uličník. Tam stál kůň s povozem. Kočí nebyl v dohledu. Povídal si asi někde o válečných událostech. Míla vzal koně za uzdu, a ohlížeje se opatrně, neběží-li kočí za ním, odvedl koně s povozem do druhé ulice, kde zastavil přímo před lékárnou. Otevřel dveře a řekl vážně:

„Máte připravit všechnu vatu a obvazy, co máte na skladě. Venku jsou s povozem a odvezou to do kasáren.“ Pak se rychle vzdálil. Došel ke klubovní hospodě Hvězdy a usmál se: „Všechny moje cesty vedou do putyky.“

Vstoupil. Hostinský odpověděl ledabyly na Mílovo hlučný pozdrav. Tím se cítil Míla dotčen a vzpomněl si na svůj nárek na schodech. Zaťal pěsti a pomyslel si:

„Ne, nedám se vám, trulanti.“

Postavil se u výčepního pultu a přestavoval sklenice z jedné strany na druhou. Hostinský se ohradil:

„Nepřekážej, Mílo, když vidíš, že mám plný ruce práce.“

„Chtěl jsem s tebou hovořit, šenkýři. Rád bych udělal nákej obchod.“

„Dej si zajít, člověče. Teď není kdy na legrace a zábavičky. Máme válku a to přestává každá psina,“ utrl se hospodský na Mílu jako na člověka, jenž obtěžuje.

„Počkej, já myslím něco vážného,“ nedal se Míla odbýt. „Potřebuju si vydělat peníze. Nemoh bych ti tady v hospodě pomáhat, když nemáš žádnýho číšníka nastálo? A víš, že bych to zastal –“

„Lidičky, podívejte se na toho holomka,“ rozesmál se hostinský. „Přijde si ze mne tropit šašky, jestli bych ho nechtěl za kelnera! Co bych s tebou dělal? Nynčko přestanou lidi vysedávat v hospodě. Budu se mít co ohánět sám s rodinou. A na kopanou nebude taky ani pomyšlení, a na nic. Vono nám všem poleze za nehty. Už to hezky začlo na anenskou zábavu. Utřel jsem v zahradě hubu o hromadu peněz. Ne, nechci o ničem ani slyšet. Nezdržuj a koukej zmizet, když nemáš na pivo.“

Mílovi se stáhlo zlostí hrdlo. Přemohl se však, a ukloniv se hluboce, pronesl uštěpačně: „Poroučím se co nejuctivěji, pane velkohoteliére. My se víc nevidíme, a do smrti nepřestanu litovat, že jsem vás kdy poznal.“

Z hospody zamířil k předsedovi Hubínkovi. V kanceláři mu sdělili, že pan šéf váží na dvoře řůry uhlí. Míla přihnal se k obchodníkovi vesele. Kupodivu pranic se neostýchal přednést svoji žádost o nějaké místo, aby doma zbůhdarma neujídal chleba. Hubínek ho vyslechl a hodil odpověď přes rameno:

„Už jste čtvrtěj. Co si to myslíte, lidi? Nemám ústav pro zaopatřování práce a právě přemýšlím, že předsednictví v klubu položím. Jen

blázen by se staral o kopanou, když máme válku na krku a nevíme, co nás zejtra čeká.“

Obrátil se a odešel bez pozdravu do skladiště. Mílou zalomcoval hněv a řekl si polohlasitě, vycházeje ze vrat: „My se ještě shledáme, a pak ti tvoji sprostotu oplatím, špinavej chlape. Vida, o člověka se starají, jen když ho potřebujou. Ale počkejte, já se budu strašlivě mstít, jestli to někam dotáhnu.“

Na ulici se uklidnil. Proč by se s hlupáky zlobil? Na všechny se vykašle a bude si z nich střílet. Ano, budou mu pro švandu. Přece nebude jednat s těmi lidmi vážně. To by se uzlobil. Ne, ne, jen si z nich utahovat. Za víc žádný nestojí. Každý by nechal druhého hladý pojit. On se však neztratí, i kdyby ztratil kalhoty.

Před velikým obchodem se střízním zbožím chodil dlouho po chodníku vzhůru a dolů. Má se odvážit? Vyzná se v prodeji a má slušný zevnějšek. A pak denně stát od rána až do večera za pultem? Vzpomíná, jak ho bolívaly nohy i ruce po návratu z obchodu. Ne, to není pro něho. V hospodě nebo kavárně by bylo veseleji, ale nedovede posluhovat. Co dělat? Musí si najít místo, jinak doma nevydrží. Z řečí by si nic nedělal, ale táta s mámou jsou chudáci, a je válka. Bude drahota a bída, říkal otec. Čert to spral.

Všoural se do obchodu a zeptal se na majitele.

„Pan šéf narukoval do Krakova,“ odpověděl příručí. „Oč vám běží?“

Míla se zaradoval, že nemá naději na přijetí, když není majitel závodu přítomen, a pravil úsečně:

„Chci mluvit se zástupcem pana šéfa.“

Příručí odvedl Mílu do menší kanceláře, kde seděly tři ženy a psaly, a hlásil:

„Milostivá paní, tenhle pán by rád s vámi hovořil.“

Míla se zarděl a rozpačitě vykotal svoji žádost o místo příručího v obchodě. Po krátkém výslechu, kde Míla působil a proč zanechal svého původního zaměstnání, prohlásila majitelka, pobledlá třicátnice s odbarvenými vlasy, že Mílu přijímá, neboť tři zdatné síly

odešly na vojnu, a dodala rozkazujícím tónem: „Můžete nastoupit zítra ráno, abych viděla, co ve vás vězí.“

Míla se vypotácel z obchodu jako ve snách. Ďábel ho ponoukal, aby tam vlezl. Teď má místo na krku a může být jist, že rodiče více nepřivolí, aby zaměnil opět krám za divadlo. I přál si vroucně, aby Rusové vtrhli do města a vyplnili všechny obchody.

Kdosi mu zaklepal na rameno a pravil:

„Ještě sou na světě, člověče? A co vojna? Zůstaneme za pecí?“

Míla se rychle otočil a poznal divadelního ředitele, kterým byl k jaru vyhozen. Ředitel se zmocnil Míly a v několika větách mu vyličil útrapy divadla, že nemůže následkem války téměř hrát, neboť polovina zpěváků narukovala na vojnu, a ťal hned do živého, aby Míla nastoupil u jeho společnosti jako první tenor. „Já vím, co mají v krku, ale musejí si dát říct, a žádný skopičiny,“ mlel ředitel Routa svoji. „Milostné poměry v ansámblu taky netrpím. Mimo divadlo vyvádějí, co chtějí, ale v divadle chci mít pořádek a disciplínu. Teď se společně naobědváme a kvečeru odjedeme na moji štaci. Je to průmyslové město, hodně židů, a místo k stání bývá natřískáno fabrickami a dělníky.“

Míla se bavil při obědě znamenitě. Karta se obrátila. Tentýž ředitel, který mu u divadla jen nadával a ničeho neprominul, choval se pojednou přátelsky a starostlivě jako otec: „Miláčku, počkal, nedával si k jídlu telecí na paprice. To maso nic nevydá, miláčku. On musí jíst silná jídla a hodně moučníků, aby se spravil. Musí na sebe dbát, miláčku, náleží široké veřejnosti a nesmí si myslet, milánku, že je na světě pro svou soukromou zábavu. Žádné pivo, hošíčku, jen dobré červené víno, které působí výtečně na hlasivky. Tak, tak, miláčku, a pamatoval si, že se nesmí nikdy zpít do němoty, aby neztratil hlas.“

Míla si umínil, že na ředitele vyzraje. Po černé kávě podepsal řediteli klidně smlouvu na sto padesát pět stříbrných za měsíc a požádal o zálohu padesáti stříbrných, aby mohl napravit nutné pohledávky. Routa se chytal stropu:

„Ale, miláčku, ještě u mě hubu neotevřel, a už chce foršus? Ne, nemohu, milánku, až po prvním vystoupení.“

Když Míla prohlásil, že nebude moci odejet, vyplatil ředitel po dlouhém smlouvání dvacet sedm stříbrných na stůl, vzdychaje jako staré měchy:

„On chce, miláčku, moji zkázu. Očekávám ho v pět hodin na nádraží. Nepřijde-li, dám ho přivést četníky. Toho nezapomněl, upíre. Na shledanou, hrdinný tenore.“

Míla odejel tramvají na předměstí a nemohl se dočkat, až před matku položí dvacet stříbrných. Ne, ponechá si deset a na živobytí přispěje sedmnácti penízky. Matka nebyla doma. Stáží u okna cosi šila a rychle to ukryla před Mílou pod zástěrou, odpovídajíc stejně chvatně na Mílovu otázku:

„Maminka šla nakoupit. Povídaly sousedky, že bude všeho nedostatek. Musíme si opatřit od všeho větší zásoby, abychom nekupovali po kilu jako dosud.“

Mílu páčila podlaha pod nohama a zuřivě mačkal peníze v kapsách, jako by se bál, že je ztratí. Bylo mu nevolno a toužil opět ven. Přece však usedl v pokoji a napsal dopis:

„Pane řediteli. Za posledního mého působení u vaší ct. společnosti zapomněl jste mi doplatit asi pětadvacet stříbrných. Dnes potvrzuji s díky příjem a sděluji vám uctivě, že nastupuji lepší a výhodnější angažmá. Inu, člověk postupuje, to si pamatujte, milánku. Ve Vídni se mně bude líp zpívat, to uznáte. Nevracím se nikdy zpět tam, odkud jsem vyletěl jako špinavý prádlo. S úctou Milča Dolan, tenorista vídeňské operety.“

S dopisem vyrazil z domu jako dravec. Naproti z koloniálního obchodu vystoupila matka s nůši na zádech. Hrome, může mluvit o štěstí, že spatřil maminku. Jinak by nebyl odevzdal peníze. Hbitě se přitočil, uchopil nůši a zvolal mohutným hlasem:

„Kampak to nesou, matko? Není to kradený?“

Vtiskl překvapené a polekané matce do ruky deset stříbrných, políbil ji lehce na tvář a opustil ji s vítězným výkřikem: „Místo jsem si opatřil. Zítra nastupuji v obchodě.“

Běžel do Hůlova krámků, ale Tonda nebyl doma. Co teď? Kdo doručí řediteli dopis na nádraží? Míla se toulal ulicemi a vybíral

si za výklady obchodů různé věci, které by si rád koupil. Pak se rozhodl pro kavárnu. S chutí se napil čaje s rumem a snědl několik kousků cukroví. Takhle kdyby bylo věčně, aby divadla o něho usilovala. Peněz by bylo nadbytek, žádné starosti a lehký život. A on by si s každým ředitelem zahrával jako na hřišti s míčem. Avšak zítřek znamená krok do hrobu.

Vrchní přistoupil a tázal se Míly, jestli by si nechtěl zahrát s jedním pánem kulečník. Míla souhlasil:

„S radostí. Přece nebudu číst noviny. Člověk se už bojí nahlédnout do novin, aby se nedověděl, že zas nějaký stát vypověděl válku.“

Kulečník hrál velmi dobře, a pán stále prohrával. Byl to nervózní člověk drobné postavičky a během hry mluvil ustavičně, že sedí celé dny v úřadě, že potřebuje pohyb a že si umínil naučit se hře na kulečník dokonale jako mistr. Pak se vsadil s Mílou o dva stříbrné, že poslední partii vyhraje. Prohrál znovu a chtěl sázku zdvojnásobit. Tu Míla s hrůzou upozoroval, že ručičky na hodinách ukazují na pátou hodinu.

Zaplatil a utíkal na nádraží. Ředitel by byl schopen udat vše na policii, kdyby se mu nedostalo závčas připomenutí, že zaplatil starý dluh. Ten starý lišák bude už netrpělivě přešlapovat. Míla se po něm opatrně poohlédne, dá dopis posluhovi, jemuž ředitele ukáže, a záležitost bude navždy odbyta.

Nádraží bylo jako obleženo. Stěží se protlačil vchodem. Vystupoval v mačkanici na špičky, aby Routu zahlédl. Odvážil se nahlédnout do restaurace. I tam bylo přeplněno. Chtě nechtě musil dovnitř. Dobrá. Dopis pošle řediteli po sklepníkovi. Tlačil se kupředu, rozhlížeje se ostražitě. Tu byl zezadu uchopen za rameno:

„Konečně, milánku, že jde. Celou hodinu už čekám. A kdyby neměl vlak zpoždění, tak zmeškal. Takhle nesmí chodit do zkoušek, miláčku. To budu přísně pokutovat,“ vrčel divadelní ředitel a táhl Mílu k východu na nástupiště. „Obstaral si zavazadla? Do kupé si nebere milánek nic s sebou? Vida milostpány tenory. Za to mně ponese kufr. Lístky jsem pro nás oba koupil. Podplatím zřízence

u východu a vlezeme si hned do vlaku, abychom dostali místo. Jsou strašlivé návaly a pojedeme ve vlaku šest hodin.“

Míla nebyl schopen ani slova. Ve vlaku tupě zíral na Routu, jenž sebou vrtěl jako rtuť a vzdychal: „To trvá věčnost, než se hneme z místa. Prokletá válka. Kdo mně nahradí moje škody? Zítra zkoušíme a dám pozvat celé město. Pozítří, milánku, vystoupí. V čem? Nejlépe jako Dalibor. Není tam mnoho osob, když škrtneme sbory. Obsadím to hravě a zítra přijedou dva zpěváci. Ach, bože, jak jsem unaven. Čert nám byl tu válku dlužen.“

Mílovou myslí rojily se myšlenky, kterak by rozluštil tu nemilou příhodu. Odhodláváje se, že řekne ředitelovi přímo do očí svoje mínění, zpozoroval s hrůzou, že vlak opouští nádraží. Ztratil odvahu a zavřel oči.

„Ale, miláčku, přece nebude spát,“ šveholil ředitel a zatahal Mílu za rukáv. „Mám s sebou láhev koňaku. Napil se pořádně, aby zahnal spánek, a zahrajeme si mariáš. Doufám, že mu zůstal ještě nějaký ten groš v kapse.“

Míla se napil a Routa zamíchal karty. Ihned se přihlásilo několik vojáků, že si taky zahrají, snad naposledy prý s civilisty. Ředitel svolil s nadšením:

„Jen si se mnou zahrajte, vojáčkové. Vám náleží sláva tohoto světa a věčnost napadené vlasti. Napoleon také hrával před každou bitvou.“

Rozdal karty a nepostřehl, že se Míla vzdal hry. Vlak míjel stanici za stanicí za největšího Mílova zoufalství. Mírnil svůj žal ředitelovým koňakem a chystal se co chvíli, že Routovi nabídne svůj dopis k přečtení. Vždy se však zdržel z bojácnosti, že by ten starý šibal ztropil povyk. Míla se na sebe rozzlobil, že je takový slaboch a strašpytel, přitlačil se do koutka a usnul.

Po hodině byl vzbuzen zpěvem. Nechápatě se rozhlédl po vagoně. Vlak stál ve větší stanici a na nástupišti zpívali vojáci. Ředitel tvrdě spal, chrápaje spokojeně. Vmžiku byl Míla na nohách a dal svůj dopis vedle sedícímu vojákovi s prosbou, aby jej odevzdal spícímu pánovi, až se probudí. Pospíchal z vlaku, chvěje se strachy, aby ne-

byl opět uchopen a vlečen dál jako zajatec. V nádražním vestibulu se dověděl od vrátného, že nejbližší vlak jede zpět o půlnoci. Bylo devět hodin večer.

Míla vyběhl z nádraží a uháněl dlouhou alejí k městu. Na náměstí zmírnil chůzi a zasmál se: „Ted' už mne ten plantážník nechytí.“ I v tom venkovském městě, Mílovi neznámém, byly zjevný příznaky války. Na ulicích se kupily hloučky lidí, rozčileně hovořící, avšak tlumeně a s pošetilou ostražitostí. Když se Míla někde zastavil, stíhaly ho nevraživé pohledy. „Co je vám to plátno,“ smál se Míla v duchu. „Nahlas neodvážíte se říct svý mínění a před četníkem utečete.“ Byl krásný teplý večer, ale Mílovi se nechtělo za tmy bloudit městem. „Zalezu do první hospody,“ řekl k sobě, jako by sám sebe chlácholil.

V příští ulici spatřil hotel. Přízemní okna byla osvětlena. Zaradoval se, neboť uslyšel hudbu. Pod okny naslouchali lidé. „Jaká je to tady zábava?“ zeptal se staříka, který kýval hlavou do taktu.

„Jakápak zábava? Žádná zábava,“ odpověděl nevrle dědek. „Některý úředníci z panství zejtra jedou na vojnu a dnes mají loučení. To je špatná zábava, když nikdo neví, co ho za pár neděl čeká. A musí všeho nechat a jít. Já to prodělal a znám takový špásy.“

Do hotelu vešel Míla s blahým pocitem sebevědomí cizince, jemuž na ničem v městě nezáleží. Přitom si vzpomněl, jak dříve vyhledával na venkovských městech nejlacinější krčmy, když cestoval s kočující divadelní společností. Ted' má dost peněz s sebou a může si poručit, co chce, aniž by prohlížel ceny. Narovnal se a kráčel schválně podél dlouhého stolu, u něhož seděli rozpaření loučící se přátelé, a usadil se vedle hudebníků, těsně za společností.

Ještě nedojedl večeri, když k němu přistoupil vlasatý mladík a radostně zvolal: „Těbůh, Mílo. Kde se tady bereš? Nečum tak hloupě a vzpomeň si, odkud se známe. Jsem Pepík Šibráň.“

„Jak by ne, byli jsme spolu u Routy,“ odtušil Míla s ledabylou samozřejmostí, ale cítil uspokojení, že byl v neznámém městě poznán kamarádem. „Hrál jsi v orchestru housle.“

„A tady v hotelu hraju ted' klavír. A co je s tebou?“

Míla vypravoval, že je druhým komikem u Velké operety²¹, že se vrací z pohostinské hry u Routovy společnosti, že vystoupil z vlaku, a ten že mu ujel a že pojede o půlnoci domů. Šibráš křičel, že Mílu nepustí, protože musí zpívat, aby společnost zůstala až do rána pohromadě. „Blázne, dostaneš plnou náruč bankovek,“ připojil šep-tem. Míla ihned svolil.

Do půlnoci ovládl Míla situaci svými výstupy. Byl pozván ke stolu oné společnosti a vypravoval anekdoty, aby zábava nevázla. Nejvíce se bavil přizrzlý tlustoch, jehož ostatní oslovovali pane poslance. Dusil se smíchy, otíral si očička, hladil mohutný lalok a liboval si. „Jsem vážný člověk. Můj život je zasvěcen odpovědné práci pro bla-ho druhých, ale takhle bych se doved smát do smrti.“

Po půlnoci vzrostla veselá nálada v divokou bouři. Míla přednesl svoji operu a stal se miláčkem všech přítomných i hoteliéra, jenž ho pozval, aby zůstal v hotelu několik dnů, že uspořádá zábavný večírek, na který se dostaví celá honorace z města. Pak následovaly pusté scény. Poslanec Morák svlékl se do košile, vystoupil na stůl a pronesl blekotavě vlastenecký přípitek:

„Pánové. Jako člen vídeňského parlamentu cítím dvojnásob, že jsem připoután k osudům naší říše, a připíjím na zdraví Jeho Velič-čenstva císaře pána Františka Josefa Prvního! Hoch, hoch, hoch!“

Všichni řvali německy a rozbíjeli po připití sklenice. Poslanec po-kračoval: „Nepřítel ohrozil klid a mír našeho mocnářství, a je proto povinností každého občana, aby neváhal položit za naši milovanou rakousko-uherskou vlast svůj život a bojovat za vítězství našich zbraní do poslední krůpěje krve. Pánové. Odcházíte do bitevní vřavy jako rezervní důstojníci. I buďte pamětlivi, že národové naší staro-slavné říše budou sledovat vaše činy. Buď padněte na poli cti a slávy, nebo se navraťte jako vítězové. K tomu vám dopomáhej Bůh Otec nebeský. Hoch! Hurá! Hurá!“

Míla nevěděl, tropí-li si poslanec žerty, nebo smýšlí-li opravdu tak v rakouském duchu. Avšak shromáždění úředníci přijali poslanca

---

21 Velká opereta = opereta Městského divadla na Královských Vinohradech.

slova s nadšením. Tloukli lahvemi o stůl, vyhazovali židle ke stropu a přísahali, že poženou Rusy až za Ural na Sibiř a že Srbsko vyhladí z povrchu země. Správce velkostatku, hubený človíček s licousy, vytáhl revolver a rozstřílel zrcadlo, načež byl objat poslancem, jenž se rozplakal vlasteneckým pohnutím:

„Již vidím vraceti se naše čacké pluky v záři a lesku úplného vítězství. Nikdy bych nepochyboval ani ve snu, že rozdrtíte nepřítel napadrt'. Jste hrdinové a před vámi musí nepřátelské hordy utéct jako smečka usmrkaných uličníků. Sláva vám. Hoch!“

Míla se styděl, že je přítomen takovým odporným výlevům rakusáckého ducha, a chtěl se vzdálit, ale Šibráň ho zadržel: „Nech je řádit, pitomce. Jsou opilí a dělají nám kavky. Vono je to vlastenectví přejde, až do nich začnou Rusové a Srbové pálit navostro. Hled'me z nich vyrazit co nejvíc peněz.“

Pozdě v noci odtáhla zpitá cháska k děvčatům, aby se hrdinští důstojníci s nimi rozloučili. Poslanec Morák neodpustil si pronést řeč, ačkoliv sotva stál na nohou a jazyk měl přilepený na patro:

„Milé holky, dnes budete objímat hrdiny a dobře si zapište za uši, že vzácní hosté odcházejí do války, aby chránili vaši čest i životy před nepřitelem. Chovejte se mravně, jak se na dámy sluší, a já –“

Nedomluvil a svalil se na pohovku. Míla byl vyzván, aby zazpíval dámám nějaký dvojsmyslný kuplet. Zdráhal se, vymlouvaje se na opilost, ale Šibráň usedl k pianinu a správce položil před Mílu bankovku. Sebral peníze ze stolu a s nechutí vyhověl přání opilých úředníků. Když se většina účastníků vytratila s děvčaty do pokojů, uznal Míla chvíli za vhodnou k odchodu. Šibráň se k němu připojil a cestou do hotelu láteřil:

„Bídná holota, tahle sebranka. Pro jednu hvězdičku na oficírském límci klaní se rakouskému císaři a vyvraždili by vlastní rodinu. Tomu poslanci bych byl s chutí naplival do obličeje, že se nestydí lézt do zadnice našim nepřítelům. A takové bandě musí našinec otročit, hrát jim k tomu do omrzení, až člověka chytá křeč do rukou. A všechno pro pár stříbrňáků. Kamaráde, jsem na tom blbě. Často musím hrát celou noc a chlastat s celou hospodou, že je mně pak

špatně kolik dní. Závidím ti, že ses uchytil u Velké operety, a můžeš-li, přimluv se za mne, aby mne vzali do orchestru. Spokojím se raději s menším výdělkem, jen když se zbavím toho hospodského života.“

Pojednou bylo Mílovi líto, že žije takovým životem, a podal Šibránovi ruku se slovy: „Udělám, co budu moci. Nikdy bych se sám nesnažil, abych zpíval po hospodách. Mám vysoký cíl.“

Přátelé vstali toho dne až k večeru. Dole je uvítal hoteliér, mávaje radostně plakátem: „Ráno jsem to objednal a v poledne byly plakáty vytištěny. Už jsou ve městě vylepeny a sluha je roznáší po lepších domech ve městě. Uděláme znamenitý obchod.“

Míla se začervenal studem, čta plakát, na němž mezi jiným stálo: Pohostinské vystoupení známého komika Míly Dolana, člena Velké operety.

V duchu si umínil, že se musí dostat k divadlu. Jeden plakát sbalil a poslal domů. Večer se procházel po náměstí se Šibránem, který volal na známé a představoval člena Velké operety. Míla se blahosklonně usmíval a přemýšlel, jak by to bylo krásné, kdyby byl tak slavný a známý, že by si ho lidé všude ukazovali a říkali: „Hele, Míla Dolan.“

I vztyčil hlavu a usmíval se vyzývavě na děvčata, jež snila o veliké lásce a věřila, že je na ulici potká vytoužené štěstí. Šibrán se nabízel, že ho seznámí s některými kráskami z města, ale Míla odmítl: „Nechme toho, mám poměr se subretou. Je to krasavice a kvůli mně dala košem několika boháčům. Ostatně venkovská děvčata jsou mně protivná. Hned myslí na vdavky a lásku až do hrobu. A já se nikdy neožením, s tím počítej.“

V hotelu bylo vzrušení. Noviny přinesly zprávy o prvních potyčkách na hranicích. Každý rozčileně vykládal, že už jsou první mrtví a ranění, a ubezpečoval posluchače, že je mrtvých na tisíce, ale že rakouská vláda zatajuje pravdu, aby nevznikla panika.

Míla seděl u Šibráně a naslouchal těm tlachům. Také zaslechl, kterak několik starších pánů domlouvá hoteliérovi, že pořádá zábavný večírek v takové vážné době, a že oni mají toho večera obligátní partii mariáše. Hoteliér se vymluvil na Mílu: „Ten komik mne

prosil, abych mu dovolil vydělat si něco peněz. To víte, pánové, takový chudý komediant chce taky žít a já nemám to srdce, abych ho vyhodil přes práh.“

Míla zrudl. Pocítil hoteliérova slova jako těžkou urážku a litoval, že neodjel. Šibráň mírnil jeho hněv, domlouvaje mu, aby si z řeči hoteliéra nic nedělal, že to byla nejapná omluva pro ty šosáky. Míla byl však rozhodnut, že opustí město, aniž vystoupil, a doložil s důrazem: „Napřed pozná ten putykář chudýho komedianta, co dovede.“

Zavolal číšníka, objednal několik lahví vína a poručil Šibráňovi: „Teď budeš hrát jen pro mne a běda ti, zahraješ-li něco někomu z těch maloměstských nafoukanců.“ A počínal si jako junák, jenž o posvícení vzdoruje celé hospodě. Zpíval o překot, tančil, pil a smál se sám sobě. Záhy vyprchal jeho hněv a vlivem vína převládla u něho dobrá nálada.

Přítomní pozorovali Mílovo počínání s údivem, jenž se zanedlouho změnil v obdiv. Hoteliér se spokojeně smál, mnul si ruce a říkal svým hostům: „To je chlapík. Báječný komik. Toho bychom tady ve městě potřebovali.“

Později nastalo všeobecné sblížení a sám hoteliér poručil několik lahví vína, aby prý druhého dne zábava šťastně dopadla. Ještě dlouho po půlnoci zpíval Míla, až ho pojednou síly a smysly opustily. Šibráň a hoteliér dopravili vyčerpaného mladíka do pokoje.

Následujícího dne cítil se Míla sláb, rozrušen nemírným pitím, a malátného ducha. Kromě tohoto deprimujícího stavu nemohl zaplašit úporné výčitky, že se zavčas nevrátil, aby nastoupil místo v obchodě. Tušení, že otec bude rozezlen, stupňovalo se v úzkost. Kráčeje se Šibráněm po ulici, musil se zastavit, aby nabral dech. Těžce oddychuje, zasupěl: „Musím domů. Otec by mne vyhodil, kdybych ztratil místo.“ Šibráň se zasmál: „Máš kocovinu, Mílo. Nemysli na nic. Procházka na zdravém vzduchu tě osvěží. Neboj se, takovou sílu v divadle hned tak snadno nepropustíš, zvláště v téhle době, když bude o muže nouze. A dnes můžeš očekávat slušný výdělek. Nešlap si tady po štěstí.“

Míla se nemohl uklidnit. Šibráň ho zavedl do lékárny pro uti-
šující prostředek, neboť pozoroval, že Mílovo rozčilení má původ
v tělesném stavu. Lékárník podal Mílovi brom ve sklenici vody. Míla
vypil lék a přísahal, že nebude již nikdy pít a že zanechá hospod.
Pak požádal Šibráně, aby ho zavedl za město do polí.

Byl teplý podvečer. Kamarádi pomalu vyšli z ulic a bloudili bez
cíle v polích. U potoka se Míla zastavil a smočil si ve vodě hlavu.
Přitom podotkl: „Vidíš, příteli, když je nám zle, pak teprve lezeme
do přírody, abychom se vzpamatovali. Raději bych pásal krávy a kozy.
Proč jsem se nenarodil u sedláka?“

Až večer se vrátili oba do hotelu, kde je hoteliér netrpělivě oče-
kával. Zlobil se, že se nepostarali o někoho k pokladně. „Musil jsem
tam posadit panskou z hotelu,“ stěžoval si, „a jak to vyhlíží před
takovou honorací z města. Pospěšte si, za chvíli nebude v lokále
prázdné místo a panstvo nemůžete nechat sedět naprázdno.“

Míla se upravil v pokojíku vedle hlavní místnosti, kde měl vy-
stoupit, a skromně povečeřel, neboť mu nechutnalo. Šibráň hrál
již na klavír a Míla myslil na domov. Stále se mu vtíraly vzpomínky
na rodiče a zlobil se, že je bez nálady, když ho očekává účinkování.
Vzdychl v obavách, že se jeho vystoupení potká s nezdarem. Z ne-
příjemného rozjímání ho vyrušil Šibráň:

„Člověče, neseď tady jako přecpaná husa a začni. V lokále je na-
bito. Minulý dva večery ti udělaly ve městě reklamu.“

Tu se Mílovi zdál život odporný a přetěžký. Je mu smutno, a přece
musí na rozkaz vylézt na pódium a bavit hospodu. Otřásl se a po-
malu vstoupil do lokálu, ohnut jako pod tíhou osudu, oči přivřeny
nad teskně svislým nosem, ústa stažena v podkůvku. Jakmile se
objevil na pódiu, zmučený jako don Quijote po šarvátce s větrný-
mi mlýny, ozval se od několika stolů potlesk a hlučný smích. Poté
tleskali téměř všichni, chechtajíce se upřímně zoufalému výrazu
a smutné postavě Míly.

Rázem se Míla vzpamatoval jako elektrizován přijetím, ale ne-
změnil svoji tvářnost. Jen hlavou přesmutně zakýval, zamrkal oči-
ma a rozšklebil ústa, jako by chtěl volat o pomoc. Tu udeřil Šibráň

akord na klávesy a Míla učinil gesto velikého leknutí. Obecenstvo se rozesmálo znova. Tento vstup opakoval několikrát, než začal zpívat, a k vlastnímu podivu naprosto změněným hlasem. Tím více byl povzbuzen a oddal se své produkci se stejnou chutí jako dříve, ale se změnami a jinými podrobnostmi v přednesu, gestech i textu. Docílil bouřlivého úspěchu.

Do pokojíku, kde Míla odpočíval, vstoupil hoteliér a odevzdal mu peníze: „Jsem šťasten, že jsem vás návštěvou nezklamal. Jste báječný komik a máte dveře ke mně vždycky otevřeny. Ještě se těším na vaši operu.“

I poslanec Morák navštívil Mílu společně s několika pány a paníčkami. Všichni Mílovi blahopřáli a jedna dáma vyslovila podivení, že Mílu ve Velké operetě neviděla vystupovat. Míla se zatvářil skromně: „Nejsem tam dlouho angažován. Byl jsem stále ve Vídni.“

Poslanec upozornil přítomné, že nejlepší Mílův výkon je jeho opera. Prohlásiv, že bude opera po odpočinku následovat, Míla osaměl. Pohlédl na hodiny. Půl dvanácté! A o půlnoci odjíždí vlak. Nerozmýšlel se déle, otevřel okno a vyskočil na dvůr. Plížil se při zdi k vratům a vzýval boha, aby bylo otevřeno. Do dvora vjížděl právě povoz. Rychle proběhl a utíkal po ulicích jako zloděj. Na nádraží dorazil včas. Vlak již stál ve stanici. Míla rychle nastoupil a uklidnil se, když se vlak hnul. Pak si přepočítal peníze. Užasl. Tolik ještě nikdy neměl najednou pohromadě. A zasmál se hlasitě, představuje si, kterak se asi v hotelu všichni tváří, marně očekávající pokračování v zábavě. Vzápětí usnul.

Spolucestující ho vzbudili. Byl na místě. Opustiv nádraží, cítil se k smrti unaven. Odejel domů autem. Odpočívaje na měkkém sedadle, přál si mít tolik peněz, aby mohl jezdit autem stále. A pronesl nahlas: „Ano, peníze jsou hlavní. Musím mít peníze.“

Matka mu otevřela. Rychle ji objal, aby nemohla hubovat, a odtáhl ji ke stolu, na který vysázel všechny svoje peníze. Matka spráskla v němém údivu ruce: „Tys asi někoho zabil, hochu!“

Míla ukončil noční shledání s matkou prosbou, aby ho časně vzbudila, že musí nastoupit místo. Ráno vyskočil, svěží a čilý. Vysvětlil na-

spěch, že na zábavě pochodil velice dobře, a odešel přímo do obchodu. Ještě nebylo otevřeno a Míla se představil čekajícímu personálu jako nový příručí. Dobře zpozoroval, že byl muži přivítán s nedůvěrou.

Během několika hodin se v obchodě obeznámil s přiděleným oddělením, kam ho nejstarší příručí prikázal. Žertoval s kupujícími a snažil se upoutat na sebe pozornost celého obchodu. Přeskakoval pult, když měl dojít pro jiné zboží, a počínal si mrštně jako v brance. Nejstarší příručí se na Mílu díval spatra a omrzele. Po odchodu dvou děvčat, která Míla rozesmál, přistoupil k němu a řekl hodně hlasitě, aby to každý v obchodě slyšel:

„Chovejte se skromně a tiše. Obchod není žádný cirkus ani divadlo. Pochybuji, že milostpaní šefová bude s vámi spokojena, až přijde.“

Míla odpověděl ještě hlasitěji: „Odpusťte, nevěděl jsem, že jsem vstoupil do kláštera. Odpoledne si přinesu kutnu a breviář.“

A postavil se za pult v póze svatouška. Přítomní vybuchli v smích a obchodvedoucí zezelenal. Vykřikl zlostně: „Nepřestanete-li ihned, vykážu vás okamžitě z obchodu.“

„Děkuji,“ oplatil mu Míla sladkým hlasem, „nebudu tak dlouho čekat, pane opate. Poroučím se, panstvo.“ Nasadil si klobouk a namířil k východu. Ve dveřích se objevila paní šefová a oslovila Mílu: „Už předevčírem jsem vás očekávala. Proč jste se dostavil tak pozdě a kam teď jdete?“

Míla řekl pravdu. Paní se obrátila k příručímu s ostrou výčitkou, aby nevyháněl personál, když je o muže nouze, a Mílu napomenula: „Jen nepřehánějte úslužnost ke kupujícím. Hlavní věcí je prodej.“

Uplynulo několik týdnů. Doma byli všichni spokojeni, že se Míla uchytil, ale vědomí hrozného války zaplašovalo úplnou spokojenost. Starý Dolan házel novinami po pokoji, jakmile si přečetl válečné zprávy, a křičel: „Bodejť by ne, pořád vyhráváte, a Rusové se nehýbají.“

Přijel první velký transport s raněnými. Byl temný večer a nádraží bylo hustě obklopeno živým plotem lidí, kteří se chvěli úzkostí. Společný osud sdružil všechny. Osvětlené tramvaje odvážely raněné po městě do různých nemocnic. Obyvatelstvo pohlédlo zdaleka válečné hrůze do příšerných zraků. Míla stál s otcem blízko východu

a otrásl se vždy, jakmile spatřil zsinálý obličej některého těžce raněného. Pocítil nevolnost a zatahal otce za kabát:

„Pojďte, nemůžu se dívat na ty ubožáky. Rozvažejí je jako maso z jatek.“

Starý Dolan souhlasil a následoval syna, prodíraje se davem. Všechny oči v přítomí nepřírozně svítily jako u šelem. Míla zmáhal se strach. Pomyslel si, že mnozí v zástupu půjdou také do války a budou vraždit. Cítil pach krve a zachytil se otce, který se polekal, spatřiv ubledlý obličej syna. Beze slova odvedl Mílu do nejbližšího hostince, kde Dolany přivítal nejstarší příručí z obchodu. Pochválil syna jako dobrého a zručného pracovníka a přivěsil na svoji plynou řec politování, že měl s ním prvního dne nedorozumění. „Ale věřte, pane Dolane,“ pokračoval chvatně dále, „pan Míla nevydrží dlouho v obchodě. Vsadím se o každý obnos, že odejde k divadlu. Tam nalezne své pravé místo.“

„To bych nerad viděl,“ poznamenal otec.

„Myslím, že by bylo lépe, kdybychom mu k tomu dopomohli. Známe se s několika zpěváky od velkého operetního divadla a snad by poradili cestičku.“

Míla se zaradoval a požádal příručího, aby ho s těmi pány seznámil. Starý Dolan škubal zlostně knírem, ale obchodvedoucí prohlásil, že mohou navštívit hospodu u operetního divadla, že bude právě představení skončeno a že se tam zpěváci určitě dostaví. Míla nepřestal prosit otce, aby mu nebránil v jeho životní dráze. Otec svolil, když příručí chytře vysvětlil, že Míla nemusí z obchodu, nenaskytnou-li se mu u divadla výhodnější podmínky. „Přece nevleze ze sucha do bláta,“ utěšoval otce.

Odešli do hostince u divadla. Zpěváci tam právě večeřeli. Obchodvedoucí představil Mílu jako zpěváka. Nikdo ani hlavy nepozvedl, jen basista zabručel: „Potřebovali bychom několik zpěváků do sboru. Válka nám to důkladně provětrala. Nemáme dostatek sil.“

Míla jásal v duchu, ale neodvážil se žádné všetečné otázky. S úctou pohlížel na večeřící zpěváky, počínající si s důstojností a sebevědomím lidí, kteří jsou stále pamětlivi svého významu.

Po večeři bylo ujednáno, že se Míla představí kapelníkovi a pokusí se o zkoušku. Páni zpěváci chovali se k Dolanům upjatě, pohlížejíce na Mílu jako na začátečníka. A začátečník u divadla je vždy tvor všemi staršími odstrkovaný a opovrhovaný jako vetřelec. To si uvědomil Míla, vzpomenuv svých začátků u divadelní společnosti na venkově. Pomyslel si: „Jen počkejte, mistři. Vy mne neuhranete, kdybyste strkali nosy až do nebes. Já se nedám vámi zmámit a slona nikomu dělat nebudu.“

Starý Dolan považoval Mílovo přijetí k operetnímu divadlu za samozřejmé a doma na schodech se zastavil, aby udělil synovi otcovskou radu: „Viděl bych tě raději v krámě za pultem, ale jakáž pomoc. Z tebe se nemůže stát žádnéj pořádněj člověk. Hlavně však, aby ses u toho divadla držel zuby nehty, aby tě zase nevyhodili. Jen ti říkám, ženský tam nech na pokoji. Máš na jednom neštěstí dost.“

Míla očekával jítro jako vysvobození. Hned zrána běžel k obchodu, kde čekal na obchodvedoucího, kterému sdělil, že se více za pult nepostaví.

„A což nepřijmou-li vás v divadle?“ usmál se příručí šťasten, že se Míly zbaví.

Míla mávl rukou a ušklíbl se: „Nemaj žádný zbytečný strach. Ani já se nestarám o sebe.“

Pak dlouho obcházel divadlo, pozoruje tamější ranní život. Dělníci skládali kulisy z dlouhého vozu a nosili je do divadla. Byla to odřená pomalovaná plátna, jež při denním světle působila žalostně a uboze, ale Mílovi vzrušeně tlouklo srdce upřímným obdivem. Veliké rozměry kulis získaly jeho úctu. Nabaživ se pohledu na dekorace, procházel se proti vchodu do zákulisí. Herci a herečky scházeli se k dopolední zkoušce. Postáli před divadlem, žertující a vypravující si novinky. Nato zmizeli za dveřmi. Počínali si nenuceně a živě, ve všednosti pouličního života působili nápadně jako papouškové mezi vrabčáky na smetišti.

Mílovi se nedostávalo odvahy, aby vstoupil. Umínil si, že dříve do divadla nevkročí, dokud všichni členové nezmizí. Avšak stále byl někdo z ansámblu u dveří. Buď nově příchozí, mající později zkuš-

ku, nebo herec, jenž čekal na svůj výstup. Míla počítal na knoflících: „Mám, nemám?“ Vyšlo: „Mám.“

Přešel odhodlaně ulici, uctivě pozdravil hlouček herců u dveří a přestoupil práh divadla s pocitem věřícího dítěte, jež přichází do kostela k prvnímu přijímání. Vrátný ho zastavil otázkou, co tam pohledává.

„Jsem pozván k panu kapelníkovi,“ odpověděl Míla zvučně, aby jeho slova byla slyšena okolostojícími.

„Ke kterému?“

Tato sečná otázka zarazila Mílu pouze na okamžik. Hned byl pohotov s vysvětlením, že si pro něho vzkázal sám šéf operety.

„Pan šéf je právě ve své kanceláři ve druhém patře,“ propustil vrátný srdnatého návštěvníka, jenž vzbuzoval svým chováním dojem, že se nedá ničím odbýt.

Míla bral pět schodů najednou a divže na chodbě druhého poschodí neporazil menšího obtlouklého pána, který právě vyrazil ze dveří přímo Mílovi do náruče. Pán zaúpěl, chytil se za bok a vyjel:

„Zatracenej blázne. Záleží jim na tom, aby mne zmrzačili? Co tady vlastně hledají?“

„Chci mluvit s panem šéfem operety, rače prominout,“ odtušil Míla v rozpacích.

„To jsem já, člověče nešťastná. A co mně chtějí?“

Tato slova zapůsobila na Mílu jako rána klackem do hlavy. Otevřel ústa, ale nemohl promluvit. Smekl a stál před panem šéfem jako přistižený zloděj. V rozpacích mačkal klobouk a koktal nesrozumitelný a nesouvislý nesmysl omluv a sdělení, že slyšel v hospodě o nedostatku zpěváků.

„Mluvěj srozumitelně jako rozumný chlapec, nebo můžou jít po svých,“ zavrčel hněvivě kapelník a rozesmál se, když zpozoroval směšný úlek v hostově obličeji. „A nežvanějí o věcech, kterým nerozumějí. Zpěváků je nadbytek, ale dobrých zpěváků pomálu. A právě dobré síly berou nám na vojnu jako naschvál. Inu, dobrý člověk má vždycky smůlu, zato mrcha projde bez závady i ohněm. Proč voni nejsou na vojně?“

Mílova odpověď zněla jako omluva nešťastníka, jenž unikl těžké záhubě: „Na jaře mne u posledního odvodu nevzali. Jsem moc slabej.“

„Ale sou velkej chlapík, aspoň na dva metry. Takový se na vojně vykrmějí a je z nich výborný žrádlo pro kanóny. A co sou zač?“

Míla vysvětlil namáhavě, že zpíval u divadelní společnosti na venkově a přilhal dva roky činnosti i postavení jako sólový zpěvák. Kapelník pozval ihned Mílu do své kanceláře, posadil se ke klavíru a poručil: „Zazpívají škálu, ať poznám rozsah hlasu. Jakou mají vejšku?“

Míla vypískl fistulí tón v závratné výšce. Kapelník se chytil za uši: „Přestanou, nejsou žádná ženská. Zkusejí vysoký C tenorem.“

Pro Mílu bylo hračkou vyzpívat vysoké D. Kapelník zavrtěl udiveně obrýlenou hlavou a snižoval na klavíru tóny. Mílov tenor změnil se v baryton, který pak přešel v bas. Kapelník vyskočil s pokřikem:

„Kde to v tom hrdle sebrali? Takový hlasový rozsah jsem ještě neslyšel. Skvostný materiál. Ted' mně zazpívají nějakou písničku tenorem.“

Míla se rozezpíval s chutí a zazpíval různé písně ve všech hlasových rozdílech. Kapelník vstal, podal mu ruku a řekl: „Ani nevědí, co mají v krku, mládenče. Jen v přednesu sou slabej, jako bez citu. Nevadí, to se časem poddá. Ted' si můžu vybrat, jaký hlas potřebuju ve sboru. Počkaj, nejvíce mi ve sboru chybí tenor. Jsou přijat, tenoristo. Půjdeme do kanceláře, kde dostanou smlouvu. Promluví s panem ředitelem. Zítra ráno přijdou do divadla. Zkousíme novou operetu.“

Maje smlouvu v kapse, ubíhal Míla ulicemi rozradostněn, hrdlo staženo, s tlukoucím srdcem. Tramvaje rozvážely nový transport raněných z bojiště. Jen letmo zavadil Míla o smutný průvod pohledem a pomyslel si: „Nikdy bych neřek, že mne válka postaví na nohy.“

Doma objal matku a rozplakal se. Duse se v slzách, štkal přerývaně: „Jsem přijat. Smlouva je na beton. Šéf operety je sice sprosták, ale dobrej člověk. Dostal jsem měsíčně třikrát tolik, než bych si byl vyběhal za pultem za pět roků. A ted' mně může celej svět políbit prdel.“

V divadle zdomácněl Míla v několika dnech. Šmejdil po budově jako nově přinesené štěně po domácnosti a nikdy nebyl zavčas tam, kde ho očekávala povinnost. Získal si oblibu všech členů i nepřístupného prvního tenoristy, kterému doručil několik milostných dopisů. Byl ochoten ke všemu, jak spáchat nějaké darebáctví, jak posloužit kdekomu. Úsluhy činil s vědomím, že jeho činnost je přechodného rázu, že se vymaní z podřízeného stavu. Netušil sice ani trochu, jak se jeho budoucnost jednou utvoří, ale byl přesvědčen, že dosáhne velkého postavení.

První Mílovo vystoupení ve sboru v nové operetě bylo provázeno silnou trémou, jež je zlým stavem, proti němuž bývá člověk bezmocen. V prvním jednání opery představoval Míla pána ze vznešené společnosti ve fraku. Tento odchovanec periferie cítil se ve frakovém úboru nešťasten jako starý voják v civilu. Nevěděl, kam s rukama, a tvářil se jako ve zmrzlém hadru, pocituje škrcení a nevolnost. Postěžoval si Vítkovi Pelikánovi²², jehož si vážil, neboť mladý tenorista Pelikán byl již se svým otcem, bývalým prvním tenorem Velké opery, na uměleckém turné v Americe, a šéf operety prorokoval Vítkovi velikou budoucnost. Pelikán uklidnil Mílu několika slovy ze zkušenosti protřelých divadelních lidí: „U divadla si nesmíš z ničeho dělat hlavu, ani z nejhorší ostudy ne. Pamatuj si, že nakonec vždycky spadne opona a jde se domů. Ostatně na sboristovi nejméně záleží, zvláště drží-li se v pozadí. A na frak i salony zvykneš jako na šibenici.“

Míla přidržoval se Pelikána již z vrozeného pudu být s někým ve spojení. Nebyl soběstačný a musil mít přítele nebo kamaráda, zkrátka někoho, na koho by se mohl spolehnout a zároveň dobýt si jeho služeb i obdivu. Vrozený pud mít otroky. A Pelikán potřeboval opět někoho, kdo by ho vedl. Byl to slaboch, hezký mladík bez vůle, jenž za úsměv ženy zapomněl na sebe a na svoje povinnosti. Brzy se oba spřátelili nerozlučně.

---

22 Vítek Pelikán = Dalibor Pták.

Pelikán bydlil u matky, jež zanevřela na otce, když odjel do Ameriky na turné s mladou zpěvačkou a po návratu domů zůstal s ní ve společné domácnosti. Paní Pelikánová nezoufala. Jsouc energickou ženou, věnovala se divadlu. Záhy vynikla a stala se hledanou herečkou pro obor komických stařen. Milovala slepě svého syna, jemuž prominula každý nerozvážný kousek a dopřávala mu měšťáckého blahobytu i pohodlí. Vítek byl rozmařilý a lehkomyšlný. Rozhodil za noc půlměsíční gáží s gestem milionáře, jenž má za sebou vlastní banku. Pak sháněl, kde by si opatřil peníze. Chodil zpívat na pohřby, do kostelů, na svatby i na různé zábavy.

Míla vypožadoval tyto vedlejší zdroje Pelikánovy a hleděl se přidružit. Vítek svolil, aby se Míla stal jeho společníkem, zejména na zábavách, neboť nestačil vyplnit dlouhý večer a vždycky se těžce znivil, takže několik následujících dnů chraptl. Neměl takový zdravý hlasový orgán jako Míla, ačkoliv převyšoval svého kamaráda kultivovaností a ušlechtilostí hlasu stvořeného pro lyrický tenor. Docílil, že Míla byl přibrán do kvarteta jako druhý tenor. První tenor zpíval sám Vítek, baryton zpěvák Gerlický a bas nezbytný Seidl, který se stále obával, že půjde na frontu. Kvarteto bylo velmi známé. A bylo zváno na pohřby a svatby.

Míla nepocítoval nedostatek peněz, třebaže téměř denně vyseďoval s Pelikánem v hospodách a nočních kavárnách. Domů se chodil pouze vyspat nebo na oběd a předměstí se úzkostlivě vyhýbal. Tíhl do středu města a rychle zapomínal na své kamarády a styky na předměstí. Ani fotbalové hřiště S. K. Hvězdy už nenavštěvoval. Marně mu vzkazovali Tonda s Lojzou, že se opět pravidelně trénuje a že se chystají na zápasy, jako by nebyla ani válka. Na uplynulý život nerad vzpomínal a úporně vyhledával novou společnost a prostředí, nejraději blahobytně měšťácké. Tam se cítil spokojen a pochvaloval si:

„Potřebujeme křeny, Vítku, a jen boháči nám můžou nasypat zrní. Jsou to volové, ale dají se voškubat, když to s nimi našinec dovede.“

V divadle strašily nové odvody a nálada mezi členstvem nebyla valná, spíš ponurá. Ke všemu se proslýchalo, že ředitelství se zanáší myšlenkou zrušit operetu a nahradit ji výhradně činohrou, aby se

povznesla umělecká úroveň divadla a tím byla dokázána vojenské správě nezbytná potřeba zaměstnaných sil. S touto zprávou vynořil se barytonista Gerlický, vždy podobný hlásné troubě, s pokřivenou širokou hubou a vykulenýma očima pod nízkým čelem. Posadil se a spustil svůj mlýn. Vykřičel své zprávičky, jež sesbíral od různých členů administrativní správy divadla, a doložil poplašný křik vlastními poznatky:

„To všechno provádí ten uličník, tajemník Jeřabinka²³. Ano, kamarádi, Jeřabinka se jmenuje ten doktůrek, kerýho znám, ještě když chytal rozum na univerzitě. Jakejpak Berber? Kam s tím na mne. To je jeho pseudonym. Přátelé, já ho potkal, než nastoupil do našeho divadla jako tajemník. Sám mne zastavil na ulici a hned se chlubil, že má políčeno zároveň na dvě místa. Sklapne-li prý mu naděje u divadla, že se určitě uchytí u magistrátu. A vidíte, pánové z družstva posadili si takovou štěnici do kožichu. Doktůrek jim imponoval! Sám jsem varoval ředitele Žabku²⁴, aby se měl před doktorem Berberem na pozoru, že je jako kukačka. Vleze do hnízda a roztáhne se.“

„To jo, ten se uměl posadit do tepla,“ ozval se hluboký bas Seidlův. „Dnes se plete i ředitelovi do uměleckých záležitostí, ačkoliv má co dělat výhradně s divadelní kanceláří.“

„Protože je ředitelem divadla kantor. To víte, přátelé, kantor vždycky hledí pomoci někomu podobnému,“ pokračoval Gerlický „Odborník zalézá ochotníkovi za nehty. To je jediná vada ředitele Žabky, kteréj je jinak docela šikovnej.“

„A nakonec se dá oblafnout,“ zabručel Seidl. „Vsaďte se, že doktor Berber vypíchne našeho starýho. Koukejte, nerozumí operetě ani za mák, a už si na starým vymodlil režii. Přitom to odnáší náš šéf. Takovej odborník, a musí si dát líbit výklady nějakýho doktora. A pokaždé se blamuje nějakou tou pitomostí.“

„Proto chce činohru do divadla, když se v operetě nevyzná,“ ozval se Pelikán. „V činohře se leccos ztratí, co by v operetě trhalo uši.“

---

23 Doktor Berber (Jeřabinka) = K. H. Hilar (vl. j. Bakule).

24 Žabka = Václav Štech.

„Je to šplhoun, chlap, kerej chce prosadit jen sebe a svoje,“ vychrtil vztekle Gerlický.

„A to je něco špatnýho? Takovej chlapík se mně líbí, kerej chce udělat, co si umíní, a ne nějaká žblabuňka za pecí, kerá se třese vo ten boží chlebiček a drží se na místě jako veš v kabátě,“ vmísil se přesvědčivě Míla do rozhovoru. V duchu se sice obával, že by zrušením operety ztratil angažmá, ale doktor Berber připadl mu jako rytíř, jenž nebojácně vyjel do světa, aby uloupil svůj hrad. Musil kamarádům říct své mínění, i když toho o vteřinu později litoval, protože se na něho vrhli jako na nepřítele, vyčítajíce mu, že se jistě dal koupit od Berbera, že pomýšlí asi na Hamleta a že je nespolehlivý přítel.

Míla se ohradil: „Nikdy jsem na činohru ani nepomyslel. Hnusí se mně to tragédění, takový kokrhání a vzdychání. Zůstanu až do smrti zpěvákem a raději bych si ušmíkl hlavu, než bych se tak snížil, abych vlez do činohry. A na Berbera se vykašlu. Uvidíte, co mu provedu, až bude mít zase režii. Ale uznejte, troubové, že dopředu se prodere jen takovej chlap, kerej se čerta vohlíží napravo nebo nalevo. Správněj mužskej kouká jen přes svůj rýpoň a prd se stará, co bylo za ním.“

Pádná Mílova slova jeho společníky zarazila. Jen Vítek se zmochl po chvíli na chabé prohlášení, že by nikdy nedokázal počínat si v životě bezohledně jako například doktor Berber.

„Protože jsi bačkora,“ okřikl ho Míla. „Nikam se nedostaneš. Budeš věčně zaclánět ve sboru, přestože máš takovej hlas, že strčíš pět prvních tenorů do kapsy. Já bych se nikdy nerozpakoval, abych prosadil svoji a sebe.“

Přátelé se bavili ještě dlouho divadelními klepy. Míla pronášel o každém, o němž se mluvilo, nejostřejší úsudky a tak přiléhavé, že rozesmával své kamarády do únavy. Gerlický se zajíkal smíchy a nadšeně křičel: „Tys nám u našeho divadla scházel. Pozdrav pámbu, kdyby ti lidi věděli, co o nich říkáš, mizero: Komik Žitný je komickej jako pohřební vůz, chacha. Tenorista Šajda kroutí očima, jako by si je vypůjčil, a zpívá jako špatně vyvedená pěnice. To se musí dovědět.“

Kvarteto navštívilo v noci pověstnou kavárnu, vyhledávanou příslušníky svobodného umění. V rohu seděl sám u stolu hubený

muž ostrých rysů v obličeji a nápadného zjevu. Míla řekl o něm, že vyhlíží jako indiánská kobyla. Gerlický ho upozornil: „Člověče, to je kabaretiér Alfréd Hauten²⁵, šikovnej chlap. Gáži má velikou, ale přesto je dlužen každému, na koho se podívá. Musíme se mít na pozoru, aby nás nepump.“

Gerlický představil Hautenovi své druhy a Hauten je pozval, aby si k němu přisedli. Začínal už být opilý a poručil hned několik lahví vína. Zato se považoval za pána situace a řečnil, že se nikdo jiný nemohl dostat ke slovu. Námět se vyskytl ihned po seznámení, když Gerlický označil Mílu jako Hautenovu konkurenci. Hauten se rozpovídal:

„Co to kecáš? Jaká konkurence? Umění není ševcovina a každý umělec představuje zcela odlišné hodnoty. Chápeš, ty vole? Umělci si nemohou konkurovat, protože se navzájem doplňují tady v tom cirkusu, kterému se přezdívá život. A vidím na tom zeleném mladíkovi, že neví ještě, čím je a jak se utváří. Zpívat kuplety a dělat opičky nemá pranic společného s uměním. Talent není všechno, to je pouze materiál, z kterého se musí něco vytvořit. Musíš vyrůst v osobnost. Chápeš, ty pitomče? Musíš poznat život, protřít se světem a vlézt všade, kde jsou nějaká prkna. Tingltangl, šantán, kabaret a popřípadě manéž v cirku. Nemysli si, že je to tak snadný, vystupovat v cirku jako klaun. Považuji dobrého klauna za velikého umělce. Chlapče, vlez do manéže, aby se ti obecenstvo ihned smálo, a rozchechtej ten dav v několika minutách k slzám! A stojíš hezky uprostřed v kruhu, obecenstvo dokola. Viděl jsem klauny, kteří rozesmáli pláčem a smíchem. Ti něco uměli. Ovládali všechny variace smíchu a pláče. Plakali, že tak plakat nedokáže žádný tragéd. Musíš ven za hranice, abys hodně poznal. Tady zakrniš, truhlíku. Ano, možná, že máš živelný talent a instinkt, možná že vyrosteš, že strhneš zdejší obecenstvo, ale vsadím se, že ustrneš na určitém bodě a budeš pozvolna upadat, nepustíš-li se v mládí do boje se životem a nepůjdeš-li za poznáním. Chápeš, ty kravko? Tvůj cíl nesmí být pouze úspěch. Ne, ne, to by se

---

25 Alfréd Hauten = Emil Artur Longen.

ti k stáří nevyplatilo. Musíš chtít, abys hodně prožil, poznal a uměl. Pochybuji, že máš silnou uměleckou inteligenci. Nemluv, tomu rozumím. Přirozená inteligence nemá nic společného s uměleckou. A uměleckou inteligenci musíš kultivovat. Prohlubovat. Musíš až na kloub věci, až na dno života. Nebudu ti povídat, kde jsem všude byl, co jsem dělal, ale prozradím ti pouze, že stále studuji, že se ještě považuji za náramně nezkušeného a za břídila. Chápeš, ty krokodýle? Chci hodně vysoko a prolézám často podzemní díry. Vystupoval jsem v námořnických knajpách v přístavních městech, byl jsem u divadla u nás i za hranicemi, u cirkusu jako pátý šašek a dostal jsem tolik ran v životě, že bys to neunesl, ty žblabuňko. Kolikrát mně bylo ouzko z toho života, ale nepoddal jsem se. Oklepal jsem se a skočil znovu do proudu. Jen dál! Nesmíš se o sebe bát. Pamatuj si, když žiješ, abys hodně poznal a naučil se co nejvíce, pak nezáleží na tom, jak žiješ a kde vláčíš svoje pitomé tělo. Snad si nemyslíš, že zůstanu u kabaretu? Máš mne za takového idiota? Já bych tě praštil lahví. Hrome, nemáme víno. Pane vrchní, ještě tři lahve. Moje kabaretní činnost je pouhým intermezem v mém životě. Přechodná stanice. Chci poznat všechno dokonale. Človče, taky jsem maloval a prodával obrazy. I po hospodách jsem chodil a portrétoval lidi za pár penízků. V Meklenbursku v Německu. V Dalmácii jsem namaloval celý oltář. U Dubrovníka na cestě do Mlynů. Jed' se tam podívat. Učil jsem se asi osmi jazykům a dobře hovořím třemi. Ano, chlapče, musíme se učit! A hodně učit! A stále učit! A stále se dívat kolem sebe a čuchat do vzduchu. Zapiš si za uši – hrome, ten kluk má uši jako talíře –, poslouvej dobře, že se vybiješ, kdybys měl třeba génia jako archanděl, když nebudeš hledět, abys do sebe hodně ze života nasoukal. Mluvím s tebou upřímně, jiný na mém místě by si s tebou ani nesedl k jednomu stolu. Neříkám ti to snad, jelikož bych měl na tobě zájem. Kdepak, co je mně do tebe, ale musím se vykecat, abyste věděli, jak soudím o sobě. Nedovedu nic. Jsem břídil a musím začít znovu. Tak je to. Začínám už asi popadesáté znova, ale nemrzí mne to. Chápeš, ty pandrholo? A proč bych se s vámi otravoval? Sedíte jako mumie a nedovedete otevřít

kloudně hubu. Ovšem kdybychom si povídali klepy z divadelního světa a anekdoty, to by vám ty vaše chleběárny jely jako šicí stroje. To je zvláštní, že nikdo na světě nehovoří tak nerad o umění jako lidé od divadla. Jste domýšlivé prašivky. Vlezli jste na prkna a myslíte, že jste tím všechno dokázali a provedli zázrak. A kdo jste? Ruku na srdce a přiznejte, že jste blbci. Co víte? Čemu rozumíte? O co máte zájem? Nekřičte, já se vás neleknu, ještě nejsem tak ožralý. A budu ožralý, to máte jisté. Ty, konkurenční kryso, nezapomeň, že s tebou dnes mluvil otevřeně jako kniha Alfréd Hauten, Evropan, který chce a musí se dostat vysoko. A proto dŕu a poznávám všechno možné. Poznat, vědět a umět. To je jediný efekt, který můžeš docílit na světě. Ostatní je pro kočku. Haha, úspěchy a obliba. K smíchu. Chápete, vy zabeďnění truhlíci? A vlezte mně na záda. Platit, pane vrchní!“

Vrchní napsal účet. Hauten mu dal větší spropitné, a kymáceje se na hubených nohou, řekl velitelsky: „Účet zaplatí tato společnost, neboť je logické, že čtyři chlapi vychlastají víc než jeden. Servus.“

A zmizel z kavárny.

Kvarteto sedělo, jako by zamrzlo v ledovci. Mílovi byla ta příhoda k smíchu, ale potlačil smích, když vrchní naléhal hrubým tónem, aby byl účet ihned zapraven. Gerlický zasténal: „Ten holomek nás dostal. A my ho tady poslouchali jako faráře na kazatelně. A za naše peníze.“

Každý vysypal svoji hotovost na stůl, jakžtakž se stlouklo na útratu. Míla litoval, že se Hauten nezdržel déle v jejich společnosti. Gerlický ho udeřil lehce po zádech a zlostně pravil: „Je to ožrala a mluvka. Rozbiju mu hubu, až ho potkám. Jen vás prosím, kluci, neříkejte nikomu ani slova o tom, jak nás ten kostroun doběh.“

Druhého dne zastavil Míla na chodbě divadla doktora Berbera: „Promiňte, pane doktore, že vás zdržuji, ale chci vás upozornit, že se o vás povídají v divadle hrozné věci.“

Berber nachýlil hlavu zpět, potrásl mocnou hřívou a zašišlal: „Člověče, člověče, a co se povídá?“

„Stydím se to opakovat, pane doktore.“

„Nic se nebojte, člověče, a takový veselý chlapík, jako jste vy, se nemá stydět.“

„Teda, že prej ste lotr a hroznej lump, kerej chce vypíchnout ředitele Žabku, že jste zloděj, kerej si chce ukrást tohle divadlo, a že prej chcete operetu vyhodit, protože prej umíte zrovna tolik, abyste vystačil tak na nějakou ubohou činohru –“

„A dál?“

„Nu, že prej ste se dostal k divadlu nedopatřením a že by vás měli zavřít doživotně do kriminálu.“

„A to je všechno?“

„Ježíšmarjá, pane doktore, to je přece víc než dost.“

„Člověče, pamatujte si, člověče, že si u divadla nesmíte nikdy nic dělat z lidských řečí. Jedním uchem tam a druhým ven. Ani z toho, co o vás napíšíou, nesmíte mít plnou hlavu. S tím já počítám, že mně budou divadelní lidičky nadávat. A polepšete se, člověče.“

Míla se zahleděl za odcházejícím Berberem nechápavě. Jakže, ani se nezajímal, kdo ty řeči povídal? Ten chlapík má buď hroší kůži, nebo je tak domýšlivý, že ho neurazí ani nejsprostší nařčení. I usmál se: „Počkej, tebe přece dohřeju, že budeš prskat jako pavián plášťový.“

Vyhledal tenoristu Šajdu, který ho přivítal ve své šatně: „Nu, miláčku, nemá nějaké psaníčko pro mne, postillon d’amour?“

„To jste uhod, Mistře, nemám žádné psaníčko, ale zato jsem slyšel, co o vás říkal komik Žitný na záchodě v hospodě.“

„Co říkal? Mluvil rychle,“ vyhrkl tenorista a nedočkavě vyskočil.

„Že prej zpíváte, ne, já se to stydím opakovat vám do očí, Mistře –“

„Nic se nežinýroval a povídal. Vzal si cigarety.“

„Zkrátka, že prej zpíváte, jako když se šlápne čubě na ocas.“

Tenorista zbledl a zašeptal rozechvěně: „A – víc nic?“

„Ba jo, ještě. Že prej trháte kulisy, jak se na jevišti rozháníte, že máte nohy jako pekař a že byste měl ukazovat na pouti ty obrázky, ke kterým se zpívá. Tak prej všechno rukama ukazujete, o čem zpíváte.“

Tenorista se zapotácel, položil tragicky ruku na srdce a zvolal přesmutně jako žíznivý na poušti: „Ten bídák, ten lotr, který patří do opičího divadla a nikdy na slušné jeviště Velké operety. To není komik, to je nemocná gorila. Vždyť ten chlap nic neumí a neroze-

směje ani ožralou bábu. To mu říkám mezi čtyřma očima, že jsem toho uličníka zachránil před vyhazovem. Sám jsem se přimluvil u ředitele, aby ho z divadla nevykop, protože je teď o herce nouze, když je válka. A řekl ještě něco o mně?“

„Ano, že jste notorický blbec.“

Tenorista zavyl jako pes, když se mu vezme žrádlo. Běhal po šatně a křičel: „Já toho lumpa zabiju. Já ho zničím. Já ho zažaluju. Jdu okamžitě k ředitelovi a buď potáhne z divadla ten arcipadouch, nebo odejdu na hodinu a můžete zapakovat nádobíčko. Kvůli mně chodí obecenstvo na ty pitomé operety, jen kvůli mně. Děkuju mu, miláčku, a přišel mně zase říct, kdyby něco o mně zaslechl.“

Míla utíkal za komikem. Objevil ho na jevišti, kde Žitný zkoušel se subretou tanec. Odvedl se starostlivou tváří upoceného komika pod schody do propadliště a šeptal tajemně: „Mám hroznou zprávu pro vás, Mistře.“

„No, no, podrž mne, chlapče, abych se leknutím nesvalil.“

„Žádné žerty, všechno je svatá pravda, Mistře. Tenorista Šajda povídal o vás včera ve vinárně, že byste měl chodit jako funebrák na funusy, tak ste prej komickej.“

„Kde je ten holomek? Já mu přerazím ty jeho křivý nohy, vyšep-talému křiklounovi.“

„A že prej by vás ředitel dávno vyhodil, kdyby nebyla válka.“

„Mne ne, ale toho tajemnýho kouzelníka. Vždyť ten idiot na jevišti čaruje jako černokněžník. Chlap vůbec nic neumí, leda balamutit hloupé ženské, které nikdo nechce. Počkej, všiváku, tobě proženu tělo, až budu mít režii.“

Tu vstoupil na jeviště tenorista Šajda. Žitný rychle odskočil od Míly a krácel obloukem přes jeviště, aby se se Šajdou nemusil setkat. Míla napjatě pozoroval scénu.

Tenorista se uctivě uklonil a pronesl sladce: „Poklona, pane kolego. Sedím v šatně a nevím, jak pokročila zkouška. Neřekl byste mně laskavě, kdy přijdu na řadu?“

Komik se rovněž poklonil, až se prohnul, a řekl přátelsky: „Vítám vás, pane kolego. Můžete jít klidně na gáblíček, máte času dost.“

Opakujeme zatím tance, a myslím, že na vás dojde někdy v poledne. Jak se račte?“

„Děkuji, znamenitě. A vy, pane kolego?“

„Výtečně. Horší už to nemůže ani být. Víte, že subretě Holasové páchne odporně z úst?“

„Achachacha. To je výborné, chachacha.“

Oba se rozesmáli. Pak si srdečně potřásli rukou a rozešli se v nejlepší shodě. Míla mžoural očima, nechápaje tuto přetvářku. Pokrčil rameny: „Vida, teď teprve budou mít k sobě navzájem větší úctu.“

A spokojeně odešel do zkušební síně, kde Pelikán hrál na klavír poslední písničky Slavoje Bolmíra²⁶. Míla byl spokojen, že zasil zrnka nenávisti na úrodnou půdu. Liboval si, mohl-li vyvolat mezi členstvem různice a znepřátelit několik lidí najednou. Nikdy se nestaral o to, co provedl, a když mu někdo jeho kousek připomněl, dušoval se, že to neudělal, že o tom vůbec neví, a sváděl vše na někoho jiného. A stavěl se k postiženému jako nejlepší přítel, avšak za jeho zády se mu vysmíval: „Ten blbec se domýšlí, že jsem před ním na bobku. A zatím mně dělá kašpara.“

Usilovně hleděl, aby provedl v divadle nějaké uličnictví, jako by to bylo jeho jediným cílem a povoláním. Přinesl do divadla myš a pustil ji do dámské šatny právě ve chvíli, kdy se sboristky rychle převlékaly. Ženské se strašně polekaly a pištíce běhaly polonahé po chodbě před šatnou a nechtěly dovnitř. Technický personál musil zanechat práce na jevišti a podniknout v rozsáhlé šatně lov na myš. Tím se představení protáhlo k veliké nespokojenosti členstva, jež hubovalo na sboristky, že se bojí jediné myši. A to byl hlavní účel Mílových kousků, aby za něho trpěli druzí.

Ve Vítkovi našel Míla oddaného společníka, jenž svému příteli pomáhal ze všech sil při všech neplechách a sám vymýšlel nové. Jednoho večera přinesl Vítek do divadla objemný balík. Zavolal Mílu a oba zmizeli v rekvizitárně, kde upravili předmět jako dámský dar pro komika Žitného. Vítek chtěl jej poslat komikovi do šatny, ale

---

26 Slavoj Bolmír = Karel Hašler.

Míla rozhodl, že mu musí být odevzdán na jevišti ke konci druhého jednání po velikém finále, kdy je téměř celý soubor na jevišti. Rekvizitář obstaral doručení daru.

Žitný uchopil krásně upravený a růžovými stuhami převázaný balík do náruče a usmíval se blaženě na všechny strany do obecnstva. Po aplausu spadla opona a všichni zůstali na jevišti, zvědaví, jaký dar obdržel. Tenorista Šajda se kysele šklebil a netrpělivě přešlapoval. Ostatní se dohadovali o obsahu balíku, jenž byl těžko k vybalení. Konečně strhl komik poslední papír a shromážděným zvědavcům se objevila malá dětská rakvička, na níž byla připevněna lepenková cedule s nápisem. Šajda hbitě pozvedl rakvičku do výše a hlasitě přečetl nápis:

„Vhodný obal pro vaši komiku, slovutný Mistře. Necht' odpočívá v pokoji. Vaši zarmoucení ctitelé.“

Prohýbaje se smíchy, podal Šajda vyjevenému komikovi ruku a pateticky zvolal: „Mé nejsrdečnější blahopřání!“

Žitný praštil rakvičkou o zem, a prodíraje se smějícím davem, křičel, že to provedl zcela určitě tenorista Šajda, že je to hulvátství a že on toho večera již nevystoupí. U dveří z jeviště na chodbu se obrátil a vykřikl: „Tenorista Šajda je největší blbec, jaký se kdy u divadla objevil.“

A skryl se v šatně, kde se odlíčil a chystal k odchodu. Strašlivě povykoval a vyhrožoval Šajdovi, že ho shodí do orchestru. Musil být zavolán doktor Berber, který prohlásil:

„Okamžitě se nalíčíte, člověče. Ředitelství a obecnstvu není naprosto nic do vašich sporů se Šajdou. Představení musíte dohrát a basta.“

Zatím sháněl Šajda svědky, aby mohl Žitného zažalovat. Nikdo se nechtěl doznat, že slyšel z úst Žitného nějaké urážky. Celý soubor byl naráz postižen hluchotou. To rozčililo tenoristu, takže se odlíčil a převlékl k odchodu právě ve chvíli, kdy Berber vlekl opět nalíčeného a oblečeného Žitného na jeviště. Doktor se rozzlobil. Otevřel dveře do tenoristovy šatny a řval, prskaje a šišlaje: „Člověče, co vás to napadá? Jednoho blázna nalíčím a obléknu, a druhý se mně

mezitím svleče a utře si hubu šminkfecem. Pane, pane, nejste v hobubníku, jste v divadle. Už ať jste připraven na jeviště, nebo s vámi zatočím, jak zasloužíte, zatracený člověče! Prokletá opereta! Kéž by ji už kozel vzal!“

Práskl dveřmi a odešel se vztyčenou hlavou. Poslední věta účinkovala jako hromová rána. Členstvu ztuhl smích pod lícidlem, rozlezlo se po šatnách a koutech divadla a ustrašeně si šeptalo:

„Slyšeli jste? Doktor Berber je náš nejúhlavnější nepřítel. Umíní si, že operetu zničí.“

Míla přísahal doktorovi pomstu. Brzy se naskytl vhodný okamžik pro provedení ďábelského činu, který Míla připravil společně s Vítkem.

Doktor Berber měl režii nové operety. Při generální zkoušce bylo vše připraveno jako pro večerní představení. I členové družstva se dostavili se svými dámami, aby se vyslovili o provedení operety ještě před premiérou. Berber pobíhal nervózně v hledišti a co chvíli vyběhl po můstku přes orchestr na jeviště, kde opravoval chyby a udílel poslední pokyny. Několikrát si zavolal elektrikáře do hlediště, ukazuje mu vady světla. Tu zůstala bouda se světlem prázdná, neboť druží osvětlovači byli rozděleni na jevišti u reflektorů.

Míla s Vítkem byli smluveni. Při největší scéně, ve které přišly na jeviště sbory a celý balet, odvolal Berber opět elektrikáře z boudy do hlediště. Tu se Míla a Vítek bleskurychle ztratili z jeviště. Právě měl nástup balet, když pojednou zhaslo všechno světlo a rozlehlo se příšerné hřmění, jako by se strhlo deset bouřek najednou. Efekt byl tak mocný, že orchestr ihned přestal hrát a ženské ječely strachem.

Elektrikář utíkal potmě k boudě, aby zapjal elektrický proud, ale našel boudu zavřenou. Hřmění trvalo ještě chvíli a pak nastalo hrobové ticho za naprosté tmy. Všichni napjatě očekávali, jak ta příhoda skončí.

Doktor Berber nebyl mocen slova. Klesl do křesla a čelisti mu klapaly naprázdno. Ani hlásek se nevydral z jeho hrdla, jež dusila bezmocná zloba. Ticho přerušil člen divadelního družstva, řezník Krahota, jenž křičel jako na horách, domnívaje se, že je doktor Ber-

ber někde vzadu na jevišti: „Prosím vás, pane doktore, tenhle efekt se mně nelíbí. Je to příliš násilný a ta egyptská tma trvá dlouho. A jak jste mohl spustit bouřku, když se děj odehrává v tanečním sále v zimě? To je přinejmenším takový přehmat, jako bych prodával vepřový maso za skopový.“

Berber vykřikl vztekle, aby zarazil vzniklý smích: „Prosím, pane, pane, abyste si nemyslel, že jsem schopen takové pitomosti jako vy. Toto intermezzo je ničemná zlotřilost a svědčí o tom, jakou neúctu chová členstvo operety k vážné umělecké práci. Žádám pana ředitele, aby sám zakročil.“

Ředitel Žabka zahlučel svým mohutným orgánem: „Napřed udělejte světlo!“

„Hned, jen co otevřeme boudu, kerou někdo zamk a klíč zahodil,“ odpověděl elektrikář rozčileně. „A já říkám pořád panu doktorovi, aby mne nevolal do hlediště. To je proti předpisům, protože u světla musí být stále někdo na stráži.“

„Človče, mne nebudete poučovat,“ rozkřikl se Berber a kopal zuřivě do zábradlí u orchestru. „Vás si mohu k sobě zavolat, kdy se mně zlíbí, rozumíte, človče? Ale vaší povinností je, abyste si za sebe dal někoho do boudy, když ji opouštíte. A mlčte, nebo budu sprostý!“

Elektrikář otevřel boudu a rozsvítil. Všichni pohleděli si zaraženě do očí jako provinilci. Míla a Vítek stáli až při rampě na straně ředitelské lóže. Míla byl všecek udýchán, jak rychle vyběhl ke stropu provaziště, aby spustil hromy, a jak ještě mnohem rychleji seběhl dolů. Tvářil se rozhořčeně, chtěje zakrýt svůj zmatek, a řekl hodně hlasitě, aby jeho slova zaslechl ředitel v lóži: „To je darebáctví a pachatel by zasloužil pár facek a vyhazov.“

Přes hodinu se protáhl výslech celého sboru. Vyšetřující ředitelství však pravdu nezjistilo. Případ zůstal nevysvětlen, zahalen v tajemství. Berber se zlobil po několik dnů a hlasitě pronášel v divadle samomluvu: „S operetou to nepůjde. Ne, ne. Jen dál od operety.“

Míla číhal na doktora, aby ho zastihl o samotě. Konečně se mu to podařilo. Přistoupil k Berberovi a zašeptal, tváře se důležitě:

„Mohl bych vám prozradit, kdo udělal tu lotrovinu při generálce, pane doktore.“

„Co víte, člověče?“

„Všechno, pane doktore. Udělali to dva darebáci.“

„Řekněte, člověče, jak se jmenujou, a učiním pro vás všechno.“

„Ne, zatím je nemůžu prozradit. Ale povím vám, jak to provedli.“

„Mluvte, člověče.“

„Jeden vběh do prázdný boudy elektrikářovy a vypnul proud. Druhý vylezl do provaziště a zmáčkl hřmění.“

„Ano, to souhlasí. Tak se to asi stalo.“

„Pane doktore, já bych si rád zahrál nějakou malou úložku, pěkně vás prosím.“

„A co dovedete? Provádíte s Vítkem samé darebáctví a hlouposti. To pro jeviště nestačí.“

„Jen to se mnou zkuste, pane doktore. Já vám za to povím, kdo vám to darebáctví vyved.“

„Tak? Nuže, dostanete malou epizodku v některé příští operetě.“

„Opravdu, pane doktore?“

„Čestné slovo. Ted' ale chci znát oba pachatele.“

„Prosím, pane doktore, ale s podmínkou, že proti nim vůbec nezakročíte.“

„Slibuji, člověče.“

„Pelikán vypnul proud a já pouštěl hromy, až se z toho kouřilo.“ Berber zahleděl se na Mílu, jehož obličej vyjadřoval tak nevinně hloupý výraz, že se doktor upřímně rozesmál a řekl: „Člověče, člověče, zasloužili byste s Pelikánem vyhazov na hodinu, ale musím se smát jako blázen, když vás vidím. Člověče, vypadáte jako geniální blbec. Marš, běžte, ať už vás mám z očí, chachacha.“

Před divadlem se procházel Tonda Hůla. Hned se rozkřikl na Mílu: „Co tropíš? Čekám tady na tebe dvě hodiny. Nu, není ti snad vhod, že se starý kamarád k tobě hlásí? To bys mě namích, Mílo. Nedělej ze sebe víc, než jsi. Proč se mezi námi ani neukážeš?“

Míla se omlouval, že je nepřetržitě po celý den zaměstnán v divadle, a pochlubil se: „Vidíš, ted' jdu teprve k obědu ze zkoušky.“

A ještě mne zdržel režisér doktor Berber, kerej mermocí chce, abych v nové operetě hrál jednu roli. To víš, musím taky něco podnikat pro svou existenci. Nemůžu přece pořád běhat po hřišti a vysedávat v hospodách.“

„Nepovídej, člověče, já se polejvat nenechám. Slyšel jsem, že prej flámuješ vesele každěj den. Pamatuj si, že by to byla škoda, kdybys praštil nadobro s fotbalem. Beztak vypadáš jako zelená sedma. Zkrátka, abys věděl, jdu pro tebe. Nejlepší fotbalový klub A. C. Hellas²⁷ potřebuje hráče, protože jich polovina rukovala na vojnu. Máme dnes s Lojzou podepsat smlouvu jako profesionálové. Hurá!“

Tonda zavýskl a udeřil Mílu po plecích.

„Profesionálové s platem?“ tázal se Míla naivně, počítaje v duchu, jestli by se mu to vyplatilo, kdyby při divadle hrál fotbal.

„Neptej se tak blbě a pojď s námi. Hellas stůně na brankáře a už jsem o tobě mluvil. Dostaneš větší gáži, než máš v divadle.“

Míla se dal snadno získat, jakmile větril zisk. Naobědval se, odejel na Vysokou pláň, kde bylo hřiště A. C. Hellasu a S. K. Slovenie²⁸. Před vchodem na hřiště A. C. Hellasu ho očekávali Tonda s Lojzou. Lojza se s ním přivítal srdečně a povídal: „Musíš se statečně držet, abys vyrazil pořádněj plat. My se s vejbořem Hellasu taháme aspoň tři neděle. Máš jednání usnadněný, protože už o tobě vědí. Tak neproved' žádnou svini, táhneme za jeden provaz. Ujednali jsme si s Tondou, že můžeš slevit nejvýš deset procent.“

V klubovní kanceláři přijal trojlístek tajemník klubu Řeřicha. Položil smlouvy na stůl a pravil bodře: „Nuže, hoši, jste přijati. Sám jsem se za vás ve schůzi bil, neboť vás znám jako dobré borce. Bohužel, pět procent z měsíčního platu bylo vám sraženo, ale doufám, že podepíšete. Budete-li se snažit, dostanete později přidáno.“

Míla se štípl do ruky, zda neprožívá podivný sen. Ve smlouvě měl stanovenou gáži jednou tak velikou jako za účinkování ve sboru v divadle. Podepsal smlouvu, zahleděl se na svůj podpis a pomyslíl

---

27 A. C. Hellas = A. C. Sparta.

28 S. K. Slovenie = S. K. Slavia.

si, že štěstí potkává člověka zcela náhodně. Ano, všechno je v životě pouhá náhoda. Narození, láska, existence a bohatství. A ujistil se: „Ano, budu věřit jenom na náhodu.“

Míla rozdělil svůj život na působení na hřišti A. C. Hellasu a činnost v divadle. Fakt, že se stal fotbalovým profesionálem, naplňoval ho pýchou, i začal pohlížet na divadelní záležitosti svrchu. Cítil se více sportsmanem než jevištním člověkem. Jak mohl, utekl ze zkoušky a několikrát se dostavil pozdě do představení. Jen své oblíbě a kamarádům v divadle mohl děkovat, že takové zanedbání povinnosti prošlo bez trestu.

Vítek varoval Mílu: „Tobě se to jednou nevyplatí, až někdo z ředitelství pozná, že nejsi na jevišti. Vyletíš, a pak se u divadla těžko uchytíš.“

„Mně na tom docela nic nezáleží,“ vypjal se hrdě Míla. „Jako profesionál se užívím líp než ve sboru pitomé operety. A chceš-li vědět můj názor, řeknu ti, že kašlu na divadlo.“

I doma musil Míla vyslechnout mnohé výčitky od otce, jenž se zlobil, že Míla vstoupil opět do fotbalového klubu. Syn se bránil otci tvrzením, že mu běží hlavně o výdělek. Tyto hádky končily obyčejně prohlášením starého Dolana: „Dobrá, chceš bejt prdelí na dvou posvíceních, ale nezapomínej, že mnoho řemesel znamená bídu a nouzi.“

„Nebojte se, tatínku,“ hlásil se k poslednímu slovu Míla, „já si vždycky vyberu to nejlepší, když bude zle. Zatím se nic neděje a buďte rád, že nejsem někde v zákopech.“

Jednu neděli měl hrát Míla zápas s Maďary a zároveň zpívat ve sboru. Rozhodl se pro fotbal a požádal Vítku, aby ho omluvil u ředitele náhlou chorobou, kdyby se snad prozradilo, že nepřišel do představení. A zároveň oznámil Vítkovi, že po večerním představení půjdou na večírek A. C. Hellasu a společně obstarají zábavný program. Tím se dal Vítek získat, ačkoliv se bránil vyřizovat řediteli Mílovu omluvu:

„Kdybys šel k známému lékaři a požádal ho o vysvědčení, že jsi nemocen, tak bude v divadle všechno v pořádku. Takhle to může

s tebou špatně skončit, až páni z ředitelství poznají během představení, že chybíš, a já se teprve pak vytrasím s omluvou.“

„Koukej, z celého ředitelství si dělám starou bačkoru a divadlo mně za to nestojí, abych běhal po doktorech a sháněl vysvědčení. Chci hrát fotbal, dokud jsem mladej a baví mne to.“

A oblékaje v šatně sportovní dres, vzpomněl s úsměvem, že právě začíná představení v divadle: „Na mne si počkáte.“

Na hřiště vběhl nedočkávě a pln radosti z bujného pohybu, který ho očekával. V brance si počínal jako divoká kočka. Maďari byli v první půli mače rovnocennými soupeři mužstva Hellasu a často tísnilo svými útoky protivníkovu zálohu. Míla plýtl silami a zachraňoval nejhorší situace. V jedné chvíli vyrazil stěží míč z levého rohu pod břevnem, ale přímo na nohu maďarského centrforvarda. Při odrážení míče klopýtl a upadl na pravou stranu podél branky, takže prudká přízemní rána maďarského centra skončila na Mílových prsou, od nichž se odrazila. Tonda přiskočil a odkopl míč těžkou ranou daleko za střed hřiště. Míla vstal a nemohl popadnout dech. Přece však nepozbyl humoru, a mávaje paží vedle sebe do prázdna, křičel na zklamaného Maďara: „Piš to podruhé tam, kde nejsem já.“

Po skončení první půlky zápasu, ve kterém vedl A. C. Hellas 2:0, odcházel Míla jako hrdina poslední z hřiště. Kráčel pomalu, neohlížeje se ani vpravo, ani vlevo, avšak lichotily mu poznámky z obecenstva: „To je brankář, kterého si musí Hellas udržet, nechce-li dostávat bití. Gólman štangle, ale chlap jako vítr. Je ho plná brána. Nikdo by nevěřil, že je u divadla. Jako by se narodil v bráně.“

Před vchodem do šaten zaslechl známý hlas Berberův, který zašišlal: „Člověče, prosím vás, člověče, kde vás to vidím?“

Míla se ani neohlédl a pokusil se zachránit skokem do šatny, ale doktor zachytil ho pevně za paži a obořil se na postrašeného Mílu, jenž by byl raději pustil tři góly než být na hřišti překvapen Berberem:

„Sedím na tribuně a od začátku hry jste mně byl jaksi povědomý. Ano, pane, pane, ale spíš smrti bych se byl nadál. Vždyť máte zpívat dnes odpoledne ve sboru, a on se tenhle člověk prohání v brance.“

Víte, člověče, jsem celý udiven nad vaší smělostí, ale musím vám blahopřát. Hrajete jako čínský pánbů. Byl jsem vaší hrou tak nadšen, že jsem opustil tribunu, abych se přesvědčil, jste-li to vy, a vyslovil vám svoji spokojenost. Ano, člověče, já jsem fotbalový fanoušek. Fotbalový zápas je báječné divadlo, při kterém žije a hraje také obecnost s sebou. Člověče, jste znamenitý chlapík.“

Doktor stiskl Mílovi obě ruce a propustil ho: „Běžte si odpočinout do šatny a držte se v druhé půlce stejně dobře jako v první. Nechám vás za to zahrát nějakou úložku, člověče, nějakého pejska, abyste to napoprvé nezkazil. Servus, člověče!“

Míla zářil. Celý svět se s ním zatočil. Jásal v duchu: „Panebože, takový štěstí! Mně se zdá, že bych dostal pochvalný diplom a zlatou medaili, kdybych veřejně něco ukrad.“

V druhé půli nastoupil s takovou bojovnou chutí, že téměř ztrácel klid. Vybíhal daleko z branky pro míč, odvažuje se krajního nebezpečí při srážce s protivníky. Tonda, jenž hrál v beku, napomínal Mílu: „Neblázni, člověče, nebo pustíš gól, a ještě tě ty paprikáši zmrzačejí. Co to do tebe vjelo?“

Avšak štěstěna zůstala toho dne Mílovi věrná. Zápas skončil vítězstvím Hellasu 4:0.

Do večerního představení se Míla dostavil s naprostým klidem, jsa jist, že by ho Berber nenechal padnout, kdyby se ředitel dověděl o jeho činnosti na fotbalovém hřišti. Vítek mu zvěstoval, že se nic neprozradilo. Tu vstoupil do šatny sboristů doktor Berber a volal jako na lesích:

„Prosím, pánové, viděli jste takového drzého člověka jako tady toho Dolana? Chlapík, místo aby šel zpívat do divadla, vlezl si do branky Hellasu a vytré školeným maďarským profesionálům zrak. Pánové, takového borce musíte si vážít, prosím, pánové.“

Po odchodu Berbera zamručel Seidl jako medvěd, jemuž druhý před čumákem vybral med: „Ty ses dovedl narodit, Mílo. Z tebe může být jednou velikej milostpán.“

Vítek se radoval, že všechno hladce prošlo, a ujistil Mílu svým přátelstvím: „Přísahám, že se tě budu do smrti držet jako klíště. Já

jsem zasmolenej jako ševcovskej verpánek, zato ty máš víc štěstí než rozumu.“

Na večírku Hellasu v Městském domě uslyšel Vítek poprvé Mílovu operu. Byl nadšen a plakal smíchy, doprovázejí svého druha na klavír. Ještě téže noci navrhl Vítek Mílovi, že by operu zpíval s ním, aby byla obohacena o hlas, a udeřiv se do čela, zvolal: „A budeme zpívat talijánsky.“

Tak vznikla Italská opera pěvců Míly Dolana a Vítka Pelikána. Přátelé hledali známá italská slova, z nichž skládali celé věty, prokládající je českými slovy, zkomolenými na „italská“: skákando, stačando, pískando, napišto, zapišto, vopišto a podobně. Vítek se postavil nejzpevnější árie z oper, na něž Míla komponoval primitivní slátaninu italských slov a zkomolenin.

Denně cvičili operu ve zkušebním sále divadla a celý operetní soubor vytrvale obklopoval operní skladatele, kteří se tvářili, jako by se svou operou chtěli vyrazit do širého světa, kdyby nebylo války. I Berber přicházel do sálu a naslouchal „talijánským zpěvákům“. Vždy se rozesmál a hrozil Mílovi:

„Člověče, z vás nebudu nikdy moudrý, abych uhádl, na co se nej-líp hodíte. Rozhodně však divadlo pověste na hřebík. Tady nám jen kazíte disciplínu.“

„Ještě jste to se mnou nezkusil,“ obratně připomněl Míla doktorův slib před shromážděným členstvem.

„Nebudte domýšlivý, mladíku. Snad byste nechtěl hrát Hamleta? Dobrá, člověče, v nové operetě, kterou režíruju, zahrajete sluhu. Uvidíme, co ve vás dřímá. A počkejte, člověče, četl jsem, že Hellas pojede příští neděli na zápas do Budapešti. Kdo tam bude hrát v brance?“

„Když dovolíte, pane doktore, tedy já sám, prosím vás uctivě,“ zaškemral Míla s úlisností dítěte, jemuž nemůže být nic odepřeno.

„Prosím, panstvo, zde vidíte vykutálený exemplář drзости, a prosím, tváří se to jako neviňátko. Pamatujte si, člověče, že v neděli zamhouřím obě oči, abych vás tady neviděl, jen z toho důvodu, že jsem veliký fotbalový fanoušek a nechci, aby si Hellas přivezl z Ma-darska půl tuctu gólů.“

„Prosím vás, pane doktore, potřebuju taky v sobotu a v pondělí volno.“

„Nechtěl byste od nás ještě trvalou placenou dovolenou? Zpropadený člověče, jed'te, člověče, jed'te už v sobotu, abyste si na zápas po jízdě vlakem odpočinul, ale pustíte-li v Budapešti jediný gól, tak mně nechod'te na oči.“

„To bych se hned na místě v bráně oběsil,“ zalkal Míla, vytáhl rukou límec kabátu vzadu u krku do výše a přetvařoval se na oběšence.

Doktor vyprskl smíchy a kvapně odešel.

Komik Žitný závistivě pronesl hloupou větu: „Řeknou mně, Dolane, jak to provádějí, že z doktora vymámějí, co chtějí? Já bych to taky potřeboval.“

„Nechte divadla, Mistře, a začněte hrát fotbal,“ odušil Míla suše.

Tenorista Šajda nakazil svým smíchem všechny přítomné. Žitný se ušklíbl a řekl pohrdavě: „Voni to s tím fotbalem nebudou dlouho vyhrávat a v divadle jsou nula ve sboru, zatracenej začátečníku.“

Povstala hádka, neboť Gerlický se ohradil, aby Žitný nemluvil o sboristech urážlivě. V divadle vládne vždy jakési napětí mezi členy souboru, i když se zdá, že je mír a přátelská shoda. Pojednou stačí slůvko nebo maličkost, aby pak prudká bouře ukázala pravou podstatu vztahů v ansámblu. Žitný nebyl oblíben u kolegů, a nejméně sboristů, které při režii stále opravoval a peskoval. Gerlický mu to pověděl:

„Sbor je důležitější činitel v operetě než voni. O dobré zpěváky je nouze a takovejch tatrmanů, jako sou voni, stojí na každém rohu deset. Jestli opereta odsud z divadla vyletí, tak už nikdy neseženou angažmá.“

Na obrátku změnila se hádka v starostlivou debatu, zruší-li ředitelství operetu. Všichni svorně nadávali Berberovi a ujednali si, že budou držet dohromady: „Jeden za všechny, všichni za jednoho.“

Žitný vylezl na židli a křičel: „Doktor Berber nás z divadla nedostane. Spíš vypadne on!“

Tyto řeči Mílu nezajímaly. Na vzdálenou budoucnost nikdy nepomyslel, staral se pouze o nejbližší události. A těšil se na cestu do

Budapešti, spokojen s doktorovým souhlasem. Když se ho Vítek tázal, co soudí o Berberových záměrech, zasykl nevrle: „Ať to třeba vyhází všechno na ulici. Já si proto nestrčím hlavu do zadku.“

Vítek na Mílu udiveně pohlédl, ale neodvážil se mu odpovědět. Imponovala mu Mílova slova a pomyslel si: „Míla je sebevědomý chlap.“

Míla ztratil zájem o divadlo. Ve sboru si počínal jako bez ducha a zpíval jako natažený automat. Jeho zájem byl tam, kde byl středem pozornosti a obdivu. Vžil se do úlohy fotbalového profesionála a vystupoval s okázalostí jako starý zkušený hráč, který má za sebou řadu angažmá u klubů a těžké mezinárodní zápasy. Cesta do Budapešti byla jeho první vyjížďka za hranice a připravoval se na ni s nelíčenou radostí. Prozpěvoval si, kudy chodil.

Doma ho otec napomínal, aby v Budapešti nic neprovedl, neopil se a pomýšlel ustavičně na návrat. A doložil s důrazem: „Buď šťastnej, že sedíš pěkně v teple, a proto pozor, chlapče, aby ti z divadla nevysypali párátka.“

V sobotu by byl Míla málem přišel na nádraží pozdě. Tajemník A. C. Hellasu, vůdce výpravy, běhal zoufale před nádražím a mával na Mílu kapesníkem, aby si pospíšil. Jen usedli do rychlíku a už se jelo.

„Vidíte, stačilo ztratit dvacet vteřin a odjeli jsme bez brankáře,“ vyčetl Mílovi trpce tajemník.

„Ale hasíme si to do Maďárie komplet, protože mně stačí třeba poslední vteřina,“ zasmál se Míla a začal bavit celý vagon. Pískal na prsty, napodoboval zvířata a hudební nástroje a vypravoval dětským hlasem dvojsmyslné anekdoty. Obědvalo se a večerelo v restauračním voze, což naplnilo Mílu rozkoší blahobytu. Zmlkl a zvážněl, chovaje se důstojně, téměř upjatě. V duchu si liboval, že cestuje jako boháč, a poznamenal k Tondovi: „Představ si, jak by se ti ta vomáčka vylila za krk, kdybychom se teď srazili.“

Při černé kávě napodobil bzukot čmeláka. Cestující těkali nervózně pohledy po celém voze a číšníci slídili po čmelákovi s utěrkami. Tu Míla zabručel krátce jako polekané tele, ale zamračil se hned přísně, jako by ho ten zvuk vyrušil. Všichni ve voze vstali a rozhlí-

želi se, vyjma Mílových společníků, kteří stěží potlačovali smích. Po chvíli zamečel Míla jako kozel a vykřikl vzápětí: „Co je to? Nesedíme přece v chlívě.“

Do Budapešti přijela výprava pozdě večer. Byl sychravý podzimní čas a přšelo. Sportovci nasedli do automobilů a museli odejet přímo do hotelu, kde marně prosili tajemníka, aby s nimi šel do některé zábavní místnosti. Vůdce zůstal neoblomný. Hnal své svěřence spát a slíbil: „Zítra po mači si prohlédneme Budapešť v noci. Ted' vám povoluju do pokoje čaj s mlékem a zákusek.“

Ráno vstali všichni dosti časně a hnali se k oknu. Přšelo bez ustání. Sportovci sešli dolů do kavárny, kde seděli celé dopoledne. Míla byl mrzutý a z nudy se učil rozmanitým kouskům s kartami od tajemníka, jenž byl vášnivý hráč v karty. Záhy pochytil různé triky a vedl si stejně obratně jako jeho učitel. Při obědě se zahleděl oknem ven na ulici, kterou vytrvale bičoval mírný liják, a pravil s předstíraným nadšením:

„Ach, jaké je to překrásné město, přátelé! Nikomu bych nebyl uvěřil, že se budu v Budapešti cvičit ve švindlech a eskamotáži s kartami. To je zlý znamení a řku vám, že jsme si sem přijeli pro pořádnéj vejprask.“

Teprve odpoledne ustal déšť a vyjasnilo se. Míla se převlékal v pokoji do dresu a huboval: „Ted' leze slunce z mraků, když pojedeme hrát. Hoši, maďarský slunce je velikej převít jako maďarskej profesionál.“

Hřiště bylo rozmoklé a stály na něm veliké kaluže vody, zejména u branek, kde se podobaly rybníčkům. Míla se nábožně pokřižoval a upozornil své druhy: „Hoši, podívejte se na to hřiště. Vypadá jako politej ementálskej sejra. Těbůh, to je vody. Nevěděl jsem, že se budeme v Budapešti koupat.“

Mužstvo Hellasu bylo špatným a kluzkým terénem rozmrzeno a deprimováno. Maďarský klub nebyl Hellasu rovnocenným soupeřem, avšak projevil hned od počátku zápasu nezkrotnou touhu po vítězství. Míla byl silně zaměstnán a brzy byl promočen na kůži, jak padal do kaluží vody. Dlouho se hrál nerozhodný zápas, až Tonda

před bránou sklouzl a zavadil o míč rukou. Soudce nařídil trestný kop, Maďar střílel na pravý roh branky. Míla se chtěl vrhnout na míč, ale ujely mu nohy a natáhl se do vody. Míč uvázl v síti za ohlušujícího řevu nadšeného obecenstva.

V druhé půli mužstvo Hellasu napjalo síly a v několika minutách byl stav gólů vyrovnán. Krátce nato vstřelil centr Hellasu mohutnou ranou vedoucí branku. Maďaři nasadili tempo a surověli. Ve shluku před brankou hostí srazili zezadu Tonda a spojka odstrčila Mílu, takže jeden z Maďarů vkopl do nechráněné branky míč. Bylo opět vyrovnáno a obě mužstva bojovala zběsile.

Teprve krátce před koncem se podařilo zápas rozhodnout. Křídlo Hellasu vstřelilo vítězný gól a stav zůstal nezměněn, neboť záloha hostí změnila se v poslední chvíli v železnou hradbu.

Při odchodu z hřiště si Míla vzpomněl na doktora Berbera a styděl se. Sklopil hlavu, procházející obecenstvem, jako by tam někde stál jeho představený z divadla.

Tonda v šatně zuřil: „Já zavinil ty dva pitomý góly. Dnes se ze vzteku tak vožeru, že se bude zejtra ze mne kouřit.“

Tajemník odvedl sportovce po večeri do kabaretu a přikázal: „Po představení půjdeme rovnou do hotelu spát, protože dopoledne odjíždíme. Ať nikomu nenapadne, aby se ztratil na flám. Byl bych nucen udat to výboru a byl by za to přísný trest již vzhledem k tomu, že výsledek mače není valný.“

Tonda a Míla pohlédli na sebe zaraženě jako viníci. Lojza se k nim naklonil a zašeptal: „Nic si z toho nedělejte, hoši. Ty dva góly padly z nešťastný náhody, a proto se tajemníkovi ulejeme na noční pajc, kdybychom tady měli zůstat půl roku zavření.“

Program kabaretu se Mílovi nezamlouval, ačkoliv ostatní vyjadřovali hlasitě své uspokojení, neboť vystupovaly ponejvíce ženské síly. Míla seděl jako v kopřivách a vzdychal:

„Kabaret bez komika je fádňák jako cezený nudle bez vomastku. A ti dva chlapi, kerý tady vystupovali, měli by chodit na funusy, aby rozplakali truchlící rodinu.“

Když bylo na řadě poslední číslo programu, zvedl se Tonda s podotknutím, že se mu udělalo špatně od žaludku.

„To z toho kabaretu,“ řekl jízlivě Míla a odešel ven za Tondou.

Za chvíli se za nimi vytratil Lojza. Kamarádi ho už netrpělivě očekávali, a hodivše mu do náruče raglán s čepicí, utíkali na ulici, kde Tonda najal taxi a šoférovi poručil německy, aby je zavezl někam, kde je hodně veselo a hraje cikánská hudba.

Šofér zavezl trojlístek do veliké vinárny, ve které hrály dvě hudby. Místnost byla přeplněna a většinu hostů tvořili důstojníci. Tonda ukázal na ně pohrdavě palcem přes rameno a poznamenal hodně nahlas: „Ulejváci.“

Plešatý nadporučík od sousedního stolu se obrátil na sportovce a upřeně se na ně zadíval. Byl již podnapilý a Mílovi se zdálo, že chce vyvolat hádku. Najednou nadporučík vstal, přistoupil těsně k trojlístku, naklonil se Tondovi nad prsa a vesele vzkřikl:

„Jak by ne, odznak A. C. Hellasu, který to dnes Maďarům zaválel. Byl jsem tam taky. Hráli jste báječně finiš, jste dobrý kluci. Piju celý večer na radost z našeho vítězství.“

A přivlekl trojlístek ke svému stolu, kde sedělo ještě pět důstojníků, jež představil jako krajany. Nadporučík byl v civilu stavitel a pil víno jako vodu. Netrvalo dlouho a celá společnost byla spřátelena i v nejlepší náladě. Stavitel jásal: „Máme do zítřka do večera dovolenou a musíte s námi zůstat. Co na tom, pojedete-li až v noci domů? Ve vlaku se vychrtníte a přijedete pozítří ráno k maminkám jako rybičky. Maďarské víno je nad všechny medicíny a hlava po něm nebolí.“

Vinárnu opouštěla společnost v nepřítčném stavu a nastala bludná pouť po nočních kavárnách. Dopoledne byli všichni tak zmoženi, že nemohli vstát od stolu. Stavitel škytal a blábolil:

„Já nevím, co to je, že se dnes nemůžu vožrat. Kdybych nalil do sebe celej sud vína, tak se nezchlastám. A já, přátelé, já poznám, když jsem tak vožralej, že mám hlavu v louži. Já to poznám. To je tak. Tuhle jsem seděl doma, ne, doma to nebylo. V kasárnách jsem seděl. Ne, bylo to na frontě. Ježíšmarjá, tam to taky nebylo. Kde to

bylo? Ano, ano, bylo to u stolu. Seděl jsem tam a byl tam kamarád, na kterýho jsem musil celý odpoledne čekat až do noci. Byl to hodný kamarád, věrný přítel. Sakra, jak se jmenoval? Já nevím a nejsem vožralý, protože to já poznám, když mám v hlavě iluminaci. To je tak. Ten hodnej přítel postavil přede mne na stůl celý demižon pravý slivovice a povídá – Nalejvej si, aby ti nebyla dlouhá chvíle. – I nalezval jsem si, hehehe. Už mohlo být hodně pozdě, ale kamarád pořád nešel. To mně bylo nápadný, a tak jsem se ohlídl, abych ustavičně nečuměl na slivovici. A, přátelé, kouknu stranou, a vedle mne vám sedí chlap. A ten chlap byl červenej jako anilinový inkoust a neměl hlavu, protože jsem se mu bál podívat do obličeje. Hrozně jsem se polekal a obrátil jsem se na druhou stranu, aby ten červenej chlap na mne nepromluvil. A tam vedle mne seděl druhej chlap a ten byl celej modrej jako ze šmolky a taky neměl žádnou hlavu. To mne přivedlo do rozpaků a chtěl jsem se napít. Kouknu před sebe a naproti mně seděli taky dva pánové. Jeden byl zelenej jako z trávy, druhej oranžovej, jako by byl udělanej ze šlupek z pomerančů. A oba pánové seděli bez hlavy. A ti všichni strakatý pánové dřepěli u stolu jako mumie a mlčeli. Pomyslel jsem si, že je to divná zábava, a začal jsem rozhovor: – Co jste zač, pánové, a co zamýšlíte? – Žádný z nich ani necekl, tak jsem se dopálil a rozehnal jsem se po tom červeným, abych mu dal přes zadek. A bouch jsem pěstí do vzduchu. To mne ještě víc rozvzteklilo, i začal jsem bušit do těch chlapů jako do kuželek a nadával jsem jim, ale každá rána šla do vzduchu. Chlapíci byli jako z páry. Tu najednou přiběhl můj kamarád se světlem a pánové rychle zmizeli. Kamarád byl polekaný a ptal se, co to dělám. – Vždyť tady někomu nadáváš a mlátíš kolem sebe jako dodělávající valach. – Pak si přítel prohlídl demižon a vzdychl: – No jo, tys vychlastal čtyry litry slivovice. – Vidíte, přátelé, tak já poznám, kdy jsem pořádně vožralej. Vždycky se mnou sedějí barevný pánové. Ale dnes nejsem vopilej ani trochu, a proto pojedeme do nějaký hospody na dobrý pivo, abychom změnili nápoj. Pak pojedeme na slivovici a já vám ukážu moje pány barvičky.“

Stavitel nemohl vstát a sjel z pohovky na podlahu. Křičel: „Kdo mne to shodil na zem? Já nejsem žádný gólman, já jsem civilní důstojník a nejsem vopilej.“

A hrozná pout' pokračovala za dne. Mílu opustil humor a seděl smutně jako u své vlastní mrtvoly. Nemohl souvisle promluvit a jen občas mumlal: „Já jsem něco ztratil a je mně špatně.“

Tomu se ostatní hrozně smáli při pohledu na truchlícího Mílu.

Tonda se kupodivu pivem vzpamatoval a dával si za každou sklenicí dva šálky černé kávy. Zůstal sice podnapilý, ale dobře věděl, co se děje. Odpoledne si vzpomněl, že mají v hotelu zavazadla, a odjel pro ně.

Po odchodu Tondy vznikla mezi důstojníky hádka o výsledek války. Stavitel se ostře postavil proti Rakousku a Německu a rozčileně pokřikoval: „Rakousko to s Německem proser. Rusové jsou už před Krakovem, vlezou do Karpat a na Novej rok jsou ve Vídni. Dostáváme pěkný náklad. Pak si to Rus vypořádá s Německem a na jaře je po válce. Rusáci se hrabou kupředu sice pomalu, ale umlátějí nás čepicemi.“

Dva poručíci věřili v sílu Německa, že do Vánoc zdolá Francii a potom pomůže Rakousku proti Rusku.

„A co Anglie? To je pečírvosk?“ říčel stavitel, tmavě rudý zlobou a pitím.

„Anglie nemá vojsko, a než postaví a vycvičí armádu, bude po válce,“ zasmál se opile starší poručík.

„A to jste vlastenci, když věříte, že tu vojnu vyhraje náš úhlavní nepřítel Němec?“

„Německo ukázalo svoji zdatnost nástupem proti Francii.“

„Zákeřné přepadení, rošťáctví, pirátství – napadnout nepřipravenou Belgii. Jste ožralí, chlapci, a nevíte, co žvaníte. Kecáte vlasti-zrádné voloviny.“

„Přísahali jsme věrnost Rakousku.“

„Ale nikdy Německu! A dost! S vámi už nemluví. Zůstaňte si tady, my se podíváme k slečinkám. Známe jeden dům s holkama, tam mají výtečnou slivovici. A od stolu, pánové.“

Poručíci si odsedli, neboť ostatní se tvářili hrozivě.

Stavitel zaplatil, a vrávoraje ven, pohrozil poručíkům: „Vám udělám vojnu, když ji chcete mít, podle chuti Německa. Žádnou dovolenou, abyste se neochlastali, sloužit do roztrhání těla a Maul halten!“

V autu se stavitel obrátil k Mílovi: „Co myslíš, kdo to vyhraje?“

„My – my to vyhraje –“ štkal přerývavě Míla a zvracel z okna vozu. „My – my – se nedáme –“

„Bravo, hochu. Nic si z toho nedělej, že je ti špatně. Slivovice tě vzkřísí, že budeš jako křepelka. A maďarský holky jsou jako draci.“

V nevěstinci způsobila opilá společnost zděšení. Ženské se rozutekly po koutech salonu a nechtěly si k žádnému přisednout. Mílovi to bylo vhod, neboť měl strach před prostitutkami, jež v něm vzbuzovaly hnus. V salonu bylo dusno a těžký vzduch byl přesycen směsí různých parfémů.

Míly se zmocnil přeludný pocit, že leží na stropě, hlavou dolů. Vykřikl zděšeně a klesl na pohovku.

Stavitel pozvedl mu hlavu a nalil do úst skleničku slivovice. Lojza přichvátal se šálkem černé kávy. Nato musil Míla vypít opět slivovici a zahleděl se ke stropu. Viděl travnaté hřiště, na němž běhaly bílé a černé kočky, přeskakující a míhající se zběsile. Stále jich přibývalo, takže tráva zmizela, i zbyly jen černé a bílé skvrny, jež se točily ve víru. Mílovi vyvstal studený pot na celém těle a zavřel oči. Po chvíli blábolil namáhavě:

„Branku postavte napříč hřiště, já tam dokopnu. Ježíšmarjá, kde mám levou nohu? Tak, ten kočičí surovec mně ukous nohu. Hahaha, skáču na jedný noze, a taky to jde. Koukejte, jak skáču vysoko proti mrakům – a bez podpatku. Ještě jsem nepustil gól a zpívám všechny hlasy jako Talián. Divadlo se mně nelíbí, má maličký hřiště. Pro děti a hasiče. Hahaha. Vystavím si nový divadlo a uprostřed bude brána jako psí bouda. Doktor Berber je portýr a honí po hřišti starýho Žabku. Utíkej, Káčo, utíkej, honí tě kocour divokej. Berber cení zuby. Žabka nese počítadlo, už se stěhuju. Lidi, neperte se. Takový rvačky, a hraje hudba. Co to je? Hraje orchestr. To je krása! Operu hrajou, operu!“

Míla rozevřel široce oči a vyskočil. Stavitel měl zraky vypouleny a zabručel: „Neslyším žádnou hudbu, jen zvonění.“

Míla se zapotácel doprostřed lokálu a křičel: „Slyšíte tu hudbu? Krásně hrajou, lalala –“ Chtěl zpívat, ale z hrdla se mu draly hrůzné skřeky a zvířecí řvaní. Stavitel se přidružil a ječel pronikavě. Lojza a dva důstojníci se pustě rozchechtali.

Přiběhla majitelka salonu a zakazovala povyk, že musí pánové opustit místnost. Stavitel uchopil láhev slivovice a rozbil ji o podlahu. Ženské utekly na chodbu. Rvačce stavitele s číšníkem zabránil Míla, jenž úpěnlivě prosil své společníky, aby ho odvedli na vzduch, že by se zalkl.

Na ulici rozhodl stavitel, že pojedou do jiného nevěstince. A zatímco Míla se svými druhy vytloukal po Budapešti noční místnosti, Tonda ujížděl rychlíkem domů, neboť nenašel své kamarády, když se vrátil z hotelu se zavazadly do hostince, kde je zanechal.

K ránu vzpomněl si stavitel, že jemu a oběma důstojníkům již večer prošla dovolená. To bylo znamení k odjezdu. Všichni vrávorali na nádraží, zmoženi a bez peněz. Důstojníci měli vystavené průvodní listy pro jízdu vlakem, ale Míla s Lojzou stáli na nádraží jako zoufalí trosečníci, nevědouce, jak se dostanou domů.

Důstojníci se usnesli, že jim musí být pomoheno. Zastavili dva maďarské vojáky, mající přibližně stejnou postavu jako nešťastní sportovci, a poručili jim, že se musí vysvléknout z vojenských mundúrů a převléci se do civilu.

Vojáci byli vyjeveni a zmohli se na otázku, zda půjdou domů.

„To se ví, do civilu,“ zasmál se stavitel. „A jednou týdně hlásit se u vašeho regimentu.“

Na záchodě se vojáci převlékli do Mílových a Lojzových šatů. Ubozí zbloudilci objevili se před důstojníky jako směšné karikatury vojínů císaře Františka Josefa. Důstojníci se rozesmáli a stavitel komandoval, hekaje smíchy:

„Habt! Acht! A marš do nádražní vojenské kanceláře. Eins, zwei!“

V kanceláři poručil stavitel šikovateli, aby vystavil pro Mílu a Lojzu průvodní listy, že přijeli nemocní z fronty, ale v Budapešti opustili

bez dokladů vlak a zůstali v hospodě, kde je důstojníci našli. Šikovatel byl krajan a zahuboval:

„Za to byste měli být zavřeni, až byste oslepli. Ale vyhovím panu nadporučíkovi, když si přeje, abyste jeli domů. Za dvě hodiny odjíždí vlak s transportem raněných. Čeká už od půlnoci v nádraží na volnou trať. Můžete hned nastoupit, abych vás víc neviděl, když nám děláte takovou ostudu, opilí ničemové.“

Dobrovolní vojíni přijali průvodní listy, a rozloučivše se s důstojníky, vyhledali vlak s raněnými. Velitel transportu je přivítal: „Po příjezdu oznámím celý případ a postarám se, abyste byli potrestáni, zatracený opice. Plodíte ostudu císaři pánu a nejste hodni, abyste nosili jeho jméno na čepici, syčáci. Nemocní lidé patří do nemocnice, ale nikdy do hospody. Nastoupit. Marš!“

Ve vozu Míla a Lojza ulehli na lavice a ihned tvrdě usnuli. Když se vzbudili, stál vlak ve velké stanici. Oba kamarádi vytřeštili na sebe zraky, nechápajíc nic, a pak vybuchli v smích. Z kouta vozu se ozval hněvivý hlas:

„Buďte zticha, darebáci. Čtyřiaadvacet hodin chrníte a chrápete jako prasata, a jakmile se vzbudíte, začnete řvát. Mějte na nás ohled. Jsme ranění, sotva se můžeme pohnout, a každý hluk nás rozčiluje. Ticho! Bavte se šeptem!“

Přátelé opustili vůz, aby se zeptali na nástupišti, jak dlouho ještě pojedou domů, avšak strážce vozu je okřikl: „Zůstat u vozu, abyste se neztratili!“

Míla poznamenal k Lojzovi: „Nastává nám asi opravdová vojna, a hlad mám, že bych si ukousal palce u nohy. Poslyšte, pane kadete, jak dlouho ještě pojedeme?“

„Nejsem žádný kadet, ale kaprál, voni ušatý jelito, a pojedeme tak dlouho, až budeme doma. Možná že ještě dva dny nebo snad čtyři. To nikdo neví.“

„Jsme ztraceni,“ bědoval Lojza. „Se slávou jsme jeli do Budapešti, a vracíme se jako lazaři.“

„Ne, vracíme se jako hrdinové,“ opravil Míla s hrdým důrazem svého přítele. „Podívej se za sebe. Hrnou se k nám dámy z Červeného

kříže a za nimi nesou ženské košíky s jídlem a konve čaje. Řekneme, že jsme byli vyhozeni šrapnelem do vzduchu a máme otřes nervů. Musíme se třást jako huspenina.“

Dámy přistoupily k třesoucím se simulantům. Bělovlasá paní, jež si od prvních transportů s raněnými hrála na samaritánku, oslovila Mílu: „Copak se vám stalo, vojáku?“

„Mám – otřes nervů – a kamarád taky –“ jektal Míla, vyrážíje slova, „kamarád ztratil řeč –“

Dámy soucitně hleděly na přetvařující se mladíky. Bělovlasá paní tázala se bolným hlasem: „A jak se vám to stalo, vojáčkové?“

„Leželi – jsme v zá – kopech a ve vzduchu lítala taková spousta šrapnelů, že jsme ani neviděli oblohu. Čtyři dny trvala ta mela. Najednou bouchlo něco vedle nás, vyletěli jsme do povětří jako dva hadry a pak – už jsme – nic nevěděli –“

„Hrdinové, hrdinové,“ říkaly dámy s obdivem a bělovlasá paní potřásla falešným vojákům rukou. „Musíte se posilnit, když máte nervy zničeny.“

„Ano, prosím – jsme taky – hlady vysíleni –“

Dámy by byly nejraději daly hrdinům všechno, co měly připraveno pro celý transport. Obdarovaly je hojně a přidaly každému dva svaté obrázky. Míla s Lojzou zalezli zpátky do vagonu, a tlumíce smích, pojídali smažená kuřátka, řízky, salámy, cukroví, buchty a čokoládu a připíjeli k hodům lehké víno. Míla si liboval: „Přece se o našince postarají hodní lidi. Ted' víme, jak si počínat, až přijedem do větší stanice.“

A tak se dovedli zaopatřit po celou cestu. Teprve za dva dny přijeli domů, ale zamýšlený útěk z nádraží se jim nezdařil. Byli s ostatními naloženi do tramvaje a odvezeni do karantény.

Když vstoupili do baráku, tázal se Míla úzkostlivě vojáka, který jim vykázal místnost: „Jak dlouho tu zůstaneme?“

„Nejméně čtyry tejdny a pak si půjdete odsedět nějaký trest, protože velitel vašeho transportu v kanceláři na vás upozornil, že vás přejal v Budapešti vožralý.“

Nešťastníkům se zatajil leknutím dech. Mílovi vyhrkly slzy. Lojza se první vzpamatoval a pravil odhodlaně: „Nebreč, to seš pěkněj hrdina. Ted' si musíme rozmyslit, jak odsud, a jednat.“

Míla se rozhodl, že půjde do kanceláře karantény, a řekl Lojzovi: „Jakáž pomoc, musíme přiznat barvu. Ať už s námi naložejí jako se zločinci, jen když budeme z těchle baráků, kde bychom se mohli ještě nakazit cholerou nebo úplavicí. Bolí mne břicho od té chvíle, jak jsme sem vlezli.“

A běžel vykonat svou zповěď. V kanceláři div radostí nevykřikl. Za stolem seděl setník Ruml, jenž měl tehdy v hospodě výstup se ševcem Palavou. Právě před měsícem nabídl se vojenské správě pro kancelářskou službu a byl přijat. Okamžitě poznal Mílu, ale nemohl pochopit, že přijel z fronty do karantény. Míla pověděl setníkovi pravdu. Starý pán se celé příhodě zasmál a upokojil Mílu:

„Vymažu vás a vašeho přítele ze seznamu, doklady spálím a vyvedu vás na čistý vzduch.“

Za hodinu opustili kamarádi se setníkem Rumlem nevlídné místnosti karantény. Rozloučivše se se svým zachráncem, pohlédli si tázavě do očí: „Co ted'?“

Míla byl hned hotov s plánem: „Budeme dělat návštěvy jako uprchlíci z fronty.“

Napřed navštívili hřiště A. C. Hellasu. Tajemník překvapením nemohl ani promluvit, když oba sportovci vstoupili ve vojenských uniformách do klubovní místnosti. Míla vypověděl zkroušeně události v Budapešti. Tajemník kroutil nedůvěřivě hlavou a potom sdělil provinilcům jejich trest:

„Jste oba distancováni na tři zápasy. Pak se končí podzimní sezóna, takže začnete hrát až na jaře. Plat se vám za tři týdny strhne. Měli jste být z klubu vyloučení, ale podařilo se mně s předsedou přemluvit členy výboru, aby s vámi jednali mírněji. Hůla nám vypravoval, že vás asi v Budapešti zavřeli, protože jste tropili výtržnosti. A tomu spíše věřím než vašim pohádkám.“

Pak odešel Míla sám do divadla. Lojza se odplížil kajícně domů.

Portýr v divadle nevěřil svým zrakům: „Propánaboha, vy jste na vojně?“

„Ano, právě jsem se vrátil z fronty. Bojovali jsme tam statečně několik dnů.“

U ředitele byla návštěva a Míla musil čekat. Tu vstoupil doktor Berber a při spatření známého vojáka vybuchl v nehorázný smích. Nemohl se upokojit a Mílovu vypravování se smál ještě víc. Nechal ho domluvit a odpověděl:

„Směju se, protože Pelikán od pondělí nosí denně do divadla lékařská vysvědčení, že ležíte doma se zápallem plic, člověče. A on – člověče – jezdí si po světě jako voják s transportem raněných. Utíkejte domů, aby vás tady ředitel nezahlédl, zatracený člověče. V Budapešti jste se vyznamenal, četl jsem o vás referát, a to stačí. Zítra dostanete úložku do nové komedie. Začínáme uvádět činohru, bude se střídat s operetou.“

Míla odcházel domů ve zmateném stavu a bylo mu upřímně líto, že si na své rodiče po celou dobu nevzpomněl a nenapsal jim, že je živ a zdrav. Přede dveřmi zaváhal a zaklepal, aby upozornil na svůj vstup. Ozval se otcův hlas a Mílovi připadalo, že se chvěje. Nesměle otevřel dveře a všinul se dovnitř, jako by obtěžoval svým příchodem.

Rodiče seděli ztrápeně u stolu a Stázi si utírala u kamen oči. Nastala chvíle napjatého údivu.

Míla krátce vysvětlil, proč se zdržel, a starý Dolan pomalu pravil: „Byl zde v úterý Tonda Hůlů, že jste se mu s Lojzou Rovných v Budapešti ztratili. Tak jsme tě denně očekávali a teď jsem se odhodlal, že půjdu na policejní ředitelství a oznámím, že ses nám v Maďarsku zaběhl. Jen když ses vrátil neporušený. Zaplať pánbů za to.“

A otec vstal a objal srdečně Mílu, jenž pak praštil vojenskou čepicí o zem, a dupaje po ní, zvolal:

„Do těchle svinskejch hadrů mne nedostanete, co živ budu.“

Míla začal zkoušet první úlohu na velkém jevišti s nesmírnou chutí a radostí, ale záhy vystřízlivěl, neboť Berber jako režisér požadoval od herce krajní vypětí sil, aby vyhověl jeho pojetí představované osoby. Křičel na Mílu hněvivě a nechal ho opakovat některou větu patnáctkrát nebo ho vracel, že neumí po jevišti chodit. Míla se cítil dotčen, protože se mu ostatní po straně smáli, a stěžoval si smějícím se Vítkovi:

„Čím víc mne Berber opravuje, tím jsem blbější. Otrávil mne dokonale a teď už ani nevím, když přijdu na jeviště, kde mám hlavu, mám-li chodit po rukách nebo po nohách. Tak jsem si hraní divadla nikdy nepředstavoval, abych se mohl s nepatrnou úlohou sluhy jako s nějakým Hamletem. Uvidíš, že se mně večer při představení něco stane.“

Byl všecek nesvůj a rozmrzen jako nikdy předtím v životě. Ze zlosti roztrhal úlohu na kousky a zahodil ji do kanálu. Přitom se chvěl strachy, aby ho Berber z činohry nevysadil.

Po divadle se vypravovalo úplně nahlas, že se opereta postěhuje, jakmile Berber činohru sestuduje, a angažování řady herců a hereček potvrzovalo ty zprávy.

Míla se obával, že by pozbyl pevné místo. To vše a dojmy z posledních událostí působily na něho neblaze. Večer po představení chodil do hostince, kde seděl, pohroužen ve své chmurné myšlenky a mlčení, a pil, aby prý zapomněl na své starosti. Když mu přátelé vytýkali, že je protivně smutný, vzdychal:

„K humoru potřebuje člověk náladu a duševní klid. A mně není veselo, neřkuli do smíchu. Činohru tak nenávidím, že bych se raději utopil, než se stal hercem. Taková pitomá komedie, a zkouší se to jako nejtěžší opera.“

Ke všemu zakusil nedostatek peněz, když mu v klubu nevypláceli gáži, a musil si půjčit od kamarádů, což nesl těžce, neboť si usilovně přál, aby byl naprosto nezávislý. A kudy chodil, tudy nadával na

činohru, jako by jeho ubohý stav zavinila. Chtěje si ulehčit, ponížil se před doktorem Berberem s prosbou, aby se nad ním slitoval a nemučil ho tolik na zkouškách. Se zlou se však potázal, neboť Berber ho odmítl:

„Člověče, co si myslíte? Přece vás na jeviště nepustím, tak jak jste. To byste se musel slyšet, jak mluvíte, a vidět, jak si počínáte. Já bych někdy z vás umřel, člověče. Z vás nebude žádný herec, to vám dám písemně, pane, pane.“

Doma ani kamarádům z klubu neprozradil, že vystoupí poprvé v úloze na jevišti. Jak se s tím dříve chlubil a před každým honosil, že si zahraje roli, tak to pak úzkostlivě tajil, obávaje se výsměchu po neúspěchu.

Večer v den premiéry vstoupil do divadla s hrůznou trémou. Poznal, že tréma je chorobný stav, který nelze přemoci, i kdyby se oběť bránila jako smrti. Bylo mu krajně nevolno, srdce bušilo mocně a rychle nebo se zase úzkostí svíralo, jako by je neviditelná ruka tiskla, na celém těle se chvěl, takže se stěží mohl převléct a nalíčit, trpěl palčivou žízň, neboť mu vysychalo v ústech, a chvílemi nemohl dýchat, domnívaje se, že se až zalkne. Marně si dodával odvahy a zmužilosti.

Vítek za ním přišel do šatny a klidnil ho. Míla naříkal: „Zbytečně mluvíš. Jsem podělanej trémou a zadek mám tak stažený, že by mně skrz něj žíni neprotáh.“

Při zazvonění zvonku svolávajícího herce na jeviště se tak strašně polekal, že ho Vítek musil podepřít a odvést dolů. Na chodbě k jevišti ho opustil se slovy: „Ted' už to musíš vydržet a pamatuj si, že se na tebe dívám z hlediště a směju se. Snad tě to přivede k sobě.“

Krátce před vystoupením vzpomněl si Míla na kabaretiéra Hautena, i slyšel jeho hlas: „Musíš něco zkusit a učit se, učit a dělat.“ I pocítil, že je ubohý začátečník, chabá nula ze sboru.

Pak dostal od inspicienta pokyn a vstoupil na jeviště. Před očima rozprostírala se mu matná mlha, takže šel nejistě kupředu, obávaje se, že neuvidí, zakopne a upadne. A nohy se mu trásly a klesaly v kolenou. Naštěstí v prvním výstupu nemluvil. Dostal pouze rozkaz

a odešel za scénu. Když se ocitl v bezpečí, zdálo se mu, že byl na jevišti celou hodinu. Po tvářích se mu řinul z čela hojný pot a byl vysílen jako po těžkém fotbalovém zápase.

Zakrátko vystoupil podruhé. Přinášel veliký podnos s příbory a měl prostřít. Přitom s ním paní domu zapředla rozhovor, čehož se Míla nejvíc obával, protože při svém prvním výstupu upozoroval, že nerozumí náповědovi ani slovo, a nevěděl, zdali si svoji úlohu dokonale pamatuje.

Herečka zahrnula ho přívalem otázek, jež musil kvapně zodpovědět. V prvé chvíli se zarazil, lapaje vzduch. Pak něco zamumlal na odpověď, ale sám sobě nerozuměl. Talíř se mu vysmekl, spadl na zem a rozbil se. Herečka vypomohla si extemporem, aby zachránila pauzu:

„Sesbírejte ty střepiny, Charles, abychom se s pánem o ně neporezali. A řekněte mně, od kdy jste tak nedbalý a neopatrný.“

A Míla naráz odpověděl hlasitě a srozumitelně: „A jejej, milostpaní, to já už dávno. Ještě před svým narozením.“

Další otázky podle textu zodpověděl opět jako nepřipravený školák. Spletl se a začal přeříkávat. Potom nabyl dojmu, že Berber sedí v krajní lóži u jeviště a hrozí mu zaťatou pěstí, i ztratil paměť. V jedné chvíli zůstal stát s otevřenými ústy a nevěděl, co říci.

Vznikla trapná pauza.

Herečku přemohl strach z ostudy a řekla nejistě: „Víte přece, že ano? Víte přece –“

Míla zadíval se na ni nechápavě s prakomickým výrazem ubohého blbce a pronesl zdouhavě větu, které se sám polekal: „Jejej, milostpaní má hezkou jupku na sobě, jako novou, jejej, jako novou –“

Obecenstvo vypuklo v smích.

Toho použila herečka a napověděla Mílovi šeptem jeho další řeč.

Míla se vypotácel za scénu a kvapně utíkal do šatny, aby se odlíčil a převlékl dříve, než by přišel doktor Berber z hlediště. Ještě byl bez vesty a kabátu, když byl konec jednání, a za chvíli se přihnal Berber, vzteklý jako podrážděný tygr. Již ve dveřích křičel:

„Človče, čeho jste se to odvážil? Ničemný človče, úlohu jste zabreptal jako idiot a ještě extemporuujete? Napsal jsem vám za vaši

drzost pořádnou pokutu, abyste na svoje prvé a poslední vystoupení jako herec nezapomněl. Já bych to byl zahrál lépe, a každý člověk z ulice, člověče. Pamatujte si, že náležíte do branky, a podle toho se zaříďte. Tu úlohu převezme za vás příště jiný epizodista. Člověče, ztropil jste mně před ředitelem ostudu, a nejhorší je, že jsem se vám ve svém největším hněvu musil smát, jak jste blbě vyhlížel. Nechod'te mně na oči, člověče.“

Vítek se přihnál uplakaný smíchy. Ještě v hospodě a cestou domů si opakoval, řehtaje se nezkrotně:

„Milostpaní má hezkou jupku, jako novou –“

Míla se ze zoufalství opil. Uléhaje pozdě v noci doma na pohovku, opakoval si, dokud neusnul:

„To jsem to teda prosral –“

Neúspěšné vystoupení Mílovo nezkazilo nikterak celkový úspěch komedie, jež se obecenstvu velice líbila a docílila vyprodaných domů. To hnětlo ředitele Žabku, jenž zakoupil novou německou operetu, dal ji přeložit Slavojovi Bolmírovi, autorovi „Staroměstských písniček“, a pozval ho, aby operetu režíroval.

Slavoj Bolmír byl hercem u Velkého divadla²⁹ a zároveň kabaretiérem. V té době se stal právě ředitelem nově otevřeného kabaretu Barok³⁰, i opustil scénu Velkého divadla, aby se věnoval výhradně svému zamilovanému odvětví dramatického umění. Ochotně vyhověl pozvání ředitele Žabky a ujal se režie s veškerou chutí.

Do jedné zkoušky dostavil se doktor Berber a naslouchal. Najednou se Bolmír začal rozčilovat: „Co mně to tam ve sboru tropíte? Ano, ten ušatý čahoun. Už jsem vás několikrát napomenul, abyste se držel zpátky. Divadlo není žádný cirkus.“

Berber ihned zvolal: „Prosím, pane Bolmíre, tohoto člověka byste si měl vzít k sobě do podniku. Nám byste od něho odpomohl a sám byste získal výbornou sílu. Chlapík dovede všechno možné, jen pro

---

29 Velké divadlo = Národní divadlo.

30 Kabaret Barok = Kabaret Rokoko.

divadlo nemá nejmenší porozumění. Po zkoušce vám musí s Vítkem zazpívat Italskou operu. Jsem jist, že toho člověka angažujete.“

Bolmír prohlédl si zkoumavě Mílu a pronesl uštěpačně: „Jablko zdá se být vykutálené, ale záleží na tom, jaké má jádro.“ Pak se otočil k Mílovi zády a věnoval se opět své práci.

Vítek zrazoval Mílu, aby provedli před Bolmírem svoji produkci, že strží jeho posměch. Míla se zasmál: „Záleží nám na něm? Pobavíme se na účet toho plešatce.“

Po zkoušce chtěl Bolmír odejít, avšak na žádost Míly zmocnili se ho Gerlický se Seidlem, že si musí poslechnout operu obou kamarádů. Gerlický vypravoval Bolmírovi o Mílově vystoupení v činohře. Bolmír se suše zasmál extempore: „Milostpaní má pěknou jupku, jako novou.“ A dal se odvést do zkušebního sálu.

Kamarádi vyváděli ve své opeře jako nevázaní rozpustilci. Tropili si žerty ze sebe i z přítomných. Bolmír seděl jako u vidění: „Takový talent na domácí půdě jsem ještě nepoznal. Produkce je sice obhroublá, čpí předměstím a pouličním vtípem, ale provedení je kromobyčejné.“ Mimoděk zapomněl, že přišel jako kritik, a bavil se jako každý z obecenstva. Po skončení prvních zatleskal.

Míla se naklonil k Vítkovi u klavíru a tiše poznamenal: „Vyhráli jsme to.“

„Pánové, doprovodíte mne,“ vyzval Bolmír oba zpěváky.

Míla rýpl Vítku do zad: „Nic nezvorej.“

Na ulici nabídl Bolmír oběma kamarádům angažmá do kabaretu Barok: „Můžete nastoupit za týden. O Vánocích. Vaše podmínky?“

Nastalo smlouvání. Vítek se obdivoval, jakým je Míla obchodním duchem, neboť Bolmír začal být v úzkých a rozmrzele huhňal: „Ale, pane Dolane, snad byste mně nechtěl svléct kalhoty? Je to nový podnik v začátcích a buďte pamětliv, že u mne získáte popularitu ve svém oboru, a pak, neexistuje v našem městě žádný podobný kabaret. Musil byste zůstat s vaším talentem ve sboru a zakrníte.“

Po delším vyjednávání se všichni dohodli. Bolmír si vymínil, že oba budou vystupovat také v sóle, vzhledem k výši gáže, jež je skoro jako Hautenova.

„Je Hauten u vás?“ tázal se Míla.

„Ne. Opustil kabaret a působí u divadla. Je to vrtkavý chlap a zdá se, že neví, co chce. Kvečeru vás očekávám v kanceláři kabaretu, abyste podepsali smlouvy.“

Bolmír nasedl do tramvaje a přátelé se objali, smějíce se radostí. Míla křičel: „Gáži jako profesionál a sborista dohromady. Až se ostrílíme, půjdeme o zvýšení. U kabaretu se platí mnohem víc než u divadla. Jsem šťasten, že jsem se zbavil divadla.“

Majíce smlouvy v kapse, vstoupili večer do divadla s hrdostí lidí, kteří opouštějí staré místo, aby se posadili ke koláčům. Po sluhovi odeslali písemnou výpověď ředitelství divadla a odešli do hospody, neboť toho večera ve sboru nezpívali. Při rozchodu se umluvili, že už do divadla nevkočí, protože nikdo je nebude ve sboru postrádat.

Ráno si Míla přivstal, aby se pochlubil otci smlouvou. Starý Dolan nebyl mocen slova a položil smlouvu před matku. Míla zvolal: „Mám třikrát tolik co ty, tatínku.“

Matka sepjala ruce.

Tu se starý Dolan vypjal, od foukl knír a zahlučel: „Za poctivou práci platí se míň než za blbosti v šantánu. Přeju ti, žes na to vyzrál a balamutíš svět. Blbost lidská zasluhuje trest.“

11

V kabaretu Barok se za války scházela nejbohatší společnost. I mnoho důstojníků majících dovolenou navštěvovalo Bolmířův podnik, jehož majitelem byla společnost tří pánů: rady Rozhudy, doktora Panocha a stavitele Haldy, jenž celou budovu projektoval a vystavěl.

Italská opera docílila v kabaretu pronikavého úspěchu a zanedlouho zahrnovalo obecenstvo oba zpěváky svou přízní. Rada Rozhuda chodil do podniku a mnul si spokojeně ruce, že nový program plní domy. Bolmír dělal ze sebe objevitele a přemýšlel, jakými nápady by zásobil Mílova sóla. Ostatní členstvo závidělo oběma kamarádům každovečerní úspěchy, zejména šansoniér Arnošt Libovský, jenž studoval inženýrství a jako diletant si přivydělával v kabaretu.

Hovořilo-li se o Mílovi, Libovský vždy zasykl pohrdavě: „Nemluvte stále o tom idiotovi z periferie. O umění má zdání jako flašinetář o hudbě a jen kazí vkus obecenstva.“

Nejvíce žárlil na Mílu výstřední komik Ferry Moderna³¹, pravým jménem Ferda Konvalinka. Hned prvního večera poznal, že mu roste v Mílovi úctyhodný soupeř v komickém oboru, ale nedával pranic najevo. Naopak, podlízal Mílovi a snažil se mu být prospěšný – obával se, že by se Míla mohl stát nebezpečný. Tím více však dorážel na Mílu po straně, kdy se naskytla možnost. Donášel radovi Rozhudovi, jehož byl oblíbencem, že ho Míla nazývá hokynářským radou a napodobuje ho, aby ho zesměšnil. Ferry se odvážil i k Bolmírovi, ačkoliv věděl, že ředitel Mílu přivedl, a pokoušel se novému komikovi uškodit.

Mílova obliba u obecenstva vzrůstala každým dnem jako lavina a pánové z ředitelství brzy pohlíželi na jeho výkony jako na výborné zboží, jež nutno držet, dokud jde na odbyt. Pan Moderna nemohl Mílovi uškodit. Pánové krčili rameny, že u divadla má každý zlý jazyk.

Za několik měsíců Míla na kabaretním jevišti zdomácněl a osvojil si zvláštní techniku ve vystupování, číhaje a pozoruje vpravo vlevo,

---

31 Ferry Moderna = Ferenc Futurista (vl. j. František Fiala).

aby se něčemu přiučil nebo pochytil nějaký vtip neb tón a nuanci hlasu. Vše mu bylo dobré, co slyšel, a využil toho pro svoji jevištní produkci. Běda Ferrymu nebo židovskému komikovi Poldimu Karpeleckému³², měl-li Míla svůj výstup před nimi! Vyposlechl je a již druhého dne říkal pozměněné nejlepší vtipy z jejich výstupů. Povstávaly bouřlivé hádky, ale Míla vždy ledabyle odbyl celý spor: „Kam se hrabete, ty vtipy jsem už říkal v mateřský školce, jenže jsem se na ně upamatoval až dnes.“

Míla se v novém prostředí změnil k nepoznání. Sebevědomý do krajnosti, rozháněl se prudce oběma lokty. Již nestál o přízeň svého okolí, jež mu začalo sloužit výhradně za terč posměchu a vtipů. Jedině k Vítkovi se choval stejně kamarádsky, neboť ho potřeboval k doprovodu na klavíru. S jiným kapelníkem se neshodl, a pak, Vítek si pamatoval ihned každý nový nápěv i detaily Mílových výstupů, takže nedbalý komik si nemusil ani obstarávat noty. K cizím však dovedl být bezohledný i zlomyslný a Vítkovy výčitky odmítal ostře: „Hleď si svého, a chceš-li zůstat do smrti pařezem na štípání dřeva, tak si nech plivat od každýho na hlavu. Já se víc neohlížím na nic a nikoho. Napřed já a zase já – a pak nikdo.“

Zamiloval si noční život, v kabaretu se seznamoval se spoustou lidí, s nimiž vysedával do rána v nočních kavárnách. Za svítání se vracel domů a Stázi mu musila přenechat v pokoji postel, aby mohl nerušeně přes oběd spát. Matce však řádně platil smlouvenou sumu jako příspěvek do domácnosti, a když mu někdo doma vyčítal jeho rozmařilý život, vytasil se s omluvou: „To už patří k mému zaměstnání. Musím se stát známej jako čamrda.“

Jednou nepřišel Míla domů plné čtyři dny. Otec se rozhněval a vyčínil Mílovi, že si zkazí zdraví a zničí svoji existenci. Míla neodpověděl a začal skládat svoje věci.

„Co to děláš?“ rozkřikl se otec.

„Odstěhuju se. Nejsem žádněj kluk, abyste na mne pořád křičeli, a darmošlap už teprv ne!“

---

32 Poldi Karpelecký = Artur Poprovský.

Otec zbledl a přemýšlel, jak by měl zakročit. Zahleděl se na syna, pozoroval odstálé uši, kruhy pod očima a nažloutlou pleť jeho obličeje. Srdce mu zabušilo, v nitru vzplanul bolestný žár. Odešel do kuchyně a zašeptal lítostivě:

„Barboro, řekni Milčovi, aby nedělal hlouposti a pořádně se vyspal.“

Matka vešla do pokoje a vzala Mílu za ruce: „Hochu, hochu, vyspinkej se. Máme tě rádi a nechceme tě ztratit.“

Míla zabručel: „Ale už ani slovo víc.“

A klidně se svlékal, pískaje si nové písničky.

Matka se tiše vytratila z pokoje. Otec seděl u kamen zhroucen jako žebrák. Matka se posadila vedle něho a pomalu vyřkla ortel: „Zestárli jsme, a hoch je svým pánem.“

Tak se stal Míla pánem rodinného krbu. Přišel, vyspal se a poroučel, co potřeboval. A rychle utíkal z domova, neztrácejí zbytečných slov se svými nejbližšími, jako by se odcizil.

Byl to svátek pro starého Dolana, dostal-li od syna volné lístky do kabaretu. Buď šla Stázi, nebo matka s ním, ale nejraději si otec pozval některého známého, aby byl svědkem úžasné obliby synovy. V kabaretu seděl otec někde v koutku a smál se blaženě při synově výstupu, nespouštěje očí ze svého jedináčka. Po posledním zatažení opony si myslíval:

„Ten hoch to dotáhne vysoko a učiní jméno Dolanů slavný.“

Na hřišti A. C. Hellasu se Míla neukázal a po nastoupení v Ba-roku poslal výpověď jako pevně angažovaný profesionál! Byl každodenně zaměstnán a v neděli vystupoval i odpoledne. S fotbalem se loučil s těžkým srdcem, ale tušil, že na hřišti není jeho skutečné místo, zvláště když lidé v kavárnách a na ulicích ukazovali na něho smějíce se: „Komik Míla.“

Výbor Hellasu odpověděl, že počítá s činností svého brankáře od případu k případu podle jeho volného času. Ten dopis Mílu rozradostnil, ale na stole ležel ještě jeden dopis s povědomým písmem, jež bodlo Mílu u srdce. Emča psala:

„Milčo, vím, že jsi získal jméno a dobré postavení. Nežádám od Tebe nic, stačí, že posíláš měsíčně na své dítě. Musím Tě však poprosit, abys mně dopomohl k místu, jež delší dobu marně sháním. Snad bych se mohla uplatnit v kabaretu Barok. Víš, že jsem dobře zpívala a hrála –“

Míla nedočetl. Zmačkal dopis a hodil ho do kamen. Pak se zamyslel: „Kdo posílá na dítě? Pane bože, otec s matkou? Blázní.“

Zavolal matku do pokoje a oznámil jí, že si nepřeje, aby za něho posílali na kluka, že tak učiní sám. Matka se usmála:

„To by Rudolfek neměl ani na kasičku. Co jsme si jednou vzali na starost, to taky dodržíme. Na podzim bude dítěti půldruhého roku, tak pro ně Stázi pojede ven. Chceme kluka vychovat v řádnýho člověka.“

„To se ale odstěhuju,“ vyhrkl Míla a škulbl sebou zlostně jako polapená liška, otřásaje se hrůzou při pomyslení, že by žil pohromadě se svým synem.

„Inu, jsi svým pánem a dělej, jak umíš,“ povzdychla matka a vyšourala se do kuchyně, ponechávajíc Mílu jeho špatné náladě. Asi po týdnu zastavil otec Mílu při odchodu do kabaretu:

„Psala mi Emča, žeš jí neodpověděl na její prosbu, abys jí zaopatřil nějaké místo. Je tvou povinností, aby ses jí ujal. Máš tolik známostí –“

„Nikdy. A nemluvte už přede mnou o Emče. Já vím, co dělám. Podat ženské malíček, tak chramstne po obou rukách. Já si nechci se ženskými začít nic vážnýho,“ zaláteřil Míla a pospíchal ze dveří.

„Jen počkej, však ona tě nějaká dostane na lep,“ volal za ním otec. „Na ženský jsi hloupej, jak daleko vidíš.“

Třebaže se octl na výši, toužil Míla ještě po větší slávě. V kabaretu ubíhal večer za večerem jednotvárně a ve stejném průběhu. Dolan opouštěl vždy jeviště za hlučného aplausu a vyvolávání, aby něco opakoval nebo přidal, ale všeho toho bylo mu málo. Brzy mu jeho zaměstnání zevšednělo a nestaral se o svoji činnost, ponechávaje náhodě, co mu napadne nového, aby si uchoval přízeň obecenstva. Smával se, když si některý jeho kolega stěžoval, že je obecenstvo

rozumné jako lehkomyšlná žena. V přesvědčení, že zakotvil hluboce v srdci obecnstva, začínal být uštěpačný, když pozoroval neúspěch jiných.

Postavil se do kulis a pokřikoval na účinkující při jejich produkci. Nejvíce odnášel Mílovy zlomyslnosti židovský komik Poldi Karpelecký, nepatrný človíček jako nepodařený výrostek, jenž zaměnil ševcovskou továrnu svého otce Karpelesa z touhy po divadle za kabaret. Míla napodobil při jeho výstupu za scénou zvířata, házel na něho chlebovými kuličkami a hlasitě se smál, když se maličký Poldi na jevišti hněvivě ohlížel za kulisy. Obecnstvo nechápalo, že oblíbený Dolan tropí Karpeleckému nepřístojnosti, a bavilo se na úkor židovského komika, jenž se zoufale snažil, aby obecnstvo získal.

Za jevištěm se Karpelecký zlobil a domlouval Mílovi, aby mu neказil výstup, ale nenapravitelný zlomyslník se mu vysmál do obličeje: „Tys nejen nepovedený žid, ale taky nepovedený komik. Udělal bys záslužný skutek, kdyby ses vrátil k svému tátovi do ševcůrny.“

Poldi byl bezmocný, neschopen jakéhokoli odporu. Jako dobráček raději trpělivě snášel všechna příkoří a hleděl si všemožně Mílu naklonit, čímž prohrál celou svoji samostatnost. Míla si z něho udělal svého šaška.

Jedině na Modernu si Míla netroufal. Ferry byl neobyčejně bystrý, vtipný a pohotový, takže často odbyl Mílovy žerty takovým způsobem, že se všichni Dolanovi vysmáli. A Míla by byl raději snesl ránu klackem než výsměch. Proto změnil taktiku a počal se opatrně k Ferrymu lísat jako přítel. Tím však lil jen olej do nenávislného ohně v srdci Moderny, jenž Mílový slabosti ihned využil a hrál si na zkušenějšího, uděluje Mílový rady a kritizuje jeho výkony. Přitom mu dával najevo, že je vzdělanější a inteligentnější, neboť se původně zabýval sochařstvím. Mnohdy zakřikl Mílu, vmísil-li se do rozhovoru o některých uměleckých otázkách:

„Což vám o tom přednášeli na obecné škole? A na periferii jsi taky nemohl nic pochytit, ani v krámě za pultem. Raději tedy mlč a poslouchej, abys něco pochytil. To umíš znamenitě – něco odposlouchat – a pak se tím chlubit jako vlastním perím.“

Míla přísahal, že se Modernovi pomstí, a jak mohl, vrhal se na něho i po straně, splácejí mu stejnou měrou. Nepovažoval Ferryho za komika, ale pouze za groteskní zrůdu, poulicí oči, cenící vysedlé veverčí zuby, výstředních gest a prostořekého jazyka. Přece však dobře věděl, že má v Modernovi silného soka v komickém oboru, neboť Ferry dociloval velikých úspěchů, což Míla snášel s těžkým srdcem. Nejraději by byl opanoval kabaret sám, aby zůstal bez konkurenta. Malým Poldim opovrhoval bez příčiny, avšak Moderny se obával a později ho nenáviděl.

I začínal být nespokojen a rozmrzelý na prostředí, v němž se tak znamenitě uplatňoval. Přicházel do kabaretu v poslední chvíli, když již byl na řadě, a prchal, jakmile skončil svoji produkci. Často se ho zmocnil rada Rozhuda a vyslovil svůj podiv, že se Dolan stává v Baroku hostem, a chtěl ho zdržet všelijakým vypravováním.

„My jsme byli loni s paní na cestách a viděli jsme v Paříži jednoho komika, to by bylo něco pro vás, pane Dolane. Já vám to vysvětlím, budete si moci z toho udělat krásný výstup. To vám bylo k popukání, hehehe. Ten komik přišel, hehehe, a hned jste se musil smát. Povídám vám, prvotřídní komik. Vypravoval něco, hehehe – jak ono to vlastně bylo? Ano, na jevišti měl postavený komín, hehe, to vám byla legrace. Ten komik se postavil ke komínu, ne, počkejte. Jak ono to vlastně bylo? Ten komín se naklonil, ne, počkejte. Ostatně moje paní by vám to řekla, ale nevadí, vy už si to nějak upravíte, a garantuji vám, že docílíte úspěch. Chtěl jsem dát tento nápad Modernovi, ale říkám to vám, protože máte méně programu.“

„Děkuji, pane rado, za váš překrásný námět, ale zatím vystačím s tím, co mám,“ uklonil se Míla zdvořile. „Ostatně, já už si to nějak upravím.“ A rychle se vzdálil od rady, jemuž přezdíval „rampada“.

V hospodě sdělil Vítkovi, jaký mu rampada navrhoval námět, a vyslovil podezření: „Někdo z členstva se o nás v kabaretu stará. Mám prý málo čísel ve svém repertoáru. Ovšem, ty kabaretní mrholy mrzí, že naše opera stále ještě chytá jako prvního večera, když jsme nastoupili. A nejvíce to asi dopaluje zubouna Modernu,

kerýmu ustavičně čouhají nohy z rampadovy zadnice, protože ten vykutálenej zuboun musí měnit program každých čtrnáct dnů.“

Od té doby byl ještě nespokojenější, jako by mu bylo těžce ublíženo. Jen na jevišti okřál, ale za scénou týral svými rozmary a žerty kdekoho. Poldíček se před ním ukrýval a zalézal do koutů za kulisy, aby se nestal Mílovou obětí.

Pak si vzpomněl, že ho zval výbor Hellasu, aby si někdy zahrál v brance. Rozjasnil zbledlé líce a bez meškání navštívil fotbalové hřiště na Vysoké pláni. Byl uvítán s nadšením jako zářící hvězda velkoměstského života.

Tonda s Lojzou objali ho srdečně a vyčítali: „Mysleli jsme si o tobě, že ti narostly z pýchy rohy, když ses stal populárním komikem a nepřišels mezi nás.“

„Nikdy, ani do smrti nezapomenu na své staré kamarády a odkud jsem vzešel. Neznáte mne, hoši. Musil jsem se však věnovat svému povolání a chodit do společnosti lidí, kerý dělají kádr našeho obecnstva. Popularita se nesfoukne přes noc. Ted' už to mám dobře zajištěný, tak si můžu zase mezi vámi oddychnout od všelijakých oslů, s kerejma se musím stýkat. A těším se, že si s vámi zahraju.“

I začal opět pravidelně trénovat. Po představení býval unaven a pospíchal domů. Otec s matkou se hlučně radovali, že Míla nesklouzl po šikmé ploše. Míla zavýskl vesele: „Vidíte, tatínku, za tenhle zázrak děkujte fotbalu. Taková meruna není k zaplacení.“

Málokdy se zdržel, jen o klubovních večírcích, na které pozval vždy otce jako svého anděla strážce, jenž ho včas přiváděl domů.

Nastala letní vedra a v kabaretu odpadla odpolední představení.

Míla oznámil tajemníkovi Hellasu, že se může zúčastnit některého mače. Zbývalo ještě několik zápasů na venkově, neboť hlavní fotbalová sezóna již uplynula. Bylo ustanoveno, že Míla bude hrát v brance proti reprezentačnímu mužstvu východní župy, a osvědčil-li se v tom mači, že ho výbor postaví na podzim v mužstvu proti S. K. Slovenii, největšímu rivalovi A. C. Hellasu.

Tato naděje se zdála Mílovi splnitelná a posílila jeho klid. I každodenní pohyb na hřišti a u vody zocelil jeho nervy. Rozhlížel se

kolem sebe opět svýma očima a nabyt tolik síly, že potlačoval nespokojenost ve svém povolání, ohlušuje ji uličnickým výsměchem. Nic mu nebylo svaté nebo vzácné. Vysmíval se i Slavojovi Bolmírovi, jenž ho uvedl na kabaretní dráhu. Říkával o něm: „Ten plešoun se uuhňá, nepřestane-li zpívat. Proč toho raději nenechá? Ať jen píše svoje písničky a režíruje. Počíná si stejně, jako bych se já plet do hvězdářství.“

Každý v kabaretu dostával od Míly svůj díl, ani šansoniérku Hildu Kroutilovou nevynechal, ačkoli ji obletoval, jsa žádostiv, padne-li mu jednou do náruče. Tvrdil o ní, že je neštěstím podniku, protože se mnoho mužů, s nimiž se zapletla, vyhýbá Baroku, aby Hildu nespátřili. A prý je jich celá armáda.

Když Hildin muž, kabaretní pianista Eda Weiner, žádal od Míly, aby odvolal urážlivé řeči o jeho paní, nastrojil zlomyslný komik nejhloupější výraz a zapíral:

„Namouduši, Edáčku, to si někdo v podniku vymyslel, aby mne pošpinil. Já si Hildinky nesmírně vážím a ctím ji. Je to naše nejlepší kabaretní umělkyně, kerý se žádá jiná nemůže postavit ani k lejtku. Což nevíte, kde jsme? Celý kabaret nestojí ani za hovor a je to hnízdo klepám, kerý nic jinýho nedovedou.“

Pak běžel za Hildou do šatny, a spatřiv ji uplakanou, objal ji a šepтал jí do ucha: „Vždyť tě mám rád, Hildičko, a dal bych za to nebe, kdybys mně náležela. Závidím tvému muži a prosím tě, řekni mi, jak sis mohla vzít takového ospalého knedlíka? Proč nemiluješ mne? Počkej, po zádičkách ti leze blecha.“

A směle sáhl usmířené šansoniérce za košili a neopustil dřív šatnu, dokud nedostal od rozesmáté Hildy polibek. Přitom nezapomněl poštvat ji proti Modernovi a tenoristovi Libovskému, jenž se Hildě dvořil. Vítkovi pak vypravoval:

„Hloupá koza, ta zkroucená Hilda. Chce si hrát na počestnou paničku, a zatím – hehe – moh bych se s ní jít vyspat, kdykoli by se mně zachtělo, ale to by nesměla lézt skoro každé večír do ředitelský lóže za plešounem Slavojem.“

V každém zákulisním ovzduší se těžce dýchá. Míla se však přičiňoval všemožně, aby domácí klid v kabaretu rozvrátil a znepřátelil všechny členy vespolek. Spáchav nějaký potouchlý kousek, nestaral se ani trochu o následky a přemýšlel o novém uličnictví.

Vyvíjel se rychle v rozmazleného a despotického sobce, jenž neocenil nejčistší snahu, nečuchá-li zisk, nebo aspoň lacinou zábavu. Prostý a dobrý nebo inteligentnější kolega v povolání byl vydán na milost a nemilost tomu potměšilému posměváčkovi z periferie. Vždy uměl bodnout nebo udeřit a zvykl si korunovat svoji převahu předměstskou výřečností i nevybranými výrazy.

Stal se obávaným společníkem a jeho okolí se přetvařovalo, dávajíc mu najevo svoji náklonnost. Mílova obliba u kolegů z kabaretu se zakládala na lži a strachu před jeho posměchem a nemilosrdnými žerty.

Jedině Vítek zachoval k Mílovi přátelskou lásku neporušenu, jak se v něm k tomu podivnému druhovi při sblížení zrodila. A Mílovi bylo s Vítkem a starými kamarády z periferie nejvolněji. Cítil rozdíl mezi jejich upřímným přátelstvím a potutelnou náklonností kabaretních kolegů, jenže si nedovedl podstatu toho rozdílu vysvětlit. Nikdy by nebyl sám sobě přiznal, že si zavinil přátelskou přetvářku v kabaretním prostředí svou neurvalou snahou, aby své spolupracovníky zdeptal a pokořil, chtěje stanout na jejich hlavách jako vítězný imperátor.

Míla uvažoval o sobě, když se probudil v posteli. Ležel nepohnutě, ruce pod hlavou, zraky upjaty na určité místo na stropě, a obyčejně vyzněly jeho samomluvy v mysli takto:

„Vzbudil ses a ležíš sám. Inu ovšem, ležíš sám, protože seš doma u rodičů a s holkou můžeš ležet na posteli jen v hotelu. Před chvílí jsi ještě spal, a vida, spals devět hodin sám. Tak, tak, sám se svými sny. Devět hodin je o něco víc než třetina dne. Některý lidi prospějí prej polovinu svého života, když se neflákají po nocích s kumpány. Takovej člověk leží půl svého života jako mrtvola v rakvi. To není špatný a mně se to líbí. Proč bych neměl bejt taký sám? To se ví, bez kamarádů. Holky do té své samoty počítat nebudu. Ženská patří

k životu zrovna tak jako díra pro kůl v poli. O nic jinýho nemám zájem. Všichni lidi jsou pro mne jako tenhle strop, kerej je právě k tomu dobřej, aby na mne nepršelo. A já chci zůstat celej život v suchu, v žádný psotě na dešti. Jen žádnou starost, to už lidi sami zaříděj, aby mně bylo dobře. Lidi sou hovada – hehe – a kamarády mám pro dobrou chvíli, abych si nemusil kousat nehty. Taký jsou na světě potvory, kerý mně nepřejou, jako Ferry Moderna, vulgo Ferda Konvalinka, hehe, nebo Arno Libovský. Z vás si pendrek dělám, ale oplatím vám vaši nenávisť. Poznáte Milču! Ba ne, nemám lidi rád.“

A protahuje se líně, pochvaloval si labužnický: „Nejlepší a nejrozšířenější vynález na světě je postel. Málokdo je v životě bez postele, a to už bejvá ztracenej člověk.“

Sotvaže se umyl, ustrojil a najedl, neměl doma stání, jako by seděl na žhavé půdě. Nesnesl hovory o válce, vítězství, porážkách, mrtvých, raněných, zajatých a vzrůstající bídě v zázemí. Matka naříkala a Stázi od časného jitra sháněla po obchodech potravin a domácí potřeby. Obě vyhlížely ustaraně a v očích se jim zračil strach z budoucnosti.

Vzmáhal se nedostatek potravin a šířila se nouze mezi širokými vrstvami obyvatelstva. Jen za drahé peníze bylo možno opatřit si tajně mouku, cukr, máslo a podobné. Všechny potraviny byly vydávány na přidělové lístky v omezeném množství. A často se Stázi vracela domů s prázdnem i bědovala: „Ani chleba, ani mouku nám nedali, že prej došly zásoby a musíme několik dnů počkat.“

Otec se zlobil, kdykoli bylo v novinách hlášeno vítězství Němců nebo Rakušanů, a od té doby, kdy Rusové utrpěli porážku a ustoupili hluboko do vnitrozemí, přemáhaly je záchvaty beznadějnosti a zoufale povykoval:

„Rus protahuje zúmyslně válku, aby nás vyhladověl. Bůhví, kdy tomu všemu bude konec! A než nás Rus osvobodí, pochcípáme tady všichni hladem. A odnikud spása. Taliáni jsou flašinetáři, žádný vojáci, a vemou švába před tuctem kanónů, že se nezastavěj až u Majlandu. Francouzové a Angličani jsou rádi, že držejí frontu zuby nehty, aby jim to Prušák neprolomil. Z toho všeho povstane

nová třicetiletá vojna, na mou duši, Barboro. Nezůstane kámen na kameni a lidstvo se navzájem povraždí a sežere jako hladoví vlci.“

Míla se ošíval odporem k těmto steskům a starostem, i pokusil se jednou rodiče uklidnit: „Dyť není ještě tak zle. Je nejprudší léto a máme kabaret denně natřískanej a nedostanete koupit kvečeru ani jeden lístek. A jak se tam žere a chlastá.“

Otec zrudl, a pobíhaje z kuchyně do pokoje a zpět, jako by honil neviditelného nepřítele, chrлил ze sebe hněvivá slova: „To se rozumí, že máte v kabaretu nabito, když na takovej drahej a luxusní podnik mají peníze jenom keťasi, válečný lichváři a oficíři, kerý nevědí kam s bankocetlema. Jen se podívej dobře do hlediště, kdo se tam roztahuje? Sám jsem to viděl na vlastní oči, ty svinský bestie, ty lichvářský upíry, kerý nám, chudákům, kradou poslední žrádlo od huby, aby z tý chudý krve zbohatli a pak se váleli v přepychu a radovánkách. To se jim to žere, panečku, a chlastá, když vydělají dohromady miliardy. A chudák ať pojde buď hladem, nebo na frontě. Tak je to. Nuzák musí dřít v zázemí jako nejbídnější votrok a nuzák musí dát do sebe střílet na frontě, aby se ta krvelačná holota poměla dobře. Proč by se taková banda neválela v kabaretu? Noční vinárny a bordely jsou taky přeplněný tím neřádstvem.“

„A chudej člověk nemůže si dopřát ani skleničku piva a vomastit brambory,“ vykřikla matka tak hrozivě, že Mílou zalomcoval mráz.

„Pomalu se chudák nebude moct ani hlady vysrat,“ zasípal otec vysílen rozčilením. „A pak prej není zle. Zanedlouho dobereme úspory, zhltneme trochu těch skrovnejch zásob, a co bude dál? Můj hubený plat nevystačí pro naši domácnost.“

Mílovi probodávala tato žalující slova mozek. Bez hlesu opustil skrovný byt, do něhož zalehla tísnivá ozvěna války, a vypotácel se z domu na ulici.

Dlažba sálala vedrem a vzduch byl dusný. Míla se opřel o zeď, odychuje namáhavě, jako by pracoval k smrti. „Kéž by přišla bouřka,“ zasténal. „A hrom do všeho, aby byl klid a mír.“

Proti němu se vlekli tři zmrzačení vojáci o berlích. Míla se jich polekal jako hrůzného strašidla. Hbitě se otočil a ukryl se za vra-

ta domu, čekaje, až se odbelhají za roh ulice. „Nemůžu to vidět,“ úpěl v nitru. „Proboha, lidičky, nechte toho nepřátelství a smějte se. Řehtejte se jako děti.“

Tu vstoupili do průjezdu domu Gerlický se Seidlem, jenž uchopil radostně Mílovu ruku a zvolal: „Tady je. Jdeme k tobě, Mílo. Potřebujeme tě.“

Gerlický vypravoval překotně o stávce členstva operety v divadle, jež propukla před několika dny, když ředitelství vypovědělo smlouvy celé řadě zaměstnanců, omlouvajíc svůj skutek tím, že bude operetní soubor zmenšen v poměru k činohře.

Seidl zahučel basem jako zvon na poplach: „To jsme si v této době nemohli dát líbit. Vyhlásili jsme proto včera ihned stávku. Činoherní repertoár nevystačí pro každodenní představení. Veřejnost se nás musí ujmout.“

„Ředitel Žabka se poděkoval. Družstvo se rozhodlo pro Berbera. Ten intrikán získal všechny členy z družstva pro své zájmy,“ pokračoval Gerlický. „Jsme na dlažbě, Mílo, a musíme si vypomáhat, abychom sehnali nějaké peníze.“

„Najali jsme sál na rozhraní města a předměstí a pozítří chceme zahájit cyklus představení jako výpomoc, než se družstvo divadla umoudří a odvolá výpovědi,“ bručel Seidl. „Technický personál táhne s námi za jeden provaz. Berber zůstane s činohrou v rejži.“

„K věci!“ přerušil basový orgán měkký baryton. „Známe tvoji popularitu a oblibu, Mílo, a žádáme tě jménem členstva, abys vystoupil s námi na zahajovacím večeru. Plakáty se již tisknou –“

„Věděli jsme, že nám neodřekneš,“ pravil bodře Seidl.

Mílovi vynořil se v představě Berber na fotbalovém hřišti za nedělního odpoledne. Pocítil cosi jako vděčnost k tomu muži, jenž kráčí cílevědomě vpřed, ale cítil také rozpaky, má-li vystoupit se stávkujícími a tak se zřejmě postavit proti celé správě divadla. A což kdyby jednou chtěl zaklepat na bránu? Berberovi rostou dlouhé ruce. Kdoví –

„O čem uvažuješ?“

„Snad se nerozmýšlíš?“

„Musím si dříve vyžádat svolení ředitelství kabaretu Barok,“ vymlouval se Míla, těkaje zraky po dlaždičkách průjezdu.

„Požádáme sami ředitele Bolmíra, aby tě pustil. Víš, že je Berberův odpůrce.“

„Obávám se, že mne na celý večer nedovolí,“ vytácel se Míla dále.

„Potřebujeme tě pouze jako vložku. Předneseš s Vítkem Italskou operu.“

„Přece nám neodřekneš v takové kritické době, kdy běží o existenci tolika lidí? Pamatuješ se, jak jsme tě přijali mezi sebe do našeho kvarteta a dělili se s tebou poctivě o každý halíř. A byls úplný zelenáč. Kanderdas.“

Připomenutí minulosti ranilo Mílovu pýchu. Co bylo, je pryč – a existuje jenom přítomnost. Míla spočítal dlaždičky kolem svých bot a řekl studeně: „Přijďte večer do kabaretu a promluvte si s radou Rozhubou. Já se zařídím podle toho, jak rozhodne rampada Toleranc, kerej má hlavní slovo v osobních věcech členstva. Bolmír vede uměleckou stránku podniku a nemůže mluvit do podobné záležitosti.“

Tato slova postavila nerozbornou hradbu mezi kamarády. Míla proklouzl jako úhoř. A ve chvíli byl tentam. Odjel na hřiště Hellasu a běžel tam rovnou k telefonu. I spojil se s radou Rozhudou, jehož prosil, aby nesvolil k žádosti stávkujícího členstva operety, že on, přední člen tak slušného podniku, jako je Barok, nepostaví se do řady se stávkujícími.

Pak se převlékl do dresu a hlučně zpívaje, běžel dlouhými skoky na hřiště, aby trénoval v brance k nedělnímu zápasu s mužstvem východní fotbalové župy.

Rada Rozhuda odmítl prosbu Gerlického a Seidla.

Gerlický se rozběhl na chodbě k hereckým šatnám: „Promluvíme ještě jednou s Mílou, aby nám vystoupil bez svolení toho hokynáře.“

„Ne, kamaráde, nechme to plavat,“ řekl smutně Seidl a s vážnou tváří dodal: „To už není Míla. Ba ne, to už není náš kamarád.“

Míla si oddychl, uslyšev od rady, že žádosti stávkujících nebylo vyhověno. On se přece do ničeho nezamotá!

V neděli dopoledne vydalo se první mužstvo A. C. Hellasu na cestu do venkovského města, kde měl být odpoledne sehrán mač s jedenáctkou východní fotbalové župy. Sportovci odjížděli s nadějí, že na venkově mezi příznivci seženou aprovizaci. Na zápas nepomyslel z nich nikdo, ani Míla, jenž překypoval bujností a humorem. Každý počítal určitě, že po mači koupí mouku, brambory, vejce a máslo. Zpočátku točil se hovor kolem těchto nejnnutnějších životních potřeb.

V té době měly již potraviny cenu nad zlato. Žaludek promlouval ústy milionů lidí. Lidské zraky se lačně rozsvítily při zhlédnutí pytle mouky nebo brambor. Pro nepatrnou zásobu potravin zbavovali se chudí lidé nejpotřebnějších předmětů, jež prodávali. A kdo měl zásoby, opatroval je jako drahocenný poklad, ukrýváje je na nejskrytějších místech, uzavřeny na sedmero zámků. Jmění se cenilo podle počtu pytlů mouky, metráků brambor, homolí cukru a jiných potravin.

Míla nenáviděl rozhovory o těchto truchlivých záležitostech, zakřikl své druhy líčící nedostatek svých rodin: „Přestaňte už jednou myslet a žvanit o žrádle. Což máte zájem jen o ty vaše panděra? Slibuju vám, že sám pro vás všechny seženu v tom Balíkově takovou hromadu aprovizace, že si budeme muset zjednat nákladní vlak, ale musíte být hodně veselí, abyste dobře bavili křupany.“

Míla byl v náladě jako dřív, když dělával večírky pro fotbalisty. V syrovém prostředí drsných sportovců ožil k nepoznání. Tatam byla jeho rozmrzelost z poslední doby.

Na nádraží konečné stanice bylo mužstvo Hellasu uvítáno zástupci východní fotbalové župy a četným obecenstvem z města. Když tajemník Hellasu poděkoval za prokázanou poctu, zvolal Míla mohutným hlasem, takže celé nádraží zmlklo, jako by se proměnilo v jediné ucho:

„Děkuju vám, pánové, jménem svých spoluhráčů za vaši vzácnou pozornost, ale kde není skutek, tam je prázdný břicho. Přál bych si, abyste nám dokázali svoji přízeň nějakým pytlek mouky a brambor. A pak uvidíte, že budeme hrát jako lvové a nařežeme vaší jedenáctce

zcela mírně, tak říkajíc čestně. Jak bychom vyhlíželi, kdybychom jedli místo chleba seno a místo buchet slámu? I kůň potřebuje obrok, aby skákal do skoku – a ovsa, aby běžel hejsa hopsa!“

Shromážděný dav odpověděl krátkým zasmáním, jako když ostrostřelci vypálí salvu na počest.

Zástupci župy ihned se rozplývali v slibech, že během mače požádají některé bohaté sedláky o přenechání potravin, aby mužstvo Hellasu neodjíždělo domů s prázdnem.

Míla pokynul hrdě svým druhům, jako by jim zachránil život: „Budete nasyceni a napojeni. Zato seřežeme ty venkovské hasiče, že se z nich bude kouřit jako z komínů.“

Župní jedenáctka šla do mače s veškerou vervou a snahou amatérů, aby podlehla profesionálům čestně. Na vítězství nepomyslel z venkovských hráčů ani jediný. Každý věděl, že mistrovské mužstvo Hellasu, mající před válkou evropskou pověst, bude si se svým soupeřem zahrávat jako dravá šelma se zajíčkem.

Profesionálové toto očekávání potvrdili. Jednotlivci ukázali skvělou techniku a forvard provedl několik znamenitě kombinovaných útoků, provázených úspěchy.

Míla se nemohl mnoho osvědčit, protože železná obrana Hellasu odvrátila vždy včas každé nebezpečí, i odškodňoval se hlasitými poznámkami, chtěje upoutat pozornost na sebe.

Výsledek první poloviny hry jevil se jako záruka zdrcující porážky župní jedenáctky, opustivší hřiště se svěšenými hlavami u vědomí katastrofálního stavu 7:0 pro slavné mužstvo.

V přestávce přivedli zástupci župy do šatny několik hřmotných sedláků, kteří velkopansky slíbili, že odjedou po mači domů, naberou mouku i brambory a přivezou zpět do hostince, kde bude přátelský večírek. Jeden sedlák pokusil se zažertovat:

„Když my vám dáme potraviny, tak nám to nesmíte oplatit takovým vejpraskem, že se nám budou v celém kraji lidi smát.“

„Inu, slavnému profesionálskému mistrovi nemůže amatérská župní jedenáctka čelit,“ svezlo se neochotně ze rtů předsedy. „Jsme

rádi, že se naši hráči při takovém mimořádném mači něčemu naučí. Taková jediná hra vydá za půlletní trénink.“

Ve zbývající části zápasu stalo se nápadné, kterak profesionálové odpadli, omezujíce se pouze na to, aby udrželi hru v celém poli. Hráli již se zřejmou nechutí, šetříce své síly, jako by měli po dohrání té nudné hry nastoupit k zápasu s prvotřídním mužstvem anglických profi.

Venkovští hráči nezmohli se však k bojovné akci, aby překvapili své protivníky hrající jako ve snu. Nedostávalo se jim zkušenosti z mezinárodních zápasů a počínali si, jako by se nakazili od hostů.

Zápas působil línou nudou, takže obecenstvo opouštělo hřiště pokřikujíc, že v přestávce byli profi podplaceni, aby se smilovali nad župním mužstvem a nezvětšili skóre.

Tu se hráči Hellasu vzchopili k prudkému finiši a nasadili šílené tempo. Za posledních deset minut umístili v protivníkově brance čtyři nezadržitelné rány. Tím si opět získali sympatie obcenstva, jež bylo tak nadšeno, že vniklo po odpískání konce hry na hřiště a odneslo vítěze na ramenou až na náměstí do hotelu, kde byli ubytováni.

Při převlékání těšili se sportovci na přízeň bohatých sedláků. Míla si s chutí prozpěvoval, pociťuje naprostou volnost. Ten výlet mu byl úlevou z jeho každodenního zaměstnání, vysilujícího zdánlivou jednotvárností. Na kabaret Barok téměř ani nepomyslel. Zaplašil každou vzpomínku útěchou: „Vystoupím dnes poslední, až o půl dvanácté. Do té doby se nějak zpátky dostanu.“

Večeřelo se v sále, do něhož se trousilo místní občanstvo, aby zhlédlo slavné hráče zblízka a pobavilo se s nimi. Když sportovci dojedli, byl již sál značně obsazen.

Míla si odfoukl od plic a zafuněl: „Dnes se cejtím jako svobodnej sysel, kerej si poveze domů zásoby. Kluci, uvidíte mne, jak budu vyvádět, že tamhle balíkům popraskají smíchy pupky.“

A představuje si radost své matky, až před ni postaví dva veliké pytle mouky a brambor, začal již u stolu bavit celý sál.

Bouřlivý potlesk prozradil touhu venkovanů po velkoměstské produkci, i stupňovaly se výkřiky: „Na jeviště! Pan komik musí na jeviště.“

Tonda a Lojza uchopili Mílu a odnesli jej na pódium jako andělíčka.

Objevení pana komika ve světle rampy bylo přivítáno s jásavým řevem prostých lidí, kteří málokdy naleznou osvěžující změnu ve všedním životě venkovského města. Obecenstvo se nevázaně rozesmálo a jednotlivci si ulevovali hlasitými projevy:

„Podívejte se na něho, jak se pitomě šklebí. Zatracenej chlap, on nás odpraví na věčnost. Kdo by byl věřil, že chodí takovej směšnej paňáca po světě? Takovýho komedianta si dáme líbit. To se nasmějeme, že zapomeneme na tu prokletou válku.“

Míla se přičinil, aby obecenstvo rozveselil do nepřičetnosti. Již dlouho se neprodukoval s takovou radostí jako toho večera. Ani mu nepokazila náladu okolnost, že u klavíru nesedl Vítek, ale Lojza, jenž nemohl Mílovi ve všem vyhovět, jsa samouk. Míla si počínal na jevišti, jako by to bylo jeho poslední vystoupení, v němž chtěl vybit všechen svůj humor a vtip.

Později si připomněl, že chce přivést domů potraviny, i hledal sedláky, kteří slíbili pomoc štědrou rukou, ale po žádném nebylo ani slechu ani vidu. Zástupci župy prohlásili, že pantátové již asi nepřijedou.

Míla se rozčilil: „Tomu nevěřím, toho není náš sedlák schopen, a jestli ti tatíci zůstali doma, tak byli buď navedeni, nebo jsou to bídní holomci, za které se musí celý venkov stydět. My to zadarmo nechtěli, řekli jsme to docela zřetelně. Inu ovšem, tady vidíte ty naše bodré venkovany, kamarádi. Sami by chtěli od nás všechno, já se potím námahou, abych je rozesmál, ale chtějte od nich pomoc, abychom si doma trochu přilepšili na žrádle. Hned na vás vystrčejí zadky. Ale já to udělám zrovna tak a na jeviště víc nepolezu.“

Tu položil rozhněvanému Mílovi kdosi těžkou pravici na rameno. Míla sjel poočku nesmělým pohledem po cizí ruce a pomyslel si:

„Pracka jak od medvěda! S tou bych nechtěl dostat přes hubu ani po smrti.“

Majitel ruky pronesl hřmotným hlasem, v němž se skrývala utajovaná bodrost: „Dou se mnou na slovíčko na chodbu. Já bych jim rád ty jejich řečičky o našem venkově nějak oplatil.“

Míla se zvedl s nechutí, jako by se obával výprasku.

Tonda se zasmál: „Pozdrav pánbů, ten hromotluk rozmačká Mílu jako skořápku.“

Venku se hřmotný člověk Mílovi představil jako mlynář Razim a řekl naoko hrubě: „Teď jich tady mám, voni jeden kašpare, a vzdají se mně na milost a nemilost. Udělali mně s těma pitomostma na jevišti velikou radost a mám jich za to rád, že bavějí lidi, aby nemyslili na tu prašivou válku. Proto jim vodpustím, že vynadali nám venkovanům, ale nedovolím, aby se nafoukli a přestali dělat na jevišti skopičiny, když jsme teď v tom nejlepším. Hned vylezou na jeviště a spustějí znova. Za to dostanou ode mne zdarma pytel mouky, pytel brambor a nějaký ty kroupy a krupici a jejich kamarádi si můžou ode mne taky něco koupit, ale musíte všichni pro ty boží dary se mnou do mlejna. A když jim to není vhod, tak si přivonějí k týhle ruce.“

Míla vyskočil a pověsil se mlynáři na krk s radostným pokřikem: „Pane otče, já dřív z jeviště neslezu, dokud se smíchy nepoděláte.“

A ztřeštěně uháněl do sálu, kde zvěstoval svým kamarádům novou zprávu: „Kluci, jsme zaopatřeni. Po večírku potáhneme vybrat celej mlejn. Každý z vás si může koupit tolik žrádla, co unese.“

Potom šel opět na jeviště a bavit obecenstvo dlouho přes půlnoc. Odcházíje do sálu, pomyslí si, že v kabaretu ukončili již představení, a zasmál se: „Bolmírovi narostly z čekání na mne dlouhé vlasy, rampada Toleranc seschnul úzkostí jako treska.“

Mlynář Razim pokynul Mílovi, aby se se svými druhy za ním nenápadně vytratil, a očekával sportovce na druhé straně náměstí před hotelem. „Do mlejna není daleko,“ vysvětloval cestou Mílovi. „Asi tak malá půlhodinka, jenže nejbližší vlak odjíždí až v pět hodin ráno.“

„Což o to,“ odpověděl Míla, „my jsme uvykli probdít noci. To při našem povolání ani jinak nejde.“ A pomyslel si: „Já se už těch motanic a podivnejch oklik v životě asi nezbavím.“

Uplynula hodina a pan otec ulehčil sobě útechou: „Nu, teď jsme zrovna na půl cestě. Teď máme jen malou půlhodinku ke mně.“

„Rozumím, pane otče,“ ušklíbl se Míla, jenž stěží vlekl nohy únavou, „vy máte na venkově všude jenom půlhodinky daleko. To je moc praktický, protože nepotřebujete žádný hodinky a nepřijdete nikam pozdě.“

Pan otec nelhal. Za hodinu přivedl lačnou tlupu do mlýna a splnil svůj slib.

Míla zůstal na dvoře bezradně stát u dvou padesátikilových pytlů s moukou a bramborami, obtěžkán ještě menšími pytlíky s krupkami a krupicí, a zoufale vzdychl: „Zhynete hladu, ubozí rodičové, neboť nikdy ani do smrti nedovleču pěšky sto dvacet kilo na nádraží.“

Mlynář Razim se rozesmál při pohledu na unavené sportovce s pytli na zádech a rozkázal zapřáhnout koně do většího povozu. Pak se s nimi srdečně rozloučil: „Nemyslete si, že můžete ke mně chodit jako do krámu. Takovej prezent udělám pouze jednou za rok, když vidím, že je opravdu zle. Na shledanou!“

Kamarádi dorazili na nádraží krátce před příjezdem vlaku, a rozřeseni jízdou na selském povozu, vyhlíželi na nástupišti se svými pytli jako uštvaní pašeráci. Míla se pojednou zhrozil:

„Hoši, my jsme blbci! Což nevíte, že nemůžeme s těmi poklady domů? Vždyť by nám to hned na hlavním nádraží sebrali a ještě nás zavřeli. Tak, teď jsme nadobro v loji.“

Přednosta pozoroval s úsměvem nešťastnou výpravu, a protože se zúčastnil zápasu i večírku, ochotně poradil sportovcům, aby vystoupili ve stanici před hlavním nádražím, kde snad nebude žádná kontrola.

„Pro jistotu vylezeme z vlaku v druhé stanici před domovem,“ rozhodl Tonda. „Teď pasou v nejbližším okolí města po každém jako po vzteklém psu, nenese-li si trochu žrádla.“

Kamarádi uposlechli Tondovy rady, a jakmile vlak zastavil v určité stanici, vyhazovali rychle pytle z okna vagonu na druhou stranu od nádražní budovy do náruče dvou nejsilnějších sportovců. Pak kvapně opustili vagon, podlezli nákladní vlak a stanuli před plotem, za nímž se táhla cesta. Byl to nesmírně namáhavý výkon, neboť vlekli s sebou těžké pytle, jež nesli kupředu vždy společně dva kamarádi, pytel po pytli.

Plot tvořil překážku, ale zároveň hradbu, za níž prchající tlupu nemohl nikdo z nádraží zpozorovat. Pytle musily přes plot, aby přátelé mohli přelézt na druhou stranu. Mílův pytel s bramborami při dopadu na zem se roztrhl a brambory se kutálely po zemi. Míla hněvivě vybuchl:

„Ted' musím pytel spravit špagátem. Přece si nenastrkám půl metraku brambor do kapes nebo je nesplivnu syrový! Tondo, sežeň někde nablízku povoz a ňákou otep slámy, s kterou pytle ve voze přikryjeme, aby nikdo nevyčuchal, jaký poklady vezeme. My tu všichni na tebe počkáme, kromě Lojzy, kerej doběhne pro něco k snědku.“

Ještě nebyli Tonda s Lojzou vzdáleni sto kroků, když se snesl liják.

„I hrom do toho,“ naříkal Míla, „ted' nám pánbů nadělá z mouky knedlíky.“

Nešťastní sportovci svlékli kabáty a vesty, aby ukryli pytle s moukou před deštěm. Složili vše na hromadu, kterou pokryli šatstvem, a usedli dokola zády těsně k ohroženému majetku, smíření s nelístopným osudem. Trpělivě očekávali příští události. Nikdo nepromluvil ani slova, jen Míla si povzdechl: „To je trest za to, že jsme chudáci.“

Liják se po čtvrt hodině změnil v nepřetržitý déšť.

Tonda přijel na povoz a našel své kamarády úplně promočené, jako by vylezli z hluboké vody. Ve chvíli bylo naloženo a umáčení poutníci kráčeli smutně za vozem jako za rakví. Daleko za nádražím zpozoroval Tonda, že chybí Lojza, a chtěl ho vyhledat.

„Nezdržuj nás,“ zabručel Míla, „ten uličník utek před deštěm do hospody a dřepí tam. A houby se stará, padneme-li na ulici hladem.“

Výprava vzbuzovala na ulicích všeobecnou pozornost, neboť všichni byli vysvěčeni do košile a táhli v hloučku, zoufalství v unaveném pohledu.

Tonda upozornil své kamarády: „Přikázal jsem kočímu, aby zajel k nám. Nebude to nápadné, až budeme skládat pytle před krámem, a pak je to na předměstí nejbliž. Od nás si to každéj z vás odnese, kdy bude chtít.“

V pravé poledne dotáhla karavana na místo. Míla se rozhodl, že dopraví svoje pytle domů ihned. Tonda přitáhl ze dvora dvoukolový vozík, na který naložili Mílův majetek, a Míla vyjel s nákladem do ulice, neohlížeje se pranic na to, že je v celém okolí znám. Roztrpčen vytrvalým deštěm, zmáčen a ublácen, přál si jedině, aby už dostihl domova, převlékl se i odpočinul si, aby se osvěžil pro večerní představení. Před domem najal dva výrostky, kteří mu pomohli vynést pytle z průjezdu nahoru. Matka zalkala při Mílově vstupu:

„Proboha, to byla včera večer po tobě shánka v kabaretu. Sluha zde byl dvakrát, abychom pověděli, kde jsi. Chvála bohu, že jdeš –“

„Pan rampada se nezblázní ani plešatec Bolmír. Nebyl jsem na žádným vejletu ze srandy, ale sháněl jsem na venkově v potu tváře trochu žrádla, abychom tu svinskou válku přečkali. Tady to nese-me, maminko. Nu, pytel s moukou zůstal suchý, jen trochu od země navlhnul na jedný straně.“

Matka těžce usedla na lavici, přemožena radostným rozechvěním, a úzkostlivě se tázala: „Proboha, Milčo, nevytloupil jsi v noci někde pekařskej krám?“

„To posílá pan otec Razim a vzkazuje vám, abyste si nechali chutnat,“ zasmál se Míla, převlékaje se do čistého prádla.

Pak se hltavě najedl, převalil se na pohovku a tvrdě usnul.

Večer byl probuzen otcem: „Vstávej, Milčo, už máš čas, abys šel do kabaretu. Před hodinou tu byl sluha, ale nevzbudili jsme tě. To by bylo neštěstí, kdybys ztratil takový dobrý místo.“

„Nebojte se, tatínku, já si to v Baroku vyřídím krátce,“ těšil Míla otce, jenž vyhlížel vskutku starostlivě. „Budme rádi, že máme náky zásoby, to ostatní je v týhle době vedlejší.“

„Děkujeme ti, Mílo,“ pravil otec pohnutě a stiskl synovi pravici. „Myslili jsme si o tobě, že jsi jenom uličnickej převít, ale teď vidíme, že se dovedeš taky postarat o domácnost jako řádněj člověk.“

Do kabaretu vstoupil Míla zpupně, jedva poděkovav na pozdrav biletářů, kteří se na něho tázavě zadívali, a nahlédl do hlediště, jež bylo předprodáno. Pak se odebral do zákulisí, pískaje si bezstarostně.

„A hle, uprchlík,“ vykřikl Ferry Moderna, jenž se právě obdivoval v zrcadle na chodbě před šatnami. „Děkuji ti, člověče, musil jsem včera za tebe oddřít tvoje číslo.“

Libovský se jízlivě zašklebil: „Přinejmenším bude za to pořádná pokuta, když rada zahodí výpověď do koše.“

Ostatní se smáli a každý přispěchal se svou troškou do mlýna.

Míla se zachechtal hluchně a s opovržením: „Nemějte o mě starost, nebo budete mít hrbatý děti.“

Tu přiběhl sluha s vylekanou tváří, že pan Dolan má jít okamžitě do ředitelny.

Míla se rozkřikl: „Vyřid'te, že se převlíkám a nemám kdy.“ Zalezl do své šatny a přibouchl dveře. Svlékaje se pomalu, rozezpíval se jako na horách.

Ještě dvakrát objevil se sluha u Mílovy šatny a prosil úpěnlivě, aby pan Dolan vyhověl přání ředitelství. Pak teprve kráčel Míla zvolna jako s těžkým nákladem k výslechu, oblečen již na jeviště.

Rada Rozhuda a Bolmír zahrnuli Mílu výčitkami jako bubnovou palbou. Nejvíce se rozkohoutil Bolmír, jemuž zrudla pleš, takže jeho hlava nabyla podoby rajského jablka:

„Takové jednání lze nazvat jenom drzou nestoudností a svědčí to jak o neúctě k umělecké práci a našemu podniku, tak o vašem špatném charakteru, člověče. Divadlo není žádný holubník a obecnstvo je majestát, který chce za svoje peníze to, co mu v programu slibujeme. Vy jste svoji roli u nás dohrál a teď víme, jak se s vámi musí jednat.“

Rada kuckal, neboť při křiku zaskočil mu kouř z cigára, a s námahou vypravil ještě ze sebe: „Celé hlediště způsobilo děsný kravál,

když váš kamarád Pelikán ohlásil z jeviště, že nevystoupíte, a přes polovinu obecenstva chtělo odejít.“

„Takové mravy mohou se snad uplatnit na periferii, ale ve slušném podniku musí být každý člen na místě,“ doložil Bolmír, vzteky bez sebe, že se Míla ironicky usmívá a mlčí. „Tak mluvte, člověče, jak chcete svoje uličnické jednání omluvit?“

„Čekám, až si vykřičíte plíce,“ odpověděl Míla klidně, „chci vám říct jen tolik, že nejsem zvyklej, aby na mne někdo sprostě řval jako hulvát z polepšovny. Sháněl jsem na venkově levnou aprovizaci, protože z toho mála, co mně platíte, nemůžu kupovat pro čtyry krky žádný drahý žrádlo. Za málo peněz málo muziky a tím méně nadávání, pročez se ihned rozejdeme jako po demonstraci. Hellas mně zaplatí zrovna tolik jako stálému hráči a budu hrát nejvýš dvakrát tejdně, kdežto u vás dřů jako kobyla z dolů každodenně.“

Míla otočil se zády k překvapenému ředitelství, jež úžasem ustrnulo ve skupině, jejíž výraz nebyl nikterak duchaplný, a opustil zvolna kancelář, svlékaje již ve dveřích svůj jevištní úbor.

Členstvo očekávalo Mílu na chodbě. Moderna radostně zajásal: „Míla sbírá svršky a postěhuje se do teplých krajů. Tady dostal dobrou noc.“

„Ba ne, nic jsem nedostal, ale odcházím z vlastní vůle, aby ses ty dostal k lizu jako první komik. Už je mi tě dávno líto, že se závistí žereš, že ti voči lezou až na bradu a zuby visej jako kanci kly.“

„Jen abys zanedlouho nepřišel s prosíkem o nějaké místo, například biletáře,“ seknul Moderna jazykem po Mílovi jako těžkým palašem.

„Heled', Moderno, hrál jsem včera venku za Hellas, nabízejí mně tam jednou tak velikou gáži, když přenechám taková místa u kabaretu výhradně tobě. Ty by ses přece jinak neuživil, protože jsi dávno zapomněl, jak smolit panáky z hlíny. Tebe by nevzali ani za přihazovače k zedníkům.“

Za smíchu kabaretního nárůdku vešel Míla do své šatny a připravoval se k odchodu. Napodobil hru na xylofon, aby se uklidnil, neboť hněv jím lomcoval. Co si ten plešatec opovážil! A rampada

Toleranc řádl jako maďarský kaprál, když se voják vrátí pozdě do kasáren. Jakýpak spáchal přečin? Nemohl včas přijet a je v právu, protože musil pro rodinu opatřit nejnnutnější potraviny. Je válka a tu je žaludek přednější než kabaretní blbosti pro nažrané keťase.

Ještě nebyl zcela oblečen, když se za dveřmi šatny ozval rozčilený hlas ředitele Bolmíra: „Neblbněte, Dolane. Musíte vystoupit, připravte se.“

„Ani pěti páry koní mne nedostanete na vaše jeviště,“ křičel Míla plným hlasem, šťasten, že všichni kolegové pozorují kapitulaci ředitelství. „V brance se mně líp hraje a za větší plat.“

Marně Bolmír skučel za dveřmi jako neodbytný milenec, jenž láká svoji vyvolenou k oltáři. Míla zůstal neoblomný a neodpovídal.

Bolmír se rozběhl k radovi a nastala rychlá porada. Včerejší představení dokázalo Mílovu oblibu u obecnstva i potvrdilo, že je Dolan jako komik pro podnik nezbytný. Barok nesmí Mílu ztratit, ani za cenu ústupu na celé čáře. Bolmír navrhl Mílovi zvýšení gáže, poukazuje na to, že podnik znamenitě prosperuje a že Míla dosud nedostal od počátku své působnosti žádný přídavek. Rada sám se vypravil k vítězi. Zatukal na dveře šatny a pravil sladce:

„To jsem já, pane Dolane. Prosím vás, otevřete. Chci vám povědět dvě nové anekdoty, které mně dnes vypravoval doktor Panoch. To se náramně nasmějete.“

Míla otevřel svoji tvrz, a ukazuje na složené věci, řekl pánovitě: „Doufám, že mne dlouho nezdržíte. Pospíchám na jednu zábavu, kde vystoupím.“

Rada div neseplal ruce před Mílou a zašeptal mu: „Musíte u nás zůstat, pane Dolane. Od dnešního dne máte přidáno.“

„O kolik mně chcete zvýšit gáži?“ zvolal Míla hlasitě, jako by volal z rozhledny dolů.

Rada se polekal a ukázal na prstech.

„Dobrá, děkuju, pane rado. Ted' jsme opět zadobře a vystoupím. Jen mně musíte ještě povědět ty dvě anekdoty,“ ukončil Míla spor s upřímným smíchem, neboť se těšil, jak se Rozhuda zaplete a nevzpomene si na pointu.

Rada se omluvil, že má návštěvu v kanceláři, a odešel, rudý ponížením, jež mu Míla způsobil veřejně před celým zákulisím. Vítek se přihnal po odchodu Rozhudy první do šatny a smál se: „Tys je dostal, Mílo. Rada a Bolmír mají nosy o tvůj přídavek delší.“

Starý Dolan nemohl spát a očekával netrpělivě svého syna, jenž se v noci vrátil domů poměrně dříve než obvykle, neboť byl po probdělé noci velmi unaven. Otec se posadil na posteli a tázal se: „Vyhodili tě?“

„Ani nápad,“ odtušil Míla s úsměvem. „Naopak, ty hovada mně zvýšili gáži, abych zůstal. Voni dobře vědí, že by byli s tím celým jejich pajzlem na hromadě, kdybych jim vzal švába.“

Na podzim byly vyhlášeny opět nové odvody, již třetí od vypuknutí války. Obyvatelstvo bylo zneklidněno, nikdo z mužů si nebyl v zázemí jist, že unikne válečné lítici, i začínalo se chápat, že válka potrvá dlouho. Na ruské frontě přešly některé české pluky k nepříteli. Rakouská vláda mstila se nenáviděnému národu perzekucí a zostřenými opatřeními. Mnoho osob bylo pozatýkáno a uvězněno, i někteří politikové, ačkoliv si nevedli pranic revolučně. Vláda oslepla ve své šílené zlobě a počínala si, jako by si chtěla utlačené národy znepřátelit na život a na smrt a co nejvíce zdeptat, aby se po válce více nevzchopily. Odvody byly prováděny s úmyslem vzít všechny muže na vojnu a rekvizice se staly v českých krajinách nepověstnější.

„Čím zuřivěji si ta rakouská holota proti nám vede, tím je blbější, protože nás dohání k největšímu odporu a vzbuzuje nenávist u těch nejzaostalejších,“ rozumoval starý Dolan, když se vláda dopustila nějakého nového přehmatu. „Na vojnu berou mrzáky a nemocný. Ti psi nás chtějí vyběít. Vsadím se s tebou, Babčo, že nakonec půjdu k odvodu ještě já sám a Míla taky.“

„Nevolej čerta pod střechem,“ okřikla ho matka. „Co bychom si se Stázou počaly, kdybyste oba odešli do války?“

„Milá Barboro, na to se ti katani houby ptají. Co už je mrtvých a raněných! A prej sou vesnice, kde zůstali jenom prastarý dědkové,

ženský a děti. Ale počkejte, lotři, válku nevyhrajete a pak vzejde doba odplaty," zařechnil kazatelským tónem starý Dolan, podobaje se v té chvíli se zdviženou rukou jasnovidnému prorokovi.

Když měl jít Tonda k odvodu, prosil Mílu, aby ho doprovodil. Oba kamarádi se procházeli na chodbě před sálem, v němž odsuzovala odvodní komise lidi k vojenské povinnosti jako z nejtěžšího trestu, a očekávali, až bude Tonda zavolán. Na dlouhé chodbě kupily se hloučky mladíků, tlumeně hovořících výhradně o tom, jakým způsobem se lze vyhnout nebezpečné otročině na vojně. Většinou se rokovalo o těžkých chorobách a mrzácích. Jeden mladík se chlubil, že polyká křidu jako cukr, mnozí vychvalovali účinky rtuti, jiní blouznili o kofeinu a podobných jedech působících zhoubně na srdce. Tonda se vytasil s přiznáním, že nejedl od toho dne, kdy byly vyvěšeny vyhlášky o odvodech, a že chroupal po celou tu dobu jen zrnka pražené kávy a zapíjel to octem.

Míla se otrásal hrůzou, poslouchaje ty recepty na zničení těla, musil však poznamenat: „To všechno nic není. Můj bratranec dostal takový strach před odvodem, že se zavřel do sklepa a klíče zahodil do kanálu, aby se nedostal ven, a zkusil to s hladovkou. Skoro celej tejden to vydržel, ale pak se pustil z hladu do hornoslezského uhlí. Z toho dostal takovou hroznou zácpu, že zůstal ležet několik hodin bez ducha a v hrozných křečích. K asentu ho přinesli na nosítkách jako mrtvolu. Nebyl sice odveden, ale doktoři z něho musili spečený uhlí dolovat celej měsíc, až chuděrka zčernal jako mumie.“

„Provádějí se hrozný věci kvůli tý prokletý vojančině,“ pokračoval Tonda. „U nás spadl kominík schválně ze střechy, aby nemusil do války. Naneštěstí si přerazil pouze hnáty a ruce a v nemocnici ho tak dobře spravili, že táh rovnou ze špitálu na frontu.“

Tu bylo kaprálem vyvoláno dvacet jmen, mezi nimi i Tondovo. Míla pocítil o samotě lítost nad svým kamarádem, neboť byl přesvědčen, že bude odveden. A kdoví, jak ubohý Tonda skončí.

Míla se poprvé vážně zamyslel: „Jaký je to život, není-li člověk na světě sám svým vlastním pánem? To je sprostá nespravedlnost, že o osudu tolika lidí rozhoduje několik urozených pomatenců. Nejsem

votrok ani zvíře, abych chcípál na komando cizích lotrů. Člověk jako člověk, a to by si měli všichni na frontách říct, položit kvéry a natírat to domů, až by se za nima prášilo.“

Tonda se vyřítil ze sálu jako rychlík z tunelu. Málem by byl Mílu porazil, jak ho prudce objal, volaje radostně: „Odvedli mne jenom ke kancelářské službě. Mám prej pajšl v nepořádku. Sportovní srdce! To už si nějak zařídím, abych zůstal zde a nemusil někam do Sakrabónie.“

Přátelé oslavovali tuto událost až do večera v hospodě. Po představení namířil Míla rovnou domů, neboť měl ještě těžkou hlavu. Otevřev dveře, zůstal jako omráčen. Stázi chodila po kuchyni a uspávala v náruči děcko, jež usedavě plakalo.

„Tak se podívej, Rudáčku,“ zahovořila Stázi mazlivě k dítěti. „Kdo pak to přišel?“

Dítě ustalo v pláči a vypoulilo oči na Mílu.

„Táta,“ rozesmála se Stázi. „To je tvůj táta.“

„Tata tata,“ opakoval klučík vážně, jako by chápal význam toho shledání, a pozoroval upjatě svého otce, jenž byl blízek zoufalství.

„Přivezla jsem odpoledne dítě z venkova a zůstane už u nás. Nu, koukni se přece na svýho kluka, je ti podobnej jako vejce vejci. A co pak ho ani nepolíbíš?“

„Jdi s ním na kolo,“ rozkřikl se Míla, „a koukej, abych měl toho smrada co nejmíň na vočích.“ Rychle odešel do pokoje, kde mu řekla matka: „Mrač se a hubuj, jak chceš, ale my Rudáčka neopustíme a vychováme ho podle našeho svědomí a hloupýho rozumu.“

Otec se ozval: „Ti lidi, u kerejch bylo dítě na zaopatření, pomohli Stázi sehnat ve vesnici aprovizaci. Každý měsíc tam můžeme dojíždět pro zásoby.“

„Vida,“ odpověděl Míla, „tak byl ten harant přece k něčemu dobřej. Kluk všivá.“

Dítě ztrpčovalo Mílovi život. Připomínalo mu minulost, za kterou se styděl jako za zločin. Pozbyl svou obvyklou náladu a snažil se přesvědčit rodiče, že klučík v těsném bytě překáží. Byl však pokaždé

řádně odbyt: „Ten malinkatej človíček nemůže za to, že přišel na svět, a má svý právo, aby vyrostl v teple a v pořádku.“

Míla začal se vyhýbat domovu, prchaje ihned, jakmile se vyspal. Ani k obědu nechodil, vymlouvaje se na zkoušky nebo trénink na hřišti Hellasu.

Blížil se důležitý zápas s S. K. Slovenií a Míla byl zařazen do mužstva, jež mělo vybojovat vítězství stůj co stůj. Zápasy Hellasu se Slovenií náležely k nejvýznamnějším událostem a celé město dychtivě očekávalo napínavý boj těchto odvěkých soupeřů, třebaže válečné hrůzy neustávaly.

Krátce před mačem pozval Bolmír Mílu do ředitelny. Rada seděl na pohovce a statečně dýmal cigáro, což svědčilo o důležitosti chvíle. Bolmír oslovil Mílu: „Nechceme vás nikterak šikanovat, můžete-li však vyčerpávat své síly fotbalem, tedy musíte být pamětliv toho, že jste povinen kabaretu, abyste často měnil program. Z obecenstva nám dochází řada stížností, že přednášíte stále tytéž věci. Můžete to také pozorovat na úspěchu, který již není tak pronikavý jako dříve. Zdá se, že vás Moderna předčí.“

Rada odfoukl kouř a připojil: „Jste-li vyčerpán, požádejte Modernu, aby vám napsal nebo poradil nějaký program. Hovořil jsem s ním o té záležitosti, a Moderna projevil ochotu, že vám pomůže.“

Míla uznal pravdivost Bolmírova sdělení. Dobře vystihl, že poslední dobou nedociluje již takových úspěchů, jakých si přál, a že Modernovi se daří lépe. Často přemýšlel o programu, ale nemohl na nic nového a zvláštního připadnout. Odbyl již všechny imitace hudebních nástrojů, zvířat, gramofonu, i řeckořímský zápas, který prováděl se židlí. Operu přidával jen tehdy, když si ji obecenstvo vyžádalo. A protože tou dobou byl navíc schopen myslit pouze na nadcházející mač, odhodlal se ve své bezradnosti ponížit před Modernou. Učinil tak ve vtipu, ale Ferry souhlasil zcela vážně: „Musíš přinést nový program, nebo lidi k nám přestanou chodit. Mám pro tebe výborný skeč, který můžeš znamenitě provést, protože budeš imitovat celou řadu lidí ve frontě na chleba. Ale nauč se to pořádně, abys z toho neudělal nesmysl.“

Míla si zastrčil papíry do kapsy a pravil zvysoka:

„Neboj se o mne, ještě jsem nikdy nic na jevišti nezvorál.“

Změna Mílova programu a mač Hellasu se Slovenií se skutečně hrou osudu téhož dne. Do té doby si Míla Modernův výstup ani text nepřečetl. Teprve na fotbalovém hřišti vytáhl papíry a pročetl text, aby aspoň věděl, o čem běží. Námět té věci byl dobrý, ale provedení se Mílovi nezamlouvalo. Pomyslel si zklamaně:

„Kde jsou vtipy? Inu, Moderna má tolik humoru jako Bolmír vlasů.“

Rozmrzen postavil se do branky a poprvé zakusil na hřišti trému. Hned při prvním útoku Slovenie chabě odrazil prudkou ránu, takže se míče opět zmocnil protivník a po krátké kombinaci jej poslal bezpečně do branky. Míla se zastyděl a uvědomil si, že ho přemohla ještě větší nejistota a rozpaky. Nemohl však zdolat ten hrozný stav.

Tonda k němu přiběhl a rozčiloval se: „Tu ránu jsi moh chytit. Člověče, Mílo, vzmuž se a nečum před sebe jako vůl na jatkách.“

Hellas se pokusil vyrovnat a nastoupil rázně do nové hry, jež se brzy zvrhla v ostrý zápas. Jeho průběh unikl soudci, jenž si nevěděl rady, jak zakročit, aby se hrálo férově. Hráči zapomněli, že jsou kamarádi, kteří sdílejí společný úděl, zapomněli na úmluvu v hospodě, že se budou navzájem šetřit, a jako by pojednou zvlčili. Touha po vítězství a odvetě všechny zaslepila, i dopouštěli se nejhorších surovostí. Tonda si počínal jako zákeřný pirát.

Soudce nařídil trestný kop. Mílovi se sevřelo srdce. Pozoroval hráče, jenž se chystal ke kopu na branku, a pocítil, že pozbyl sílu. Soupeř umístil míč v síti špatnou ranou, jež takřka proběhla Mílovi mezi nohama. Tonda hulákal: „Jsi blbec raněnej slepotou. Nepromluvíš s tebou do smrti, jestli pustíš ještě gól!“

A Míla nechytil v druhé půli mače ještě jednu ránu, dosti snadnou k odražení. Tonda pozbyl rozvahy, a rozrušen se ze zoufalství nad prohraným zápasem, srazil při novém útoku Slovenie nepřátelského centra tak mocně k zemi, že ubohý hráč pozbyl vědomí. Obecenstvo, rozrušeno zběsilou a surovou hrou do nepřičetnosti, chtělo vniknout na hřiště a přerušit boj. Tu vyloučil chvějící se soud-

ce Tonda ze zápasu a pokutoval surovost trestnou jedenáctou, čímž se obecenstvo poněkud uklidnilo. Míla chytil míč zcela náhodně a odkopl jej dobře svému spoluhráči, jenž zahájil útok na branku Slovenie. Spojka Hellasu vstřelila jediný a poslední gól. Pak následoval ohromně prudký finiš obou mužstev za šíleného tempa, korunovaný častými srážkami soupeřů, kteří byli ve své vášni pohotově ke rvačce. Soudce ukončil mač a policie musila chránit odcházející hráče před obecenstvem, jež zamýšlelo ukojit svoji zlobu zbitím viníků surové hry.

„Tys zavinil naši prohru 3:1,“ přivítal Tonda nešťastného gólmana Mílu a obdařil ho políčkem. Míla ani nehlesl a chvatně se oblékl, aby zmizel z místa své hanby. Vsedl do auta a poprvé žehral na zlý osud, jenž si někdy dovede krutě zahrát se svou obětí. Tvář ho pálila, i umínil si, že se už na hřišti mezi fotbalisty neobjeví. V kabaretu ho přepadl nový strach. Cítil, že pojednou ztratil cestu k svému cíli, a utěšoval se lichým názorem o mizernosti Modernova textu. Pak se dověděl, že je představení přítomen doktor Berber, a poddal se nadobro svému zmatku. Vystoupil na jeviště, chvěje se po celém těle, a přednášel výstup, jako by se poprvé a omylem ocitl před obecenstvem. Opona spadla za naprostého ticha zklamaného hlediště. Pak zatleskalo několik dobrých lidí, ale Míla zakázal oponáři, aby otevřel scénu. Řekl: „Člověk se nemůže vždycky a na povel rozdat.“

A tu se vrátil opět jeho klid. Pískal si vesele ve své šatně, a když se dostavil Bolmír a Moderna, aby mu vyčinili, že zkazil nadobro své sólo a přivedl obecenstvo z nálady, odbyl je rázně: „Ukázal jsem vám, že nemůžu odříkávat nějaký naučený text, a k tomu tak pitomý. Zejtra uvidíte, co dovedu, když mám svou vlastní věc.“ – Při odchodu oslovil ho Berber: „Člověče, co jste to prováděl? Teď jsem konstatoval, že jsem jednal správně, když jsem vás nevzal do činohry. Vy jste strašně nespolehlivý živel a musíte se učit. Takhle byste byl nemožný.“

Míla nespal celou noc. Tísňivé a mučivé myšlenky neodbytně dotíraly jako roj podrážděných sršňů. Do nového dne hleděl unavený Míla s největší obavou, jsa v zajetí fixní ideje, že se blíží jeho zkáza.

A pak se již ani nenamáhal, aby si vymyslel nový výstup, jímž by opravil špatný dojem minulého představení. Večer byl v kabaretu mezi prvními. Moderna se rozchechtal, spatřiv Mílu za jevištěm: „Jakýpak budeš mít dnes funus?“

„Pochovám tebe, zuboune, protože mám takovýhle číslu jako těžkej kanón,“ vykřikl Míla nebojácně a přirazil paži rychlým gestem k prsoum. Obrátiv se k Modernovi zády, odcházel pomalu na jeviště, kde si usedl vedle oponáře a pozoroval vystupující kabaretiéry. Nevěděl, co bude přednášet, ale věděl, že ho něco napadne během představení. Záhy však zapomněl na své starosti a bavil se jedine na účet účinkujících, jako by jim splácel za jejich posměch z minulého večera. Po výstupu Moderny opustil své pozorovací stanoviště a vyhledal Pelikána.

„Znáš všechny písně a kuplety, kerý se v tomhle programu zpívají?“ tázal se překvapeného Vítka, který přisvědčil. „Tak dobře, doprovodíš moje nové sólo,“ rozkázal Míla se širokým úsměvem. „Dnes se všichni podívíte, co dovedu.“

Míla vystoupil po Bolmírovi. Celé členstvo zevlovalo za kulisami, žádostivo výsledku Dolanovy produkce. Hned při příchodu stržil Míla potlesk a pomyslel si: „Vida, o mé včerejší ostudě se už ani neví.“

A posílen tou útěchou, oznámil bujně, že bude parodovat celé představení kabaretu, jak se před obecenstvem odehrávalo. Členstvu v kulisách zkrátil se dech a jeden po druhém se začal ztrácet do šaten, když obecenstvo při Mílově produkci jávalo a dlouhotrvajícími potlesky si vynutilo opakování některých částí. Míla napodobil všechny své kolegy i kolegyně s tak neodolatelnou komikou, že se Vítek chvílemi svíjel u klavíru smíchy a nemohl doprovázet. Největšího úspěchu docílil Míla parodiemi malého Poldiho, šansoniérky Kroutilové, komika Moderny a ředitele Bolmíra. Musil to několikrát opakovat a ke konci si obecenstvo vyžádalo, aby Míla s Pelikánem zazpívali Italskou operu.

Všichni členové zmizeli z kabaretu, jako by je pohltila zem, jen Bolmír přišel k Mílovi, aby mu blahopřál k neobyčejnému vítězství nad obecenstvem. Míla zasykl mezi zuby: „Pamatujte si, že já nikdy

nezklam. Já dobře vím, jak vyzrát na obecenstvo, a do mejch věcí nesmí se mně nikdo na světě plést. Nechci nikoho jmenovat, ale všichni jsou na mě krátký jako potracený embryo.“

Od toho večera byla na Mílovi patrna veliká změna. Stal se v kaba-retu nejpořádnějším členem, jenž byl vždy na místě, a zdálo se, že žije a dýchá pro svoje povolání.

Zima uplynula, jaro se chýlilo ke sklonku a Míla neocitl se v ne-snázi, že by zůstal bez nového i účinného programu. Nápady vyba-vovaly se v něm s hravou lehkostí a pro jeden zapomínal Míla druhý. U obecenstva byl nejoblíbenějším členem Baroku, což si dal zaplatit zvýšením gáže, a doma se radoval: „Lidičky, půjde-li to tak dál, tak budu populární jako císař Vilém a bohatej jako Rotšild.“

Dítě mu již nepřekáželo. Nepohlédl sice nikdy na batolícího se a žvatlajícího Rudolfka, ale nehuboval už na jeho hlučnou přítom-nost. Byl téměř zpit svými úspěchy, neboť náležel s písničkářem Bolmírem a komikem Modernou k nejoblíbenější trojici umělců. Obyvatelstvo v zázemí chtělo zapomenout na válečnou příšeru a vyhledávalo všemožně zábavy, vděčno za několik bezstarostných okamžiků a rozptýlení.

Tu byl Míla překvapen vyhláškou o nových odvodech. S hrůzou shledal, že jeho ročník je také na řadě. „Jaké bezpráví,“ myslel si. „Snad nepůjdou do války i děti a starci?“

Doma počínali si všichni jako smyslů zbavení. Matka naříkala beznadějně. Stázi neoschly oči, otec vzdychal a hovořil zoufale, i malý Rudolfek kvílel. Míla se brzy nabažil těchto smutných výle-vů, jež potvrzovaly lásku rodiny k němu, a zlobil se, když propukl nový výbuch žalosti:

„Přestaňte, lidičky, vždyť si připadám, jako bych ležel v rakvi a měl být za hodinu odnesen na krchov. Nic si z toho nedělejte. Teď přijde ještě poslední výzva France Josefa. To se napíše na všechny hřbitovní zdi: Mrtví, vstávejte.“

„Nežertuj, Milčo,“ prosila matka. „Co si počneme, jestli tě odvedou a na tý vojně zabijou?“

„Ba ne, maminko, ještě pro mne žádnou kulku neulili. Já se ze všeho vyzuju jako z perka. Se mnou budou mít na vojně jen trápení, když mne vezmou. Z toho bych si houby dělal, ale bolí mne, že ztratím místo a všechno, co jsem si vydobyl, a nebudu vám moct platit na domácnost.“

I toho se Dolanova rodina obávala, že se Mílovým odchodem zmenší příjmy. Matka se strchovala, že neúprosná bída ťuká již na okno. Nedostatek potravin zachvátil zemi jako morová rána. Bylo těžko opatřit si nejnutnější životní potřeby i za drahé peníze.

Bída přepadala chudé rodiny, jež se zbavovaly nejnutnějšího zařízení v domácnosti, prádla a oděvu, aby to vyměnily za poživatiny, neboť peníze žádný sedlák nechťel – a bída začala rdousit také příslušníky středních vrstev obyvatelstva, v němž se v té době probudil odpor i vzdor proti nenáviděné vládě, pokračující chtivě v nesmyslné válce. Válečné utrpení a citelná bída proměnily měkkou poddajnost obyvatelstva ve spontánní odboj, zakrývaný maskou pasivity. Celý národ přetvařoval se ve styku s úředními orgány v národ nemocný a nemohoucí, ale po straně živil se pospolitou vírou v konečnou zkázu Rakouska víc než chlebem.

Míla doufal, že nebude odveden, a smával se: „Jsem tak hubený a tenký, že bych se moh svlíkat za bičem.“

Proto byl překvapen, když si ho u odvodu maďarský lékař Géza Frank začal zevrubně prohlížet, a nebyl ani schopen odpovědi na doktorovu otázku, cítí-li se nemocen. Přítomný desátník opakoval dotaz v mateřštině. Míla vykoktal ze sebe, že je silně nervózní, a desátník přeložil toto sdělení do němčiny.

„Was? Stark nervös?“ opětoval vojenský lékař a rozchechtal se posupně. „Also, geeignet.“

Míla cítil, že je ztracen. Tento ortel považoval za těžkou ránu osudu a domníval se, že živ a zdrav ze spárů vojny nevyleze. Poddal se svému zármutku jako jeho nejbližší, kteří uléhali s pláčem a vstávali s nářkem. Jedině Vítek těšil Mílu:

„Nevěš hlavu. Co bys to byl za chlapa, kdyby ses z vojny neulil?“

Míla však nebyl k upokojení a mnohdy se dal unést bezmocnou zlobou a obviňoval ze svého neštěstí Gézu Franka:

„Toho padoucha nesmím někde potkat, nebo se stanu vrahem. Vždyť je ten uličník v civilu dětským lékařem, a takový fušer opovládá se pochybovat o mojí nervóze. Ten zločinec řek ,also geeignet‘, jako by mne pozval na prasečí hody. Moh by si vzít dobrej doktor takovou věc na svědomí? Z toho soudím, že jsou všichni vojenští lékaři vyvrhelové lidstva, a budu podle toho taky jednat. Já se vám pomstím, lotři, pomstím se za všechny, kerý jste udělali nešťastný!“

Touha po pomstě byla u Míly mocná, ale pud sebezachování zvítězil svou živelnou silou. Nedlouho před určeným dnem k nastoupení vojenské povinnosti vyhledal Míla doktora Berbera a prosil ho, aby mu pomohl tím, že by ho angažoval k činohře a žádal jeho propuštění z vojny jako nepostradatelného člena.

„Člověče, co bych s vámi v činohře dělal?“ smál se Berber utrápenému zjevu kapitulujícího rytíře.

„Vím, že nedovedu hrát divadlo,“ kabonil se Míla a přemáhal lítost, jež ho zachvátila při pomyšlení, že málokterý člověk dovede pomoci bez pobízení. „Ale můžu stavět kulisy a vystupovat v některých hrách jako kabaretní vložka.“

„Pane, pane, jsem šťasten, že jsem se zbavil operety. Naše činohra dosáhla vysoké umělecké úrovně, a to uznáte, člověče, že byste svou osobností porušil celek. Ve věcech umění neznám pardonu a myslím, že se na vojně spíše protlučete jako veselý klaun. I takových tam potřebují, a vede se jim dobře.“

Míla nepochopil Berberovy důvody, jež považoval za nejapnou výmluvu, a jeho srdce zahořelo nenávistí k tomu despotickému člověku, jemuž byl zájem umění nad zájem o život bližního.

Toto zklamání otřáslu mocně posledním zbytkem rozvahy a duševní rovnováhy Míly. „Ať se děje, co se děje,“ prohlásil, „ale toho se nenadějete, kam se poděju.“

A vrhl se chtivě v náruč prvního dobrodružství, které se mu brzy naskytlo. Míla dostal pozvání od bohatých sedláků venkovského města, aby pro ně uspořádal kabaretní představení za vysokou od-

měnu, i v potravinách. A byl k tomu určen večer právě před Mílovým nastoupením na vojnu. Míla odtelegrafoval, že přijede, a pak navštívil Vítka, aby ho přiměl k spoluúčinkování.

Vítek se zdráhal: „Přece nemůžeme oba opustit pro celý večer náš kabaret. Bolmír by mne za to jistě na hodinu vyhodil.“

„Máš mne rád, Vítku?“ otázal se Míla s tragickým přízvukem v hlase, jako by prosil svého kamaráda o doprovod na šibenici.

„To víš, že tě mám rád,“ odpověděl Vítek a zamrkal lítostivě očima, neboť tušil, že se svým přiznáním zavázal Mílovi jako čertovi.

„Tedy uděláš, co chci. Tam do toho města pojedeme a pak uvidíš, co bude dál, ale jeden druhýho nesmí opustit,“ hovořil Míla vážně a pozdvihl ruku do výše. „I kdyby šrapnely padaly z oblak a honil nás celej regiment četníků.“

Vítek si jen povzdychl. A v tom nedobrovolném vzdechu shledával Míla kamarádův souhlas. Podal Vítkovi ruku a vykřikl slavnostně: „Jedeme spolu na život a na smrt.“

Vítka zamrazilo, ale ze strachu před nejistou budoucností, kterou mu Míla sliboval připravit, nežádal Mílu ani o vysvětlení těch hrozných slov, slibujících cestování s vyhlídkou na smrt. Smutně zakýval hlavou:

„Já ti věřím, Mílo, a půjdu s tebou, kam mne povedeš. Vždyť ono to nějak dopadne, že se ze všeho dostaneme.“

Cesta na život a na smrt měla mnohem veselejší průběh, než mohl Vítek v Mílově společnosti očekávat. Míla projevoval ve vlaku téměř šibeniční humor, takže Vítek pozbýval s ubíhajícími kilometry obavy z nastávajícího života. Pozoruje Mílovo skotačení a naslouchaje jeho žertům a vtipům, myslel si:

„S Mílou se mně nemůže přihodit nic špatného. Ten kluk by obalamutil a rozesmál i pánaboha.“

U cíle byli přivítáni deputací spolku, který pořádal onu zábavu ve prospěch rakouského Červeného kříže, aby se sedláci zavděčili úřadům a zmírnili ostrost různých nařízení i rekvizic, jež doléhaly na sedláky jako lupičské výpravy. Míla a Vítek byli odvezeni do hotelu v kočáře jako hodnostáři a ve vykázaném pokoji očekávalo

je překvapení: hromada balíků mouky, krupice a cukru. Jednatel spolku, jenž kamarády doprovázel, ukázal uchystané dary a pravil:

„Každý z nás něčím přispěl, abyste byli spokojeni, pánové, a pokud se peněz týká, nezáleží nám na nějaké stovce. Nepočítáme se žádným výdělkem na dnešní zábavě, neboť máme již připraveno deset tisíc, které odevzdáme okresnímu hejtmanovi pro Červený kříž, abychom tomu rakouskému molochovi trochu ucpali hubu. Hlavně abyste nás dobře pobavili. Chceme aspoň pro večer zapomenout na ty válečné hrůzy a nebudeme ničeho litovat, abychom se vám za vaši snahu odměnili.“

„To byla řeč,“ jásal Míla po jednateleově odchodu. „Na podkladě té řeči založíme svoji budoucnost a přesvědčíš se, že se nám povede jako pohanským bohům.“

Představení mělo ohromný úspěch a obecenstvo nechtělo pustit Mílu z jeviště. Bylo již dlouho po půlnoci, ale Míla musil stále ještě přidávat a opakovat ze svého bohatého repertoáru. Pak si chtěl odpočinout, i zavřel se s Vítkem v šatně na klíč. Tu bylo neodbytně zabušeno mohutnou pěstí na dveře a kamarádi byli nuceni otevřít.

Na prahu se objevil robustní sedlák, tak tlustý, že se stěží protáhl dveřmi. „Vydržíte-li to s námi do rána, přidám vám ze svého pět stovek a moji přátelé koš vína a kořalek,“ křičel tlustoch.

„Váš návrh je všemi hlasy přijat,“ souhlasil Míla rychle a nastavil ruku, na kterou mu sedlák vysázel bankovky. Přitom Míla zažertoval: „Vy musíte sníst celou husu na posezení, jak jste tlustý.“

„I bodejt' bych nesněd,“ roztáhl sedlák ústa k spokojenému úsměvu. „Vždyť je pečená husa dutá.“

Ráno byli Míla a Vítek dopraveni se svými četnými zavazadly na nádraží povozem. Vítek ustrnul, počítaje balíky:

„Co s tím?“

„To dáme jako cestovní zavazadla, ale koš s vínem a kořalkou si vezmeme do vagonu,“ rozhodl Míla.

Veselá dvojice byla na nástupišti stíhána závistivými pohledy, když odnášela veliký košík zazátkovaných lahví s sebou do vlaku, který byl přeplněn.

„Jen někam vlezeme,“ řekl Míla, nechtěje dál procházet obsazenými vozy. „Já už to nějak provedu, abychom nezůstali celou cestu stát venku na chodbě. Měj se dobře na pozoru.“

V jednom oddělení bylo jediné místo prázdné. Míla se tam posadil a Vítek stál u dveří, opatruje láhve na chodbě vagonu. Cestující nevraživě pozorovali vetřelce, na nichž byly patrný známky probdělé noci. Pán sedící proti Mílovi se opovržlivě ušklíbl a začal číst noviny. Najednou vytřeštil Míla oči a rozeřval se:

„Kde mám svěcenou vodu? Lidičky, pomoc! Pomoc! Ďábel mne škrtí. Proboha, polejte ho svěcenou vodou!“

Pán pohlédl vyděšeně přes noviny na Mílu, jenž se srdcelomně rozplakal, ale hned vyskočil a vyrazil z kupé, divže neporazil Vítka. Ten pochopil Mílovu hru a vykřikl hlasitě:

„Snad nemusí být tak zle? Vezu nemocného bratrance do blázince. Celou noc třeštil, že se rve s ďáblem, a chtěl svěcenou vodu. Sebral jsem u nás v hospodě tyhle lahve a namluvil jsem bratranci, že je to svěcená voda. Tak ho snad s boží pomocí dostanu až do blázince.“

Vzápětí bylo celé oddělení vagonu prázdné. Cestující se uzavřeli v druhé polovině vozu a neodvažovali se na chodbu s oddělením, v němž se blázen pohodlně rozložil na lavici a prohlásil:

„A teď se pustíme do svěcený vody a nepřestanem, dokud nebudou všechny flašky prázdný.“

Průvodčí vlaku vstoupil, a přistihnuv rozjařenou dvojici při pití, pronesl s úřední přísností: „Kdo je ten blázen?“

„Ten, kerej tomu věří, že blázníme,“ odsekl Míla a nabídl průvodčímu láhev vína. „Jen si daj, pane konduktér, to se jim budou veselejc štípat lístky.“

„Ach tak, rozumím,“ zasmál se průvodčí, pohlédnuv mlsně na láhve v koši. „Pánové se chtějí nerušeně pobavit –“

„To se rozumí, a za to vyprázdněte celou láhev na naše zdraví.“ Průvodčí vypil víno, zasalutoval a při odchodu pravil: „Já sem přijdu občas dohlédnout, aby vás tady nikdo nevyrušoval.“

„Jen přijďte, máme s sebou náklad pro celý vlak.“

Průvodčí nesmlčel příhodu s majiteli tolika nápojů a na příští stanici obcházel ostatní konduktéři z vlaku vagon, v němž hodovala veselá dvojice, a pohlíželi žádostivě vzhůru do okna. Míla zpozoroval tuto obchůzku a pozval žíznivce, aby se posilnili. Od té chvíle nezůstali o samotě. Jedva jeden konduktér odešel, již se tam objevil druhý v pozoru jako před představenými. Za hodinu byla posádka vlaku v náladě jako o posvícení.

Tu vstoupil do oddělení kontrolor lístků. Kamarádi vykárali se jízdenkami a Míla nabídl zachmuřenému úředníkovi láhev k napití se slovy:

„Není libo nakalafunovat smyčec?“

I udál se zázrak. Muž, jenž byl vždy pohotově, aby udolal některého nedbalého cestujícího výhružným křikem dřív, než ho potrestal, zatvářil se co nejpřísněji a vychýliv se bleskurychle hoření částí těla zpět do chodbičky, pohodil hlavou vpravo i vlevo, jestli nikdo nepřihlíží, a pak se hbitě naklonil dovnitř, napil se hltavě a zasalutoval: „Díky, pánové.“

„Ještě jednou, pane kontrolore,“ pobídl Míla úředníka.

Opět se opakoval výjev dokumentující svědomitost rakouského úředníka ve službě. Kontrolor vymrštil se hoření polovinou svého těla do chodbičky jako panáček na počasí ze své budky a pak si opět přihnul.

„A všeho dobrého do třetice.“

Ani tomu svodu pan kontrolor neodolal. Poté ubíral se dále s důstojným výrazem úředníka, jenž nezná ve službě ani žertu, ani slietování.

Míla se zasmál: „Ještě zbývá strojvedoucí s topičem, aby byl celej průvodní manšaft vlaku podroušenej.“

Na příští stanici opustili kamarádi se zbytkem lahví vůz a namířili přímo k lokomotivě. Míla vylezl nahoru k pažení a podal překvapenému strojvůdci láhev, tázaje se uctivě: „Není libo si zavdat, mistře?“

Bodrý muž přijal láhev, a učiniv mocný doušek, pokynul Mílovi: „Jen vlezte dovnitř, aby vás žádný z nádražních ouředníků neviděl stát na lokomotivě. To by se nám mohlo špatně vyplatit.“

Míla uposlechl s radostí výzvy starostlivého strojvůdce a Vítek následoval svého druha.

„Až přijedeme na příští stanici, tak se musíte přikrčit na uhlí, aby vás nikdo na lokomotivě nezapozoroval,“ varoval strážce mohutného stroje svoje hosty, kteří odzátkovali všechny láhve.

Během jízdy poučovali opatrovníci lokomotivy dvojici o zařízení a jednotlivých součástkách parostroje, přičemž se statečně pilo. Vítek vzal topičovi lopatu a přikládal uhlí do ohně. Míla byl šťasten, když mu rozjařený strojvůdce dovolil, aby zatáhl za rukojeť u pístů. Zakrátko spřátelili se všichni vlivem alkoholu a dováděli na lokomotivě jako v hospodě, zpívajíce a povykující o závod. Míla se vsadil, že vypíská na parní písty celou písničku, ale strojvůdce chtěl tomu zabránit, odstrčiv Mílu, který mávl rukou, aby se zachytil v pádu, a srazil strojvůdci čepici, jež odlétla z lokomotivy dolů na násep.

Strojvůdce pohlédl rychle na místo dopadu a vykřikl: „Leží na sedmistém třicátém kilometru. Teď to musím při jízdě ohlásit všem vechtrům, aby mně některý pro čepici došel.“

Když se blížil k příštímu strážnému domku, vychýlil se strojvůdce z lokomotivy vpřed ve směru jízdy, a míjeje hlídače, opsal tělem oblouk nazpět proti jízdě a řval, aby překřičel rachot vlaku:

„Sedm – třicet – čepice! Sedm – třicet – čepice!“

Míla přitom pískal na parní písty, chechtaje se postiženému strojvůdci, jenž pro ztrátu čepice pozbyl rozvahy a nejraději by byl dal zpáteční páru a odjel s celým vlakem zpět na sedmistý třicátý kilometr, kde odpočívala na trati zamaštěná a učerněná čepice. U každého strážního domku opakovala se táž scéna s provoláním:

„Sedm – třicet – čepice! Sedm – třicet – čepice!“

Strojvůdce ochraptěl a pil na zlost, proklínaje ustavičně nehodu: „Zatracenej život. Už jsem zažil srážku vlaků, dvakrát jsem se s mašinou vykojil, ale takovej svinskej malér se mně ještě nepřišel.“

Tu čepici nosím, co jsem prvně vylez na lokomotivu. Hrom aby do toho bacil!“

Stanici před cílem opustili Míla s Vítkem parostroj, umazání a začernění, a vyhledali ve vlaku průvodčího, který první zahájil pitku. Míla mu vtiskl do ruky bankovku a vysvětlil: „Vezeme s sebou aprovizaci. To víte, nám by to na nádraží sebrali, ale vy to snadno prone-sete. Je toho víc kusů, tak si přiberte na pomoc pány kolegy. My na vás počkáme naproti nádraží v hospodě. Zde je list pro zavazadla.“

Průvodčí ochotně svolil, neboť náležel k tomu vzácnému druhu lidí, kteří v té době byli ihned při všem, co směřovalo proti rakouskému eráru a ostrým nařízením.

Kamarádi se usadili v hospodě u okna, odkud ostražitě pozorovali východy z nádraží. Teprve po delší době objevilo se na ulici šest železničních zřízenců, nesoucích brašny a balíky. Míla se rozradostnil:

„To jsou chlapíci, ale kdybychom nebyli s nimi chlástali, tak jsme teď táhli domů bez aprovizace, na nádraží by nám ji sebrali. Musíme ty pašeráky ještě uctít.“

Zřízenci se usadili a Míla byl hned ve svém živlu. Snad by byl zapomněl na cestu domů, kdyby pojednou nebyl Vítek ulekaně připomněl:

„Ježíšmarjá, Mílo, tys měl dnes ráno narukovat do kasáren!“

Míla se zarazil, vzdychl, ale ten kratičký smutek zaplašil důkladným douškem. Pak mávl rukou a prozradil Vítkovi svoje rozhodnutí: „Ted' kvečeru už do kasáren nepolezu. A proč bych tam vůbec chodil? Když mne budou vojenští páni potřebovat, tak ať si mne hledají, jestli mne najdou. Pojedeme domů. Ty odneseš aprovizaci nahoru a všechno našim vysvětlíš, že odjíždím na dalekou cestu. Nikdo nesmí vědět kam, a ani my to nevíme. Ať jsou doma o mě bez strachu, že se ve světě neztratím. A dáš jim tyhle peníze, že zase pošlu, jakmile nějaký křupany lohnu.“

Míla očekával Vítku před domem netrpělivě. Obával se, aby kamarád nepřivedl dolů otce nebo matku, že by se dal uprosit a zůstal,

i rozplakal se, představuje si rozčilení rodičů, kteří ztrácejí syna. Přikrčil se za vrata a vzlykal:

„Nemám víc ani domov, ani svý místo v kabaretu. Jsem psanec, prachubohej psanec, kerýho může každej četník sebrat a zavřít. Prokletá válka a prokletý lidi, kerý proti tomu hnusnýmu násilí nehnou ani prstem.“

Vítek přiběhl se zvěstí: „To bylo boží dopuštění, ale pak tvůj otec řek, že je lepší běhat po světě jako dezertér než zabíjet lidi na frontě a nakonec se dát taky zastřelit. Nemáš se ničeho bát.“

„Dobrá,“ promluvil Míla nápadně hlasitě, aby dodal své malé dušince srdnatosti. „Ted’ odjedeme.“

„A kam?“

„Na tom hovno záleží –“

Kamarádi vystoupili v noci z vlaku ve městě, kam kdysi Míla utekl ze spárů divadelního ředitele Routy. Vítek spal celou cestu, a opouštěje rozespalý nádraží, neměl ani tušení, kde se nalézá, neboť Míla sám zakoupil lístky a neprozradil cíl.

„Tady se ti bude líbit,“ těšil Míla svého přítele, jenž se ustrašeně rozhlížel na všechny strany, jako by se obával, že odněkud ze tmy vyskočí proti uprchlíkům četník s nasazeným bodákem. „A nahra-beme peněz jako šlupek. A když nás začne pálit půda pod nohama, tak povandrujeme dál. Jen nesmíš nikomu psát, aby se nějak neproštouchlo, kde se zdržujeme, a neboj se ničeho, i kdyby nás vedli na šibenici.“

Míla zavedl kamaráda do hotelu, odkud utekl před koncem svého představení, a unavení přátelé ihned ulehli. Spali blaženě tvrdým spánkem lidí, které netíží svědomí.

Hoteliér se z návštěvy radoval. Mílova sláva jako nenahraditelného komika pronikla i na venek a jeho útěk z představení byl považován za rozmarový vtíp nenapravitelného šibala.

„Chceme si zde několik týdnů odpočinout,“ poučil Míla hoteliéra o příčině příjezdu. „Jsme již vysílení a sedřeni z každodenního vystupování, i musíme nabrat čerstvou páru, abychom se mohli

pustit do další práce. Je to dřina, to byste nevěřil, a často mě píchá v zádech od řvaní.“

Avšak již večer dali se Míla s Vítkem svést k produkci, neboť hoteliér se během dne přičinil, aby bylo celé město zpraveno o návštěvě oblíbeného komika a jeho nerozlučného druha. Kamarádi bavili hospodskou společnost až do ranních hodin.

V pokoji vysázel Míla stržené peníze na stůl, skákal po pokoji a jásal: „Povede se nám jako syslům v žitě. Nacpeme si panděra i kapsy.“

„Jenže musíme vysedávat při chlastu až do rozednění,“ posteskl si Vítek, jenž se obával, aby si nepoškodil při pitkách a v kouři hlas.

„I mlč. Kdo chce s vlky týt, musí s nimi výt!“

A tak míjel den za dnem. V noci se hýřilo při zábavách, jež se někdy zvrhly v divoké orgie, a pak se vyspávalo, často až do odpoledne.

Podnikaví přátelé uspořádali také několik představení pro širší veřejnost a po několika měsících nebylo ve městě človíčka, jenž by veselou dvojici neznal. Občas poslali Míla a Vítek domů zprávu a peníze po číšníkovi, když měl právě volno, ale nikdy nesdělili místo svého pobytu. Na vojnu vzpomínal si Míla s opovržením:

„Nikdy mne nenajdou. Jenom hlupáci táhnou do kasáren jako švábi na pivo. Kdyby zůstal každý doma jako já, hned by bylo po válce.“

Stále se cítil v bujně náladě a naváděl Vítka k různým kouskům, jimiž společně znepokojovali maloměstské obyvatelstvo. Nastrkali sirky do elektrických zvonků ve všech domech na náměstí a utekli. Přemísťovali nápisy u obchodů, přivazovali kliky u domovních vrat pevně k stromům na ulici, takže obyvatelé nemohli ráno otevřít, a když se po městě hovořilo o možných útocích nepřátelských letadel, zakoupili věční pokušitelé výbušné rakety, v noci je v pokoji hromadně zapálili a vyhodili z okna, jež rychle zavřeli. Ohlušující rány výbuchů za nočního ticha vzbouřily spící občany. Zvonilo se na kostelní věži na poplach a do města se sjeli hasiči i z okolních obcí. Posměváčkové se vysmívali postiženým, ale nikdo v městě netušil, kdo je původcem všech těch neplech, jež ve válečné době vzbuzovaly spravedlivé rozhořčení. Obecní rada usnesla se vypsat odměnu za vypátrání pachatele těch darebností.

Tomu se Míla smál, neboť se chtěl bavit i na účet nevinných lidí. „Musil bych si zoufat, kdybych neměl nějaký vyražení,“ říkával pokrytecky. „Jsem štvanec bez domova, a proto mám na to svatý právo.“ A v duchu si škodolibě liboval: „Jen trpte a žerte se. Já zakouším taky muka.“

Jednou zvečera odešel na procházku. Procházeje uličkami, přemýšlel o novém taškářství a zašel až za hradby, kde bydlila chudina a tovární dělníci.

Tu zastoupila Mílovi cestu ženská postava. Míla chtěl uskočit, jsa zřejmě polekán, ale byl uchopen studenou a vlhkou rukou a ženština zasténala pološeptem: „Nebojte se mne, pane. Chci vám říct, že nemáme doma chleba, a kdybyste mně dal bochníček – tak byste moh jít se mnou spát –“

Míla se vyděsil. Vytřeštil zraky na to zubožené stvoření v ženských cárech, vyzáblé, žlutého obličej, zapadlých líc a očí, nebyl mocen hlásku. Chtěl cosi promluvit, ale z vyprahlého hrdla nevydral se ani vzdech. Bezmocně zavrtěl hlavou.

„Nechcete? Tak počkejte, prosím vás, pane,“ zapištěla žalostně ženština a odvrátila se za plot do tmy.

Mílovi zněl zoufalý hlas ženy v hlavě, jako by tam byl neúprosně vstřelen. Zmocnil se ho strach před neznámým osudem, a chvěje se po celém těle jako suchý list ve vichřici, pokusil se o útěk, ale klopýtl, i nohy mu podklesly, takže se musil zachytit stromu. A již před ním opět stála ta zbídačená žena a přistrkovala k němu vytáhlé a na kost vychrtlé děvče, skuhrajíc lítostivě:

„Já jsem pro vás asi stará a ošklivá, pane. Pro smilování vás prosím, dejte nám chleba a můžete jít s mojí dcerkou –“

Mílovi rozhoupala se země pod nohama. Matka s dcerou vzrostly před ním v strašidelný přízrak jako v horečném snu, jako by se chystaly ubít Mílu svým zoufalstvím z bídy.

„Hlad,“ znělo Mílovi v uších nepřetržitě jako zvonění na poplach. „Máte hlad –“ promluvil namáhavě a lekl se svého hlasu, bezbarvé dutého jako rána do rakve. „Nebojte se a pojdte se mnou. Dám vám najíst.“

Cestou musil podpírat oba ty lidské tvory, potácející se hladý jako nad připraveným hrobem, a Míla neviděl – neslyšel. Propadl horečnému stavu ze strachu před lidskou bídou. Vstoupil do hotelu udýchán, uhřát a zpocen, jako by proběhl celý svůj život v jednom trysku, a nemohl najít na chodbě dveře do kuchyně. Bušil do holé zdi a sípal: „Otevřte, otevřte –“

Teprve číšník poněkud vzpamatoval Mílu svým ustrašeným výkřikem: „Co se děje?“

Míla prohlédl jako ze sna, a otevřev dveře do kuchyně, tlačil matku s dcerou do místnosti, prosycené mastnými výpary.

„Dejte jim najíst,“ vyrazil Míla ze sebe prudce jako němý, jenž zázrakem nabyt řeči, a klesnuv na židli, doložil jedním dechem: „Chcípají hladý –“

Ženštiny vrhly se hltavě na jídlo, jež jim rychle podaly uděšené kuchařky, ale záhy ustaly. Zesláblý žaludek odmítl tučná sousta. Matka s dcerou zemdlely a opírajíce se o stěnu, usínaly horečnatým spánkem.

Míla sebou nemohl pohnout. Jen poručil malátným hlasem, aby kuchařka sbalila veliký ranec jídla i chleba a že musí podomek z hotelu obě nešťastnice dovést domů. Pak sáhl do kapsy a vyhodil hrst bankovek na zem. Téměř zavyl jak poraněné zvíře: „Sakra, to jste lidé? Pomozte těm chudákům – a dejte jim peníze – všechno.“

S vynaložením posledních sil se zvedl a odpotácel se do hlavního lokálu, kde popíjel Vítek s několika kumpány koňak. Míla uchopil naplněnou skleničku a naráz vypil silný nápoj. Vítek se zhrozil zjevu svého přítele: „Proboha, co se ti stalo?“

„Okamžitě pojď se mnou,“ zavelel drsně Míla.

Nahoře v pokoji se Míla částečně uklidnil, a otíraje si mokrým ručníkem skráně, promlouval nesouvisle, aniž se staral o Vítku:

„Co jsem to musil vidět a slyšet! Pryč z toho pekla. Ještě teď večer pryč! Nemohl bych se podruhé podívat takové hrůze do očí. Ne, ne, chci žít radostně a druhým pro radost. Lidstvo je dobytek, když trpí mezi sebou tolik bídy a hladu. Pryč odsud – pryč!“

12

Až k ránu za svítání dorazili oba kamarádi do vzdáleného hornického města, jež Míla na nádraží namátkou zvolil za cíl cesty. Byl strašlivě znaven, neboť po celou jízdu vlakem nezamhouřil oka. Vždy se vyrušil, jakmile usínal, protože se mu zdálo, že před ním stojí dvě zchátralé postavy a upřeně na něho hledí kalnýma očima.

„Mám hlad,“ pronesl Vítek před nádražím a zívł.

Míla se rozčilil: „Takový slovo nechci slyšet. Stačí, když řekneš, že by ses rád nadláb. Dobrá, půjdeme do kavárny, ale počkej, nevím, kolik nám zbylo peněz.“

I prohledal chvatně kapsy a shledal, že dohromady mají v majetku několik grošů. Vítek zakvílel: „Proboha, vždyť jsme měli včera hromadu bankovek. Co jsi s tím provedl?“

„Mlč, i za těch pár grošů se někde nasytíš a pak se vychrníme v hotelu,“ konejšil Míla svého druha, který se odvážil poprvé reptat před Mílou: „Vidíš, kam mne přivedeš. Žijeme přes čtvrt roku jako flákači a nakonec chcípne někde za plotem. Moh jsem pěkně zůstat v Baroku a nebyl bych poznal takové slasti. A tobě by vojna neuškodila –“

„Jestli ještě cekneš, tak ti uteču,“ pohrozil Míla svému kamarádu a zastavil se před velikým uzenářským krámem. Ve výkladě skvěla se ozdobná cedule s nápisem:

„Výtečná polévka z krve.“

„Naše peníze nám stačí zrovna na jeden talíř,“ zasmál se Míla a vstoupil s Vítkem do krámu. U pultu dostali přátelé talíř horké načervenalé špíny, na níž plavala dvě menší mastná oka. Míla požádal o lžici, ale byl prodavačkou odbyt: „Bez zálohy lžice nepůjčujeme.“

Kamarádi posadili se u stolku a pozorovali ranní hosty v uzenárně. Byli to většinou dělníci, horníci a drobní úředníčkové, kteří si pochutnávali hltavě na ošklivé polévkové směsi, přikusující suchý brambor nebo kousek žlutého chleba z kukuřice.

Míla se otrásl odporem i lítostí nad zuboženými lidmi, kteří konejšili svůj hlad bídnými náhražkami za vydatnou stravu, a upozornil Vítka: „Takový sajrajt by před válkou nežral ani pes. A s tím dou tihle lidé do těžký rachoty. Můžeš pánubohu děkovat, že ses měl dosud dobře.“

Tu odložil jeden starší muž lžíci. Míla přiskočil a chopil se jí. Ještě ji nedal ani pětkrát do úst a již ho popadl krámský dozorce za ruku: „Bud' zálohu, nebo lžíci sem.“

Míla praštil lžící o stůl a odstrčil polévku Vítkovi: „Sněz ty pomeje sám. Mně skáče žaludek nahoru dolů jako kočka v troubě.“

Vítek uchopil talíř a na několik hltů vypil obsah. Míla zavřel oči, aby to neviděl. Pak rychle vstal a ubíhal na čerstvý vzduch, že mu jeho druh nemohl postačit. „Nebylo to tak zlý,“ vykřikoval Vítek kysele, „ale myslím, že je to špatný začátek v tomhle špinavém městě. A ke všemu jsme bez groše.“

Míla neodpověděl a kráčel rychle kupředu. Náhle zabočil k domu a zmizel překvapenému Vítkovi v zlatnickém krámkě. Netrvalo dlouho a Míla se objevil s úsměškem na tváři: „Prodal jsem hodinky s řetízkem a stříbrné pouzdro na cigarety, abychom měli peníze. A teď už víc nefňukej, zbabělče.“

Potom zašli do nejbližšího hotelu, kde poroučel Míla velkopan-sky sluhovi, aby byli vzbuzeni až kvečeru, ale podomek odpověděl: „Verstehe nicht.“³³

„Tak, jsme v německém hotelu. Jsme nadobro ztraceni, až nám vylítají peníze,“ hořekoval tiše Vítek po schodech do pokojů.

„Nezapomínej, že jsem vyrostl v německém městě a že moje němčina mi stačí, abych vydřel třebas z krvavýho Viléma nějaký ten groš,“ prohlásil Míla hrdě a připojil: „Víc už mne neotravuj, nebo se seberu a ujedu ti.“

Důkladným spánkem občerstvení radili se večer oba kamarádi v nejlepší náladě o příštím podnikání. Byli opět lehké mysli a nejnemožnější zdálo se jim lehce proveditelné. Vítek navrhoval, aby

---

33 Nerozumím. Pozn. red.

vyhledali hospodu, ve které se scházejí výhradně krajané, ale Míla si oblékl kabát a ukončil rázně poradou: „Nebudeme běhat po městě dvě hodiny. Slezeme dolů do hotelové restaurace a provedeme tam nějaký brajgl, až se nácpe. Mám takovej hlad, že by se na ulici za mnou lidi ohlíželi.“

„Nemluv o hladu, o tom nechceš přece ani slyšet!“

„I kuš, ty troubo, co bylo včera, není dnes.“

V restauraci seděla většina důstojníků a hovořilo se výhradně německy. Míla upozornil Vítka: „Vsad' se, že mezi těmi oficíry je několik našich lidí. Až se najíme, sedneš ke klavíru a začneš do toho řezat, až z tý kisny budou dráty lítat.“

Vítek uposlechl slepě kamaráda jako velitele této dobrodružné výpravy a začal po večeři hrát. Míla přitočil se k hoteliérovi a požádal ho německy o povolení malé domácí zábavy Němec s radostí svolil: „Jsem už několik týdnů bez klavíristy a přicházíte mně vhod s vaší nabídkou. Umíte-li rozproudit zábavu, dostanete ode mne byt a stravu zdarma.“

Míla pouze luskl prsty. Jak by se jemu nepodařilo přivést lidi do veselé nálady?

A v necelé hodině dokázal imitacemi hudebních nástrojů hoteliérovi, že dovede pobavit a rozesmát i německé obecnstvo. Zejména důstojníci ukázali se vděčnými posluchači a Italská opera sklídila bouřlivý úspěch. Zpěváci musili svoji skvělou produkci opakovat a po skončení byli zahrnuti penězi a přízní. Hoteliér ihned vyjednal s Mílou, že budou oba denně po celý večer zpívat, a přislíbil za to i peněžitou odměnu. Po půlnoci odvedli důstojníci veselé kumpány do nočních místností, aby poznali život v hornickém městě.

Míla užasl. Vzpomínaje na setkání s ubohou matkou a jejím dítětem i na ranní pobyt v uzenárně, chvěl se hněvem při pohledu na hýřivou chášku boháčů, kteří nesmyslně utráceli a rozhazovali závratné sumy, aby ukojili nejnižší chtíče. Bylo zjevno, že jeden chtěl v marnotratnosti předstihnout druhého, aby vynikl prostopášností.

Vítek projevoval hlasitě svůj obdiv, ale Míla ho po chvíli zakřikl: „Co se ti na této ožralé chátře může líbit? Ani jednoho z těch zlo-

dějských nabobů bych nelitoval, kdyby mu někde za rohem pustili žilou a obrali ho o všechno.“

Před svítáním při návratu do hotelu ukázal Míla v mlze na ubíhající postavy, jakoby v sebe zakousnuté, a povzdechl si: „Vidíš, ti běží s kručícím břichem pracovat a dřít na ten zpustlý dobytek, kerej rabuje prachy ve velkém a pak to při chlastu rozhazuje. Tak vypadá ta spravedlnost, já se vám tak dostat na kobylku, keťáská holoto!“

Za pár dnů však Míla přivykl nezvyklému prostředí, a seznámiv se s některými uhlobarony, ustal v přemítání o nespravedlnosti na světě a oddal se bouřlivému životu v noci stejně jako jeho bohatí příznivci. A dny a noci ubíhaly rychle v nezřízeném hýření.

Pak Vítek ochraptěl a nemohl zpívat, ale Míla nedopřál mu oddechu, vlácel nemocného kamaráda každou noc po všech nočních lokálech až do rána. Když Vítek s nářkem prosil Mílu, aby na několik dnů vysadili, dostalo se mu hrubé odpovědi:

„Čert vzal tvůj chřtán, když nic nevydržíš, ale já musím zapomenout, že jsem utek před wojnou – a že mne asi hledají.“

A Míla zakoušel často strach, když se na ulici setkal s vojenskou hlídkou, nebo při policejní prohlídce v hotelu. Ještě štěstí, že hoteliér zanesl oba druhy do seznamu jako své zaměstnance, takže byli ušetřeni výslechů. Přesto se Míla necítil v bezpečí, neboť nevlídnost města a surové chování nočních hýřilů zvyšovalo jeho obavy před prozrazením, že se vyhnul vojančině. Ke všemu Vítek nepřestal dorážet, že takový život déle nevydrží.

Tu se Míla rozhodl: „Kamaráde, vyčichneme. Peněz máme dost a odpočineme si někde směrem za sedmistým třicátým kilometrem, kde zůstala ležet mašinfírova čepice. A tam nám bude mezi sedláky blaze.“

Vítek uronil z radosti několik slziček a objal svého přítele, jenž však měl především zájem o sebe.

Ve vlaku se Míly zmáhal zvláštní pocit nejistoty a svěřil se Vítkovi: „Mám v zadku ňáký šimravý nutkání a tuším, že nás potká něco zlého.“

Později v jedné stanici se Vítek obrátil prudce od okna, z něhož pozoroval nádraží, a zvolal: „Do našeho vagonu leze vojenská hlídka s četníky.“

Míla uchvátil hbitě zavazadlo a kvapně pospíchal druhou stranou ven, volaje zpět: „Pospěš si, vždyť jsme zapomněli vystupovat.“

Vyskočiv z vlaku, ubíhal podél vozů vzhůru, aby nebyl spatřen kontrolující hlídkou z vozu. Vítek měl sotvakdy, aby následoval Mílu, a již se vlak hnul. Až daleko za nádražím dostihl Vítek svého prchajícího druha.

Míla odhodil zlostně zavazadlo na zem a zaláteřil, stěží popadaje dechu: „Už je nás takovejch dezertérů víc, protože všude slídějí hlídky a četníci. Nastává mně psí život, ale mne tak snadno nedostanete. Odsud pojedeme kočárem, nemáme tam do toho místa daleko.“

Octli se v malém městečku, ve kterém bylo dost těžko sehnat povoz. Po dlouhém hledání najali kočár, ale majitel oznámil dvojici, že může dát zapřáhnout až druhého dne zrána, protože se koně právě vrátili z delší cesty. Volky nevolky musili do hostince, kde požádali o nocleh. Hospodský vykázal jim pokoj a zároveň předložil přihlašovací lístky se slovy naplněnými nedůvěrou:

„Máme přísná nařízení, každej cizinec se musí zapsat. Četníci to denně kontrolují, protože prej po venkově běhá plno všelijakejch darebáků, kerý se schovávají před vojnou.“

Jako by bodl Mílu pod lopatkou. Třesoucí se rukou vyplnil přihlášku a učinil se škrtnutím péra o čtyři roky mladším. Hostinský přijal přihlášku a pozorně přečetl. Pak se pátravě zahleděl na Mílu, jenž se potil úzkostí, zda zkušený muž neprohlédne jeho podvod, a zvolna se tázal: „Vy se jmenujete Dolan?“ A nečekaje na odpověď, pokračoval ve výslechu: „Čím je váš otec?“

„Slouží u akcizu,“ vypravil ze sebe Míla, přemáhaje drkotání zubů.

„A kde a čím byl dříve váš otec?“

„Krejčím v pohraničním městě. Tam, kde jsem se narodil,“ odušil Míla tenkým hláskem jako školáček očekávající zasloužený trest a ukázal na jméno města na lístku.

„A čím jste?“

„Máte to tam taky napsaný. Zpěvákem.“

Hospodský zamával přihláškou a vykřikl zdánlivě hněvivě:

„I ty kluku, tak jsi to přece ty. Tebe znám od tvýho narození, protože tvoji rodiče bydlili vedle mojí hospody a tvůj tatík ke mně chodil každý den. Byli jsme spolu nejlepší kamarádi a ještě jsme si dlouho po tatíkově odchodu posílali k svátkům pohlednice. Pak jsem se sem přestěhoval, a tak jsme na sebe zapomněli. Ale slyšel jsem od známých, že je starej Dolan u akcízu a že má trápení s klukem, kerej dělá komedianta u divadla. Pěkně tě vítám, Mílo. Vida, jsi tatíkoví podobnej. A teď mně dole musíš zpívat, abych slyšel, co umíš. Máme tam pianino.“

Míla štípl Vítka do ruky a zašeptal: „Tomu se říká klika z prasete.“

Na prahu restaurace se však zarazil a zbledl na smrt. V rohu u stolu seděl četník, jenž upřel na příchozí pátravý pohled. Hostinský zvolal přes celý lokál: „Pánové, přivádím vykutáleného komedianta. Je to kluk mýho nejlepšího kamaráda z dřívějšího působiště. Musí nám zazpívat, ať taky slyšíme, jak se bavějí lidi ve velkoměstě.“ Pak položil obě přihlášky před četníka a zasmál se: „Tady maj tu holotu, pane strážmistře, a pomyslejí si, že já se s takovým ničemou znám tolik let!“

Míla pozoroval poočku četníka, jenž si přečetl lístky a potom je nedbale zastrčil do kapsy. Tu se sice Mílovi u srdce ulevilo, ale přece si přál, aby byl již za horami, neboť hospodský před četníkem ustavičně vyzvídal, odkud Míla se svým společníkem přijel a kam mají namířeno a kdy že odjedou.

Když si Míla vydobyl svou produkci přízně všech přítomných, prohlásil hostinský, že dvojici ze svého baráku jen tak nepustí, a vykřikl na četníka: „Konají svou povinnost, pane strážmistře, a dají těm lumpům želízka, aby nemohli fouknout.“

„S radostí bych dal, ale vidím, že jsou to hodní páni,“ zachechtal se upřímně četník, ale Mílu ten smích mrazil. Seděl jako na jehlách a předstíral únavu, takže sám hostinský poslal oba zbloudilce spát. „Zato zejtra večer nám to musíte vynahradit,“ křičel za odcházejícími nejlepší kamarád tatíka Dolana.

Avšak ještě před svítáním se Míla s Vítkem vykradli z hospody a utíkali na kraj městečka k povozníkovi, aby poručil zapřáhnout. Už bylo po krmení a zakrátko se povoz vzdaloval s dobrodružnou dvojicí po silnici.

Na obzoru bledly hvězdy a Míla vztyčil paži k nebi a vzdychl melancholicky: „Kéž by mně má hvězda nikdy nevybledla! Jinak bych přestal věřit na všechny svatý, ani pánaboha nevyjímaje, a upsal bych se čertu s veškerým příslušenstvím.“

13

Téměř dva týdny žili přátelé v novém útulku skrytě jako dvě myši, na něž číhá kocour. Neodvážili se ani do hotelu, v němž dříve pořádali představení pro sedláky ve prospěch Červeného kříže, nýbrž nastěhovali se do zájezdního hostince u silnice za městem. Po celý den zdržovali se v pokoji a teprve za večera se opatrně vytratili na procházku. Do hospod nechodili, obávající se, že by někdy narazili na vojenskou hlídku.

Vítek si ten odpočinek pochvaloval, neboť pozbyl chrapotu a jeho hlas nabyl zase původní svěžesti, ale Míla prožíval nejnespokojenější chvíle svého života, proklínaje své zrození a původce války. Často chodíval rozmrzen po pokoji a zlobně vykřikoval:

„Žijeme jako v internačním táboře. V kriminále by se nám nedvedlo hůř!“

Konečně Míla usoudil: „Jsme zde v bezpečí, jinak by mne už byli vyzvedli a hnali šupem k regimentu. Ty sis správil chřtán, kamaráde, pustíme se zase do proudu.“

Kamarádi navštívili večer restauraci v hotelu, kde byli nadšeně přivítáni, a zakrátko uspořádali se zdarem zábavný večírek. Přepočítáváje vyzískané bankovky, Míla poznamenal: „Já asi vypad pro vždy z armádního seznamu a přečkám válku jako nabob.“

Později odeslal spolehlivého posla se zprávou a penězi domů, avšak dožil se ošklivého překvapení, když přečetl otcův dopis, který mu posel při návratu doručil:

„Drahý Milčo! Děkujeme Ti, že na nás nezapomínáš. Všichni jsme zdraví a Rudolfek už začíná žvatlat, jenže máme veliké starosti o Tebe a matka se ustavičně modlí, aby Tě nechytily a nezavřeli na pevnost. Musím Ti sdělit, aby ses měl na pozoru, protože Tě u nás hledali vojáci a taky v kabaretu Baroku. Nelekej se, stalo se tak asi pětkrát. Holt po Tobě pasou, ale já vím, že jim vytřeš zrak. Ta zatracená válka nemůže přece dlouho trvat,

vždyť už tady máme chleba z votrub a řezanky a dostáváme voves místo mouky, a tak tu mizeriji přečkáš někde v úkrytu. Jen se moc neukazuj a hled' se dostat z místa na místo. Buď hodně zdráv a ostražitej jako liška. Líbáme Tě a já Ti tisknu ruku.

Tvůj otec Rudolf Dolan“

„A sakra, to bych nebyl věřil, že budu taková hledaná osoba,“ pousmál se Míla, chtěje před Vítkem zakrýt tísnivý pocit strachu.

„Nežertuj s tím,“ radil Vítek. „Uděláme nejlíp, když si to pohasíme někam na opačnou stranu.“

„Tak dobrá, večer si sestavíme maršrutu a zítra ráno vytáhneme kotvy.“

Míla se probudil za časného jitra. Posadil se na posteli a vzbudil Vítku: „Kamaráde, měl jsem hroznej sen. Zdálo se mně, že jsem šel z hotelu po náměstí a každejch deset kroků jsem potkal četníka.

To mně bylo nepříjemný, a tak jsem pospíchal rychle domů. A v průjezdě stál zas četník a na schodech taky. Vběh jsem jako střela do pokoje a skládal o překot svý věci, že uteču. A najednou někdo zaklepe, a ve dveřích se objevili –“

Míla byl ve vypravování přerušen prudkými údery na dveře. Oba kamarádi leknutím ztuhli jako umrlci.

Tu se ozval za dveřmi drsný hlas: „Jménem zákona otevřte!“

Mílu přivedlo to úřední vyzvání k vědomí. Vyskočil a několika skoky dostihl okna, jež střelhbitě otevřel, ale v téže chvíli je přivřel s lehkým výkřikem: „Kruci, na dvoře číhá četník –“

Opět bylo zabušeno na dveře a jiný hlas zahlučel: „Jménem zákona otevřte, nebo vypáčíme dveře.“

Míla si povzdechl, spustil sklesle ruce a vykřikl vztekale jako člověk vyburcovaný z nejlepšího spánku: „Kerej pacholek nás to budí po ránu? Vítku, jářku, Vítku, vylez z postele a jdi se podívat na ten dobytek, vyvádí za dveřmi jako v chlívě.“

Vítek nemohl ani otočit klíčem v zámku, jak se mu úzkostí třáslly ruce.

Dva četníci vstoupili hřmotně do pokoje a starší se rozkřikl, zřejmě pohněván Mílovými slovy: „Kerej z vás je Míla Dolan?“

„A co mu chcete?“ opáčil Míla stejně hrubě a s nedbalým úklonem dodal: „Pan Míla Dolan je moje maličkost!“

„Okamžitě se oblečte a půjdete s námi,“ zabručel četnický strážmistr.

„A kam jsem pozván, smím-li se tázat?“

„Netvařte se tak hloupě a na nic se neptejte.“

„Každej se tváří, jak umí, to je přece na vás poznat, ale já jsem zvyklej vědět, kam se ubírám.“

„To uvidíte, až vás oblečou do mundúru a pošlou s marškou,“ řekl četník s důrazem. „Panáček si jezdí skoro tři čtvrtě roku po vejletech, jako by nevěděl, že má co dělat na vojně. To si prachset-sakramentsky odnesete.“

„Co se mně může přihodit?“ podivil se Míla s neskonale naivním výrazem slabomyslného dítěte. „Já jsem sirotek a stojím pod ochranou pánaboha. I stane se, jak si pánbůh zamane. A pánbůh nedopustí, abyste šidili ubohého sirotka.“

„Nekecejte, a hybaj z domu,“ zahartusil četník hněvivě a pohlédl rozpačitě na Vítka, jenž se rozkašlal, aby utajil smích. Vítek ukázal na Mílu a zaťukal si na čelo. Četníkům se rozšířily zraky a zachvělo se u úst. Strážmistr utřel si knír, sevřel pevněji pušku a pomyslně si: „Zatracená dřina. Ted' si musím sednout s bláznem na půl dne do vlaku.“

Míla musil kráčet na nádraží v průvodě četníků přes celé město. Svěsil cudně hlavu, neboť lidé vybíhali z domů a známí se zastavovali. Míla přemítal: „Vedou mne jako zločince. Co teprve bude dál? Ted' musím ukázat, je-li ve mně něco nebo ne.“

Ve vlaku nepromluvil ani slovo. Usmíval se jako šťastný idiot a neustále si mručel pro sebe nesrozumitelná slova, jako by se modlil. Na žádnou četnickovu otázku neodpověděl. Strážmistr brzy ustal s vyptáváním a rozvalil se pohodlně na lavici ve vagoně, pomysliv si se zadostiučiněním:

„Tichý blázen, neškodný blbec.“

Na nádraží hlavního města předal četník zajatce vojenské hlídce a podotkl se smíchem: „S tímhle chlapem se nebudete na vojně dlouho mořit. Ten je zralej pro blázinec.“

Vojáci přijali Mílovy doklady a desátník zavelel: „Odvedeme ho hned do kasáren, ať se ho zbavíme.“

Na ulici Míla okrál. Přetvařoval se sice, že se o nic nezajímá, zatím však pozoroval poočku bystře své okolí. Tu předjížděla Mílu s vojáky elektrika, jež právě opustila stanici.

Mocným skokem jako v brance po míči ocitl se Míla u vozu, zachytil se opěrné tyče u vstupu a vyhoupl se do jedoucího vozu. Vojáci zůstali překvapením stát a pohlíželi udiveně za rychle se vzdalující elektrikou. Desátník si odplivl a pravil klidně: „Nejsme žádný hlupáci, abychom se honili po ulicích za tramvají. Chlap je v luftě a nejspíš ho najdeme doma. Každý utíká z vojny pravidelně k mamince. Ale zatím vypijeme tuhle ve výčepu sklenici na posilněnou.“

Zkušený voják uhádl Mílův úmysl. Míla vyskočil na nejbližší zastávce z električky a utíkal k domovu jako štvané zvíře. Vrazil do domu a nemohl dechu popadnout. Pak kráčel pomalu vzhůru po schodech, aby si odpočinul, a hotov uprchnout, kdyby se někdo objevil. Matka vykřikla, když se Míla vynořil z tmavé chodby, bledý na smrt, a vtáhla syna dovnitř.

„Zavřete na klíč, maminko,“ vybuchl Míla. „Už mne čapli a přivezli, ale já jsem jim vzal žulíka. A prosím vás, honem něco k jídlu. Od rána jsem neměl v hubě. Dlouho se nezdržím, musím co nejrychlejc vypadnout z města. Příběh jsem jenom na skok, abyste neměli o mne zbytečný starosti. Já se ze všeho vytáhnou.“

Míla se najedl a chystal se k odchodu. Matka se rozplakala: „Kéž by se ti nepříhodilo nic zlého. A škoda že není tatík doma, aby tě zas jednou uviděl. Tolik se trápí, že bys ho snad ani nepoznal, jak zhubl.“

Míla sklonil smutně hlavu a chtěl odstrčit závoru u dveří, když tu kdosi zabušil na dveře a zvolal: „Otevřte, okamžitě otevřte.“

„Proboha, neprozradte mne, kdyby mne hledali. Já se ukryju, a řekněte, že jste mne už celý rok neviděli,“ zašeptal Míla matce a rychle vběhl z kuchyně do špižírny.

Matka zamkla za ním dveře. A zatímco se Míla šplhal ve tmě na úzké okénko, vedoucí do světlíku, rozmlouvala matka s vojáky, kteří netrpělivě bušili na dveře a žádali důtklivě o volný vstup.

„A co chcete?“

„Šak vy dobře víte. Váš syn nenarukoval a teď utek z transportu.“

„A kdo jste?“

„Vojenská hlídka!“

„Opravdu?“

„Krucí, nezdržujte a otevřte, nebo vyrazíme dveře.“

Matka odsunula zvolna závoru a vojáci vtrhli do kuchyně jako mstitelé uraženého zákona.

Míla otočil se v okénku a poklekl na okenní rám zády do světlíku, napjatě naslouchaje hlasům v kuchyni.

Paní Dolanová prohlásila, že už přišlo více vojenských návštěv, že je však všechno marno, protože syn před rokem zmizel a od té doby nedal o sobě ani vědět.

„Můžete se přesvědčit, vojáčkové,“ řekla s pláčem. „Prohledejte celý náš byt –“

„To musíme udělat.“

Vojáci se otočili v kuchyni a vstoupili do pokoje. Nahlédli do skříní a postelí a vrátili se s mrzutou tváří. Tu se postavila Stázi před dveře špižírny. Hned si byla vědoma své chyby, ale bylo již pozdě, neboť desátník jemně Stázi odstrčil a tázal se: „Kam vedou tyto dveře?“

Tu se Míla naráz spustil opatrně do světlíku, přidržuje se rukama vnitřního rámu okna a opíraje se nohama o štěrby mezi cihlami staré zdi. Visel tři patra nad zemí.

Stázi vykoktala: „Tam je jenom špižírna.“

Desátník otevřel a vstoupil do komůrky. Nezdržel se tam ani pět vteřin, ale Mílovi se to zdálo jako doba, kterou nelze přechkat. Jakmile dveře opět přibouchly, pokusil se Míla nadlehčit opřením o výstupek cihly ve zdi. Podařilo se mu to a Míla se hbitě vymrštil na pravý loket do okna. Tak setrval nehybně krátkou chvíli, odpočívaje si po odvážném výkonu. Hlavou mu bleskla myšlenka: „Ještě

chvíli, a buď jsem zešedivěl, nebo jsem se rozplác dole na dně tý smradlavý díry na caltu.“

Rychle se vyhoupl i na druhý loket do okna a soukal se úzkým otvorem do komůrky. Matka otevřela dveře s výkřikem, zhlédnuvši Mílu polovicí těla z okna do světlíku: „Proboha, hochu, myslely jsme se Stázou, že jsi skočil dolů, když ten kaprál vylez s dlouhým nosem ze špižírny. Vojáci byli zklamaní, že tě doma nenašli, ale prej některý z nich bude tak dlouho čekat v průjezdě, dokud nepřijdeš.“

„To se teda načeká, až obroste mechem,“ vyhekl Míla uspokojeně a zachytil se při seskoku z okna matky. Pak se krátce rozloučil a seběhl po schodech ke sklepu. Tam se prodral oknem na dvůr, přelezl zeď do zahrádky protějšního domu a za pár minut odjížděl již elektrickou do města. Stál na přední plošině u řidiče a radoval se, že po dlouhé době opět vidí známé ulice, v nichž prožil tolik nejrozumnějších změn. Nemyslel víc na nebezpečí, jako by vyvážnutím z rukou vojáků nabyt trvalé svobody, a pomýšlel na příští život s odvážným klidem:

„Eh co, zůstanu nějakou dobu tady. Jistě mne budou hledat četníci na venkově a zde se každý hlídce vyhnu.“

Opustiv elektriku, odebral se do kabaretu Barok. Radovi Rozhodovi vypadl doutník z úst, když Míla vešel důstojně do kanceláře.

„Člověče, vy ještě žijete?“ vypustil rada překvapeně otázku zároveň s kouřem.

„Přicházím z vojny. Byl jsem propuštěn při lékařské prohlídce.“

„A vždyť vás několikrát u nás hledala vojenská policie.“

„Vidíte, pane rado, takový nepořádek může se vyskytnout jenom ve válce. Na jedné straně se neví o tisících pohřešovaných a na druhé straně hledá tisíc lidí jednoho vojáka. Přicházím vám říct, že bych rád ještě dnes nastoupil v kabaretu.“

„Jste nám vítán, ale máte vojenské papíry v pořádku?“

Míla naladil uražený výraz v obličeji a vzdychl: „Přece bych se neodvážil na jeviště, kdybych to neměl s vojnou srovnaný. To uznáte. Jestli mně nevěříte, půjdu o dům dál.“

Rada zadržel Mílu a podal mu ruku na důkaz své důvěry.

Tu bylo zaklepáno na dveře a vstoupil Vítek, jenž při spatření Míly učinil obrat jako před zmrtvýchvstalým. Míla nepozbyl duchapřítomnosti a zvolal: „Nic se neboj, pan rada mne přijal, a to se rozumí, že máš taky vrata otevřený, zvláště když tě potřebuju k doprovodu.“

S Vítkem bylo těžší jednání, neboť Rozhuda dlouho nemohl pochopit, kam zpěvák zmizel. Míla přísahal, že Vítek z lítosti nad odchodem kamaráda na vojnu odejel k strýci na venkov. Rada se nechal obměkčit a odpustil Vítkovi jeho útěk: „Dobrá, budete vystupovat s panem Dolanem, ale podruhé nesmíte nás nechat bez nejmenší zprávy na holičkách.“

Venku o samotě uchopil Míla svého druha pevně za ruku, a vynutil si jeho přísahu, že neprozradí ani to nejmenší o minulém životě, pronesl výhrůžně:

„Vítku, já bych tě zastřelil, kdybys něco cek!“

Když večer během představení bylo Libovským ohlášeno, že neočekávaně vystoupí komik Míla Dolan, propuklo obecenstvo v dlouhotrvající potlesk a jásot. Mílovi vytryskly slzy a zašeptal Vítkovi: „Vidíš, přece na mne nezapomněli, mý zlatý lidi –“

Po představení šel Míla spát k Vítkovi. Uléhaje na pohovku, prohodil k svému nerozlučnému příteli: „Ani šibenice se víc nebojím a ode dneška budu drzej jako veš v kožiše.“

Za chvíli spal, jako by předtím probděl několik nocí.

Po několik měsíců vystupoval Míla v kabaretu, aniž by byl znepokojován vojenskými úřady. Bydlil stále u paní Pelikánové, jež měla radost, že Vítek chodí s Mílou po představení přímo domů. Přátelé si s sebou nosili víno a popíjeli v bezpečí, připravující si přitom nový repertoár. Vstávali až po poledni a odpoledne jim uběhlo při zpěvu a hře na klavír. Tato doba byla pro umělecký vývoj Mílův užitečná, neboť opakoval z dlouhé chvíle všechny svoje kousky a naučil se mnohému. Vítek se projevil jako neocenitelný kamarád, jenž Mílu neopustil, a cestou do kabaretu slídl na všechny strany, neblíží-li se vojenská hlídka. Tehdy procházely ulicemi a restauracemi vojenské stráže, jež zastavovaly vojáky i civilisty a prohlížely vojenské doklady, jsou-li v pořádku. A Míla nenosil s sebou ani domovský, ani křestní list a byl by býval nadobro ztracen, kdyby ho byla vojenská policie zastavila.

V kabaretu docíloval největších úspěchů a vynikal vysoko nad své okolí. Všude se hovořilo o Mílovi a jeho jméno poletovalo od úst k ústům: „Míla! Náš Míla! Jen Míla nám dá na chvíli zapomenout na válečné hrůzy –“

Právě toho večera, kdy se chtěl Míla vytasit s novým repertoárem, objevila se v kabaretu krátce po příchodu Míly vojenská policie. Rada Rozhoda běžel sám do šaten oznámit Mílovi strašlivou zprávu, že ho přišla zatknout vojenská stráž, a poděšeně sípal:

„Člověče, co jste to provedl? Vy jste vůbec nenarukoval a nám jste tvrdil, že jste zproštěn vojenské služby. A teď musíte jít – v době svého největšího rozmachu a slávy –“

Míla nevyčkal, až rada domluví. Vyběhl ze šatny na chodbu a po zadním schodišti utíkal vzhůru k půdě. Dobře věděl, že budou všechny východy z kabaretu obsazeny vojáky, i mohl uniknout pouze přes mansardy obývané číšníky a domácím personálem. Nechtěl se tam skrýt, obávaje se zrady. Přeběhl mansardní chodbu a dostal se k dřevěnému pažení oddělujícímu půdu od obytných místnos-

tí. Rychle se vyšplhal po pažení pod střechu do trámů a po něm běžel jako kočka, až zarazil pod polootevřeným oknem na střechu. Odpočinuv si několik okamžiků, vylezl otvorem na střechu, po níž rychle ubíhal, aby přešel na střechu sousedního domu, jehož fronta mířila do jiné ulice, než v které byl dům s kabaretem.

Na druhé straně objevil vikýř, kterým se protáhl dovnitř na cizí půdu a seskočil na hromadu šatstva a harampádí. Zůstal klidně ležet, neboť se mu zdálo, že se v dálce ozval nějaký hluk. Naslouchal, oddychuje prudce, ale ani sebou nepohnul. Ne, to byl rachotivý a dunivý ohlas pouličního života. Na půdě rozkládalo se mrtvé ticho, oživené chvílemi tichým zasténáním praskajícího suchého trámů. Míla protáhl své údy a jásavě vykřikl: „Zachráněn! Zase jsem vám ufrnk, pitomí žoldáci.“

Mílov výkřik rozlehl se chaotickou ozvěnou pod vysokou střechou rozsáhlé půdy. Míla se tak polekal, že vyskočil a hnal se vpřed, ale narazil ve tmě na prkennou přehradu a svalil si. Pochopil. Byl v jednom z ohrazených oddělení půdy. Rozškrtl sirku a shledal, že pažení není příliš vysoké, aby mu bylo nezdolnou překážkou v útěku. Po několika nezdařených pokusech vydrápal se přece na hlavní trám, spojující jednotlivá pažení, a šouraje se opatrně po trámu, dolezl až k hlavní chodbě půdy. Byla to zdoluhavá a namáhavá pouť ve výšce pod střechou, a občas si Míla musil odpočinout a rozsvěcovat sirky, aby našel správný směr, přesto mu však působil ten akrobatický výkon opravdovou rozkoš. Když se chvílemi na úzkém trámu zakymácel, takže mohl sletět po hlavě do černé hloubky, ihned se zasmál, jakmile získal opět rovnováhu.

„Pozor, vole! Neutíkáš před wojnou, aby ses dostal do nemocnice se zlamaným vazem. Stačí, že sis rozdříp kalhoty.“

Pak seskočil do chodby půdy, a šouraje se při pažení, hledal východ, avšak dlouhá chodba byla klikatá a měla své krátké odbočky jako slepé uličky. Dlouho bloudil potmě tím labyrintem, nechtěje plýtvati sirkami. Teprve po několikahodinové vysilující procházce sem a tam, ze strany na stranu, vzhůru a opět opačným směrem, narazil na dřevěné dveře, jimiž marně lomcoval.

„Zavřeno,“ zaúpěl žalostně. „Jsem v pasti. Jen špek mi chybí.“

Schouliv se nedaleko dveří na zem, snažil se usnout, aby přespal tu dobu, než někdo z domu otevře půdu, avšak přílišné rozrušení bránilo pokojnému spánku. Vzpomínky i nejrůznější obavy přeplňovaly Mílovu mysl a ten dotěrný nápor samovolného duševního dění nebyl k zapuzení.

Míla vzdychal a hledal ustavičně jinou polohu, příznivější pro pohodlí těla, avšak tím se ještě víc rozrušil, takže musil vstát a přecházet po chodbě. Záhy se unavil a ulehl naznak na tvrdou podlahu půdy, složiv si ruce pod hlavu.

„Musím usnout. Přece nebudu až do rána myslet na blbosti,“ poroučel si Míla. „Budu počítat do sta. Jeden, dva, tři –“

Počítal do sta a nemohl se dopočítat. Vždy se spletl, takže zapomněl předešlou cifru, anebo nová myšlenka přerušila mechanické počítání. Ke všemu začal na znavené tělo dorážet citelný chlad.

Nadešel již pozdní podzim a nad střechami svištěl telefonními a telegrafními dráty mrazivý severák.

Míla si vzpomněl, že asi uprostřed chodby ční hlavní komín, a odplíživ se tam, přitulil se k teplé zdi jako choré dítě k prsům matky. Ani tam však neusnul. Pak pocítil krutý hlad. Svíral své břicho, jež kručelo chtivou žádostí, a křičel vztekle:

„Ted' mám vojnu s veškerou úctou a slávou na půdě v zázemí a nemusím si jít pro takový nadělení ani do fronty.“

Rozbřeskl nový den a Míla se stále ještě chvěl beze spánku u komína zimou a chladem. S rostoucím světlem dne zaléhala pod střechou ozvěna zmáhajícího se života v ulicích. Míla se začal bavit: „Ted' jede elektrika. Jede nahoru ulicí? Ne, rachotí si to do příčné ulice. Nákladní auto! Ne, to bylo osobní. Auto, auto, auto! Kéž bych měl auto a jel do dalekého světa, kde by bylo teplo a něco k jídlu. Víc k životu nepotřebuju, ale auto jistě –“

Během toho rozjímání usnul, ale okamžitě se po několika hodinách vzbudil, když zaduněly chodbou kroky a zahlaholily ženské hlasy. Hbitě vyskočil, ale svalil se na zem jako podťatý strom, neboť nohy byly zesláblé a překřehlé.

Služky přiběhly, přivábeny temnou ranou a zařvaly, spatřivše neznámého člověka na zemi: „Zloděj! Lupič! Zloděj!“

A bleskurychle se obrátily na útěk k východu.

Míla těžce vstal a belhal se za nimi, volaje úpěnlivě: „Počkejte, to je omyl. Já jsem sem zabloudil –“ Vypotácel se otevřenými dveřmi na schody, po kterých upalovaly služby s ustrašeným křikem.

Někde v dolním poschodí se s hlukem otevřely dveře.

„Co teď?“ pomyslil si Míla. „Jen drzým štěstí přeje. Půjdu klidně dolů, jako bych šel z návštěvy.“ A pohvizduje si, krácel ze schodů, ale na chodbě v patře se zarazil před zrcadlem, ve kterém se mu zjevil příšerný zjev rozczuchance bez klobouku, černý od sazí jako kominík, ušpiněný a uválený, rozedraného šatstva i prádla. Míla vyhrkl polekaně:

„Takhle nemůžu ani do kanálu, neřkuli na ulici.“

I chtěl vyběhnout zpět na půdu, ale ze dveří bytu u schodiště vyrazil tlustý pán s holí a zastoupiv Mílovi cestu, začal do něho bušit holí jako do zaprášeného koberce, volaje zuřivě:

„Ha, máme tě, ptáčku. Ha, máme tě, zloději.“

Ve chvíli byl vzbouřen celý dům a obyvatelé obklopili Mílu a táhli po schodech s hurónským pokřikem:

„Policie! Patrol! Zavolejte na zloděje policii!“

V průjezdě zakusil Míla bezhlavou zuřivost davového pohybu. Do domovních vrat vtrhli dva přivolaní strážníci, i bylo vyloučeno, že by zajatec mohl uniknout, ale rozvášněný dav jal se Mílou smýkat, jako by ho chtěl před očima ochránců veřejného pořádku rozsápat, a jakýsi vytáhlý výrostek k Mílovi přiskočil a vlepil mu políček.

Tu se Míla rozzlobil a vzchopil k odporu. Odstrčiv prudce nejbližší, ustoupil k strážníkům, a pohlížeje davu tváří v tvář, zařval mocným hlasem:

„Zjistěte mně toho pána s holí a tohoto uličníka.“

Odvážné vystoupení Mílovo účinkovalo na poplašené lidičky z domu, takže ztichli. Pouze služby z půdy křičely: „Je to zloděj! Dopadli jsme ho u komína. Zatkněte ho.“

„Ano, nechám se zatknout, ale nejsem žádnéj zloděj. Jsem dezertér a utek jsem včera večer před vojenskou hlídkou z kabaretu přes střechy sem na půdu,“ řval Míla umíněně, jako by chtěl své přiznání zveřejnit, a prohlásil nahlas své jméno.

Pronásledovatelé Míly couvli zbaběle a mnozí se zastyděli, že pomohli zadržet smělého mladíka, jenž prchal před vojnou. Tlustý pán s holí znal Mílu z jeviště a chtěl ho prosit za odpuštění, ale strážníci se Míly neurvale chopili, jakmile se doznal k dezertérství, a odváděli ho rychle na strážnici, odkud telefonovali vojenské policii a radovi Rozhudovi. Míla se tomu smál:

„Vida, z dezertéra máte přece jen strach, kdežto zloděje byste hned zavřeli.“

Rada Rozhuda se přihnál na policejní komisařství se sepjatýma rukama a prosil přerývaným hlasem:

„Proboha, pane vrchní komisaři, já jsem ani ve snu netušil, že je pan Dolan dezertér. Pan Dolan mne obelhal, on mně přísahal, že byl nadobro propuštěn z vojny, a já za nic nemůžu.“ A k smrti vyděšený rada se rozplakal.

„Já nevěděl, že poskytuji obživu dezertérovi, já nic nevěděl, pochopte, pane vrchní komisaři, vždyť jsem císařským radou a byl jsem jmenován Jeho Veličenstvem císařem a králem Františkem Josefem Prvním –“

„Běží pouze o zjištění přítomného,“ zarazil úředník suše náрек císařského rady.

Míla se hlučně zasmál uplakanému Rozhudovi, jenž vyhlížel jako uvařený zoufalec, polapený v objemném vaku sádla a masa.

Strážník smýkl Mílou: „Chovejte se slušně!“

„Nechte si to! Podléhám jenom vojenskému zákonu,“ ohradil se Míla a odstoupil stranou.

V několika minutách byl o celé záležitosti sepsán protokol, který rada Rozhuda podepsal třesoucí se rukou a bleskurychle vyrazil z úřadovny jako divoký andaluský býk ze stáje, ani se neohlédnuv na slavného komika, za nímž přicházely do kabaretu denně davy obecnstva.

Míla pochopil, že je celý jeho dosavadní život tentam, že překročil práh ze svobodné dráhy do temných katakomb libovůle nejasné moci, i připravil se na příští události s poklidnou myšlenkou:

„Mně je už všechno fuk, i kulka do hlavy.“

A Míla okřál pocitem nezvyklého klidu a rovnováhy, jaký získávají muži, kteří neodvratně musili čelit smrti, nenacházejíce vysvobození z dalšího nebezpečí.

S úsměvem v učerněné tváři dal si od vojáků spoutat ruce a odvést na nádraží, kde byl zavřen do smrduté místnosti naplněné vojáky, kteří byli pro různé přečiny zařazeni do trestného oddílu.

„A koukej, civilista,“ ukázal jeden voják na Mílu a jízlivě se rozzubil: „Kdepak ses ulejšval, že tě sem všoupli v náramkách?“

„Já patřím k nezvěstnému regimentu, já jsem nezvěstnej voják,“ řekl Míla s prakomickým výrazem, i rozesmál všechny vojáky v nejbližším okolí.

„Dezertér?“ vykřikli někteří, a Míla přesmutně přitakal:

„Ano, císařsko-královskéj dezertér.“

„Tě bůh, kolego, my sme taky vod zelenýho kádru,“ ozvalo se několik hlasů. „Kecni na zem a kápni božskou, jak jsi dezertenčil.“

„Dva roky neví císařpán, že se ulejšvám,“ spustil Míla zvesela a opřel se o dveře vchodu. „Přitočil jsem se k rekviziční komisi a jez-dil jsem s ní z místa na místo.“

„Jo, ty si rekvíroval pro sebe,“ posmíval se voják s velkou hlavou. „To nic není, to by dokázal každej, ale vlez si na půl roku do stodoly! Nu, zkus to! Byl jsem zalezlej ve slámě jako krtek v zemi a žena mně tam nosila v půlnoci jídlo a džbán slazenýho kafe. A nesměl jsem ani promluvit se starou. Jak to přinesla, tak se hned vytratila.“

„A jak tě chytily?“

„Snadno. Soused vypožoroval, že moje žena nosí každou noc pod zástěrou něco do stodoly, tak si jednou počkal, a když stará odešla, vlez jako zloděj na mlat a zrovna mne chytil při žrádle. To se ví, že jsme si vjeli pořádně do vlasů, a já mu slíbil vypálit stavení, jestli něco cekne, ale toho lotra mrzelo, že dřepí klidně doma a já že nejsem na vojně – tak mně poslal ještě tý noci na krk četníky –“

„Já si našel lepší kousek. Vzpomněl jsem si, že mně všude říkali, že jsem hoch jako panna. Tak jsem se voblík za ženskou a uprosil jsem strejce, aby mne nechal u sebe na statku jako svou neteř. Rok jsem to vydržel, ale líbila se mi tam jedna děvečka. Hoši, to vám byla holka jako dvouletý hříbě. Jednou jsme spolu vážili sami ve stodole seno, mne to popadlo, ztratil jsem hlavu, objal jsem Andulu – a bylo to. Jo, kdyby bejvala mlčela, ale holce se to rozleželo v makovici a utíkala rovnou pro četníky, že prej jí náká falešná ženská udělala ve stodole moc zle –“

Všichni vojáci se rozesmáli a jeden po druhém líčil své příhody z války.

„Já na to vyzrál hned po vypuknutí války. Přijel jsem s regimentem k Zemuni, ale Srbové hnali naše přes Dunaj zpátky. To byl takovej brajgl, že se všechny regimenty popletly, a já se pustil nazdařbůh s transportem raněných. Odpočinul jsem si v Budapešti a pak jsem žádal o maršrutu k regimentu. Poslali mne do Polska, kde jsem se potloukal v etapě od bataliónu k bataliónu. Vždycky jsem utek, jak mne chtěli poslat na frontu. V tom zmatku se mně to pokaždý podařilo a dostal jsem se až dolů do Istrie, odkud jsem přešel do Bosny, kde jsem v jedný vesnici dělal starostu, protože tam žádnéj jinej mužskej nebyl. Vedlo se mně tam moc dobře a ženský mne před četníky hlídaly a ukrejšovaly. I v hnoji jsem jednou ležel dva dni, protože se četníci vožrali se ženskejma a zůstali tak dlouho ve vesnici. Všechno bych byl vydržel, moc jsem si to liboval, ale najednou přišli dva Bosňáci domů na dovolenou a ten jeden z nich, chlap mizerná, našel mne ve svý kuči zrovna v posteli se ženou. Jen taktak, že jsem utek, a chlapi v patách za mnou. Radši jsem doběh na četnickou stanici, než bych se byl bejval dal vykuchat vod těch Bosňáků –“

„Ted' máme po zlatý svobodě. Ještě dnes v noci nás prej naložej do vlaku a vodvezou direktně na frontu k pracovním trupám.“

„To raděj vyskáčeme z vlaku, než bysme rejпали zákopy a nechali do sebe střílet jako vo jarmarku na střelnici.“ Zábavu vojáků ukončilo prudké otevření dveří, až se Míla zvrátil nazpátek do chodby.

„Zatracenej chlap,“ křičel felák, který měl velení, „on si lehne na vrata jako na postel. Vstávej, ničemo, povídám, vstávej.“ A kopl ležícího Mílu, jenž vyjekl:

„Jak mám vstát, když mám ruce v želízkách, že sebou ani hnout nemůžu?“

„Sundej mu to,“ poručil felák vojákovi. „Ted’ už nám neuteče. Vodvezeme tu dezertérskou pakáž do vlaku a hned se vodjede.“

Míla si oddychl, jakmile měl uvolněny ruce, jež však v zápěstí zabořely tupým tlakem. Na nástupišti podotkl k němu voják s velkou hlavou: „Seš narozenej na šťastný planetě. Já čekal zavřenej v tý díře na nádraží tři dni na vodjezd, a někery kamarádi taky dýlejc.“

Trestná tlupa byla naložena do dobytčích vozů, do nichž nastoupily stráže po dvou vojácích s nasazenými bodáky, a pak byly vozy uzavřeny. Krátce nato se celý vlak hnul z nádraží.

V uzavřeném voze bylo k zalknutí a o Mílu se pokoušely mdloby z hladu. Přišoural se s napětím posledních sil ke stráži, a nakloniv se k vojákovi, prosil úpěnlivě o kousek chleba, že nejedl celý den.

„To je krámů,“ zavrčel voják mrzutě. „Na frontě jsem nežral taky celej tejden a pak jsem musil ještě dva dni běžet na hilfspac s kulhou v rameni.“

„Slitujte se, vojáčku,“ nedal se Míla odbýt a podstrkoval stráži bankovku. „Nechci to zadarmo.“

Voják zastrčil peníz, vytáhl oschlý kus chleba, rozlomil jej a mlčky podal Mílovi jeho díl. Míla zhltnul nechutný chléb z podivné směsi jako nejlepší lahůdku. Voják mu přistrčil polní láhev a pobídl ho: „Lokni si rumu, to tě vzkřísí.“

Míla se napil, až se zajíkl. Pak se opřel o stěnu vozu, a poddávaje se pohybu vagonu jako šťastnému kolébání, usnul horečnatým spánkem, ve kterém prožíval všechno, co se cestou odehrávalo, avšak jako cizí člověk, jenž své dojmy spáči tlumočil.

„Spi,“ hovořil druhý, „pojedeme ještě strašně dlouho. Neznáme konce. Vedle vypravují, že nás zavezou před kanóny. Musíš si lehnout na zem, aby tě neodstřelili. Dej pozor! Co jsem ti radil? Ted’ tě praštil voják, na kerýho sis položil hlavu. Na zemi je bezpečno.

Taky mám hlad a je mně špatně. Vezou nás v chlívku na kolečkách. Slyšíš úderý kol o kolejnice? Jak to mlátí a rachotí! A už jsme zase ve stanici. Kéž bychom tady zůstali. Lépe čekat než pospíchat před bodáky a koulemi. Nemysli na útěk! Slyšíš, jak ostatní chrápou? Pozbyli naděje a odvahy, staly se z nich živoucí mrtvoly. Za nějakou dobu naházejí je do společné šachty na hromadu a snad některý z nich nebude ještě zcela mrtev. Co na tom? Spi, spi! Jednou usneš, a nikdo tě už nevzbudí. Nevstávej, to se mění stráž na stanici. Už svítá. Budeme snídat, hola hop, budeme bdít, hola hop, budeme – budeme – budeme –“

Míla vystoupil z vozu poslední. Nemohl nabýt čistého vědomí, a hučení v uších přehlušovalo povyk nádražního života. Těžce vnímal všední skutečnost a zdálo se mu, že se kolébá na neviditelném vozu a pohybuje se pekelnou výhní. Zakopl o koleje, upadl a více nevstal –

Probral se z mrákot v polotemné místnosti na kavalci a jako z dálky, odkudsi z výšky, slyšel hlasy: „Opláchni ho ještě. Chlap je jako mouřenín.“

Studená voda přivodila třesavku. Míla sebou zmítal a jekal zuby. Ještě zaslechl podivný šepot: „Chlap má prudkou horečku.“

„Nakažlivá nemoc?“

„Kdoví? Raděj ho necháme tady a pošlem do špitálu. Nakazil by celý transport –“

Pak se rozezvučel vysoký táhlý tón –

Míla se houpal – až hlavou nad střechami podivného města – a na prsou mu ulehla koule z lepkavé a chlupaté hmoty –

Koule se po něm chvíli převalovala a potom odletěla daleko, až se změnila v mušku, jež bzučela, a čím rychleji se blížila, tím hlozmozněji hučela, až se snesla na Mílová prsa jako tíživá koule. A to se jednotvárně opakovalo –

Otevřel oči. Ležel ve velikém sále a u stropu blikala matná světla lustrů. Slyšel lidské oddychování i sténání. Chtěl se zeptat, kam jede, ale nemohl odlepit jazyk od patra, jak měl ústa spařena horkostí.

Strach jím zalomcoval, že se udusí, i zvedl obě paže do výše jako signálové tyče. Kdosi se nad ním nachýlil a Míla uslyšel ženský hlas, jenž cosi zakňučel, čemuž neporozuměl. Nadzvedl se trochu, a vytřeštiv oči, vypísl suchým a ostrým zvukem, jako když uchází pára z ventilu: „Pít! Kruci, pít –“

A přísál se rozkošnický ke sklenici s citronovou limonádou. Vypil celý obsah, zamlaskal jazykem a ozval se nezvykle cizím hláskem:

„Už jsme přijeli na frontu?“

Ošetřovatelka pohladila Mílu po čele a odpověděla cosi v nesrozumitelné řeči. Míla se šťastně usmál. Dávno nebyl již pohlazen teplou a měkkou ženskou rukou. I vzpomněl si, že podobně hovořili fotbalisté z Maďarska. Zašeptal: „Budapešť?“

Žena se tiše zasmála a přikývla.

Míla zavřel oči a počal nový sen, uklidňující a uzdravující.

15

Za týden omrzelo Mílu ležet nečinně na posteli. Jak byla lékařská návštěva odbyta, vklouzl do bačkor a vyběhl na chodbu, kde se procházeli lehčí nemocní. Byl již úplně zdrav a nechápal, proč má setrvávat na lůžku. S lékaři se nemohl dorozumět, ani s ošetřovateli, aby jim vysvětlil, že chce domů. Doufal, že v zástupu vojnů na prostranné chodbě nalezne někoho, kdo bude tlumočit jeho přání z mateřštiny do maďarštiny.

Několik dnů se marně seznamoval s krajany za tím účelem. Každý jeho prosbu odmítl. Onen neovládal cizí řeč, jiný zase nechtěl míchat se lékařům do jejich záležitostí. Vojenští lékaři byli ve válce umínění a zatvrzelí jako pokazené automaty.

Míla vystál celé hodiny na chodbě u okna a pozoroval ruch na dvoře té rozsáhlé nemocnice. Viděl volně se pohybující vojáky a toužil po svobodě. Pojala ho myšlenka na útěk a začal přemítat, kterak by uskutečnil svůj úmysl. Jiný by se byl v nemocnici držel postele jako klíště kůže, ale Míla překypoval nezkrotnou bujností, jež musila být ukojena podle vlastní chuti. Pozorování z okna končovalo nepřekonatelným odporem, kterým se Míla okolí netajil. Procházel se pak po chodbě a stíhal nenávisnými pohledy každého, kdo se mohl v nemocnici volně pohybovat a přispívat k udržení železného řádu.

Znenadání byl osloven menším mužem s prořídlymi nazrzlými vlasy, jenž chopil Mílu za ruce a poulil naň své krátkozraké oči:

„Dolane, jste to vy? Ale, na mou duši, nemýlím se. Náš komik Dolan! Viděl jsem vás naposledy asi před měsícem v kabaretu Barok, když jsem byl doma na dovolené. Skoro každý večer jsem u vás promarnil, abych se vám dosyta nasmál.“

„A teď jsem k pláči,“ vzdychl Míla a zamrkal očima.

„Rozhodně ne,“ zasmál se Mílův obdivovatel a pokračoval: „Jsem zde v kanceláři. Pardon, nepředstavil jsem se vám: Arno Klement³⁴, civilním povoláním žurnalista.“

---

34 Arno Klement = Arne Laurin.

„Proboha vás prosím, pomozte mně odsud, když jste v kanceláři – nebo jednou skočím z tohoto okna na dvůr,“ vyhrkl Míla v jednom dechu. „Měl jsem silnou chřipku, nastyd jsem se totiž v noci na půdě od komína, a teď mne tady nechávají ležet zdravýho.“

Klement přislíbil, že zařídí ihned vše, co bude v jeho moci, a odkvapil do kanceláře. Míla ho po obědě nedočkavě očekával, doufaje, že obratný žurnalista mu pomůže z vojny domů.

Klement se smál již z dálky a pak vyrážel ze sebe, zajíkaje se smíchy: „Vy jste to proved znamenitě, pane Dolane. Vždyť už byste měl být půldruhého roku na vojně?!“

„Proboha, nemluvte o ničem a napište mně propouštěcí lístek, ať táhnu ke všem čertům, nebo aspoň do civilu.“

„Z vojny nebudete propuštěn, kdybyste byl beznohý, protože jste přidělen k trestnému oddílu, ale napadlo mne, že bychom vás z nemocnice mohli vrazit někam k lehčí službě. Hrajete nějaký na hudební nástroj?“

„Na všechny, ale pouze hubou.“

„Výborně, hahaha, je vidět, že jste muzikální, a to úplně postačí. Dnes přišel od plukovní kapely dotaz, nemáme-li v nemocnici lehčí marody, kteří jsou hudebníky. Já vás tam tedy pošlu, hahaha –“

„Honem, pane redaktore, ať už jsem venku. Jen nějaký mundúr potřebuju.“

„Počkejte, řeknu ošetřovatelce na vašem oddělení, aby smazala vaše jméno z tabule nad postelí, že vrchní štábní lékař vás škrtl v kanceláři ze seznamu marodů, abyste udělal místo těžce nemocnému, kterého tam za vás ještě dnes pošleme – a pak jdeme. Jen vás prosím, pane Dolane, jazyk za zuby!“

Klement odešel do sálu a Míla přešlapoval netrpělivě u schodiště. Žurnalista dlouho nepřicházel. Mílovi napadlo, že byl obelhán, i chtěl sejít dolů do kanceláře, aby se sám přihlásil k plukovní kapele. Na schodech ho dohonil Klement s jedním vojákem, který nesl vojenský oděv.

„Kde běháte? Musil jsem shánět pro vás mundúr,“ vysvětloval Klement. „A nemyslete si, že to byla maličkost poučit ošetřovatelku,

aby zítra zbytečně před lékařskou vizitou nemluvila. Ale zdá se, že máte štěstí u žen. Líbil jste se té Maďarce a přála by si se s vámi sejít.“

Míla se převlékl za plentou v kanceláři do vojenských šatů, a nasadiv si čepici, zabručel spokojeně, že opouští nemocnici:

„Ted’ budu sloužit do roztrhání těla. Už mně od tý všivý vojny ani pánbůh nepomůže.“

Zatím vyhledal Klement všechny Mílovy doklady, vystavil příslušné listy, aby mohl Míla odejít a přihlásit se v kasárnách u kapelníka, a pak zavolal příštího hudebníka, jemuž vše odevzdal s důtklivým připomenutím:

„Pamatujte si, pane Dolane, že bych se ani pro svého bratra neodvážil toho, co činím pro vás. Je to pro mne velmi riskantní, neboť dělám vše bez vědomí obrštábsarzta, jehož podpis jsem padělal na propouštěcím listě. To na ulici roztrhejte a zahod’te do kanálu. Zde je můj dopis pro kapelníka, s kterým se stýkám v kavárně, a tady máte vaše peníze –“

Míla objal Klementa, vyškubl mu z rukou své věci a již byl za dveřmi kanceláře. Ve vratech ukázal veliteli stráže propustku a vykročil pravou nohou přes práh nemocnice do neznámého života ve vojenském prostředí. Odešel rovnou do kasáren.

Druhého dne ráno se Míla hlásil u kapelníka, který si přečetl Klementův dopis, a pohlédnuv zkoumavě na Mílu, usmál se vlídně, avšak promluvil s vojenskou přísností:

„Mluvte, které hudební instrumenty ovládáte.“

Míla se polekal a vykoktal: „Prosím poslušně, například flétnu. Já zahraju.“ A imitoval bez ostychu různé hudební nástroje.

Kapelník se výborně pobavil a po skončení produkce stiskl Mílovi ruku se slovy: „Vím, kdo jste, milý příteli. Jste hudební fenomén, a proto vás nechám ve své kapele tlouct činely.“

Příští neděli kráčel již Míla za plukovní kapelou vojenským krokem po boku bubeníka, buše mosaznými poklicemi o sebe, až jemu samému v uších zaléhalo.

Kapelník si oblíbil Mílu od prvního setkání a zval ho do společnosti důstojníků, aby je pobavil. Tak se stal Míla po několika týdnech plukovním komikem. Život mu ubíhal vesele jako na úplné svobodě, ale přece se necítil zcela klidný, obával se, aby nebyl od kapely najednou vyzvednut jako naprosto zdravý a zařazen do maršky. Často vyčítal v kavárně Klementovi, že ho mohl poslat domů, až se jednou se žurnalistou zle pohádal.

Klement zakončil hádku:

„Jsi jeden z těch, kteří nikdy neuznají, co pro ně učinili druzí, a neocení tu dobrou snahu. Tobě bude vždy všechno málo, i toho nejvzácnějšího – nezištné přátelské lásky.“

Míla se zastyděl, ale to zahanbení Klementovi neodpustil. Později žurnalistu přímo obviňoval, že mu znemožnil odchod do civilu, aby mohl v Mílově společnosti vytloukat noční lokály v Budapešti.

Kasárenský život protivil se Mílovi z duše a toužil po domově. V každém dopise stěžoval si rodičům, že zakouší očistec na zemi, a rozzlobil se na otce, když mu odpověděl:

„Jen sed' pěkně na zadnici tam, kde seš. Vojně bys nebyl ušel, to máš jistý, a buď rád, že tlučeš činely, bavíš za peníze oficíry, a hlavně

že nemusíš na frontu. U nás je to čím dál horší. Minulej tejden jsme zůstali tři dni bez vomastku a teď nám chybí zasejc mouka. Každý už má u nás války po krk a může bejt, že to najednou všechno vzplane a pak bude taková revoluce, že to svět neviděl. Přeju si, aby vše dopadlo šťastně, a prosím tě, drž se u tý muziky, aby tě neposlali na frontu. Zase bylo zabito několik našich známejch. Tonda Hůlů je v nemocnici s rozbitejma zádama od šrapnelu, Lojza Rovný má prostřelený obě ruce, hodinář Fajt leží bradou vzhůru někde v Itáliji, náš domovník je v zajetí v Rusku, zkrátka je to všechno podělaným navrch. Tak se krot' a poslouvej pana kapelníka, kerej to s tebou asi myslí dobře –“

Otcovy domluvy způsobily opak. Míla začal vyvádět, jako by nebyl na vojně. Přicházel pozdě do kasáren v podnapilém stavu. Kapelník několikrát Mílovi prominul trest, ale nakonec musil Mílu poslat k raportu, když se udání stále množila.

Míla byl zavřen na pět dnů. Ve vězení se nudil tak strašlivě, že pobíhal celé hodiny dokola a vyhrožoval sám sobě, že se zblázní. Po propuštění ho kapelník zavolał k sobě a promluvil s ním přátelsky:

„Mějte rozum, Dolane. Chápu, že pro komika je vojna peklem, ale vydržel jste to s námi už přes půl roku, tak hleďte, abyste to nějak dodělal. Nebudete-li sekat dobrotu, může vás postihnout horší neštěstí, než je kriminál.“

„Já takhle žít neumím,“ odpověděl zarputile Míla. „A uvidíte, že se něco stane.“

Večer byl večírek v důstojnickém kasině. Míla účinkoval a počínal si tak nevázaně, že se kapelník domníval, že jeho slova tala do živého. Během zábavy vyhledal kapelník Mílu, aby ho pozval do kavárny. Míla přislíbil se strojenou radostí a poté se produkoval s dvojnásobnou chutí. Ukončiv své poslední číslo, vyrazil na chodbu a ven –

Byla to divoká noc, jako by Míla chtěl v sobě ubít všechny ošklivé duševní stavy, jimiž trpěl. Hýření vzalo zasně až druhého dne dopoledne. Unavený Míla zatoužil po odpočinku. Odplivl si a ušklíbl se: „Nikdy. V kasárnách mne víckrát neuvidíte!“

A doploužil se na nádraží, kde se procházel, přemýšleje, kterak by se dostal k vlakům na nástupiště, aniž by padl do rukou vojenské policie, jež střežila přísně nádražní vchody a východy. Brzy byl rozhodnut. Vběhl do oddělení, ve kterém se přijímala zavazadla, prodíral se mezi nosiči a železničními zřízenci a vstoupil do osobního vlaku. Neujížděl daleko. Na nádraží si koupil lístek do páté stanice, kde vystoupil. V hostinci proti nádraží si najal pokoj, a zalézaje do postele, vykřikl blaženě:

„A zase jsem svým pánem!“

Prospal zbytek dne a celou noc. Osvěžen spánkem pocítil vzrůstající odvahu. Sám sebe nabádal: „Pryč z toho pekla. Jen dál, třebaš na kraj světa.“

A pobíhal nervózně po nástupišti, vyhlížeje, přijíždí-li již vlak, který jej měl odvézt do bezpečí. Již nemyslel na minulost, a když se usadil ve vlaku, ukázal se pro obveselení spolucestujících jako zábavný společník. V desáté stanici opustil vlak, přislíbujíc si, že příště projede dvacet zastávek. Obával se urazit celou jízdu najednou až do města, kam poprvé ujel s Vítkem. Nádraží bylo dost veliké a mělo i restauraci, kterou Míla prošel, aby se dostal nepozorovaně na ulici. Odchod se mu podařil, ale před nádražím byl zadržen vojenskou patrolou.

„Jsem v rejži,“ pomyslel si s největším zklamáním.

A nemýlil se. Byl zatčen a odveden zpět na nádraží. V noci byl poslán s eskortou do nedalekého města, kde bylo vojenské velitelství. Tam ho přivedli do kasáren a bez otálení zavřeli do žaláře. Míla se položil na pryčnu a uvažoval, co by podnikl pro svou záchranu. Rozluštění nalezl v přesvědčivé myšlence, prosycené zatvrzelostí proti vojenské moci:

„Máte to marný. Ze mne rakouského vojáka neuděláte, i kdybych měl pojít.“

V žaláři se povaloval na pryčně několik dní. Přestal věřit, že ze všeho šťastně vyvázne a že mu nastane opět nový život na svobodě. Smířil se s nejhorším a přestal uvažovat a myslet. Celou dobu v žaláři ponejvíce prospal.

Pak byl vyveden. Vtáhnuv do sebe čerstvý vzduch, zasmušil se: „Co nejdřív přestanu dejchat. Cítím to v kříži.“

Dva vojáci s nasazenými bodáky posadili se ve vlaku po jeho boku. Míla se odvážil zeptat, jaký mají rozkaz. Vojáci se upřímně rozesmáli:

„Máš to vyhraný. Vezeme tě na nádražní křižovatku a tam tě předáme maršbatáku, kerej jede přímo do fronty. Tam to budeš mít lepší než v kriminálu. Trhneš nějakou ránu a pojedesh domů.“

Míla vybuchl v nepřirozený smích a volal, tleskaje rukama jako rozradostněné dítě:

„Ano, pojedu domů. Domů na hřbitov pojedu, protože mne tam volá maminka.“

A hned se rozplakal.

Vojáci pohlédli na sebe významně. Mladší chtěl Mílu konejšit, ale Míla vykřikl:

„Nechte mne. Chcete mne zavřít do majáku na moře, abych nemohl k mamince, kerý se na hřbitově po mně stejská. Jste hovada – a nemluvím s vámi.“

Schoulil se v koutku a hryzal si prsty. Vojákům vylézaly oči a cesta jim pomalu ubíhala. Konečně dojeli na určenou stanici a vystoupili. Očekávaný vojenský vlak měl značné zpoždění a vojáci zašli s Mílou do místnosti vyhrazené pro vojsko. Nebyl tam nikdo. Míla si položil hlavu na stůl a předstíral, že spí.

Vojáci chvíli seděli a pozorovali svého svěřence, ale pak vyšli na nástupiště, aby se pozeptali, kdy dorazí marška. Byli si jisti, že Míla z místnosti nemůže prchnout, a pro jistotu mladší zůstal stát před vchodem.

Míla ihned vyskočil a rozhlédl se. Na lavici ležel batoh, omotaný silným provazem. Míla se hbitě zmocnil provazu, upevnil na silnou skobu ve zdi, udělal smyčku, navlékl na krk a napjatě čekal. Nikdo nepřicházel. Míla zaklel a zamumlal:

„Krucí, tak sem už ksakru někdo vlezte, ať skočím z lavice a pověším se.“

Míla nenapočítal ani do pěti a do polotemné místnosti vstoupil cizí voják. Míla se odrazil od lavice a zůstal viset, šhubaje křečovitě celým tělem.

Voják se zděsil a vytřeštil oči na oběšence, ale vzápětí vyrazil ze dveří jako splašený kůň. Mílovi šlehla hlavou poslední myšlenka:

„Ten blbec mne neuříz a musím –“

I pozbyl vědomí.

Probudil se na zemi. Nad ním kupil se hlouček vojáků. Mílu nesnesitelně pátil krk, jako by byl stažen rozžhaveným kruhem, a rozplakal se usedavě, skřípaje zuby a sípaje:

„Maminko – hrobeček – maminko – hřbitov –“

„Magor,“ řekl znalecky staniční lékař. „Expedovat do blázince!“

Mnoho vojáků simulovalo duševní choroby a značnému množství chytrých mužů se podařilo obelstít lékaře, kteří nebyli ani dostatečně vyzbrojeni vědomostmi, aby mohli čelit nejpodivnějším bizarním výmyslům simulantů, jimiž byly nemocnice přeplněny. Vždyť byli z nedostatku odborných sil komandováni na psychiatrická oddělení zubní lékaři, porodníci, venerologové i chirurgové.

Stačilo upozornit na sebe své okolí nějakým nepřičetným činem a již byl voják expedován na „magorku“ jako balík s nebezpečným obsahem, který by mohl přivodit nákazu.

S oblibou se vysvlékali vojáci veřejně u pomníků donaha nebo řečnili v kostele u oltáře.

Míla byl přijat ve svém domovském městě na „magorku“ jako velmi těžký případ. Zpočátku se obával svých společníků, domnívaje se, že jsou opravdu šílení, a hrál stále úlohu blázna. Brzy však prohlédl mazaný podvod vojáků a nepřetvařoval se před nimi na „magora“. To ponechávali všichni pro lékařskou návštěvu.

Jakmile však zapadly za vizitujícím lékařem dveře, ihned se blázni uzdravili a hovořili rozumněji než jejich ošetřovatelé a představení. Nejvíce se mluvilo o blížkém konci války a zkáze Rakouska a byly o tom pronášeny řeči, jež by byl vojenský soud pokutoval smrtí na šibenici. Všichni duševně nemocní tvořili jednu rodinu a nikdo by nebyl za nic na světě prozradil svého druhu, že simuluje chorobu, a zatím oplývá duševní svěžestí a činností.

Míla se záhy přizpůsobil svému okolí. Nezvyklé prostředí se mu zamlouvalo a bavil se groteskními kousky svých kamarádů na oddělení jako při nejbujnější frašce. A bylo třeba velikého přemáhání, aby někteří smíškové nevypukli při lékařském vyšetřování v upřímný smích, vidouce své druhy, počínající si za nepřítomnosti strážců na-prosto rozvázně a snad i důstojně, kterak před lékaři tropí dětinské pošetilosti a směšné kousky.

Vedle Míly ležel na lůžku obrovský atlet Číla, jenž byl znamenitým řeckořímským zápasníkem. Ten silný obr si stěžoval lékařům, že byl okraden o svou sílu. Na otázku, jak se to událo, vysvětloval:

„Já jsem byl vyloupen, člověče. Bojoval jsem na frontě jako hrdina, a když jsem přišel domů na dovolenou, tak jsem našel svůj byt vybilenej. Ani zouvák mně tam ten zloděj nenechal a ukrad mně taky mou sílu. Ted' jsem slabej jako moucha a porazilo by mne každý dítě. Proboha vás prosím, dobrej člověče, řekněte na policii, aby toho zloděje našli a vzali mu mou sílu. Co si počnu? Já už nezvednu ani ruku do vejšky.“

Jednou měl inspekci doktor Spiegl, maličký človíček, jenž se svých pacientů bál a choval se k nim jako k dětem. Pohladil Čílu po rameni a zapředel s ním rozhovor, který považoval ze svého hlediska za vědecký:

„Nu, Čílo, jak je s vámi?“

„Zle, dobrej človíčku, zle. Kdybych náhodou potkal toho zloděje, co mne sprostě okrad, tak mu nebudu moct ani vzít svou sílu, jak jsem slabej.“

„Ale, ale, to si jen tak myslíte. Podívejte se, jaké máte obrovské svaly jako ze železa.“

„Co je to platno, když v nich není žádná síla.“

„Jen zkuste něco zvednout a uvidíte, že se vám to podaří.“

„Kdepak, já bych se polámal.“

„Vsad'te se, že mne vyzvednete do výše.“

„Nemůžu, človíčku, nemůžu.“

„Dostanete pět cigaret, když to zkusíte.“

„Dobrá, já to zkusím, ale uvidíte, jak to špatně dopadne.“

Číla popadl doktůrka jako papírovou hračku, a vyzvednuv ho za boky jedním tahem vysoko nad hlavu, pustil ho z výše na zem mezi postele. Doktor se potloukl a nemohl vstát. Atlet se nad ním nachýlil, a ukazuje mu své paže, naříkal usedavě:

„Vidíte, nemám sílu. Ani vás jsem neunes, a jste jako pápěrka.“

Doktor byl odnesen na nosítkách.

Když se dveře za smutným průvodem zavřely, zvedl se Míla na posteli a křičel:

„Čílo, to bych nemoh vidět ještě jednou. Rozhryzal jsem celý polštář, abych neřval před doktorem smíchy. Prosím tě, nedělej podruhé takový věci.“

„I mlč,“ smál se Číla, „hůř je s tebou, když blbneš před doktory. My máme pysky rozkousaný, abychom se neřehtali doktorům do obličeje.“

Všichni na „magorce“ souhlasili s Čílou: „Kdybys ty, chlapče, hrál takovýho blbce jako tady na jevišti, tak se staneš nejslavnějším komikem pod sluncem. Jenže platíme tu podívanou vlastní krví, kerá nám teče z jazyku a pysků. Takovej vobličej jsme ještě neviděli.“

Míla předstíral ztrátu paměti a překvapoval lékaře vždy novými odstíny své hrané choroby.

Doktor Mládek zastihl za své návštěvy na „magorce“ Mílu, kterak líbá kytičku zvadlých květín, i tázal se rychle, doufaje, že se Míla nějak prozradí jako simulant:

„Co to máte, Dolane?“

Míla však neodpověděl. Doktor musil jím zatřást a opakovat svůj dotaz. Míla se strašlivě rozšklebil a trhaně ze sebe vyrazil:

„Mamička dala – mamička dala Mílovi – Heč, heč, krásný prádýlko – Hodná mamička.“ Míla se rozplakal, a doktor ho chlácholil:

„Nu, nemusí být tak zle, když máte takovou hodnou mamičku. A povězte mi, co dělá vaše mamička?“

„Byla tady – zejtra tady byla – žehlí prádlo –“

„A kde je vaše mamička?“

„Na hřbitově je mamička.“

Doktor se zahryzl do rtu, pozoruje vytřeštěného Mílu, uplakaného, vykulených zraků a vyceněných zubů. Pak se zvolna odebral k druhému nemocnému. Ostatní měli hlavy obrácené, aby Mládek nezpozoroval kruté přemáhání smíchu.

Pouze při návštěvě vrchního štábního lékaře Habhubra usychaly dušičky simulantů hrůzou a strachy. Nejmenší chybička v úloze „magora“ nebo úchylka, a simulant byl ihned poslán s prvním

transportem na frontu. A Habhubr číhal jako dravec, aby polapil nešťastnou oběť.

Jednou vrazil na oddělení, na němž ležel Míla, s průvodem několika vojáků a lékařů a poručil desátníkovi, aby přečetl rozkaz týkající se rozdělení stravy. Voják oznámil, že příště bude podáván nemocným pouze krajíček chleba denně, a za to bude zvýšen příděl vařeného ovsa. Habhubr opíral se zády o železnou pelest Mílovy postele a škodolibě se usmíval, sleduje pronikavým pohledem všechny své svěřence, které pronásledoval jako krutý Nero první křesťany. Pak se krátce zasmál a řekl:

„Nu, co tomu říkáte, darebáci? To se vám teď u mne povede špatně. Maso dostanete jen jednou týdně, a malý kousek, abyste nezbujněli. Mám o vás zájem, ale pořádnou stravu dostanou v této době výhradně vojáci, kteří udatně bojují na frontě pro císaře a naši vlast – a –“

Habhubr zahekl, neboť byl do zad kopnut Mílou. Otočil se vztekle a zařval:

„Čeho ses to odvážil, chlape?“

Míla usedl na posteli se zkříženýma nohama jako Turek, a kolébaje se tělem v pase, brebtal jako děťátko, jež se učí mluvit:

„Míla dostane kašičku – a bábovku – buchty – Míla rád prasátka – Míla chce knedlíky a – nákyp z kamínků – A ty, ty nedostaneš nic – potvoro –“

Habhubr upřel na Mílu jeden ze svých ostrých pohledů, o němž byl přesvědčen, že každého simulanta zdolá, a vzkřikl:

„Co jsi měl k snídani?“

„Já jsem neměl snídani.“

„Co jsi tedy měl?“

„Takový žluťoučký a voňavý –“

„Co? Co?“

„Hovínka –“

Habhubr zezelenal vzteky a nemohl zavřít ústa, hledaje marně slova, jimiž by Mílu dohnal, aby se prozradil ze simulanství.

Míla se plácal po stehnech a štkal:

„Míla nemá papat – nemá papat –“

Habhubr pro sebe zabručel: „Počkej, tebe dostanu.“ A rychle odešel, provázen svým průvodem. Na chodbě se však obrátil a vrátil se zpět ke dveřím. Pak se díval opatrně okénkem ve dveřích do sálu.

Míla právě vytáhl hrnec s medem, a nabrať medu na dva prsty, ukázal velikým gestem směrem ke dveřím, za nimiž stál Habhubr:

„To bys žral – vid', ty vole –?!“

Habhubr ihned vběhl dovnitř a křičel, radostí bez sebe:

„Dopad jsem tě, ničemo!“

Míla však nepozbyl duchapřítomnosti. Bleskurychle si začal mazat medem vlasy a výskal:

„Hec, nemůžeš žrát – nemůžeš – Míla má vazelínu na vlásky –“ A hrábl celou rukou do medu a otřel to o hlavu.

Habhubr zkoprněl. Potom zahrozil rukou a rychle odešel. Ještě chvíli šlehtil si Míla vlasy medem, až jeden zdánlivě nemocný ohlásil, že nebezpečný lékař sestoupil do nižšího poschodí. Tu Míla zalkal:

„Mám po medu. Teď mne můžete, kluci, jen olízat. Táta bude mít radost, až mu povím, jak mne jeho med zachránil.“

Starý Dolan se zasmál, když Mílu navštívil a uslyšel případ s Habhubrem, ale přece radil svému synovi: „Jen to ještě vydrž, hochu. S Rakouskem to praská ve všech stranách a Němce ženou z Francie svinským krokem. Než se nadějeme, bude konec války a potom –“

„Naplácám veřejně Habhubrovi hubu, že mu voteče jako štoudev,“ vmísil se v rozhovor atlet Číla. „Mizernej chlap, každého chce poslat na frontu, ale sám se drží za pecí.“

Míla se pochlubil, že na Habhubra vždy vyzraje, protože dove-de nejen sobě, ale i jiným poradit, jak si mají jako magoři počínat. Tonda Hůla vyhledal Mílu v nemocnici a naříkal: „Ještě mám záda samou díru a živý maso, a už mne chtějí zase hnát s marškou do fronty. Já to chyt moc špatně, z kanceláře mne tehdy vyhnali za půl roku a prodělal jsem ty nejhorší bitvy –“

Míla mu poradil, aby vzal dva polštáře a nepřetržitě je překládal z místa na místo, počítaje při tom, jako by měl polštářů celý sklad. „Budeš dělat inventuru, ale s nikým nesmíš ani slovo promluvit. A našup budeš mezi námi.“

Za dva dny přivedli Tonda s polštáři na „magorku“. Tonda objal Mílu a děkoval mu: „Do smrti ti budu vděčnej, žes ze mne udělal magora.“

Jinému známému, který byl neobyčejně hubený, poradil, aby ustavičně hledal klíče od sklepa, že tam uložil svoje sádlo, a proto zhubl. Číla to zaslechl a podotkl: „To je podobnej případ, jako to proved náš major Bója. Už jsme měli maršku pohromadě a vytáhli jsme časně zrána z tábora. Bója jel na voze a najednou sletěl dolů do bláta. Zůstal tam ležet, válel se v blátě jako prase a křičel, že ztratil klíče od muničního magacínu. To jste měli vidět, jak pana majora vojáci opatrně zvedli a poslali do nemocnice na magorku. Ale jeho burš nám pak řek, že pan major byl vožralej namol, protože vypil v noci čtyři flašky rumu.“

Hubený vojín poslechl Mílu. Za několik dnů se objevil před Habhubrem a stěžoval si: „Nevíš, kde mám klíče od sklepa?“ Prohledával si kapsy a bědoval: „Mám ve sklepě svoje sádlo, a proto jsem tak hubenej. Kde jsou moje klíče? Já si chci vzít svoje sádlo na sebe, mně je zima.“

Habhubr se ušklíbl, sáhl do kapsy a podal hubenému klíče se slovy: „Zde vezmi svoje klíče.“

Voják byl tak překvapen, že nevěděl, jak se má zachovat, a vykoktal rozpačitě: „Poslušně hlásím, že už ty klíče nepotřebuju.“

„Frontdiensttauglich³⁵,“ řval Habhubr. „Marš na frontu, bídnej simulante.“

„To je blbec,“ prohlásil Míla, když mu o účinku jeho rady vypravoval voják, jenž byl oné scéně přítomen. „Já bych byl bejval na Habhubra skočil a zmlátil ho za to, že mně ukrad moje klíče od sklepa, abych vyschnul jako pečeně bez vomastku.“

---

35 Vojenské služby schopen. *Pozn. red.*

„Inu, kdo chce dělat magora, musí bejt chytřej jako četník,“ poznamenal Číla a někteří dodali: „Jo, máme vysokou inteligenci. Kam se na nás doktoři hrabou!“

Posilující druh druhu ve víře, že Habhubr nikdy jejich hru neprokoukne, počínali si všichni na „magorce“ nenuceně a nevázaně, jako by oslavovali nějaký sjezd. Popíjelo se tajně, neboť návštěvy přinášely opojné nápoje na posilněnou, kouřilo se a hrálo v karty, když nebylo zábavné látky k rozhovorům.

Habhubr však neochaboval ve svém slídění, a obzvláště Mílu si vzal na mušku. Denně si vymýšlel nejrozmanitější otázky, aby nenáviděného simulanta vyvedl z úlohy, ale Míla vždy vyzrál na doktora s takovou odpovědí, že Habhubr se vztekle obrátil na podpatku čelem vzad.

Za jedné návštěvy brzy zrána kladl Habhubr Mílovi úlohy z počtů. Míla otevíral ústa jako kapr, ale nespočítal nic. Doktor se rozzlobil: „Nu, to snad budeš vědět, kolik je pět a pět?“

„Pět a pět – to je – pět a pět – je – je – šest!“

„Ty ze mne nebudeš dlouho dělat idiota,“ rozkřikl se Habhubr a vyšel na chodbu. Míla udělal za ním posunek a vyzval své kamarády ke hře v karty.

Za čtvrt hodinky bylo na oddělení živo jako v úle a zejména Míla vedl si živě, neboť vyhrával.

Habhubr se vrátil ze své kanceláře nahoru, přišoural se obezřetně ke dveřím, a nahlédnuv okénkem ve dveřích do sálu, neodolal, aby se spokojeně neusmál.

Míla právě vyhrál a počítal body, které ve hře vyzískal.

Habhubr otevřel prudce dveře a jedním skokem byl u Míly jako krvelačný tygr. Chytil Mílu za ruce, jež svíraly karty, a sípal:

„Vida, pak že neumíš počítat! A při počítání ve hře s kartami se nespleteš! Marš ven, lotře! Frontdiensttauglich! Slyšíš, prašivej simulante? Frontdiensttauglich! A ještě v tý chvíli potáhneš k Maďarům do kasáren!“

Míla musil vstát a opustit „magorku“, kde mu bylo tak dobře. Voják mu přinesl šaty a Míla se oblékl, proklínaje Habhubra:

„Ten chlap musí umřít na skrčeninu, že mne zase dostal do toho prokletýho vojenskýho mundúru.“

Na chodbě před kanceláři byl nebývalý ruch a Míla zpozoroval na pobíhajících vojínech a lékařích nápadné rozčilení, ale pomyslně si se zadostiučiněním: „Aha, asi nějaký generál přijede na inspekci. Jen ať vás všechny zavře, holoto!“

Potom přišla maďarská eskorta. Jeden voják spoutal Mílovi ruce železnými náramky, které spojil visacím zámkem. Zavřel a klíč dal do kapsy. Druhý voják udeřil Mílu pažbou pušky do zad: „Marš! Marš!“

Míla se ocitl po delší době opět na čerstvém vzduchu.

Vydechl zhluboka a přidal do kroku, aby snad nebyl zase udeřen surovým vojákem. Prošli malým parkem a kráčeli rychle ulicí na náměstí, odkud zaléhal temný hluk, který se vzdíral jako prudká bouře. Velitel eskorty se zastavil a pohlédl tázavě na své vojáky, kteří ustrašeně naslouchali vzrůstajícímu řevu a zpěvu.

Tu vyrazil z poboční uličky dav lidí, který výhrůžně obstoupil vojáky. Rozlehl se křik, že bylo Maďarům úzko: „Zabte je! Zase vedou nějakýho ubožáka do kriminálu. Pověste je na lucernu!“

Míla vykřikl z plných plic: „Zachraňte mne! Chtějí mne zastřelit. Pomoc!“

Toto zoufalé zvolání bylo povelom k útoku. V několika vteřinách byli vojáci odzbrojeni. Starý šedivý pán objal Mílu a nadšeně křičel: „Jsi svobodný, bratře! Pojď s námi, vojáčku, slavíme vzkříšení národa. Jsme svobodní a naše krásná země je samostatná! Ať žije republika!“

Dav opětoval provolání a za zpěvu národní hymny pohyboval se ulicí na Velké náměstí.

Bylo dvacátého osmého října!

Prudký pohyb davu strhl Mílu s sebou. Mílovi kanuly slzy po tváři a s posvátnou úctou zpíval, nechápaje dosah událostí toho dne. Kráčel kupředu jako ve snu, jak ho množství s sebou unášelo, a zapomněl v horečném zanícení, že má ruce pevně spoutány železy. Teprve tupá bolest mu připomněla, že se musí zbavit pout.

Stěží se protlačil do postranní ulice a hledal zámečníka, hořekuje: „Ten kluk maďarská utek i s klíčem od želez.“ Avšak nikde v dílně nebylo ani človíčka. Obyvatelstvo celého města opustilo své domovy i práci a radovalo se pod širým nebem z konce války a samostatnosti rodné země. Míla pobíhal zoufale ulicemi a zlobil se:

„Největší svátek slavím v železech. Mám si snad ruce uhryzat jako liška, abych se těch náramků zbavil? Přece s tím nebudu chodit celej tejden.“

Odpoledne vrazil do známé hospody, uštván a unaven bolestí. Hostinský a hosté okamžitě Mílu poznali a přivítali ho smíchem a pokřikem: „Co to tropíš, Mílo?“

„Hraju si na císaře Viléma a hledám zámečníka, aby mně otevřel příruční zámek,“ vykřikl Míla bolestně. „Přátelé, vysvobod'te mne!“

Zakrátko byl Míla zbaven pout a důkladně pohoštěn. Pak ubíhal rovnou domů. Shledání s rodiči v památný den se neobešlo bez slz, ale tehdy plakali všichni z veliké radosti nad šťastným koncem války. Míla poprvé políbil malého Rudolfka a otec jásal:

„Já věděl od začátku, jak všechno dopadne. Moh bych bejt prorokem.“

„A co byste mně prorokoval, tatínku?“

„Tobě, že budeš slavnější než nejslavnější král.“

„Dobrá. Dám se tedy korunovat na krále, když se uprázdnilo tolik trůnů.“

Tu vstoupil jakýsi muž a spustil udýchaným hlasem: „Pan ředitel Bolmír vzkazuje, že ještě dnes večer otevírá svůj vlastní kabaret a máte panu Dolanovi napsat –“

„Tady jsem,“ zvolal Míla. Muž uchopil Mílu pod paži a křičel: „Pojďte hned se mnou! V kabaretu se o překot zkouší.“

A neohlížeje se na přítomné, odtáhl Bolmířův sluha Mílu, jenž se pranic nebránil. Bolmír vyprskl ve smích, zhlédnuv Mílu ve vojenském, a zazpíval: „Copak to je za vojáka –?“

„Poslušně hlásím, od zeleného kádru a maršky na magorce,“ odpověděl Míla a zasalutoval levou rukou.

„Jste angažován,“ poklepal Bolmír Mílovi na rameno, „a určete si sám, mnoho-li mám za vaše vystoupení platit.“

Míla řekl sumu, již měl v Baroku posledně před útekem na půdu za celý měsíc. Bolmír mu podal ruku: „Ano, dostanete tolik denně, ale teď už tady musíte zůstat, abyste se nám venku někde neztratil.“

Míla upozornil, že nemůže vystupovat ve vojenském, avšak Bolmír nepovolil: „Odejít nesmíte. Sežeňte si tady v domě nějaké šaty.“ Míla si vypůjčil od pikolíka ošumělý fráček, sluha mu věnoval staré rozbité kalhoty a od Bolmíra dostal strakatou vestu. Míla zažertoval: „Když mám takový nóbl salonní úbor, nepotřebuji ani žádnou košili. Límeček a náprsenka mně úplně postačí.“

I vystoupil večer před přeplněným hledištěm v masce, v níž dosáhl v dohledné době největší popularity a slávy.

Jeho příjmy rostly závratně, neboť později vystupoval za večer v několika různých podnicích. Doma prohlásil:

„Půjde-li to takhle dál, koupím si auto a koně.“

Otec přikývl: „Na to máš svatý právo, protože jsi král komiků.“

Matka se zasmála a zvolala: „Vaše Veličenstvo, račte k obědu. Oukrop už je na stole a kynutý knedlíky by se rozvařily –“

E. A. Longen: Vlasta Burian

Pojednou se objevil, jako by naráz přehoupl hradbu z neznáma přímo na jeviště. Několikrát spadla za ním opona, a uchvátil. Uběhlo několik roků a jeho jméno stalo se nejzvučnější: Vlasta Burian! Stálá ozvěna smíchu. Praha se směje, venkov vděčně vzpomíná a těší se. Dovedl rychle a mocně vsadit sebe v prostor a zaujmout, aby se smutný národ smál. Absolutní vítězství, rekordní úspěch.

Silný vzrostlý muž, sportsman, má veliký nos jako Cyrano, očička jako trnky, blýskající ze strany na stranu jako úkosem v bystrém postřehu a zdánlivě neurčitěm vztahu k svému okolí, přece však pátravě a s bleskurychlým odhadnutím situace nebo člověka: „Tobě vidím až do žaludku. A kde jsme to vlastně zůstali?“ Umí být tak milý, že až zkrásní. Pozoruje, slídí, naslouchá a přemítá. Hned má závěr a pointu připravenou. Mazanější nad kouzelníka, houževnatější bacilu, neovladatelný, neústupný chlapík tvrdé hlavy, v níž se nápady míhají o závod, ale přístupný mnohdy měkkému citu i přecitlivění, bývá také smutný a bez řeči, trpí splínem, gentleman i dítě ulice – tyransky žádá svoje a slepě dává sebe jako veliké rozmarné děcko – geniální komik.

Komika mívá často příchuť vnější zrůdnosti: malincí mužíčkové, huhňající, šišlající, ozbrojeni červenými nosy a oddanou povolností svého projevu. Průhledná komika lidského obalu směšnosti. Předem se vidí, kam míří. Většinou vytváří jen žánrové figurky nebo ilustrační karikatury.

Burian oplývá zdravím a silou atletického těla, vládne přemírou hlasového orgánu jako tur, opovrhne od prvopočátku svého jevištního působení vnějším nánosem komiky. Jako sólista vystupoval nenalíčen, pouze v rámci po straně sčesaných vlasů na lícni kosti. Ošuntělý elegánek s nahým břichem, ve fráčku od panstva odloženém, v ruce pružnou rákostičku, jež často udeřila svého pána jako neviditelnou rukou vymrštěna za trest, tvrdý klobouček do čela a dlouhé špičaté boty napodiv. Často ustrnul jeho pohled v komic-

kém údivu: „Nerostou ty peresa?“ S velikou oblibou podrobuje sám sebe živé kritice, zlobě se na kalhoty a součásti tělesné výpravy, na ruce, jež někdy překázejí, hraje si s prsty, dívaje se pátravě na špičku nosu, nestrká-li se, kam nemá. Prozrazuje defekty svého ústrojí s rozkoší stydlivého pokrytce.

Napodobil nejrozmanitější zvířecí zvuky a hudební nástroje, pís-
kal, mluvil neodolatelně jako malé dítě s nevypočitatelnými vrtochy
a odstíny dětské psýchy, tančil, hovořil všemi jazyky nesrozumitel-
ně, avšak v jejich duchu a akcentu, a také zápasil se židli v řecko-
římském stylu. Sportovní výkony byly Burianovi vždy rovnocenný
s jevištními. Hrál fotbal v nejlepších mužstvech, hraje tenis, jezdí
s autem odvážně jako závodník, jezdí na koni a poslední dobou skáče
přes překážky, chystaje se na koňské dostihy „Concours hippiques“.
Hle, Vlasta Burian nešetří svých sil a nezná strach, neobávaje se
nikdy o svůj život. Sportovní nebezpečí utužuje jeho vůli, sportovní
výkony zocelují jeho nervy. Vlasta získává den ke dni větší klid. Klid
odvážlivce.

Sport, tělesná námaha, otužilost a dravá chuť k životu spolupů-
sobí hybnou pákou při tvorbě Burianově na jevišti. Když začal hrát
divadlo, končil svoji kariéru jako dokonalý artista, kterému byl ote-
vřen celý svět. (Nejlepší varietní agentura Spadoni v Berlíně snažila
se Vlastu Buriana získat pro světové artistické podniky.)

Artistika a sportmanství je velikou složkou Burianova umění.
Vlasta je schopen na jevišti nejodvážnějšího činu, hned je hotov
válet se po zemi, skákat přes stůl, padat, boxovat a rvát se se spo-
luhráčem do únavy. Nezapomenu nikdy na naše akrobatické kous-
ky s Vlastou, 135krát po sobě nepřetržitě opakované ve frašce Už
mou milou, a naše boxování v Zavřelově Mrtvém. I v tom projevil
Burian skvělou improvizáčnickou schopnost: některého mého pohybu
využil k celé scéně akrobatické mimiky. Podobné výstupy jsme ni-
kdy předtím nezkoušeli, vždy byly improvizovány, a téměř denně
zanesl Burian ve spleť pohybů nový nápad jako slovní v dialogu.
S upřímnou radostí bych s ním vystupoval jako klaun.

Je vynalézavý. Nestačí mu daný text a situace, kombinuje stále jako na fotbalovém hřišti. Hraje si se slovní hříčkou, vtipem, slovíčkem jako s míčem a se šibalskou rozkoší kličkuje svým spoluhráčům, klame je, uhýbá jim, aby je vzápětí porazil náhlou pointou, až rozesměje své herecké okolí. A mnohdy sám se rozchechtá k slzám při nedorozumění s hercem nebo hercově odpovědi. Tento smích nelze Burianovi zazlívát.

Kdo přichází s takovou živelnou radostí velkého dítěte na jeviště, kdo tolik dává srdečného veselí, má právo na svůj vlastní smích. Burian se smí zasmát na jevišti i ve chvíli, kdy by to nikdo nečekal. Jen omrzelý morous nepochopí tuto božskou bujnost nebo člověk, který nedovede ocenit nesmírnou námahu spojenou s hereckým projevem Vlasty Buriana, tělesnou útrapu, již si Vlasta osvěžuje smíchem. Od počátku divadelní sezóny až do ukončení vystupuje denně ve svém divadle a kromě toho třikrát týdně na cizích jevištích: Národního, vinohradského a Intimního divadla. V neděli a ve svátek hraje na své scéně třikrát: dopoledne, odpoledne a večer. A někdy mezi odpoledním a večerním jinde. Průměrně měsíčně absolvovaných 54–58 představení! Taková výkonnost podmiňuje předně železné zdraví, neochvějnou energii a vůli, a hlavně: nesmírnou lásku k jevišti, životu a lidstvu!

(Přál bych si poznat u nás herce, který by se odvážil takového plýtvání sil, a pocítil jsem rozpaky při čtení A. Veselého knihy interviewů Hovory s herci, ve které někteří z herců pronášejí svůj předčasný a nedozrálý úsudek o herectví a komice Burianově.)

Tento sportovní artista se zlatým hlasovým fondem a imitačními schopnostmi pohrdl kariérou světového artysty, nedal se zlákat snadnými úspěchy operety nebo revue a věnoval se cele divadlu. Z lásky k jevištnímu umění a člověku!

Jeho láska je sobecká. Podmanit a získat pro sebe: okolí a diváky. Jen slaboši a otrocké duše podléhají a krčí se před obecenstvem, obávající se o úspěch jako o svůj život.

Vlasta Burian je vyhraněný typ velkého umělce-komika nové renesance: silný a zdravý, vždy útočný, bojové improvizace, široké

huby, plnokrevný, rozmarňý, sobecký, nebojácný a chtivý soukromého obveselení. Nikdy nebude figurovat v uměleckém rámci, vždy si utvoří svůj vlastní rámec z okolí.

Opravuji výroky některých pisatelů o Vlastovi Burianovi, že hrál poprvé divadlo na Vinohradech. Ne. Tehdy si nezahrál jako Vlasta Burian. (Věřím, že to dnes uzná sám.)

Vlasta Burian si poprvé zahrál divadlo r. 1921 v Revoluční scéně (na kterou všichni divadelní kritikové tak rádi zapomínají) v Nestroyově frašce Lumpacivagabundus. Jeho švec byl hotový plnokrevný výkon burianovské komiky. (Psal jsem o něm počátkem r. 1922 v Tribuně.) Nikoli pouhý švec, ne: vyhraněný typ skalního ševce – světoběžníka, jemuž nepokojná krev nedá dřepět na verpánku, lidový filozof, melancholický alkoholik, co na srdci, to na jazyku – jevištní projev nové komiky improvizací šířky a tvůrčí hloubky. Zachmuřený, smutný, v sebe pohroužený špinavec, rozesmávající svými výlevy, jež bručivě, a jako když hrom bije, lomozily prostorem, a přece dojímalý k slzám. Nestroyovým ševcem začal Vlasta Burian svoji jevištní tvorbu nové komiky.

Pak následoval Honza ve frašce Hloupý Honza v pincgavské republice a Don Quichot ve stejnojmenné frašce v přírodním divadle v Šárce (Revoluční scéna). Všechny tři typy: švec, Honza, Quichot – zůstávají základním mezníkem tvůrčí činnosti Vlasty Buriana. Již při podání těch tří odlišných hereckých výkonů dalo se soudit na dnešního Buriana. Nikoli imitace lidí ze života – nýbrž tvoření absolutních typů, obsahujících všechny vlastnosti a pudy podřadných typů a zpříbuzněných lidiček. Herecký výkon nejširšího gesta, jako by máchl šířčinou.

Tehdy jsem pochopil veliké tajemství Burianovy komiky: Jako švec přichází na své bludné pouti světem k svému kamarádovi truhláři, který se zatím oženil a vede bohabojný život pilného řemeslníka.

Burian-švec chodí po pokoji, zamračen, jako by hledal nějaká slova, jimiž by si ulehčil při radostném shledání se starým druhem. Zatím truhlář živě šveholí a představuje svoji ženušku, jež přináší

kořaličku, ale Burian-švec bloumá dále po scéně, mlátí sukovicí do podlahy, zabručuje pouze sem tam různé citoslovce, až pojednou vyhrkne: „Dej pozor, abych ti ženušku neobtěžkal!“ Učiní několik kohoutích kroků, práskne holí o zem a – napije se bez pozvání přímo z lahve kořalky. Jeden dva okamžiky naprosté ticho v hledišti, ale již vzápětí zaburácel nejnevázanější smích obecenstva, jaký je málokdy slyšet. Dlouho trvalo, než se mohlo na jevišti opět hovořit. A Burian-švec používal té pauzy, aby si přihýbal z lahve, koketuje přitom s truhlářovou ženou, aby před ní zakryl své alkoholické choutky.

Improvisační extempore Buriana hodné umělce renesanční doby. Kolika hercům by zlomilo krk? Pronesl nejchoulostivější rčení manželů přímo do očí před ženou – veřejně na jevišti –, a přece zvítězil, sklidiv nejbouřlivější smích. Jak to však Burian řekl a to jeho gesto směřující ke kořalce! Tragikomické extempore, jímž zřejmě Burian odkryl jedinou vášně bludného ševce: k alkoholu – a zesměšnil jeho odumřelé erotické vztahy k ženě. Ovšem není možno popsat tón a výraz té strašlivé věty, při které by obecenstvo rozhořčeně opustilo divadlo, kdyby ji pronesl někdo jiný. Eroticky zabarvenou a úmyslně.

Jevištní komika Vlasty Buriana je bezpohlavní. Burian může si na jevišti namlouvat ženy, předstírat největší erotické vzrušení, objímat a líbat se se ženami, a přece docílí největšího smíchu, protože vždy oprostí svůj výkon a gesto erotického podkladu a najde pro nejchoulostivější scény řízný úder ryzí komiky, jež se vysmívá směšností pohlavních vztahů k ženě jako jiné nectnosti, např. nemírnému pití alkoholu atd.

To je tajemství geniální komiky Vlasty Buriana a jeho ohromného úspěchu. Vlasta Burian nehraje na jevišti pouze určitý typ, Vlasta Burian je v každém okamžiku nad svým výkonem a vede.

Snad by se komika Vlasty Buriana dala poněkud formulovat: Absolutní herectví + improvizace + nejcitlivější smysl pro aktualitu a kontakt s obecenstvem + artistika + síla vědomí a tvůrčí vůle.

V Praze dne 7. května 1927

(*Rozpravy Aventina* 2, 1926–1927, č. 18, s. 205)

Emil Artur Longen
Král komiků Vlasta Burian

Edice Klasická česká próza
Fotografie na obálce Volné zdroje
Redakce Markéta Teuchnerová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. vydání
Verze 1.0 z 2. 11. 2018

ISBN 978-80-7602-362-8 (epub)
ISBN 978-80-7602-363-5 (pdf)
ISBN 978-80-7602-364-2 (prc)